

1125 Sept 1968

Bücherkabinett - Hamburg

cat

60.951

III / 1194.

Marcellus Palingenius

... OF THE ANGELS, a Latin
... ca. 1510-60. Events and
... a long moral poem entitled
... (1537), the books of which are named
... poetical, says William
... and spirit, in a Latin
1

OF GEMS & GEM-CUTTING

MINERALOGY - EMERALD - AND - OTHER - BERYLS - CATALOG

EX LIBRIS

JOHN SIN KAN KAS

MINERALS AND STONES - AND - PROSPECTING - FOR - GEM -

GEN STONES - OF - NORTH - AMERICA

1125 Sept 1968

Bücherkabinett - Hamburg

cat

60.951

III | 1194.

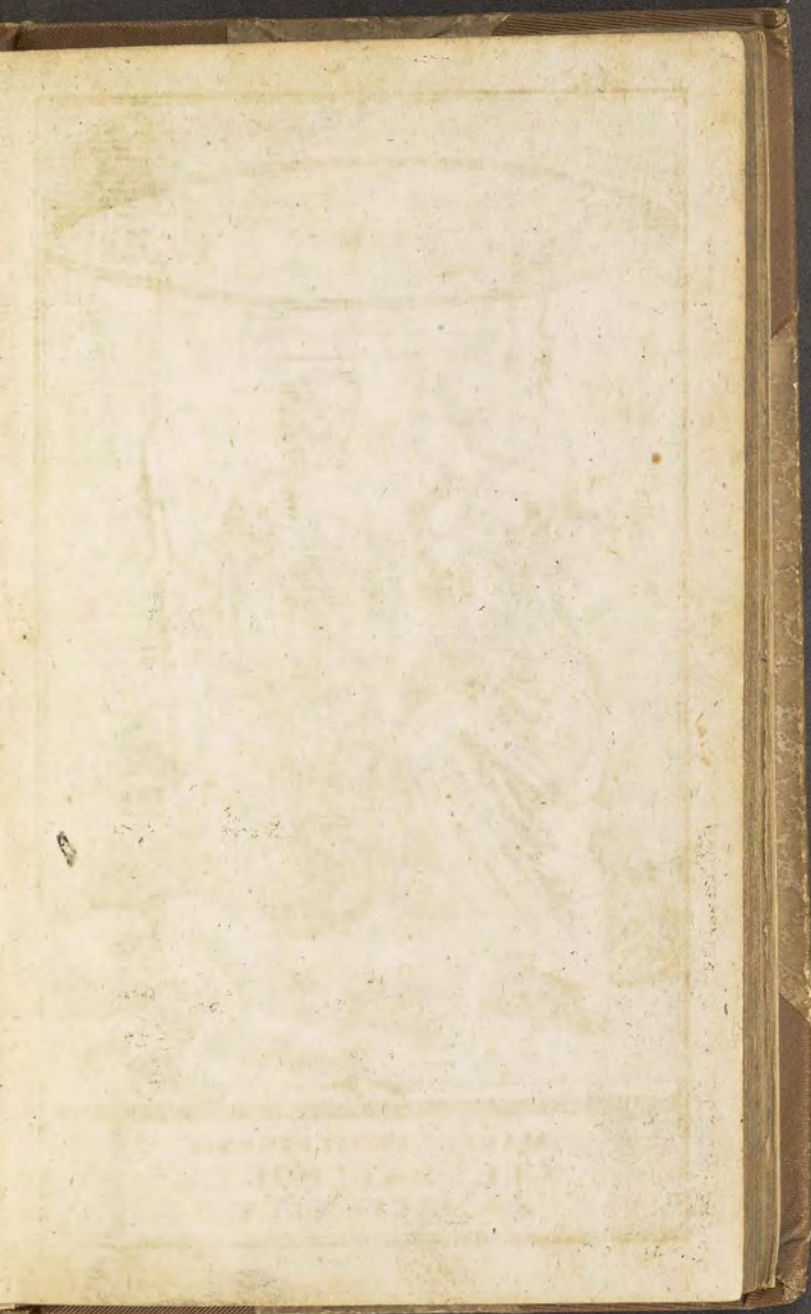
Marcellus Palingenius

PALINGENIUS, MARCELLUS = MANZOLLI or MANZOLLI
poet, born at Stellata, on the Po, Italy;
circumstances of his life are unknown. He
"Zodiac of Life," ("Zodiacus Vitae, Bâle,
after the signs of the zodiac. "It is not
by no means without strong passages of se
metre."

OLI, PIETRO or PIER ANGELO, a Latin
fl ca. 1510-40. Events and
wrote a long moral poem entitled
1537), the books of which are named
very poetical," says Hallam, "but
nse and spirit, in a lax Horatian

Westphalen, sc. Hamb.

MARCELLI PALINGENII
STELLATI POETÆ
ZODIACVS VITÆ .

354 - 21012606

MARCELLI PALINGENII

Stellati Poëta doctissimi,

ZODIACUS VITÆ.

De Vita, Studio, ac Moribus Ho-
minum optimè instituendis.

LIBRI XII.

Additis, quæ nusquam hætenus invenie-
bantur, singulorum librorum
summariis.

Cum Indice locupletissimo.

EDITIO NOVA.

Diu desiderata.

FRANCOFURTI & LIPSIAE.

Impensis CHRISTIANI LIEBEZEITII.

LEOBURGI,

Literis CHRISTIANI ALBERTI PFEIFFERI,

Anno M DCC IV.

1704

MARCELLI PALINGENI

ZODIACUS
VITAE.

LIBRI XII

ADITIO NOVA

LEONHARDI WITTELSPERGER

LEONHARDI

D. ELSALINO
CARTER,

Medico Rotterodamensi,

Hanc novam

MARCELLI PALINGENII

Poëta doctissimi

Editionem

Dedicat

ISAACUS VAN RUYNEN,

* 2

Ad

AD
ILLUSTRISSIMUM, OMNIQUE
LAUDE DIGNISSIMUM
FERRARIÆ DUCEM
HERCULEM
SECUNDUM,
MARCELLI PALINGENII
Stellati
PRÆFATIO.

 Onſverunt ſcriptores,
tum antiqui tum recentio-
res, Illuſtriſſime atque Invi-
ctiſſime Dux HERCULES, E-
ſtrenſis Familiæ ſummum decus, ſplendor,
& gloria, poſtquam libros ſuos, imò libe-
ros, quos ingenio ſuo veluti pepererunt, ad
calcem perduxêre, illiſque ultimam ma-
num impoſuêre, Virum quæmpiam amplis-
ſima

EPISTOLA.

sima dignitate ac potestate conspicuum
 quærerere, cui suos labores, libros, opera
 & monumenta dedicent, nuncupent, at-
 que commendent, ut ejus favore ac pa-
 trocinio muniti, pestilentissima invidio-
 rum spicula, criticorumque temeritatem
 non reformident. Quandoquidem in hac
 vitæ tragico mœdia contingere plerumque
 solet, ut ignavi homines voluptatibus addi-
 cti, eos contemnant quos virtute præstare
 vident. Divina tamen providentia fieri
 semper solet, ut in tanto humanæ vitæ er-
 rore, aliquis Princeps reperiat qui virtu-
 tem diligat, suoque patrocinio tueatur: ne
 studiosis viris præsidium desit, & locus ad
 quem confugere valeant. Cæterum, ut
 antiquos Reges atque Imperatores silentio
 præteream, qui viros ingenio præcellentes
 amplexi sunt, Tu unus es tempestate no-
 stra, Dux Excellentissime, cui Deus talem
 tribuit mentem, ut nil pulchrius, nil ho-
 nestius, nil divinius virtute ipsa existimes:
 ideoque virtutem habentibus præstò esse
 consuevisti. Mini mè mirum igitur vide-

EPISTOLA.

ri debet si ad celsitudinem Tuam confugi, librosque meos Tibi dedicare constitui. Nam quem alium patronum in tota Italia invenire possem, cui musæ cordi sint? qui carmen sibi oblatum aut intelligat, aut examine recto expendere sciat? O corruptissima tempora! Quid mihi cum principe, qui alienis oculis videt? ore loquitur alieno? illum volo, qui per se possit curvum discernere recto: cui non ausint maligni homines dicere candida de nigris, & de candentibus atra. Talem igitur cum Te esse omnes prædicent, Dux Illustrissime, audacter ad Te profectus sum: eo maxime quod Antonius Musa Erasavolus, Vir singulari doctrina integritateque conspicuus, qui Excellentiam tuam fidelissime colit, mihi de Te spem optimam attulit: quippe qui doctrinam, prudentiam, humanitatem, liberalitatemque tuam mirifice apud me commendavit. Cujus verbis tantum habeo fidei, quantum dici possit. Eo igitur suadente, opus nostrum, cui titulus est ZODIACUS VITÆ, in
duo-

EPISTOLA.

duodecim libros digestum, multosque per
 annos elaboratum, Celsitudini tuæ dona-
 mus, dicamus, nuncupamus: ut apud po-
 steros nomen tuum clarum ac memorabile
 fiat. Sed quanquam longè pretiosiore
 munere dignus es, tamen hoc exiguum,
 nostrum accipere tua Celsitudo ne dedi-
 gnetur: magisque donantis animum, quam
 donum ipsum aspicere velit. Spero tamen
 fore, si opus hoc tuis auspiciis semel in lu-
 cem eruperit, ut apud viros bonos ac verè
 doctos laudem haud spernendam sit habi-
 turum, præsertim apud posteros. Quan-
 doquidem posteritas ipsa solet absque invi-
 dia judicare, juxta illud, Pascitur in vivis
 livor, post fata quiescit. Nonne sua et-
 iam sæcula Mæonidem risere? Accipe igitur,
 Dux Illustrissime, exiguum pauperis
 clientis munus: tuoque favore, quasi Pal-
 ladis ægide, ab invidorum maledictis de-
 fende. Si tamen in tanto opere aliquid
 fortè reperitur quod à nostra religione ali-
 quantum dissentire videatur, mihi minimè
 imputandum censeo. Nam dum aliquan-

EPISTOLA.

do de rebus Philosophicis loquor, diver-
forum Philosophorum opiniones refero,
præsertim Platoniorum. Quæ si falsæ
sunt & erroribus nec paucis, nec levibus
involutæ, eqvidem non ego, sed ipsi re-
prehendi debent: cùm mea sit intentio,
à Catholica fide nunquam declinare: Ne-
quaquam igitur existimandum est me ha-
rum opinionum defensionem aut seriæ asser-
tioni mordicus velle inhærere, nam clarè
profiteor, & omnibus hæc lectionis testa-
tum esse volo, me in omnibus quæ hoc in
opere scripsi, Orthodoxæ & Catholicæ Ec-
clesiæ iudicio submittere, ejusque censu-
ram, ut virum Christianum decet, liben-
ter accipere. Vale Princeps Optime,
Dii Te nobis diutissimè
servent.

THO-

THOMAS SCAURANUS

AD LECTOREM.

PRælia grandiloquo scribunt mavortia
versu,
Pugnacesque solent tollere ad astra
viros,
Aut mæstos referunt alterno carmine casus,
Aut lyricis celebrant te Cytherea modis
Multi atque egregii vates, Oenotria tellus
Quos tulit, aut Graji quælibet ora soli.
Hæc via jam cunctis nota est, hæc tria poëtis
Materia, hanc omnis tractat ubique liber.
Sed pauci, heu nimium pauci, tentare severas
Conantur docto carmine Pieridas.
Pauci audent veri cæcas aperire latebras.
Quisque jocos sequitur, seria quisque fugit.
Quàm facile est chartas nugis implere canoris,
Quàm facile in calamum fabula blanda venit?
Ausonios inter vates Lucretius unus,
Scrutator veri sedulus ipse fuit:
Abdita naturæ cupiens irrumperè claustra,
Et superos acie mentis adire Deos.
Sæpe tamen recto deflectit tramite, & errat,
Deceptus dictis, ô Epicure, tuis.
At nunc Marcellus meliori numine ductus,
Vera magis, nec non utiliora canit.
De diis, deque anima ostendit quid credere sit fas,
Dum sequitur nostræ religionis iter.

Car-

AD LECTOREM.

Carmine complexus, Phœbo Musisque secundis,
Quæ intra se, & quæ extra maximus orbis habet,
Vive igitur felix, Vates dignissime, donec
Suspendet mundi pondera uterque polus.
Tu Marcellus eris: nunquam tua fama peribit,
Et tua laus nullo est interitura die,
Candide Lector habes divinum carmen, in illo
Invenies animi grata alimenta tui.
Quæ sunt summa bona, & quo pacto ducere vitam
Conveniat, præsens hoc tibi pandit opus.
Hoc tibi dat sophiæ cœlestia munera, per quæ
Te poteris summo conciliare Jovi:
Hoc tibi naturæ mysteria multa recludit:
Denique te doctum, te facit esse bonum.
Zodiacus vitæ fertur: quia vita per ipsum
Ducta nitet, ceu sol per sua signa means.
Majoremque ut sol mundum, sic iste minorem
Illustrat, vegetat, ornat, alitque liber.
Quem quicumque Deo charus cupit esse, tenebis
Sæpe manu, & magna sedulitate leget.

MARCELLI PALINGENII

Stellati Poëtæ

ZODIACUS VITÆ.

LIBER PRIMUS.

Synopsis LIBRI I.

Hic librò, qui (ut ipse versu ultimo innuit) præludii loco præmittitur, post brevem apostrophem ad Apollinem, Musas, Ferrariaque Ducem, propositum suum exponit author; scribendi nempe multa diversa, tam quæ ad scientias & artes, quam ad mores pertinent; adeo ut quicquam inde boni valeant haurire legentes; vanitatem aliorum scriptorum explodens. Propositaque quæstione utrum doctum an bonum esse præstet; præbitatem doctrine præfert,

ARIES.

MENS mea nescio quo jamdudum impulsa furore
 Ardet lauriferos Parnassi invisere colles;
 Ruraque Castaliæ Musis celebrata canoris:

A

Cir-

Cirrha placet, semperq; virens nemus, ô ego quantas
 Effugiam tenebras ! video furgentis Eoo
 Liciferi radios , paulatim albescere cœlo.
 Livor abi, & stygio procul hinc te absconde profundo
 Vincit amor Musæ, vincit Deus: ardua quamvis
 Sit via, non metuit virtus invicta laborem.
 Phœbe pater, vatūq; decus, da noscere calles
 Ambiguos: avidumq; vereple ambrosia Aganippe:
 10. Lux tua monstret iter, per quod penetralia templi
 Ingrediar veneranda tui, & me subtrahe vulgo.
 Non ego, quod veniam novus ignotusq; sacerdos
 Gratus ero fortasse minus: si numine dextro
 Excipies, blandoq; sinu. Tu tollis ab imo,
 Nobilitasq; viros: sine te mortale peribit
 Ingenium, vox raucescet, nil dulce sonabit
 Vana chelys: quod si fueris mihi dexter, adibo
 Sidera, spectabitq; altos mens enthea divos.
 Sis igitur mihi, quæso, favens Latoë tuūq;ve
 Tollere humo (nisi fata vetent) dignare clientem.
 Et vos Castalides Nymphæ, si pectore puro
 Limina vestra adii, si non contagia cæcæ
 20. Luxuriæ juvenem potuere avertere vestro
 A cultu, nec me vicit vesana libido,
 Tradite me famæ, ne prorsus inutilis olim
 Vixisse hic videar, pereamq; in funere totus.
 Spes famæ solet ad virtutem impellere multos.
 Tu verò Dux, Herculeo qui nomine gaudes,
 Ausonios inter proceres celeberrime nostro
 Tempore, Estensis certissima gloria gentis,
 Quem Parnassiacis Pallas nutrit in antris,
 Et sacro à teneris aluerunt lacte Camœnæ,
 30. Unde sibi sperant decus immortale futurum,
 Cirrhæasq; iterum per te revirescere lauros:

Quanqvã obstat Mavors, atq; invidus in sua qvãrit
 Promissis, aliisque modis, te ducere castra,
 Castra ubi perpetuos merearis victor honores,
 Et tua lauriferis decorentur signa triumphis,
 Adsis, & placido vultu dignare poëtam
 Aspicere, insolitas intentatasque volentem
 Ire vias, vatum qvas non ulla orbita signat
 Hactenus, & timido optatum largire favorem.
 10. Sic tua te incolumem videat Ferraria semper,
 Donec post longæ felicia tempora vitæ,
 Decedens terris, ad cœli sidera migres.
 Illadies olim veniet (modò stamina nobis
 Longa trahat Lachesis) qvum te & tua facta canemus
 Uberius, nomenqve tuum Gangetica tellus,
 Et Tartessiaci resonabunt littora ponti:
 Ibit Hyperboreas passim tua fama per urbes,
 Et per me extremis Libyæ nosceris in oris.
 Tunc ego majori Musarum percus æstro,
 20. Omnibus ostendam quanto tenearis amore
 Justitiæ, sit qvanta tibi pietasque fidesque,
 Quantum consilio valeas, & fortibus armis:
 Qvã sis munificus, qvã clemens: deniq; per me
 Ingenium moresque tuos mirabitur orbis.
 At nunc ista, tibi qvæ tradimus, accipe læto
 Interea vultu, præsentibus annue cœptis.
 Scribere fert animus multa & diversa, nec uno
 Gurgite versari semper: qvò stamina ducent
 Ibumus, & nunc has, nunc illas nabimus undas,
 30. Ardua nunc ponti, nunc littora tuta petemus,
 Et quanqvam interdum fretus ratione, latentes
 Naturæ tentabo vias, atqve abdita pandam,
 Præcipuè tamen illa seqvar qvæcunqve videntur
 Prodesse, ac sanctos mortalibus addere mores,

Heu penitus (liceat verum mihi dicere) nostro
 Extinctos ævo: quò non obscœnius ullum
 Aut fuit, aut posthac erit: & quæcunqve nocentes
 Langventi valeant animo detrudere morbos.
 Non melior, non virginibus magis apta Camœnis
 10. Materies, quàm quæ tractat de moribus, ulla est.
 Hæc hominem reddit sanum, ingenioq; valentem,
 Sit quamvis hebes, & stolidi cognatus aselli,
 Impius, & recti contemtor, turpiter & qui
 Luxuriam sequitur, vel quem scelerata cupido
 Sollicitat, cujusve premit præcordia dirum
 Invidia virus: mendax, vafer, atqve bibendi
 Consultus, demum vitio quocunqve laborans.
 Hac poterit sola perversæ crimina mentis
 Exuere, atqve viam vitæ reperire salubrem.
 20. Efficit hæc claros homines, & honoribus aptos,
 Qui sibimet, domuiqve suæ, patriæqve decenter
 Consulere, ac dubiis rebus succurrere norint.
 Non tantum facies roseo niveoqve colore
 Mistâ placet, pulchriqve oculi, pulchriqve capilli,
 Singulaqve æthereas imitantia membra figuras:
 Quantum compositi mores, & splendor honestæ
 Mentis, quam vitio virtus seclufit ab omni:
 Quid quòd justitiæ cultor, morumqve bonorum
 Lætus agit, speratqve Deos sibi profore semper?
 30. Nec curat, si quis secreta in aure loquatur:
 Nec trepidat Regis, vel iudicis ora vocatus:
 Contra qui malus est, formidat semper apertum
 Ne fiat facinus, quòd clam commisit: & ictus
 Fulmineos, tonitru audito, sibi conscius horret.
 Si quid secum homines mussant, nunc dicitur eheu
 De me, nunc recitant nostræ præconia culpæ.
 Quid faciam? iudex, vel Rex me accersit, adibon?

An potius fugiam miseræ discrimina vitæ?
 Lege deûm stabili semper metus angit iniquos.
 10. Namqve malus, qvanqvam interdum gaudere
 videtur,

Æstuat ipse tamen mediis ut strongylos undis,
 Æthnave qvum fabricat flagrantia tela Pyracmon.
 Num magis ergo canam mille oppugnata carinis
 Pergama, perjurum stultè miserata Sinonem?
 Ogygiasve domos infausto Marte petitas?
 An laudabo aliquem dictis mendacibus, ut pars
 Magna solet vatium & corvum phœnica vocabo?
 Num melius, plumis Junonia regna secantem
 Dædalon, Icariosqve ausus & fata gementem,
 20. Mutatasqve deûm atqve hominum memorare
 figuras?

Et vacuas aures nugis mulcere canoris?
 Num melius juvenum lascivos dicere amores,
 Qvodqve nefas majus, dictis temerare prophanis
 Cœlicolas? quid enim dementia nostra veretur?
 Concumbunt, rapiunt pueros, vitiantqve puellas:
 In cœlo est meretrix, in cœlo est turpis adulter.
 Prò pudor! hæc pietas? hoc fas? hæc debita divis
 Gratia, thura, foci, pecudes, altaria, laudes?
 Quid non mentiri, vel quid non potius audet
 30. Fingere mortale ingenium: ut sibi major eundi
 In præceps pateat via, liberiorqve potestas
 Peccandi detur, minus & peccata pudoris
 In se contineant? O stulta! ô putida certè
 Scriptorum turba Anticyris puganda duabus,
 Ad vos hic sermo est: alios vexatis & ipsi:
 Nec parcat cuiqvam vestræ petulantia lingvæ.
 Quid mirum, si vos eadem quoq; fulmina tangunt?
 Dicite, quid tantum noctesqve diesqve laborem

Fertis? duntaxat pro vobis? at nihil inde
 10. Laudis habere licet: nam qui sua comoda solum
 Querit, nec prodesse aliis curat, potius sed
 Damna aliena malus ridet, dum quod sibi credit
 Utile perficiat, savissima jure meretur
 Bellua, non homo dici: Ergo sic scribere oportet,
 Ut quicquam inde boni valeant haurire legentes,
 Ne frustra tempus sese trivisse querantur
 Fallaces nugas & inania monstra legendo.
 Atqui scire opus est, triplex esse genus bonorum,
 Utile, delectans, majusque ambobus honestum.
 20. Horum aliquod, vel plura ferat quodcumque
 poema,
 Sictamen, ut metæ nunquam frangantur honesti.
 Sed quibus est dignus titulis, qualive corona,
 Qui non vana modo, ac nullam præbentia frugem,
 Verum quæ potius vitam corrumpere, nec non
 Infans possint majorem adhibere furorem,
 Affigit chartis, diræ monumenta relinquens
 Luxuriæ, & populis deliramenta futuris?
 Heu quantos urget stimulos, & qualia nequam
 Sermo animis aconita propinat, ab auribus audet
 30. Improba vox, imas cordis penetrare latebras;
 Ad scelus inde solet torpentia membra movere,
 Dicit fortè aliquis, delectant talia magnum
 Sæpe virum, cujus florente fattelles in aula
 Plurimus est, & quem rerum jubet esse verendum
 Copia, cui ridet modici fortuna cerebri.
 Quid tum? proinde licent, & sunt laudanda, quod
 ipfis
 Divitibus placeant? Non sic, nam quilibet haud scit,
 Quot bipedes aurum, quot purpura vestit asellos.
 Sunt ô sunt multi, Sidonia concha superbos

10. Quos facit, & Seres depexæ frondis honore
 Obducunt, quorum digitis nitet aureus ingens
 Annulus & rubro collecta in littore gemma:
 Hostu jurares magnum superare Platona
 Ingenio, & sanctis non cedere moribus illi,
 Quem solum cecinit Phœbi cortina beatum.
 Nil tamen intus habet species hæc tanta: sed ipsos
 No mine non vano, ventosos dixeris utres.
 Magna voluptatem generat fortuna, voluptas
 Stultitiam, & prorsus lumen rationis obumbrat.

20. Inde fit ut rarò sapiant, tolerare laborem
 Propter virtutem quis vult, si præmia desint?
 Præmia quis quærit, nisi quem dura urget egestas?
 Gaudia sectatur dives, dulcemque quietem:
 Dumofos odit calles, clivosque viarum
 Difficiles, per quas doctrinæ scandimus arcem.
 Non possum tota non excandescere bile:
 Quin ego devoveo versus pariterque poëtas,
 Cum video pueros, obscœna docente Magistro
 Carmina, pejores fieri, primumque pudorem

30. Linqvere paulatim, & sceleratos discere mores,
 Unde magis possit nativa augerier illis
 Nequitia, & citius sub tartara delabantur.
 Sed mihi non desunt solatia debita: nam cum
 Scribant, ut magnam possint acquirere laudem,
 Magnam ignominiam pro laude, & dedecus ingens
 Accipiunt: meritò quis enim non iudicet illos
 Flagitio imbutos omni, talesque fuisse,
 Qualia sunt chartis quæ mandavere nefandis?
 Index est animi sermo, morumque fidelis
 Haud dubiè testis: quoniam quisque illa libenter,
 Et crebro loquitur, quibus oblectatur. araror
 De bobus, rastris, de vomere: navita narrat

De velis, remis, de restibus, atque carinis:
 Miles equos memorat, gladios, hastilia, pugnas,
 Sic obscœni homines plerumque obscœna loquuntur.
 Vos moneo, quorum est fidei commissa Juventus,
 Et quorum est teneras puerorum fingere mentes,
 Ceumolles digito ceras: hæc scripta perosi
 Deteriora, aliis incumbite: & illa docete,
 10. Arida quæ non sint, & non indigna referri,
 Historiæ placeant nostrates, ac peregrinæ:
 His se cirrati oblectent, has mente reponant.
 Nectareos manant succos, (mihi credite,) vitam
 Instituunt, quæ sint fugienda sequendaque monstrant.
 Fabula non omnis spernenda est: sæpe legatur
 Utile quid moneat puris Comædia verbis.
 Sunt etiam (fateor) complura poemata, pravus
 Haud temerata jocos: sed quæ gravitate virili
 Procedunt, placidoque tegunt sub cortice mella,
 20. Ista juvant, eadem pariter sine crimine profunt:
 Istis discipulos epulis educite vestros.
 Firmior at postquam vivendo accesserit ætas,
 Liberior poterunt lato discurrere campo,
 Et quascunque volent, decerpere tutius herbas.
 Est operæ pretium post hæc perpendere, majus
 Utrum opus, atque utrum potiori in sede locandum,
 Quo probitas, an quo tantum ipsa scientia crescit:
 30. Præstet utrum esse bonum, an doctum. divina
 quidem res

Doctrina est, decorat mites, oditque superbos:
 Ipsa voluptatis refugit somni que clientes:
 Nec nisi per longum tempus, multoque labore
 Percipitur, regit hæc urbes: hæc arma ciere,
 Hæc auferre potest terras & sidera monstrat,
 Morborum expultrix: varias formare figuras,

Et numerare docet, fidibusque apponere vocem.
 Teeta Dei scandit, naturæ arcana recludit:
 Qua sine nemo potest perfectus dici, hæc nos
 10. Dissimiles pecudum reddit, similesque deorum:
 Fit tamen exigui pretii, perditque nitorem
 Ipsa suum, quoties vitiorum facibus oblita
 Induit informes vultus: ceu fordet Jaspis,
 In putri demersa luto: ceu phæbus ab atra
 Obductus nebula, vel cum premit ora fororis.
 Nec modo vilescit, sed fit quoque noxia: quippe
 Si malus hanc habeat, poteris concessa furenti
 Dicere tela, quibus valeat transfigere plures,
 Baccharique magis. Quisquis sine crimine vitam
 20. Ducere conatur, divina humanaque servans
 Jura scelusque cavens, tanquam prævisa draconis
 Guttura, quem stimulat pastus insana cupido:
 Sit licet opilio, vel agaso, aut mulio, libros
 Qui nullos penitus norit, preciosus haberi,
 Laudibus ac debet magnis ornari: illum
 Spernere non homines, non cæli numina possunt.
 Quis, nisi mentis inops, virtutumque improbus
 hostis,
 Non amet, atque illum laudet, qui sacra veretur,
 Justitiamque colit: cæco non vincitur auro,
 30. Non aliena rapit, miseris succurrit, & arcet
 Infames à se: ast humiles fovet, im pia lingvæ
 Mordacis vitat contagia, lædere quæquam
 Non gaudet, potius cunctis prodesse laborat?
 Quodque decus mirum est, in re quacunque modestum
 Ostendit sese? sælix hic nempe, sed illum
 Felicem magis esse reor, qui pollet utroque,
 Qui probus atque idem doctus: diademate talem
 Quis dignum neget? hic aliis præcellit, ut aurum

Est orichalco nobilior, vitroque pyropus.
 10. Tu tamen invenies raro peccare peritum,
 Vel cautè, aut levius: rudibus vix ulla pudoris
 Est ratio, atque palam vetitos labuntur in actus,
 Irridetque sacras petulans inscitia leges
 Ut cæcus nescit scrobibus divertere ab imis,
 Impinguntque pedem tenebrosa nocte vagantes,
 Quum filet inferno recubens proserpina lecto:
 Sic mens quæ cæca est, sine lumine doctrinarum,
 In quodcunque nefas facili descendere lapsu
 Non dubitat, nisi sit pœnæ compressa timore:
 20. Nec quicquam quod non placeat sibi, iudicat
 æquum.

Sæpe vicem tamen ipsa gerit natura magistri,
 Inque utero ingenium multis largitur: ut illi,
 Quod schola non docuit, cœlesti munere discant.
 Quid prohibet tales in fontem ducere vitam?
 Maxima ergo illi debetur gratia, cujus
 Præstat utrumque liber. Bifidi vos numina montis,
 Quæ colui, quibus & reliquos devovimus annos,
 Munera si fas est parvos tam magna rogare,
 Tale mihi carmen quæso concedite: vel me
 30. A pipere & scombris saltem defendite, nostros
 Tardipedis nec Vulcani voret ira labores.
 Hactenus hæc Aries, qui nostri limina servat
 Zodiaci, jam vult properanti cedere Tauro,
 Meque novi finire iubet præludia cantus,

LIBER SECUNDUS.

Synopsis LIBRI II.

*De summo bono acturus author: id in divitiis perperam
 quæri ostendit, multisque rationibus evincit. Doctrinam
 & virtutem commendat pariter. Et quamvis pauperi
 difficilis admodum ad scientias sit aditus, ob-
 stetque mens obsita curis & semper de pane sollicita,
 adeoque miser videatur, concludit tamen melius esse
 mendicum vivere dum te cælicolis similem divina
 scientia reddat; quam immensas divitias sine virtute
 & scientia possidere. Cum disertus nunquam fame
 pereat, & sua gaudia pauper habeat: omnium re-
 rum abundantia vero haud raro possessoribus nau-
 seam moveat.*

T A U R U S.

TRaxisti longam portu mea cymba quietem:
 Jam tempus dare vela notis & solvere funem:
 Cessit hyems, canæque nives de montibus altis
 Distillant, viret omne solum, lapsasque reponit
 Syfva comas, renovat dulces Phylomela querelas?
 Floribus ornatae crines per prata Napææ
 Deducunt choreas, Dryades, Satyrique petulci
 Carmina muscosis iterant lasciva sub antris:
 Aurea nunc volucer jaculatur tela Cupido,
 io. Et juvenum placidis incendit pectora flammis.
 Jam tutum vastos pelagi proscindere campos:
 Unda filet, Zephyrus redit expectatus ab orbe
 Occiduo: quid stulta times? est lucidus aër,
 Atque suo cursum suadent Atlantides ortu.

Quid

Quid tibi continget tranquilla per otia laudis?
 Laurea desidia præbetur nulla: potenti
 Esto animo, atqve aude: audenti fortuna favorem
 Sæpè tulit, pavidosqve vetat gaudere triumpho.
 10. Ut video, terrent rictu te monstra canino:
 Sed turpe est, sædis virtutem cedere monstris.
 Perge igitur, jam rumpe moras, altumq; petamus,
 Rex ille omnipotens, vasto qui præfidet orbi,
 Aurea qui solo moderatur sidera nutu,
 Tot voluit latas habitare animalia terras,
 Tot pontum & liquidis vitam servare sub undis
 Orba suis ne tanta forent elementa colonis.
 Ex his tantum homini, quid sit cognoscere verum,
 Quidve decens, & posse loqui, concessit: at ore
 20. Cætera sunt muto, & tellurem cernua lambunt,
 Hic ratione potens, validissima quæqve subegit:
 Alipedes tigres, iracundosqve leones.
 Et quamvis diro sint corpora plena veneno
 Serpentum, tamen hunc metuunt, huic maxima
 cedit

Oceani moles, oris Balæna supini.
 Hoc fine, quid tellus esset? densissima certè
 Sentibus & nullas segetes inculta crearet.
 Hic leges, & quæ servantur legibus urbes,
 Condidit: ornavit cœlestia numina templis,
 30. Repperit innumeras artes, imitantia fulmen
 Tormenta, emissum quibus, ignis turbine clausi,
 Per spacia effertur longè distantia plumbum:
 Quo pulsæ turres, & mœnia celsa trahuntur
 In præceps: vastosqve procul quicunqve boatus
 Accepit, dubius se audisse tonitrua credit.
 Væ vobis superi, si talia fortè Gigantes
 Olim Phlegræis habuissent fulmina campis.

Repperit & puppes, vetitum quibus ire per æquor
 possit, & extremum ventis famulantibus orbem.

O. Quærere, quæ Titan populos despectat Eoos,

Et Tartessiaca pronus quæ mergitur unda,

Quæ Cynosura nitet: & quæ contrarius axis.

Aspiciunt Antipodas pendentes vertice: qui jam

Cæsuri, opponunt pedibus vestigia nostris.

Cum tamen ingenio excellat, mentisque vigore,

Ut credi possit divino ex semine natus,

Nescit adhuc, nec scire studet (res mira, nefasque

Et centum tauris, & larga cæde piandum)

Vivere quo pacto, vel quid vitare, sequi

O. Debeat, ò cæcis mortalia plena tenebris

pectora, & ò mentes caligine circum septas

stultitiæ incedunt deserta per avia: vix heu,

Vix paucis novisse datum, quo tendere tutum,

Quæ sit iter, per quod vera & bona summa petantur.

Non docet hoc gemini nodosa scientia Juris,

Non quæ Pæonio sanat medicamine morbos.

Non Rhetor, non Grammaticus. Sapientia sola

Hoc aperit: fida hæc hominum dux atque magi-
 stra est.

Hanc mihi si dederit Deus, & subtemina si non

po. Ante diem triplices truncabunt nostra sorores:

ipse bonum summum quod sit, qui possit haberi,

Ut spero, expediam, quamquam hæc provincia

magna est.

Principio summum esse bonum pars maxima censet;

Numorum plenam bene semper habere crumenam

atque auri tantum, quantum vel Lydius amnis,

Vel Tagus, æquoreas splendens eructat in undas:

ugera tot campi, quot crines vertice: longum

possedisse agmen servorum, armenta, gregesque

Quot

Quot non Trinacriis pavit Polyphemus in arvis,
 10. Quot nec Aristæo fuerant, Tiryntius & quot
 Non Erythæcis rulit à præsepibus Heros.
 Pulchraqve ut Alcinoi pomaria, & Hesperethusæ.
 Nec non marmoreis miranda palatia crustis.
 Hæc sunt quæ cupiunt omnes, quæ quisq; requirit
 Quæ superos genitrix tenero petit anxia nato
 Supplicibus votis. his qui affluit, esse beatum,
 Felicemqve putat crassi dementia vulgi.
 Sed nescit quanti lateant sub floribus hydri,
 Quotque rosas inter spinæ nascantur acutæ,
 20. Illum etenim quisquis fieri vult dives, oportet
 Nocte dieqve animo diversas volvere curas,
 Fortuna variante vices: nunc cogitat unum,
 Nunc aliud: si fortè epulis accumbit, iniquæ
 Morsus avaritiæ stimulat, vix ulla palato
 Escæ placet, properatqve in gratas linquere mensas,
 Abstrahit inde illum exigui spes dira lucelli:
 Vix somnum capiunt nocturno tempore ocelli:
 In latus, in faciem jacet, & quandoqve supinus,
 Versaturqve thoro: haud aliter quàm faxea moles
 30. Sisyphia revoluta manu, quid luce peracta
 Gesserit, & quid sit redituro sole gerendum,
 Pensitat, en pereunt pecudes, cras pabula quæram.
 O brumæ devota dies, quam frigora bobus
 Hæc nocuere meis: sed dispensator iniquus,
 Pastoresqve mali rapiunt hi: decipit ille:
 Invasere lupi caulas, prædatus & ipsum
 Est pecus insanus miles, magalia fregit,
 Incendit segetes, defecta est vinea ferro:
 Debitor aufugiens, portat cum fœnore sortem.
 40. Nulla fides, nulla est homini reverentia divum:
 Omnia plena dolis. Proh Jupiter, ille bonus vir

Prorsus habebatur; sed fallax gratia lingvæ,
 Atque oris, non est semper vera effigiei
 Regula: quid doleam? remeat mea navis, & affert
 Lucrofas, ohe, merces: grave pondus amomi,
 Thura, electra, piper, Serum velamina, vestes
 Sidonias, mercesque alias, quas vexit ab Indis:
 Quam si concursu Symplegades infregissent,
 Si vel Scylla vorax, dubii vel saxa Capharei.
 10. Solvissent tabulas, muliebri more querelis
 Implestem totas ædes, lacrymisque maderent
 Pectora, non deerunt nummi, nisi vivere desit.
 Nil frumenta valent: quid tum; mercabor olivum:
 Est fodiendus ager, jaciendaque semina, messes
 Occandæ, fabricanda domus, vitesque putandæ:
 Illud emam, hoc vendam: accipiam, & quod de-
 beo reddam.

Non fecus huc illuc impellitur, ac pila magno
 Lusorum cœtu solet, aspiciente teatro.
 Jactari: hinc atque hinc ingenti missa tumultu
 20. Pellitur, ille ferit pugnis, hic calce retundit
 Lætitia, mœrore, metu, spe, fluctuat æstu:
 Continuo: veluti ventorum flatibus æqvior:
 Ixion verus, qui captus imagine nubis,
 Concubitu sædo prolem genuisse biforem
 Dicitur: unde ejus voluit sine fine rotari
 Membra, colubriferis radiis affixa? Deum rex.
 Divitiæ quid sunt? res nempe simillima nubi,
 Quam si Riphæo Boreas demissus ab axe
 Incutiat, videas unde est concreta, resolvi
 30. In tenues fumos: monstra hinc gignuntur,
 habentia

Humanam faciem. quid enim speciosius ispo
 Divitis aspectu primo? sed noscere postquam

Ipsius vitam licuit, diversa videntur
 Partibus à tergo non respondentia primis.
 Assiduo motu rotat hunc fortuna, colubri
 Agmina cunarum sunt, quæ præcordia rodunt.
 Vel scit vel nescit dives, quæ possideat, si
 Nescit, quid profunt? quoniam nil inde boni, vel
 Accipit adversi, velut is qui non habet, at si
 30. Quæ sua sunt novit, vel amat, vel non amat illa.
 Si non, cur tenet hæc? ex his quæ gaudia sumit?
 Qualia, quum potat succos abstemius uvæ.
 Si quidem amat, pariter curat, studet illa tueri
 Proque his servandis est anxius, atque laborat
 Sollicitatque illum quicquid contingere rebus
 Possè mali credit quas possidet: excruciat
 Si perit inde aliquid: fieri quod sæpe necesse est,
 Cum nil stare diu vides, incommoda cum sint
 In promptu semper: demum quo plura tenebit,
 40. Hoc plus curarum accedet, sæviqve laboris.
 Quid memorem, subeat quam crebra pericula
 ponto,
 Ac terris, censum cupiens augere paternum;
 Sylvicolas latrones, ponticolas piratas
 Sæpè fugit: capitur tandem; laniandaque phocis
 Viscera, sive lupis præbet, capitivus herili
 Collum sæpè iugo submittere cogitur, is, qui
 Ut dominus fieret, se objecit casibus audax:
 Vix mensa tutus propria, proprioque cubili,
 Exitiale datur sitienti sæpè venenum,
 10. Stertentemve necat cupidi manus impia servi.
 Pingvior in cædem ut petitur magis hostia, nec non
 Nobilior potius spoliatur fructibus arbor,
 Utque apibus muscisque perit quæ dulcior uva est,
 Sic cui plura dedit fors & meliora tenenda,

Infidias patitur plures, priorqve periclo est.
 Nota Syracusii solertia mira tyranni:
 Euge bone, es felix? quid ni? non pocula desunt,
 Non epulæ, pueri, sceptrum, diadema, cupitæ
 Deliciæ: gemmis, auro (quod cernis) abundas.
 10. Heu mihi: namque tholo seta suspensus eqvina
 Ensis adest, jamjam miseri caput infodietur.
 Invidia vexantur opes: namque optima livor
 Quæque malus lædens, odit felicia semper.
 Hoc pretio, miseri, damnosum quæritis aurum,
 Vestra Palæstina stimulent ut corda sorores,
 Affiduè, ac nigrum citius tendatis ad orcum.
 Nonne Midæ, fulvo quem Bacchi dona metallo
 Ditarunt, cunctis ridenda infania? jure
 Huic a fini auriculas, iratus Phœbe dedisti,
 10. Aurum cuncta precor fiant quæ corpore tangam:
 Mox petiit stolidus primis contraria votis,
 Quum cibus in vacuum nullus descenderet alvum.
 Talis avare tibi fortuna est pessime, quicum
 Plus habeas, plus semper eges: ut Tantalon undis
 In mediis cruciat sitis arida, si tibi pleno
 Effundit cornu, quicquid vis, Copia, numquid
 Quod fatis, an nimium, fumes? hoc officit; illud
 Quisquis habere volet facili mercede parabit.
 Nostra etenim minimis rebus contenta quiescit
 30. Natura, in vitium si non delapsa repugnet.
 Divitis in mensam sylvæ pelagique feruntur
 Optima, non desunt lepores, non caprea, cervus,
 Hædus, aper, volucrumque genus, non turdus
 obefus,
 Perdix, ficedulæ, nec non quas Colchica tellus
 Mittit aves: grandes capi grandisque columbi:
 Portantur rhombi, squillæ, muræna, locustæ,

Mugilis, & piscis nomen qui traxit ab auro,
 Ostrea, cœruleo quæ Cyzicus æquore gignit:
 Multa alia, est versu quæ claudere difficilis res.
 10. Vina dehinc, nigro nunquam cessura falerno
 Ni potius placeant arvisia nectaris instar.
 Sed quæro, nunquid cuncta hæc lupus iste vorabit?
 Non credo: vel si cupiat, non posse putandum est.
 Quod si posse volet, rumpetur venter, & ibit
 Turgidus ad tumulum turba comitante rudentum:
 Nam qui plus æquo stomachi penetralia replet,
 Læditur. & clamat, Medici succurrite: demum:
 Evomit, & totas putor capit improbus ædes.
 Hinc varicæ insurgunt febres, hinc scrupus humor
 20. Insidias manibus pedibusque affigit inertes:
 Cui non compertum est, multos inducere morbos
 Ingluivem? vexare animos & corpora, Bacchi
 Humorem immodicum, sitibunda in viscera mersum?
 Ergo parcus erit, de multis pauca capescens,
 Qui non ante diem vult dulcem abrumpere vitam:
 Nec plus quam pauper, faccum stipabit opimum.
 Murice distinctos locuples vestitur amictus,
 Auratamque togam, tenuique subucula bysso
 Enitet; & Scythicæ redimitus vellere frondis,
 30. Gestat fœmineo pretiosa monilia collo
 Num magis ista fugant mordentia frigora, quam si
 Muniat incultæ vilis te penula lanæ?
 Num quæ vulgari lino contextitur, æstum
 Arcet tela minus, tunc quum per torva leonis
 Signa Molochæi gradiens, callidissimus est sol,
 Flavaque væfanus discindit Syrius arva:
 Quam si lena tuum velet bombycina corpus?
 At dices, ille in pretio est quem pulchra decorant
 Vestimenta: caput venienti inclinat, & omnis

10. Assurgit populus, solusque hic nobilis, atque
 Creditur esse bonus, prudens, ac dignus honore,
 Dignus amicitia: pannoso prorsus habetur

Nulla fides, tritamque irridet turba lacernam:

Sis licet Arpinas, cujus facundia toti

Præfertur Latio: vel fabri filius ille,

Attica quem tellus mirata est sæpè loquentem:

Carminibus quamvis possis æquare Maronem,

Mæoniique senis divinos reddere cantus:

Non tamen id circo speres tibi præmia laudis:

20. Sperneris, mihi crede, locum projectus ad imum.

Tu Ganymædeos frustra sectabere vultus,

Optabis frustra teneram tractare puellam,

Si tectus vili pauper gradieris amictu. (chri

Non equidem inficior: magna est nam gratia pul-

Vestitus. Verum fuerit virtutibus ipsa

Si mens nuda, malis imbutaque moribus, omnis

Ecce perit cultus, fies inglorius, ac te

Despiciet quisquis norit, tua terga cachinni

Mordaces ferient, vel cacæ jurgia sannæ.

30. Nec servus, propria quem tu nutrire farina

Consuesti à puero, si te cognovit avarum,

Crudelem, tumidum, vinosum, mentis egentem;

Æstimat: idcirco secum clam murmurat in te,

Hunc cine herum fortuna mihi non æqua dedisti,

Hunc cine herum tolerare diu me fata jubebunt?

Laudabunt alii, quem turba domestica temnit?

At fortis, prudens, justus, pariterque modestus

Si fueris, si te non parva scientia clarum

Reddiderit, quævis tribuet tibi vestis honorem;

40. Nec (modo sit sanus) poterit te spernere quis-

quam.

In primis, quicumque cupis venerabilis esse,

Laudari, multum, nec non vehementer amari,
 Virtutem sequere, ac vitii contagia vita:
 Et cave committas quod possit jure putari
 Censura dignum, atque auctori inferre pudorem.
 Nam solet egregiam stolidum contemnere vulgus
 Virtutem, minima si infectam labe notavit.
 Sed quisnam prorsus vivit sine crimine? nemo est
 Qui non legitimo quandoque à calle recedat,
 10. Qui non à recta interdum declinet amussi.
 Ille tamen raro ac minimum qui peccat, haberi
 Atque bonus dici debet, sed gratia lingvæ
 Maxima, quæ doctè ac prudenter singula profert.
 Cultus habet sermo, & sapiens, mirabile robur:
 Imperat affectus varios, animumque gubernat:
 Hæc plus quàm vestes, poterunt te reddere clarum.
 Nec tu formosi specie capiaris ephēbi:
 Talis amor scelus est, quem qui sapit effugiet: nam
 Est pueris, nec mens, nec amor, ratiove, fidesve.
 20. Ah pereat quisquis puerorum flagrat amore.
 Si te delectant formosæ membra puellæ,
 I. pete conjugium: vel non meretricula deerit.
 Quid mavis demens cupere & sperare negata,
 Pellere cum possis facili medicamine morbum?
 Sunt tamen hoc propter cupiendæ forsitan ipsæ
 Divitiæ, ut melius virtutem acquirere detur,
 Quandoquidem argento loculi si fortè vacabunt,
 Nullus erit qui te doceat; nam solvere oportet
 Mercedem haud parvam doctoribus; est quoque
 habenda
 30. Sumptibus haud parvis librorum copia, tempus,
 Quo valeas studiis incumbere, plura legendo,
 Ne mala pauperies alias te volvere curas
 Cogat, & impediant ingrata negotia mentem.

Heu quam difficile est, quam paucis numina præstant,

Ex humili volitare gradu virtutis in arcem!

Quam raro egregios pauper fortitur honores!

Præterea qualis vita est, quam proxima letho,

Quam merito spernenda, animum si nulla voluptas

Mulceat, atque levent solatia nulla laborem.

10. Cum nunquam desint curæ, cum plena dolorum

Omnia sint, præstat stygiam tranare paludem,

Cerberream saturare famem, miscerier umbris.

Si nunquam fas est rebus gaudere secundis,

Gaudia si miserum pectus non ulla serenent.

Ast inopi quidnam dulcedinis, aut solati

Esse potest; cui deest panis vinumque frequenter:

Nunc lecto, nunc veste caret: nunc calceus ipsos

Ostendit digitos, veteri dissutus aluta.

Vivere vix potis est, nedum sectarier illa.

20. Jucundum quibus esse solet mortalibus ævum?

Talibus at certè quicumque est dives, abundat,

Illud enim assequitur quicquid desiderat, & vult,

Tantum habet imperii, tantasque pecunia vires,

Ut sibi nil obstare diu patiatur: ab alto

Deducit montes, & valles tollit in altum.

Si vult ergo canum pernicipi prendere cursu

Cervos, aut capreas, vulpes, leporesve fugaces,

Si volucres captare libet, vel fallere pisces

Retibus aut hamis: Veneris si grata voluptas,

30. Si cibus & potus delectant, otia, ludes,

Si choreæ, citharæve placent, si plaudere cantu:

Omnia dives habet: nam præstant omnia nummi,

Accipe quid contra referam, si discere quisquam

Gestiet, id certe dabitur, modo firma voluntas

Nunquam deficiat: nec terreat aspera clivis

Angusta, & primo ingressu fatis horrida dumis
 Semita, virtutis quæ culmina celsa petuntur,
 Si non sunt nummi tibi, veneat ipsa supellex,
 Vel domus, aut fundus quid ni? quo vivere pacto
 10. Tunc potero? cogar mendicus quærere panem:
 Ah miser: est melius mendicum vivere, dum te
 Cœlicolis similem divina scientia reddat,
 Quam si possideas Persarum, bellua, gazas.
 Noli iudicio tenebrofi accedere vulgi,
 Haud magis atque pecus verum agnoscentis: at ipse
 Si sapias, hæc memori quæ dicam mente teneto,
 Præter virtutem, non est durable quicquam.
 Divitiæ pereunt, species quoque, robur, honores,
 Cuncta cadunt: virtus æterna in tempore durat,
 20. Quam fortuna nequit, nec tollere longævustas
 Ipse tamen vidi nunquam, & vix credere possum
 Vel periisse fame, vel mendicasse disertum:
 Quem si fortuna interdum conatur iniqua
 Obruere, auxilium virtus festinat, alumnos
 Protegit alma suos semper doctrina, diuque
 Non patitur miseris urgeri casibus: affert
 Naufragio tabulam, quæ tuti littora possunt
 Spumosos inter fluctus attingere nando,
 Qui pollet virtute, Arabum deserta, nigrosque
 30. Æthiopas, rigidosque Getas lustrabit, & Indos,
 Tutus & incolumis fortunæ sola resistit
 Virtus, atque illi dubio certamine pugnat.
 Nullis est igitur parcendum sumptibus: omnem
 Ne dubita, ut virtutem habeas, impendere censum.
 At si forte tibi, valeas quod vendere. nil est,
 Esto bonus saltem, si non potes esse peritus.
 Cum doctis versare libens (nam discere multa
 Sic poteris) nec non avidè quæcunque loquuntur

Ausculata, atque roga interdum : tum cætera divis

10. Committe, & patiare animo tua fata sereno.

Gaudia si sequeris, si te infidiosa voluptas

Implicat, & dulces transmittere lufibus annos

Te juvat, atque ideo dives cupis esse, voluta

Sedulus hæc tecum, ratio quæ provida dicitat.

Nulla voluptate est res perniciosior: aufert

Consilium, mentemque premit, virtutibus obstat,

Corrumpit mores, vitiorum maxima nutrix:

Debilitat corpus, sensus obtundit: amaro

Fine nocens, homini multorum causa malorum est;

20. Clarius ista sequens sermo, meliusque docebit,

Si tamen advertas, habet & sua gaudia pauper,

Nec forsitan leviora. Magis nam dulcia sunt quæ

Rarius eveniunt solatia, credite, longè

Gratior ac longè est jucundior illa voluptas

Quæ dilata diu fuit, ardentemque cupita.

Siccibus esurie fravis, requiesque labore,

Sic potus vexante siti, sic frigore flamma,

Frigora sic æstu, sic intermissa diuque

Sustentata Venus grata est magis: omnia demum

30. Rebus ab oppositis, vires ab contraria fumunt.

At locuples tolerare nihil vult, semper abundat

Deliciis, adeo ut moveant fastidia sæpe,

Et cupiat bulbos, siliquas, bolus, allia, sardas,

Solennes epulas & prandia lauta perofus.

Nil adeo dulce est quod non videatur amarum,

Et non displiceat, si plus duraverit æquo.

Delectant alterna magis, vetitisque potiri

Dulcius est, sordent quæ possunt semper haberi;

Præterea non res hominem, sed sola voluntas,

40. Judiciumque animi contentum reddit: amari-

Est dignum, quodcunque placet, quid proderit ægro

Concinnas offerre dapes, cui febris ademit
 Gustum? quid vini suavem præbere saporem
 Illi qui gaudet puris abstemius undis?
 Hic hædum, ast alius carnes cœnare suillas
 Mavult: hunc cantum juvat, illum ludus: amorque
 Omnibus haud idem: hic puerum cupit, ille
 puellam:

Huic scortum placet, ast illi matrona: beatum
 Efficit ergo animus, non res, rationibus istis,
 10. Non minus ac dives, lætatur pauper: ab illo
 Grandia poscuntur, parvo hic contentus abibit.
 Impensa dives majore, ac sæpe minore
 Lætitia vivit quàm pauper, gratius ovo
 Et cicere est vesci, atq; famem compescere porro,
 Nautæ aut fossori, quàm regibus & reginis.
 Quicquid terra ferat lauti prandere, vel unda.
 Dignior illa autem jure est dicenda voluptas,
 Quæ nec sumpta nocet, nec contradicit honesto,
 Nil tamen est melius quàm pauca optare, ani-
 mumque

20. Vincere consilio: ne spes te affligat inanis.
 Qui quod habere nequit desiderat, excruciatuf
 Sperando frustra, & nequicquam tempora perdit.
 Id cupias igitur quod certè possit haberi.
 Aut nihil: atque animo frenos impone tenaces:
 Ast opibus quisquis pollet, vult plura, petitque
 Quàm licet, & parvo contentus vivere nescit:
 Indiget idcirco multis, felicior illo est,
 Sufficiunt cui pauca satis, res ampla, superbum,
 Risoremq; hominum, contemptoremq; deorum,
 30. Infanum, mollemque facit, virtutis & hostem.
 Nam quis virtutem curat, si census abundat?
 O bona paupertas, ô nondum cognita divum

Munera, virtutum custos, & amica pudori;
 Luxuriæ frænum, vitæ tutela: procacem
 Fortunam tu sola potes, ventiqve furorem
 Ac pelagi rabiem contemnere: dum vada lintre
 Tuta tenes parvo, vicinaqve littora fervas.
 Sæpius æthereos feriunt vaga fulmina montes,
 Et qvatit excelsas Boreas rapidissimus ornos:
 10. I ma latent ignota malis, humilesqve procella
 Juniperos rarò infestat, lentæqve myricæ
 Stant inter sylvas immotæ, ac pace fruuntur,
 Sprevit Anaxagoras, sprevit Democritus, atqve
 Complures alii (qvorum sapientia toti est
 Nota orbi) argentum atqve aurum, causasqve ma-
 lorum

Divitias. qvare? nisi qvòd non vera putarunt
 Esse bona hæc, animum qvæ curis impediunt, &
 In mala præcipitant qvamplurima. Fabricius qvòd,
 Qvòd Cato, qvòd Curtius, sanctissima pectora,
 qvondam

20 Senferunt: non qvid vulgus, plebsq; infcia dicat,
 Mente agita: atq; tibi propone exempla bonorum.
 Nonne olim victor felicia signa Qvirinus
 Sæpetulit, posito qvum sumere consul aratro
 Arma jubebatur, requiem factura ligoni?
 Tum casa parva viros & frugi mensa ferebat:
 At nunc delicia, & laqueata palatia, molles
 Imbellesqve edunt fœtus, ac lusibus aptos.
 Discite mortales tandem, longisqve tenebris
 Exuite obsessam mentem, fursumqve levate
 30. Jam caligantes oculos: qvo cæca voluntas
 Vos ducit, ne ferte gradum, ratione deorum
 Naturæ similes estis, ratione teneris
 Imperium mundi: ratio vos dirigat ergo,

Non error, finemque animo perpendite rerum,
 Sufficiat cibus ille, famem qui sedat: & illa
 Vestis quæ corpus velet, frigusque repellat.
 Sit sopor ille fatis, reficit qui fessa labore
 Membra. etenim tribus his opus est, cum corpora
 nostra

Sint fragili contexta luto, sed talibus uti
 10. Sic licet, ut tanquam medicinæ munere cures
 Quos tribuit morbos homini natura noverca,
 Ast hic luxuriam dapibus complectitur, ille
 Vestibus: hanc alius vitam vix sentit, ab arte
 Dum fugit, assiduoque premit sua lumina somno.
 Felix qui didicit contentus vivere parvo:
 Nec spem ullam in rebus ponit quas linquere cogit
 Parca ferox, tanquam nostri non juris: & ævi
 Quam breve sit spatiū reputat, quam frivola demum
 Omnia quæ in terris longè latèque creantur:
 20. Qui minor adversis non fit, majorve secundis,
 Minoisque urnam spernit, Stygiosque furones,
 Securus quodcunque ferat fortuna, tenere.
 Infelix, sensu qui ducitur, atque futuri
 Cæcus, ceu pecudes, tantum præsentia cernit:
 Qui nescit, quod quanto animus præstantior ip-
 so est

Corpore, tanto animi pluris sunt munera, quam quæ
 Ad corpus spectant: igitur non divitiæ sunt
 Prima bona. Hæ quoniam, pro corpore conqui-
 runtur

Quæ possessorem non efficiunt meliorem,
 30. Quis bona summa vocet? multos at sæpe videmus
 Quadrupedum similes, istis qui rebus abundant,
 Quantum ergo fatis est vitæ, nihil amplius opta:
 Namque supervacuo stulti lætantur: acervos

Ingentes frustra, frustra horrea plena requiris:
 Cum modio cumerave famem propellere possis.
 Cum tibi sufficiant cyathi, cur dolia quæris?
 Si te Plutus amat tamen, & tibi Copia ridet,
 Divitiasque dedit fatorum ignota voluntas:
 Quid facias, operæ pretium est didicisse: tenendo
 10. Ne peior fias, ne possis stultus haberi.
 Dic age nunc quæso, quænam prudentia, quodnam
 Consilium est illi cui sunt bona multa: sed ipsis
 Insuper nescit quo pacto debeat uti?
 Hinc vires per sæpe nocent, damnoque forma est,
 Hac ratione suum auctorem facundia perdit,
 Hac ratione artes aliæ compluribus obsunt.
 Nodus avaritiæ non te constringat, ab ipsa
 Heu fuge: nam certè nulla est hac major Erinny,
 Hanc memorant Acheronte satam, per tristia ditis
 20. Regna truces agitare faces, centumque colubris
 Colla veneniferis gestare minacia: fauces,
 Humano expleri nunquam potuere cruore
 Semper hiant, aliosque tenent, aliosque requirunt
 Ora cibos: nulli parcat, nec templa deorum
 Dedecorare timet, malum & insatiabile monstrum.
 Nascuntur variæ hinc pestes, discordia, cædes,
 Proditio, rixæ, fraudes, jactura pudoris,
 Contemptus divum, perjuria, jurgia, bellum,
 Atque aliæ plures quam dici carmine possint
 30. Hanc igitur vita: nil quippe nocentius, & nil
 Quod magis ostendat vile atque ignobile pectus.
 Sic mulier, senior, pueri inveniuntur avari:
 Sunt etenim imbelles; fragiles, animique pusilli.
 Huic alia est vitio labes contraria, sed non
 Tam gravis: hanc etiam studeas depellere: nam si
 Prodigus es, mensam alterius pingvemque culinam
 Je-

Jejunus frustra aspicias, patrimonia postquam
 Absumpta, & nimio fuerint deperdita luxu.
 Inter utrumq; manet virtus, extrema relinque:
 10. Et cui fas quantumque licet, largire: nec ultra
 Impensam facias quam sit permessa facultas.
 Divitias hic finis habet: prodesse tenemur
 Omnibus, at nostris potius, natura creavit
 Nos, non ut solum nobis, nostrisque propinquis,
 Ast aliis etiam, quum possumus, emolumento
 Simus: quid quæso præclarius, atque deorum
 Dignius est folio; auxilium quam ferre ruenti,
 Tradere pauperibus victum, miserisque mederi?
 Sic nos turba colit, sic famam acquirimus: atque
 20. Ad superos multi per talia facta volarunt.
 Naturæ humanæ nil aptius, & nihil ipso (phorum
 Dignius est homine, ut perhibet schola docta so-
 Quam prodesse homini, & socio succurrere lapsò,
 At nunc, ô mores, ô tristia tempora, prorsus
 Extincta est pietas: nulli largitur avarus
 Dives, cum teneat quæ tradere plurima possit:
 Nulliusque ipsum miseret, sunt ferrea cunctis
 Corda. quis exigua mendici nunc stipe casum
 Solatur? lacrymas rident, miserisque precantes,
 30. Si qua tamen donant, dant scurris, dantq; cynæ.
 Dant lenis potius, dant scortis callipareis: (dis
 Nemo dabit vati, Musæ spernuntur ubique.
 Calculus huic loculos, vel tessera reddit inanes,
 Ille autem pictis ludit patrimonia chartis.
 Nonne hoc turpe magis numeros absumere pacto,
 Unde nec ullus honos, nec gratia quæritur ulla?
 Mens oblita Dei, vitiorumque oblita cæno,
 Sicne licet fieri? nonne olim nudus ab alvo?
 Existi, & nudus terræ es rediturus in alvum?

10. O demens, non hæc tua sunt: sed Jupiter harum
 Est dominus rerum, tu dispensator & hospes.
 Non res, sed nobis rerum conceditur usus
 At postquam vetus ille Charon te vexerit ultra
 Quam trepidant superi falsò jurare paludem,
 Hic miser, hîc aliis hæredibus ista relinqves.
 Ergo his utendum est rectè, dum stamina parcæ
 Nostra trahunt. nobis sumendo, aliosqve juvando.
 Jam patet ex dictis, an sint bona summa putandæ
 Divitiæ, mea cymba redi, fatis ardua ponti
 20. Navimus: ecce auster pluvias jam cogere nubes
 Incipit, ecce undas Typhones in aëra portant
 Absorptas pelago: unde ingens promittitur
 imber.
 Amplius hic tutum non est (mihi crede) morari.
 Heu metuo fidum malè puppibus Oriona:
 Dum licet, in portum tendamus: nubila clarum
 Reddiderint ubi pulsa diem, revocabit ab alto
 Nos Triton scopulo, atq; iterum tentabimus æqvor.

LIBER TERTIUS.

Synopsis LIBRI III.

Quemadmodum libro secundo non in divitiis, sic hoc libro, nec etiam in voluptate summum bonum inveniri posse docet. Primo enim sub persona Epicuri dogma ejus de voluptate & summo bono proponitur. Objectionesque de virtutis vitiorumque post mortem premio & pena; secundum Epicureorum sententiam, negando animæ immortalitatem, removen- tur potius quam resolvuntur. Ab Epicuro deinde per viam latam, author in conspectum palatii pluri,
 &

Et inde in sylvam amœnissimam inducitur : ubi voluptatem cum Venere Et Cupidine ad dextram, Gulã vero ad sinistram, omniqve luxuriantium Choro offendit. Ast cum jam non longe à turba illa abesset, Occurrit illi Virtus, quæ quam deceptoriam sit voluptatis facies, omnesqve ejus fallacias Et artes exponit : monetqve ut animæ affectibus immoderatis rationis frenum imponat, Ad voluptatis partes interim transfugerat Epicurus, Et Arete ab Iride monita de criminibus hominum, ad auras avolat.

G E M I N I.

L Utea quadrijugo curru surrexerat Eos,
 Astraqve cedebant evanescentia cælo:
 Jam divisus erat Titan, mediumqve videbant
 Antipodes, medium noster monstrabat horizon,
 Mirabar quisnam mediis de fluctibus ignis
 Exit inextinctus? certè hæc contraria sese
 Mutuò corrumpunt: quin sol extinguitur undis?
 Igneus aut igitur non est, aut tingier ipsum
 Oceano vulgus mentiur: talia mecum
 Volvebam, gradior dum prope littora solus,
 20. Obvius ecce senex quidam mihi venit, acerno
 Innixus baculo, nitidoqve indutus amictu,
 Cana tenus medio pendebat pectore barba,
 Pulchra cutis, læta & facies, varioqve colore
 Florea candentes decorabant ferta capillos,
 Comminus ut dedimus citroqve ultroqve salutem:
 Quò pergam, qui sim, quò dicar nomine, quærit,
 Respondi, atqve eadem pudibunda voce rogavi.
 At postquam proprium nomen mihi reddidit (ipse
 Namq̃ Epicurus erat) stupui: ceu rusticus agrum

10. Qui fodiens, reperit latitantem obscurius arcam,
 Atq; ego tunc, Venerande senex, sic numina semper
 Cuncta tuis faveant votis, sapientia quando
 Mira tuis habitat fibris, nisi falsa loqvuntur
 (Ut plerumqve solent) homines, præcepta salutis
 Da precor, & juvenem prudentibus instrue dictis,
 Dummodo non te aliò graviora negotia ducant.

Ille autem contra, Me nulla negotia ducunt.
 Sed quoniam vitio curas, fugioqve laborem,
 Huc soleo vacuus crebro adventare, legoqve
 20. Per præta hæc varios capiti gestamina flores.

Unde libens & promptus agam quodcunq; petisti.

Quippe loqui senibus res est gravissima cunctis.

At ne nostra aliquis disturbet verba viator,
 Hinc divertamus, densaque sub ilicis umbra,
 juxta illas quas cernis aqvas, residebimus ambo.

Ivimus, & placida sic tandem voce profatur,
 Nimirum huc aliquod juvenis te numen adegit,
 Ut discas hodie quæ sit Sapientia. namque,

O superi, quanta rerum caliginet totum

30. Immersum est mortale genus? simulacra videre
 Mille ac mille hominum facile est, sed rarus ubiqve

Verus homo: ut possit non falso nomine dici,

Mundus stultorum cavea, errorumqve taberna.

Quare adhibe puram nostris sermonibus aurem

Pellere si quæris miseras à mente tenebras.

Principio, verum atqve bonum cognoscere oportet,

Perspicua ratione quidem, atqve examine recto:

Hinc scætet, hinc magnos ducit sapientia rivos.

At paucis hoc scire datum est, nam maxima turba

40. Divitias summum esse bonum, pars altera honores

Diversi diversa putant: mihi sola Voluptas

Optima cunctarum rerum censetur: & istud

(Ni

(Ni fallor) vera poterit ratione probari.
 Omnium enim est finis rerum, atq; novissima meta
 Ad quam sic hominum facta omnia disponuntur,
 Spicula ut in certum signum mittuntur ab arcu.
 Nam quis tellurem rastris, quis Nerea tonsis,
 Aut quis Gradivum validis tentaverit armis?
 Denique virtutem quisnam quæfiverit ullam
 10. Si non hunc præfens movet, aut sperata volu-
 ptas?

Nempe hæc principiū, medium, finisq; laborum est.
 Quod magis ut pateat, quæ dicam attentius audi?
 Omne opus ob finem, ratio nisi defit agenti,
 Sumitur: hic specie prior est in mente, movetque
 Artificem, sed re post facta novissimus exit.
 Finis item bonus est, igitur placet: atque voluntas
 Hunc sibi ut acquirat, primis mediisque libenter
 Partibus incumbit, sic delectatur, amœnus
 Sic labor efficitur: causa est ergo ipsa voluptas.
 20. Quippe aliud non est quam delectatio quædam,
 Sed quia non facile est, rudibus ratione doceri,
 Tentabo exemplis melius recludere verum.
 Cur fodit, atque gravi fulcum deducit aratro
 Agricola collosa manus? non Sirius æstu
 Terrificat, non bruma gelu: cur navita ponti
 Infanam rabiem, fyrtes, scopulosque minas
 Non timet, admoti spernens confinia lethi
 Velivola fretus pinu? cur prælia miles
 Insequitur, gaudetque ferox, ubi classica Martem
 30. Sæva canunt, acuitq; animos hinnitus equorum?
 Cur juvat assiduis alium pallefcere chartis,
 Et varios versare libros noctesque diesque?
 Nempe ut post longos lucrum vel fama labores
 Jucundum efficiat, nam si non ipsa placeret

Utilitas & honos, virtus artesque perirent,
 Est finis per se dulcis: primordia verò
 10. Cum mediis propter finem, nil denique refert,
 Turpia, vel potius cuncta hæc videantur honesta,
 Nam veluti exultat lascivus turpibus, ipsa
 Sic virtute bonus placidissima gaudia sentit:
 Ergo voluptatem propter tandem omnia fiunt,
 Vel mala declinent homines, vel comoda quarant:
 Vel laudanda gerant, vel non laudanda sequantur,
 Hæc etiam sola superi mercede fruuntur:
 Utile namque illis non convenit, indigeant cum
 Nullarum rerum, sed dices forsan; honestis
 Numina plena bonis: quid tum? si talia lætos
 Non faciunt divos? tanquam si lignea gemmis
 Nobilibus, fulvoque ornēs simulacra metallo.
 20. Adde aliud, quoties perfecta est causa, necesse est
 Inde parem effectum procedere: vis igitur quum
 Quæque animæ benè disposita est, atque optima servat
 Objecta, esse bonum summum nemo hercle negabit
 Qui sapiat: verum tali de fonte voluptas
 Cogitur effluere. auditus sic lætificatur
 Harmonia numeris contexta dulciter aptis:
 Sic forma egregia, visus: sic nasus, odore
 Mirifico: hoc ipsum reliquis de partibus ajo,
 Quid, quòd cuncta Venus terris animalia gignit:
 20. Atque eadem (nisi vera neges) est summa vo-
 luptas?
 Præterea, lator atque dolor mala maxima cum sint,
 Atque voluptati contraria: jure voluptas
 Esse bonum summum censebitur; oppositorum
 Opposita est etenim ratio. Proinde omnia quarunt,
 Naturæ instinctu, quæ sunt jucunda: caventque
 Tristia. Quis verò naturam fallere credat?

Et summum ergo bonum, quod amant animalia
quæque

Sed quid amant, vel quid nisi dulcia gaudia quærunt?
Multi autem dicunt: virtutem acquirere oportet,
10. Sudando, algendo, dum vivimus: atque voluptas
Est fugienda. Frui tamen hac post fata licebit:
Gaudia quippe Deus justis æterna paravit.
Nil rationis habet vox hæc, prorsusque videtur
Irrita. namque animas post funera vivere, perque
Tartareos volitare lacus, & pendere dignas
Pro meritis pœnas, vel sumere præmia facti,
Credere quis debet, nisi cui mens integra non est?
Hæc sunt, ô miseri, vatum commenta furentum,
Mos quibus est semper varias effingere nugas,
Ut stolidas dictis delectent talibus aures
Finxerunt Stygii pallentia regna tyranni, (dens.
In quibus est Phlegethon, flammis crepitantibus ar-
20. Tergeminus canis, & pictis armata colubris
Tisiphone, extensi per jugera longa Gigantes,
Et sine luce umbræ, & vasti non ulla cremantes
Ligna foci: riget hic hyemis sine tempore frigus,
Roboreque ex nullo gemit hic compacta phaselus,
Dum senior nimias transvectat portitor umbras
Æolides saxo cruciantur, Tantalus unda:
Vasa maritimeæ gestant rimosa sorores,
E quibus unda fluit, vano repetenda labore.
Plura etiam, quæ nec pueris credenda videntur,
30 Talibus in regnis cecinerunt esse poetæ.
O dii, quam magna est penuria mentis ubique,
In nugas quam prona via est. quid creditis ista
Infani? quæ nec possunt ratione probari
Ulla, nec sensu agnosci? quid vana timetis?
Qui facilis credit, facilis quoque fallitur idem,

Lucra sacerdotum sunt hæc, artesque dolosæ.
 Ast ubi vita semel tenues defecit in auras,
 Nil fumus, ut nondum geniti nil prorsus eramus.
 Onimium infirma & fragilis, nimiumque superba
 10. Atque audax natura hominum, quo freta pe-
 rennem

Stulta tibi vitam promittis? desine velle,
 Cum sis vile lutum, ætatem sperare deorum.
 Quælibet orta cadunt, & finem cœpta videbunt.
 Ingentes urbes populosque, ingentia regna,
 Supremos montes, & maxima flumina tandem
 Aufert longa dies: at tu vilissime pulvis
 Semper eris? tanta est modicæ fiducia mentis?
 Nempe laboramus frustra, virtutis amore,
 Somnia sperando, & vanas fingendo Chimæras,
 Stulti sunt qui pro certis incerta sequuntur:
 Et qui pro dubiis, quæ sunt manifesta relinquunt
 Dulcia sed remanent longævæ præmia famæ.

20. Hoc certè nil est, cum tu post funera nil sis.
 Fama quid est, si nil delectat fama sepultos?
 Quid lapis, aut stipes, laudum præconia curant?
 Si non lætaris vivens, lætabere nunquam.
 Proinde ætas donec brevis hæc incertaque durat,
 Gaudebit quicumque sapit pro viribus: & non
 Frangetur quoties fortunæ urgetur ira,
 Dulce autem quæret, si quid continget amari;
 Ergo ne longis teneam te ambagibus ultra,
 O juvenis, dum fata sinunt te vivere lætum

30. Hortamur, quantumque potes lugubri apelle.
 Talia barbati postquam mihi verba magistri
 Haud parvam fecere fidem: pater optime, dixi,
 Pro tantis nequeo dignas tibi reddere grates
 Officiis: verum donec spirare licebit,

Debeo, ac memori servabo hæc pectore dicta,
 Scrupulus ast unus restat. nam discere oportet
 Non solum quid agas, sed quæ via detur agendis.
 Ergo voluptatem doceas quo acquirere pacto
 Possim, quæ sit iter per quod tendatur ad illam.
 10. Tum senior, Brevis, & lata, & declivis eunti
 Est via, non procul hinc habitat regina Voluptas,
 Quæ si fortè tibi cordi est, vestigia nostra
 Jam sequere, hac per me poteris gaudere reperta,
 Portio fiderei nondum transmiserat orbis
 De tribus una diem, nisi quum surgit anhelò
 Grandævus sapiens: quo præcedente sequerbar
 Ponè simul, gradiens per devia comminus ibam,
 Progressisque parum, moles oblata palati
 Eximia est, scitorque ducem: Sublimis, & auro
 Tam preciosa domus, quo possessore tenetur?
 Plutus, ait, tenet hanc, indutusque arma fatelles
 Servat iter, prohibetque ultra transire volentes,
 10, Ni prius hunc adeant & blando munere placent,
 Ipse autem celsa residet, quam cernis, in arce.
 Tres tantùm natæ thalamo versantur eodem,
 Quarum si quæris cognoscere nomina dicam:
 Sordia Luxuries, tumidisque Superbia buccis,
 Nec non audaci stolidi Ignorantia vultu.
 Tunc ego, Quis, dixi, dominum nos ducet ad istum?
 Tres illi ancillæ sunt, per quas ire licebit,
 Respondit senior, Sors, Fraus, Usura: patebit
 Cuilibet ingressus facilis, ducentibus istis.
 20. Dona mihi non sunt, inquam, quæ tradere
 possim:

Nec tutum ancillis confidere talibus: ergo
 Monstra alium mihi quæso viam. tunc reddidit ille:
 Est alia, est, Per quam, si vis, transibimus. Eja

Duc, inquam, & pariter digressi, tendimus in am
 In vallem, præbebat iter qua semita nobis
 Scrupea, & incultis homini vix pervia dumis.
 Hic paupertatis pergendo offendimus ædes
 Exiguas, lacerò pendentes culmine præter
 Ivimus, & vastum nemus è regione videmus.
 Hæc, quam proceris ferientem sidera cernis
 10. Arboribus, sylva, est (inquit dux) inclyta sedes
 Regina, per quam nobis licet esse beatis.
 Sed facie & manibus lotis accedere oportet;
 Quaque potes, totum te orna, vultumque serena.
 Nam dea nec fordes, nec vultu admittere curas,
 Parvus erat veniens per levia saxa deorsum
 Rivulus, & blando suadebat murmure somnos:
 Hic faciem lavi, atque manus, rigidosque capillos
 Pectine composui, totoque in corpore vestes
 Aptavi, atque leves pepulerunt seria ludi.
 20. Sic hilaris gradior. Jam quantum funda rerorto
 Verbere ferre potest, jactu non amplius uno,
 Emissum lapidem, distabat sylva: canentum
 Suavemelos volucrum, suaves sentimus odores,
 Quorum illic magna apparebat copia florum.
 Tale nemus non mollis Arabs, Panchaia quamvis
 Thura ferat passim, vidit: non Indus Eous,
 Non Scythia laurifero spectabilis undique ramo,
 Non demum cœli qui pondera sustinet Atlas:
 Illa licet Satyri teneant loca, quos Nympharum
 Urit amor Dryadum, & choreas per gramina ducant.
 Dulcibus & nitidis undis, cursuque silenti
 30. Ibat circum amnis: quantum transcendere saltu
 Possent, venantum fugiens convicia cervus.
 Tantum distabant ripæ, sed plurima claro
 Ultima cingebant sylvæ quasi mœnia, pulchro

Ordine dispositæ, & superantes nubila pinus:
 Pinus quæ duro clauferunt cortice quondam
 Dilectum Cybelæ juvenem. Phœbea cupressus
 Juxta aderat, paribusque comis surgebat in altum:
 Non illic deerat quercus, non esculus, ilex,
 Robur, acer, platanus, suber, nux, arbutus, alnus,
 10. Orni, castanæ, coryli, piceæ, tileæque,
 Palma, abies, myrtus; veterumque obsonia fagus,
 Aurea Saturno fluerent quum secula rege:
 Non vitis, ficus, malusque, & amica Priapo
 Lothos: non hederæ, & vatum gestamina lauri,
 Morus, & Alcidæ gratissima populus arbor:
 Non pirus, atque salix, prunusque & pallida buxus,
 Mespilus, atque olea, & cerasus, non sorbus & ulmus
 Et filiqua, & primos quæ monstrat amygdala flores.
 Quid memorem cedrum, atque hebenum, mensis-
 que petitam

20. Materiam circum, cui cedere creditur aurum?

Quidve alias plures? quarum si nomina tentes

Dicere, Marmaricas citius numerabis arenas.

Ingredimur, quæ pons ripam jungebat utramque:

Intus erant spatii amplis, visuque decoris,

Huc illuc longo tendentia compita tractu,

Purpureæ niveæque rosæ, pictique hyacinthi,

Narcissi & violæ, & vaccinia mista ligustris,

Liliaque, & longum vivens amaranthus in ævum,

Funiceis foliis, nec non caryophilus albis:

30. Balsamaque, & casia, & costi, myrrhaque, croci que.

Mentha, thymum, thymbra, & bene olentis a-

maracus horti

Deliciæ, Idaliis oritur quæ plurima sylvis,

Hinc atque hinc suaves spirabant undique odores:

Mille avium species implebant murmure sylvam,

Et

Et liquidum vario feriebant æthera cantu.
 Conjugis infandum Progne deflebat amorem,
 Fortunamque suam atque Ityli Philomela gemebat.
 Pfittacus humanas operoso gutture voces
 Reddebat, tenuesque sonos variabat Acanthis.
 10. Jugis aquæ rivi nitidis de fontibus, inter
 Manabant flores, & gramina læta rigabant.
 Non Massyla illic degebat bellua, nec vox
 Sacrilegi est illic audita Lycaonis unquam,
 Non aper, aut ursus, non velocissima tigris
 Prorsus erant, trifidis nec tristia sibila linguis
 Talia spargebant tumidi per rura cerastæ.
 Denique non illic nisi blanda & amantia pacis,
 Auritile pores, cervi, capræque, damæque,
 20 Et quanquam ver semper erat, dulcissima ibidem
 Poma tamen deerant (dictu mirabile) nunquam.
 Pæne polum medium lampas Phœbea tenebat,
 Quum locus est visus nobis, ubi diva manebat.
 Campus erat nemore in medio spatiosus, & herbis
 Plenus odoriferis: nulla illic creverat arbos.
 Circum aderant mensæ egregiæ, dapibusque refertæ,
 Quolibus accubuit Capuæ Dux luscus, & ipsi
 Accubuere olim qui Ancyliæ sacra gerebant.
 30. Tunc senior, jam tempus adest, potemus, & esca
 Instauremus (ait) vires. nam sobrius ire
 Ad divam, vel jejunos prohibetur: & omnes
 Huc quotquot veniunt, impune absumere possunt,
 Gratisque has epulas: dea sic vult. Cumque comessæ
 Deficiunt, famulæ reparant, renovantque sapes.
 Vescimur, atque mero madidi vix surgimus. & pes
 Figebat dubios titubanti poplite gressus,
 Tum magis optamus reginam accedere ad ipsam:
 Quam, medio in campo spatiantem, maxima turba

10. Ponè seqvebantur, juvenes, pueri, atqve puella,
 Maturi qve senes, at non matura gerentes,
 Illius ad dextram mulier pulcherrima, secum
 Ibat, habens puerum; cuius pendebat ab armo
 Feralis pharetra, & diris metuenda sagittis:
 Cæcus erat, nudusqve & versicoloribus alis:
 Arcum gestabat manibus nervumqve trahebat:
 Quamqvam oculis captus, certis tamen icti-
 bus omnes

Figebat puer ille ferox præcordia pulsans,
 Atqve iterum facto remeabat vulnere telum.

20. Jamq̄ illum penitus populum misisset ad um-
 bræ femina ni quædam tales miserata ruinas, (bras
 Auxilium miseris mira pietate tulisset.

Namqve ubi cujusqvam per faucia pectora ferrum
 Viderat intrasse, & tepidum emanare cruorem,
 Accurrens, pariterqve salubria pocula præbens,
 Servabat vitam: sed vulnera dira manebant,
 Regina ad lavam, mulier stans altera habebat
 Semper in ore cibos: manibusq; & vestibus unctis
 Sordida curabat solius gaudia ventris,

30. Grandiaqve inverso ficcabat pocula fundo.

Hærebat puer huic alter, qui vertice nutans,
 Connivensqve oculis, vigilare nec ipse valebat:
 Nec vigilare ipsam, dapibus vinoqve gravatam
 Nescio quo sæpe aspèrgens humore sinebat.

Rauca Cytoriaco resonabat tibia buxo

Illic; ast alii citharas & pleetra movebant,

Orpheus Eurydicem serpentis dente peremptam,
 Immitesqve Erebi leges, cassumqve laborem
 Desebat, secumqve feras & saxa trahebat.

40. Carmina delphinis miranda canebat Arion,
 Navigium infelix referens, nautasqve dolosos.

Oedipodionias iterum confurgere Thebas,
 Nobilis Amphion cantu fidibusque jubebat.
 Turba fequebatur saltando cætera, cujus
 Lumina caligo quædam fatis atra premebat,
 Et cujusque caput nebulæ circumvolitabant:
 Inter quos unum vidi, novique, tabellam
 Quippe manuscriptam per talia verba tenebat,
 Sardanapalus ego, Assyrio diademate quondam
 10. Inclytus, hæc habeo quæcunque famelicus edi,
 Et quæcunque hausi suadente libidine: donec
 Vivitis ò miseri, quid gaudia postergatis?
 Heu mihi, post mortem nulla est speranda voluptas
 Discite ab exemplo, mortales, discite nostro.
 Post omnes, extrema acie duo monstra subibant:
 Quorum unum variis linguis scedabat euntes,
 Ast aliud semper stimulis vexabat acutis.
 Qua propter dulces lusus turbabat amaror.
 Usque adeo votis nobis æterni regia cæli
 20. Invidet, atque malis hominum gaudere videtur:
 Usque adeo contraria numina nostris
 Cumque tot adversis ævo fugiente premamur,
 Lætitiæ vix hora datur, vix hora quietis.
 Et si qua est, brevis est, & non sincera voluptas,
 O vita, exilium merito dicenda, quid ipsos
 Damna juvant adeo superos mortalia? quare
 Malunt nos tristes potius, quam vivere lætos?
 Unde in nos odii tanti manavit origo?
 Vince deos, animo patienti adversa ferendo.
 30. Haud multo spatium jam turba aberamus ab illa,
 Quum subito à dextra nemoris, matrona venusto
 Corpore, vigineo vultu, incessuque severo,
 (Qualis in ætherea Jovis uxor creditur aula,
 Quum medios inter graditur pulcherrima divos)

Occurrit nobis crines lacerata finusque :
 Et mœsta & vili quamvis circumdata panno,
 Non spernenda tamen : roseoque hæc edidit ore :
 Qvov ruitis miseri ? qvov vos infania ducit ?
 Sistite, nec faciles in damum currite vestrum :
 10. Et quæcunque loquar vobis, audite parumper.
 Sistimus, atque ejus dictis intendimus aures.
 Principio, non est, ut forsan creditis (inquit)
 Hæc dea : nec prorsus divum de sanguine creta,
 Ad quam nuncitis, cujus vos jungere castris
 O cæci cupitis, sed dira & pessima Erinnyis,
 Incautos blanda semper sub imagine ludens,
 Promittensque favos, aloen infida ministrat.
 Nec vos decipiat, facies quod pulchra, quod extra
 20. Tota nitet gemmis atque auro : namque sub ipsa
 Nescitis quam sit turpis, quam fordida veste.
 Intus mille latent mendæ, perditque clientes
 Ipsa suos, salsa captos dulcedine : sicut
 Perduntur pisces, quos fallit harundine longa
 Piscator, dum littoreas demittit in undas
 Fila sedens scopulo, atque hamos tenet esca latentes.
 Illi concurrunt avidi, rapiuntque tenaces
 Ore cibos, sed mox hærent, ac fila sequuntur.
 Non tantum Libycæ Syrtes vel tecta nefandi
 30. Antiphata, vel Scylla vorax, vel sæva Charybdis,
 Vel quodcunque aliud, quantum est fugienda
 Voluptas.

Eheu, quas infert mortalibus ista ruinas (bes,
 Quot claros alioqui homines, quot regna, quod ur-
 Perdidit hæc ? sed ne multis vos ipsa fatigem
 Exemplis, unum sat erit, notumque referre,
 Qvis fuit Alcida major ? qvit tanta peregit ?
 Nam geminos infans suffoca visse chelydros

Dicitur exiguis elidens guttura palmis,
 Ipse Molorchæum fertur superasse leonem:
 10. Extinxisse caput semper crescentis echidnæ:
 Hic domuit cervam æripedem, taurumqve ferocem
 Expulit, & valido volucres Symphalidas arcus:
 Fregit Threicii præsepia dira tyranni
 Fregit & hic Acheloé tibi de cornibus unum:
 Hesperidas pomis, bobus spoliavit Iberum:
 Infernas adiit sedes, triplicemqve retraxit
 Inde canem, spumis insana aconita ferentem:
 Ejusdemqve manu Erymanthius occubuit sus:
 Sensit & Antæus, sublatus in aëra, vires
 20. Herculeas: raptorqve bouum Vulcania proles,
 Hic demum fesso potuit succurrere Atlanti,
 Grandibus astra tenens humeris, axemq̄ labantem,
 Artamen (ô fallax, ô perniciofa Voluptas)
 Imperiofa tulit Gygeæ jussa puellæ.
 Et qui non timuit torvam cum Dite Megæram,
 Tartareumqve gelu, & flammæ Phlegethontis,
 & ipsum
 Porthmea, terrifico aspectu, hirsutisqve capillis,
 Sæpe minas teneræ demens expavit amicæ,
 Pro clypeoque colum gessit, pro casside mitram.
 30. Quæq̄ prius clavam ingentem vibrare solebat.
 Fæmineo ritu torqvebat dextera fufum,
 Et calathis dominæ referebat pensa peracta,
 Dum metuit scuticam, muliebri indutus amictu.
 Amphitryoniade, quis te furor obcæcavit?
 Utqve Ithaci socios mutasse venefica Circe
 In porcos fertur, texisseqve corpora fetis,
 Non secus ista suos mutat regina clientes
 (Si debet regina magis quàm serva vocari)
 Namq̄ manu pateram, quæ dulci plena veneno est,
 10. Por-

10. Porrigit his, de qua si quis bibit, illico fiet
 Velleo, vel spumofus aper, vel tardigradus bos,
 Aut canis, aut pavido peffis lupus improba ovili.
 Ast alias alii coguntur inire figuras,
 Pauci ex hoc populo lethalia pocula vitant.
 Vos eadem quoque fata manent, si sortè velitis
 Istius vexilla sequi metetricis iniquæ.
 Quare vos moneo, crudelia retia cauti
 Dum licet aufugite, atque animum frænate lupatis
 Præcipitem: occultus laqueos, advertite, ne vos
 20. Haud aliter fallat, quam fallit aranea muscam,
 Dum tenuem textit telam, latitatque deorsum
 Angusto in thalamo, sed si cognoverit hostem
 Delapsam in casses, quam primum accurrit, & arctis
 Stridentem involvit laqueis, & stamina circum
 Cruribus assiduis glomerat, rostroque peremptum
 Perforat, & fugit fufum per membra cruorem.
 Demens, heu nimium demens, qui cum similis diis
 Esse queat ratione utens, vestigia mavult
 Sectari pecudum, Veneri, Venerisque sodali
 30. Ventri indulgendo, & tarpissima quæque sequen-
 Talia non potuit patienter ferre meus dux: (do,
 Namque pudore gemens, stomachoque iratus amaro
 Nescio quid secum secreto murmure rodens
 Terga dedit, notumque tripes properavit inagmen
 Tunc Arete: (hoc etenim nomen sibi dixerat esse)
 Ne cures, inquit: fugiat, sine, noctua phœbi
 Non patitur radios, gelidis assueta tenebris,
 Utque æger longa vexatus febre, recusat
 Optima, quæ amissam valeant sibi ferre salutem,
 10. Deteriora petens propriæ contraria vitæ:
 Sic stulti verum fugiunt, & falsa sequuntur,
 Attu, si qua tui cura est tibi, ne retrahas te

A nostris monitis, quæ ut promptius accipias, hinc
 Mecum digredere, hæc etenim spectacula mentem
 Perturbant, strepitusque attentas impedit aures,
 Tum me dextrorsum duxit, pariterque sub umbra
 Semotæ lauri concedimus, atque ita fatur:

Ille opifex cœli & terræ, pelagique tumentis,
 Ut reliquos primo adversos ire impulit orbes,
 10. Sic adversari affectus voluit rationi
 Complures, ne sola sua torpesceret aula
 Mens, namque ut sonipes calcaribus, & stimulo bos
 Urgentur, sumuntque magis per vulnera vites:
 Sic mentem affectus acuunt, crescitque premende.

Qui si non essent, prorsus tabesceret, & nil
 Egregium faceret: ceu navis in æquore torpet,
 Ni remi impellant, vel habentes carbasa venti.
 Proinde errant quidam, dicentes, quod sapienti
 Haud unquam licet hos animi sentire tumultus.
 20. Hi differe hominem signato a marmore nolunt.
 Et delirantes prorsus verba irrita fundunt.

Nam tales homini motus natura dedisset
 Frustra: quod dictum absurdum est. uti ergo licebit
 Iphis legitime, norma rationis & arte,
 Hos, inquam, motus validis moderatur habenis,
 Et regit, ut præclarus eques, nec vincitur illis
 Is, cuicumque dedit verum sapientia nomen.
 Sed pauci norunt medium reperire, modumque
 Servare: idcirco tollunt hi prorsus, at illi

30. Prorsus amant: unde hos error conturbat & illos,
 Nam divisola vivunt ratione. sed ipsæ
 Duntaxat sensu pecudes ornantur: utroque
 Mortales, utroque igitur gaudere jubentur:
 A ratione magis: namque hæc præstantior est pars,
 Et summi cognata poli, quæ ducit in altum

Semper, at in præceps sensus trahit, & deliros
 Efficit: idcirco minus huic fervire licebit:
 Quamvis hunc (ô cæca hominum natura) sequantur
 Pæne omnes, paucique adeo ratione regantur.
 10. Propterea innumeros media modo ludere sylva
 Vidimus: atque illuc stulto ductore meabas,
 Nostra retraxisset nisi te vox. Nonne timebas
 Illa duo, à tergo quæ furtim monstra subibant?
 Nostin quæ sint hæc? Dolor atque Infamia. Quare
 Non interdico prorsus, nec talia prorsus
 Gaudia concedo à solo manantia sensu:
 Sed sint rara, ulli non adversantia recto:
 Propter quæ nunquam fas est dimittere honestum,
 Atque opus est frænis: & clam sumenda, nocebunt
 20 Sumpta palam. quoniã livor non deerit iniquus,
 Dulcibus & lætis qui fel confundat amarum.
 Quoque minus sese quisquam his involvit, eo fit
 Dignior, ac propius superos accedit ad ipsos:
 Qui magis hæc sequitur, minus est laudabilis, & se
 Deprimit, & mutis animalibus inserit, obsunt
 Hæc eadem, si sint usu repetita frequenti,
 Eo mentem impediunt, & dira pericula gignunt.
 Non semper tamen esse potest intenta severis
 Mens, quippe est homini fragilis natura, necesse est
 30. Seria post aliquam tandem captare quietem, &
 Montibus à summis valles descendere ad imas:
 Haud aliter quam quum dimittere fulmina terris
 Vult pater omnipotens, exorsus cri mina mundi.
 Fert aquila exactum Sicula fornace trifulcum
 Aut rostro aut pedibus telum, postquam alta polo-
 Culmina conscendit, miratur clara pyropis (rum
 Mœnia cœlicolum, atque aliis splendentia, gemmis,
 Et stupet auratas ædes, stellisque micantes,

Aspicit & solido factas adamante columnas,
 10. Et constructa videt laquearia dentibus Indis.
 Miratur latos campos, lucemque perennem,
 Deliciasque deum, quales nec lingua referre
 Ulla nec humanum pectus comprehendere posset,
 Illa volans nunc huc, nunc illuc, ludere gestit
 Æthera per liquidum, & blandis sese objicit auris.
 Et iam dediscit terras, nidosque relictos,
 Usque adeo jucunda illi sunt regna tonantis,
 Sed postquam stimulante fame, jejuna vires
 Hauferunt, & nulla insunt alimenta calori,
 20. Quæ modo laudabat, contemnit sidera, ab alto
 Devehitur, & quas nuper contempserat, omni
 Conatū repetit terras, escamque requirit,
 Tunc ego qui pressa jam dudum voce tacebam,
 Rumpere festinans tam longa silentia, tandem,
 Hiscere non timui, atque interpellare loquentem,
 Et dixi, Quoniam sol jam declinat ad axem
 Hesperium, properatque diem demergere ponto,
 Ante precor quam lux penitus decedat, & umbræ
 Adveniant, mihi ne paucis aperire recuses,
 30. O dea (nam certè dea, non matrona videris)
 Nomine quo mulier quam dextra, quamque sinistra
 Reginæ, stantem vidi, puerique vocentur
 Ipsarum: dictis respondit talibus: Eja,
 Ne dubita, per me (brevitas nisi temporis obstat)
 Quæ cupis agnosces, nam non indigna petisti,
 Incipiamque ab ea, lateri quæ proxima lævo est.
 Hanc igitur scito esse Gulam, cui semper edendi
 Est animus, nocte, atque die, studiumque bibendi,
 Quam plerique deam credunt, & prorsus adorant,
 40. Libantes læti pateris ardentia vina,
 Lautaque vescentes plenis obsonia mensis,

Et summum esse bonum, servire huic, rentur, at errant
 Haud dubie, namque hac nil est obscœnius, & nil
 Quod naturæ hominis magis adversetur, & obsit.
 Cœtera enim tantum ut vivant animalia, fecit
 Jupiter, ast hominem, ut vivendo intelligat, & se
 Cognitione aliis præstando, cœlicolarum
 Efficiat similem, & vasto dominetur in orbe.
 At quicunque Gulæ indulgent, & gaudia ventris
 10. Sectantur, fiunt hebetes, fumoque ciborum
 (Haud secus ac nebula sol) offuscatur eorum
 Ingenium, & nequeunt veri spectare nitorem.
 Præcipuè quoties stomacho ferventia vina
 Obtundunt, cæcaque premunt caligine mentem:
 Nec studiis saturo possunt incumbere ventre.
 Unde fit ut minimum sapiant, finemque relinquunt,
 Propter quem terris illos natura locavit: (ve:
 Nec plus cognoscant, quam grex oviumve, boum-
 Imò etiam quandoque minus, quum vina cerebrum
 20. Confundunt, geminasque putant ardere lucernas
 Et mensa & paries sese motare videntur.
 O fœde ebrietas, animi lethum: ò vitorum
 Nutrix ac scelerum: quid non mortalia cogis
 Pectora? quid per te non audent? jurgia, lites
 Prælia dira moves, & gaudes sanguine fuso:
 Per te occulta patent, animum linguamque re-
 solvis.

Te fugiunt metus atque pudor. Vitæ pudentiam
 Hanc pestem, ò miseri, quæ vos facit esse furentes:
 Nec minus insanos reddit, quam mater Orestem.
 30. Sordidor quæ res, quæ belua vilior est quam
 Ebrius? hic epulas, quas non multo ante voravit,
 Evomit, atque mero putet: tremit ille, caditque
 Sæpe caput frangens, oculosve, aut crura: loquendo

Balbutit, nec habent ullum verba edita sensum.
 Multa facit, multa & dicit, quæ mox ubi nubes
 Discussa est, rediitque jubar, damnantur ab ipso
 Auctore: unde rubet factis, infectaque vellet.
 Rex Macedum quondam, proles generosa Philippæ
 Ebrius in mensa (ut fama est) perdebat amicos:
 Sed postquam furor ille animo decesserat, & jam
 Sanus erat, tunc se arguebat, tantumque dolebat,
 Ut fleret, cuperetque mori: quid vana Cytheron
 Orgia, quid thyrsos, deliraque tympana jactas?
 Non deus est Bacchus vester, Cadmæa propago,
 Nec Jove plena utero Semele concepit: at ingens
 Tartarus hunc genuit puerum, de matre Megæra.
 Non deus est: sed nempe deum contemptor & osor.
 Nam divina parum curant qui vina sequuntur,
 Nec bene tractabit vinosus sacra sacerdos.

20. Quid memorare opus est, quot morbos, quotque
 dolores

Dispergat nimius potus per membra, cibusque
 Immodicus? (catet hinc, tanquam de fonte perenni)
 Febris, & ulcus atrox, scabies, porrigo, podagra,
 Articulosque premens, manibusque infesta chiragra:
 Hinc lippe stillant oculi, resolutaque Baccho
 Membra tremunt, dentesque cadunt: olet halitus oris:
 Hinc stomachus langvens, atque intestata venit mors,
 Sæva quidem plures letho gula tradit acerbo,
 Quam gladius. quid, quod census cito deperit: &

mox

Mergitur in ventrem fundus, domus, atque supellex?
 30. Et modo qui fuerat dives, fit pauper, egensque?
 Ut vivas, comede, at non vivas propter edendum,
 Jam dixi quæ sit mulier: nunc accipe, quis sit
 Ille puer qui stat juxta hanc, & vertice nutat,

D

Nec

Necvigilare valet, puer hic est filius ejus,
 Quem labor ex ipsa genuit: somnusque vocatur.
 Nutriit hunc Lethe, multoque papavere pavit:
 Germanus Mortis, sed non æternus, ut illa.
 Hic hominum pellit curas, & fessa diurno
 10. Membra labore levat, revocatq; in corpora vires:
 Quo sine non potis est quisquam producere vitam.
 Infert multa tamen damna, & caligine quadam
 Obducit mentem, morbosque inducit, & ipsum
 Enervat corpus, quoties sine lege modoque
 Sumitur, & nimium torpentes occupat artus.
 Parcus erit, si parca gula est: nam venter inanis
 Excubat, aut minima contentus nocte quiescit,
 Et levius dormit, melioraque somnia gignit.
 Est tamen afflictis magnum solamen, & omni
 20. Optandum voto interdum, præcordia quando
 Angit amor, vel morbus atrox, vel casus acerbus:
 Tunc melior gemmis, tunc fulvo est gratior auro.
 Ut mors, sic somnus miseros felicibus æquat.
 At dextra cui parca colo net candida fila,
 Qui facere & qui nosse cupit quam plurima, & altum
 In terris virtute aliqua sibi quærere nomen:
 Hunc vigilare opus est, nam non præclara geruntur
 Stertendo, & molles detrectat gloria plumas.
 Tu vero hunc vita, quantum potes, & vigilato,
 30. Eheu quam longam tribuent tibi fata quietem,
 Quum semel adveniet nox illa novissima, postquam
 Non redit ulla dies, gelidosque reliquerit artus
 Spiritus iste levis, volucrique simillimus auræ,
 Tunc tibi perpetuo claudentur lumina somno,
 Hæc nobis dum Diva refert, Thaumantias alto
 Ecce venit demissa polo, cui mille colores
 Hinc atque hinc sole adverso rorantia præbent

Nubila, purpureis quæ sic est fata labellis:
 Diva panymphezofalve carissima regi,
 10. Cunctarum ô Arete (me iudice) prima dearum:
 Huc venias, quoniam turba omnis cœlicolum te
 Visere jam pridem gestit, jam desere terras
 Infames, & regna malis habitata colonis.
 Non sedes hic tua bonis, hic omnia regnant
 Crimina, religio nulla est pietasque fidesve.
 Hic contempta jacet virtus, inscitia sceptrum
 Obtinet, & fraudes cuncti exercentur in omnes,
 Quare agedum cœptos sermones rumpe, morasque
 Tolle omnes, cursuque pari volitemus ad astra,
 Tunc me respiciens Arete, inquit: Non tibi possum,
 20. Ut vellem, dictis exponere singula: sed mox
 Crastina cum roseo rediens Pallantias ore,
 Expulerit tenebras jam lumine matutinas,
 Ad te aliquem mit tam, gaude, quo cœtera disces.
 Jamque vale; his dictis, petierunt æthera saltu,
 Excepitque ambas Zephyrus, sursumque vehebat,
 Donec læta utraque in liquidas evanuit auras.
 Ceu quum Scylla patrem fugiens scelerata sequen-
 Paulatim sese attolit: subit ille protervo (tem,
 Insistens animo, ducitque per aëra gyros,
 30. Defecti cupiens facinus punire capilli:
 Hæc vero densas inter se condere nubes
 Nititur, atque oculos frustratur cæca tuentum:
 Illuc & Nifus penetrat, neuterque videtur.
 Phœbus Atlantæo jam miserat. æquore currum;
 Et vesper stabulis educens astra reclusis,
 Ambrosiæ in campos ad pabula nota redibat:
 Digredior mœrens, eadem qua duxerat olim
 Me senior, repetoque domum, promissaque solis
 Gaudia venturi, satis anxius expectabam

LIBER QUARTUS.

Synopsis LIBRI IV.

Post preces ad Apollinem fusas ejusque responsionem, author duos pastores ad cantus certamen sese accingentes offendit; inter quos judex eligitur, Sed cantibus eorum septem lupi supervenientes finem imponunt. Unde discedenti Poëta Aretes Filius è cælo à matre missus supervenit. Qui ut amorem legitimum laudat; ita vagas libidines execratus, Monachorum luxuriam exagitat. Amor omnibus ceteris animi affectibus longe preferendus est. Amore divino conservari omnia demonstrat. Deinde post pacis laudes; de amicitia, toto hoc libro, longe lateque disserit, ejusque munia exponit. Quibus absolutis post breve rerum sublunarium schema, huic libro finem imponit.

C A N C E R.

SOL, qui perpetua mundum vertigine lustras,
 Alme parens rerum, cœli decus, & stellarum.
 Princeps, æterni fons luminis, undiqve cernens
 Omnia puniceo dum Perfida linqvis ab ortu:
 Et pergens, tandem extremo tua lumina condis
 Hesperix fluctu, Calpenqve novissimus uris,
 Atqve eadem rursus repetis vestigia semper.
 Per te cuncta patent, noctis quibus umbra colorem
 Abstulerat, tenebris tua non patientibus ora,
 Mundi oculus: qui transverso dum limite curris
 20 Per duodena means animantum idola, quaternis
 Dispensas annum spatii, & tempora mutas,

Et cum temporibus quicquid generatur in orbe,
 O sanctum jubar, ô divum pulcherrime salve:
 Te colimus, tibi sincero de pectore laudes
 Fundimus, actu hodie læto nos respice vultu,
 Et lætum concede diem, redeasque benignus:
 Nubila diffugiant, aër sit ubique serenus,
 Adventuque tuo ponti vada falsa quiescant,
 Et sit iter tutum cupidis per cœrula nautis:
 10. Non segeti, non arboribus, non vitibus imber,
 Infanusve obsit turbo, lapidosave grando:
 Sed blandas Pyrois afflet mortalibus auras.
 Accipiantque tuo reditu Deus omnia pacem.
 Salve præsidium, & sacris tutela poetis:
 Tu vatam mentes divino numine reple,
 Ipsorumque moves ad dulcia carmina linguas:
 Tu dignos lauroque facis, fama que perenni.
 Salve igitur, dexterque mihi sis quæso canenti,
 Et faveas cœptis, & nostros dirige cursus,
 20. Donec ad optatum veniat mea cymbula portum.
 Hæc ego Castalias flexo dum poplite ad undas
 Orarem supplex, nympharum adstante corona,
 Audiit excelsa Delphorum Phœbus ab arce:
 Audiit, & visum est templi nutare cacumen,
 Eqve adytis ingens effulfit splendor, & ingens
 Vox audita, meas quæ sic pervenit ad aures:
 Infelix juvenis, quem adeo fata impia vexant,
 Qui tam crudeles vivendo transigis annos:
 Esto animo forti, & dura: patientia vincit
 30. Omnia: in adversis rebus sunt prospera semper
 Magnanimo spernenda viro: tunc celsior exit,
 Quum premitur virtus, viden ut fortuna frequenter
 Quos pessum dederat mutata extollat eosdem?
 Alternetque vices? nihil est durabile semper

Sub cœlo, redeunt post tristia nubila soles
 Incundi: postquam ventis maria alta fuerunt
 Exagitata diu, tandem pacata residunt:
 Et remeat brumæ post frigora floriferum ver,
 Ergo animum firma, & duris ne defice rebus,
 10. Teque ipsum serva fatis melioribus: olim
 Adveniet tempus, cursum variantibus astris,
 (Sinon ante diem paræ tua fila secabunt)
 Quando tuum, quod nuncmersum jacet atque
 sepultum,
 Milleper ora virum fiat memorabile nomen.
 Ipse adero, semperque novem mea turba sorores
 Adstabunt comites quocunqve accesseris: & te
 De plebe eripient, clarumque in secula reddent.
 Ista mihi responsa dedit cortina precanti.
 Ast ego vix possum diis credere talia de me:
 20. Usque adeo sum perverso sub fidere natus,
 Usque adeo assiduis cœlum me casibus urget,
 Inde tamen decedo hilaris, perque avia solus.
 Errabam, & pariter volvebam talia mecum,
 O si fortè aliquis mihi nunc hominumve, deumve
 Occurrat, quem diva Arete, ut promiserat, ad me
 Doctorem mittat, quo discere cætera possim.
 O si ipsa æthereo potius descendat ab axe,
 Meque suis iterum doceat pulcherrima verbis.
 Vallis erat montes inter porrecta propinquos,
 30. Atque iter angustus limes præbebat euntis:
 Progedior, videoque duos in gramine læto
 Pastores, pariter quadam sub rupe sedentes:
 Qui positis peris juxta, & quos ferre solebant
 Nodosa é corno baculis, certare canendo
 Inter se accensi audis mercede volebant,
 Sed iudex deerat, cujus sententia litem

Solveret, & palmam victori ferret honestam.
 Ut me viderunt, extemplo accersit uterque,
 Et rogat, ut vellem secum residere sub illis
 10. Cantibus, & tanti certaminis arbiter essem.
 Tunc unus postquam sumpta prælusit avena,
 Talia sublatis in cœlum cœpit ocellis,
 O flos Dardaniæ, puer, ô dilecte Tonanti,
 Pocula qui superis spumantia nectare misces,
 Cede polo, jam cede polo, formosior alter
 In terris nunc est qui pocula sacra ministret:
 Jupiter hunc rapiens, te spreto, ad sidera tollet:
 Invidia rumpere miser, moriere dolore.
 Sed potius ne cede polo, tu vina propines
 20. Cœlicolis, maneat mecum mea cura Philetus:
 Quo fine nec mihi dulce aliquid, nec vivere gratum
 Hunc quoties pernicis equi per devia tergo, (est,
 Invectum, capreas arcu cervosve petentem
 Najades aspiciunt, cæco stimulantur amore,
 Multaque cum multis cupiunt dare basia donis,
 Certatimque ferunt vario de flore corollas,
 Et calathos pomis plenos, & dulcibus uvis.
 O si non adæo puer implacabilis esset,
 O si se facilem misero præberet amanti,
 30. Me foret in toto nullus felicior orbe:
 Sed spernit nostrasq; preces, nostrumq; dolorem,
 Et fugit, ut nervo Assyrio transmissa sagitta
 Ne fuge me, neu sperne precor, formose Philete:
 Non ego sum Læstrygonio de sanguine, amari
 Sed dignus fortasse tibi, si me bene noris.
 Nam quamvis hirtæ in nostro sint corpore setæ,
 Et barba à mento impexis cadat horrida villis,
 Non sum deformis tamen, & sua gratia barbæ est
 Et setis, suntque ista viris pugnacibus apta,

10. Robustosq̄ decent: sint levia membra cynædis.
 Quid? quod divitiis pastorum, haud vincor ab ullo?
 Quandoquidem mihi non desunt armenta greges.
 Mille meæ viridi pascuntur gramine vaccæ, (q̄ve,
 Mille mihi per densa fues querceta vagantur,
 Enixas habeo pecudes, fœtasque capellas:
 Lactis acetosi nunquam mihi copia deficit:
 Est vetus estque recens plena mihi caseis arca.
 Sume tibi quodcunq̄ velis, namq̄ omnia nostra
 Sunt tua, sumque tuus: quamquam hoc ingrate
 recusas,

20. Si me diligeres, mecumque aliquando venires,
 Colligerem tibi poma, altis hærentia ramis,
 Quæ referunt cerasque novas, maturaque fraga,
 Impleremque tibi corylis nucibusque canistrum
 Ah quoties quoties mediis te amplecterer ulnis,
 Imprimerem roseis mille ac mille oscula labris.

Ne dubita, mellite puer, mecumque venito:
 Stabimus ad nitidum fontem, gratumq̄ soporem
 Amplexu juncti pariter capiemus in umbra,
 Allecti strepitu ramorum & murmure tivi,

30. Dum fervente die crepitant per rura cicadæ.
 Heu mihi, me spernis, spernis quoq̄ munera nostra
 Nec mœstis lacrymis, nec blanda voce moveris,
 Sævior Hyrcana sublato tigride fœtu,
 Surdior ex pario quæ sunt marmore signis,
 Durior Alpina caute, Arabioque adamante.
 Quo tibi forma tua est, si sis crudelis, & omnes
 Despicias, atque mori miseros compellis amantes?
 Sic pulchros inter flores latet horridus anguis,
 Sic & in Hyblæo miscetur melle venenum.
 Pone tuos fastus: inimica superbia divis.
 Necte decipiat fugitivæ gratia formæ:

Forma brevis flos est primo spectabilis ortu.
 Mox languens fugiente die, dum florida durat
 Ætas, dumque cutis tenero fulgescit in ore,
 Ne pure incassum felicia tempora perde:
 Utere concessis tibi, dum potes, utere donis,
 Omnis quippe suo res commendatur ab usu.
 Tempus erit, quum tetra genis horrescere barba
 Incipiet, faciem crispantibus undique rugis,
 10. Caniciesque premet laudatos fœda capillos,
 Tunc frustra amissum lugebis stulte decorem,
 Sæpius, & tecum dices: quo pristina cessit
 Gratia? quo roseus niveaque albedine mistus
 Migravit color? ah nostræ spes irrita formæ.
 Mutatosque gemes vultus, deformiaque ora,
 Ipsum te quoties speculo referente videbis.
 Sed quid ego in ventos vanas effundo querelas?
 Quid studeo sterili committere semen arena?
 Me miserum, frustra (sic vultis fata) laboro:
 20. Sic vultis fata ô nimium contraria nobis,
 Præcipuè quum dirus amor mea pectora vexat:
 Fatum in amore valet, plusquam gaza omnis, &
 omnis
 Nobilitas: etiam fato est obnoxia virtus,
 Fato despicitur princeps, & servus amatur,
 Sittamen ipse licet presso truculentior hydro,
 Meque minus fronde aut ulva liceare palustri,
 Te semper mea vita seqvar, te semper amabo:
 Corde Philetus erit nostro, nostro ore Philetus.
 His tacuit dictis, mox talia subdidit alter:
 30. Polline candidior Mellina, & virgines calce,
 Et pelagi irati spumis, & lacte recocto:
 Maturis cerasis eadem rubicundior, atque
 Moris, quæ nondum nigro sunt tincta colore:

Pulchrior arboribus, verno quum tempore florent:
 Dulcior arenti ficu mustoque recenti.
 Non habuit credo tales Cytherea papillas:
 Non tales oculos, nectam speciosa labella.
 Quid laudem femur, aut femori confinia membra?
 Has tractare iuvat potius, quam dicere partes.
 10. Non modo mortales inter laudata, sed ipsis
 Diis etiam Mellina placet. Vidi ipse sequentem
 Hanc Satyrum, & tandem captam sub subere pressit:
 Clamabat, volui demens accurrere, opemque
 Ferre, sed hirsuti metuebam cornua divi,
 Rivalemque ausus non sum tentare ferocem.
 Ah quoties nutu blandi me invitat ocelli,
 Accersitque ultro, & niveis mea colla lacertis
 Haud aliter nectit, soleat quam nectere ramos
 Admotos hedera, aut vitis! lascivaque mordet
 20. Cervicem, leviterque manu mea percutit ora
 Ludendo: juratque mihi, me præter, amare
 Se nullum! sed non adeo sum stultus, ut ista
 Vera putem: quoniam nil est mendacius ipsa
 Fœmina: & infuetis quo te magis improba palpat
 Blanditiis, hoc esse magis tibi scito cavendum.
 Dixerat ista canens, atque addere plura volebat?
 Ecce autem veniunt per saxa crepidinis, inter
 Pendentes frutices, angusto calle, latenter
 Septem fortè lupi, stimulante cupidine pastus:
 30. Invaduntque greges, nunc has, nunc morsibus illas
 Dilaniant pecudes, merguntque in sanguine rictus.
 Contra, conatur magnis latratibus hostes
 Pellere turba canum, ferro circumdata collum.
 Ingens fit strepitus, valles resonare boatu:
 Confurgunt trepidi, posito certamine cantus,
 Pastores, baculis nodoso è robore sumptis,

Et funda, accurruntque simul, solusque remansi,
 Tunc alia discedo via speransque, timensque,
 Atque animi dubius, mecum diversa volutans,
 10. Progredior, quantum spatii ter plumbea massa
 Impetu tormenti exiliens metitur aheni:
 Illimen fontem scatebris gliscentibus, inter
 Frondosas platanos reperi, quem mollia circum
 Gramina cingebant, sacroque sedilia tophe:
 Ut puto, nympharum sedes: quum torrida fervet
 Æstas, & mundum rabiosus Sirius urit,
 Haud procul hinc aberant, plenos onerantia ramos
 Sorba: ego confestim, quoniam matura videbam,
 Accessi, & nonnulla manu decerpta comedi.
 20. Inde situm cupiens haustis extinguere lymphis,
 Ad fontem propero, & fonti prona ora reclino:
 Dumque bibo, in nitidis splendebat calculus undis.
 Interea juvenem quendam demittit Olympo
 Diva Arete; nostri non immemor. Ille volatu
 Præcipiti fecat æthereas velociter auras.
 Dum volat, accipitres cursu prævertitur ipsos,
 Prendere quum prædam penis stridentibus ardent.
 Actutumque ad me venit, qui fortè jacebam
 Graminea in ripa, fessus, dicitque salutem.
 30. Illicet assurgo, & Juvenem reverenter adoro.
 Ille autem superans humanam corpore formam,
 Divæ Aretes, inquit, sum filius: ipse Timalphes
 Nominor: huc genitrix misit me, ut singula demum
 Quæ restant dicenda, suo nunc ordine pandam.
 Sedimus ergo ambo, dehinc fati talia cœpit:
 Audisti quæ sit mulier de parte sinistra,
 Quis puer ipsius: namque hoc tibi mater apertè
 Ostendit, quare nunc restat dicere quæ sit
 Altera, quæ dextram puero comitata tenebat,

10. Hanc Venerem appellant homines, dicuntque
creatam

De pelagi spumis, tunc quum Saturnus in æquor
Creditur ingratus testes jecisse paternos. (gis,

Sic perhibent Græci, gens multum accommoda nu-
Garrulitate potens, fingendi que apta magistra.

Uranius tamen hanc genuit de Lopade nympha,

Uranius rerum genitor, quo vastior Atlas

Non fuit, Enceladusve ferox, tumidusve Typhæus

Nec quotquot tellus produxit fœta Gigantes.

Huic natura novem capita addidit, inde supremum

20 Absq; oculis versum est Tartessi ad littora semper

Cætera ad auroram spectant: plus mille secundo

Lumina sunt, reliquis unum: jactatur ad arces

Dextera Riphæas, boreæque cubilia tractat.

Sed qua parte Notus mittit sua flabra, sinistram

Extendit, mundumque manu metitur utraque:

Contingens pedibus manes, & vertice cœlum,

Omnigeni pecoris pastor ditissimus idem,

Quod latè in terras omnes diffundit alendum.

Non esset pecori numerus, nisi filius ejus

30. Pamphagus, horrificum rabie atque triguttore
monstrum

Affiduè cum uxore sua (quæ nomine fertur

Atropos) armenta atque greges sine fine vorarent.

Hanc Venerem idcirco Uranius tulit, atque deorum

Cuidam pædogeni æterno sociavit amore,

Confortemque tori fecit: quo fœdere jussi

Instaurare aliam prolem, & supplere creando,

Hæc est illa Venus, sine qua cultore careret

Maximus, & densis horreret sentibus orbis.

Hanc Deus instituit, naturæ ut damna rependat.

10. Quod vero Deus instituit, damnabile non est.

Quid

Quid de illis igitur dicam, qui cœlibe vita
 Contenti, dulces non curant gignere natos,
 Sed steriles obeunt radicitus, & moriendo
 Post cineres non ulla sui monumenta relinquunt?
 Hi peccant certè, & si verum dicere fas est,
 Nascitur indignè per quem non nascitur alter:
 Indigne vivit, per quem non vivit & alter:
 Qui tamen aut morbo, aut alia ratione tenentur,
 Quo minus hoc possint uti, pressive maligna
 10. Paupertate, timent mendicam educere prolem:
 Aut qui cœlestem sapienter ducere vitam
 In terris malunt, quorum rarissima turba est,
 Abstineant: nam tunc fas est, veniamq̄ merentur:
 Sed multi nolunt uxorem ducere, multas
 Ut passim incestent, diversaque pabula carpant:
 Quoque magis fallant vulgus, se addicere sacris
 Haud dubitant, & templa colunt, divumq̄ ministri
 Censentur: varias leges, habitusque capeffunt
 Invetos, raso sperantes vertice cœlum:
 20. Infani fugiunt mundum: imundumq̄ sequun-
 Et cum se ventri dedant, molliq̄ quieti, (tur:
 (Quæ duo nequitia sunt nutrimenta) pudici ut
 Credantur, cæcis condunt sua furta latebris,
 Et fatagunt nigram vitiis obtendere noctem.
 Nemo quidem castè consuevit vivere, salvis
 Ingvinibus: nisi quem jam debilitata senectus,
 Aut langvor gravis, aut animi dolor impedit ingens
 Aut regit ætherei sapientia plena pudoris.
 Omne supervacuum natura è corpore pellit.
 30. Hinc est quod Venerem nocturna insomnia sol-
 Gaudiaq̄ informant, veros imitantia lusus. (vunt,
 Multi autem, quia sunt cauti, casti esse putantur.
 Esto tamen, quod Vestales, ipsasque Sibyllas

Virginitate sua vincant; cedò, dignior utra,
 Utra est nobilior, sterilisne, an fertilis arbor?
 An quæ est terra ferax, an quæ nil gignit arena?
 O vanas hominum curas, ô futile votum!
 Discite naturæ sanctas non temnere leges:
 Quæ vult, ut genitus generet: quæ gaudia fecit
 10. Tam bona concubitus, non ut te absterreat: imò
 Ut magis alliceat: naturæ obsistere cur vis?
 Nempe Venus nulli culpæ est obnoxia, si sit
 Legitima, atque modum fervet, si debita fiat.
 Ast nimia enervat vires, effæminat artus,
 Ingenium obtundit, breviat quoque tempora vitæ.
 Jam nunc de Veneris puero nos dicere oportet.
 Hic est ille hominum domitor, domitorque Deorum,
 Qui face, qui pharetra totum perterritat orbem:
 Cui quamvis puero & cæco tamen omnia parent.
 20. Quæ terras pelagusque colunt, quæque æthera
 summum.

Heu quantos ignes, & quanta incendia passim
 Excitat iste puer, quantum ô pharetrate Cupido
 Arbitrii tibi concessum est tibi nulla resistunt
 Robora: tu pecudes, tu homines, tu numina vincis,
 Sæpe tuis fixum telis gemuisse Tonantem
 Novimus & varias compulsam assumere formas.
 Fulmine deposito, & cæli regione relicta,
 Non dedignatum miseras insistere terras:
 Nunc aquilam fieri, nunc torva fronte juvencum,
 Nunc se pastorem, nunc se simulare colubrum,
 Interdumque ignis speciem, Satyrique figuram
 Aut auri induere, ut candentis corpus oloris.
 Ennosfigæus item liqvido mutatus Enipeo,
 Dum tua tela miser sentit, Salmonida presfit.
 Sæpè etiam voluit delphin, ariesque videri,

Aut equus: & toto flammis extingverè ponto
 Quas tu condideras in pectora cæca nequivit.
 Fabula longanimis, cunctos ex ordine divos.
 Et factum accipitrem Phæbum, factumq; leonem
 10. Dicere: vel stygii furias memorare tyranni.
 Talia non opus est referendo absumere tempus.
 Quippe ego si cunctos heroas & heroinas,
 Quotquot dirus amor lethali vulnere fixit,
 Enumerare velim: crescet mihi longior ordo
 Historiæ, atque prius condens sua lumina Titan
 Abluet Hesperio fumantes gurgite currus.
 Ergo operæ pretium puto omittere talia, cum sint
 A multis jam dicta aliis, nunc vera sequamur.
 Non puero huic Bacchus pater est, ut Græcia fingit:
 20. (Non etenim, si sic, abstemius ullus amaret)
 Sed fatum: quoniam fato junguntur amores.
 Nimirum fati mortalia cuncta reguntur:
 Fatum dat mores, fortunam, & terminat annos:
 Plus fatum quam forma valet: sit maxima flammæ
 Causa cupidinæ licet hæc, & corda tenaci
 Præcipuè juvenum soleat vincire catena,
 Plus quoque quam nummi: quamvis corruerit auro
 Inclusam Danaën turri Saturnius alta:
 Consuetudo etiam & facilis concessa manendi
 30. Sæpe simul, nulloque simul spectante, loquendi
 Libertas: quæ prona via est & lubrica, per quam
 Ipse amor ingreditur, per quam Venus ipsa paratur,
 Haud multum certè fato renuente juvabunt.
 Fato junguntur, fato solvuntur amores.
 Hinc vilis, deformis, inops, quandoque fruetur,
 Quod neque formosus poterit, nec dives habere.
 Hinc pulchra & generosa viro contemnitur uxor:
 Interdum & pluris pellex trivialis habetur:

Hinc

Hinc uxor pulchrum & generosum sæpè maritum
 10. Odit & immundi penem calonis adorat:
 Aut aliquem externū, quem vix bene noverit ardet.
 Denique ni tribuatur amor pro lege deorum
 Cuique suus, nisi sit divisus limite certo, (ri:
 Non dubium est quin possit ab omnibus unus ama-
 Non dubium est, possit quin omnes unus amare,
 Et passim, quacunqve velit sibi quisqve potiri.
 Sed veluti pisces piscator non capit omnes,
 Non omnes volucres auceps, non omnia lustra
 Venator spoliat: sed quod sua cuique dedit fors,
 20. Hoc habet, hoc patitur: sic dispensantur amores,
 Arbitrio superum: domina sic sæpè placebit
 Ipse suæ servus: sic pulchram sæpè puellam
 Euclio zelofus, grandævus, lippus habebit.
 Ac veluti infausto qui fidere mercibus implet
 Mercator navim, nocituraque cærula tentat.
 Naufragio, aut diris prædonibus expoliatur:
 Sic quisquis cælo adverso, fatoque sinistro,
 Uritur in cassum tempus terit, atqve laborem.
 Imo ignominiam & crudelia vulnera sæpè
 30. Accipit: interdum letho mercatur amorem.
 At cui fata favent, & cui fortuna secunda est.
 Pace frui, poterit, quod vult & tutus amare.
 Verum hæc quam paucis concessa est gratia, pauci
 Tam faciles habuere Deos, tantumque benignos:
 Excepto, si quis cautè sua gaudia celet.
 Usque adeo, ut nulli fidat, nullique recludat.
 Quippe homini nunc nulla fides, nunc omnia plena
 Infidiis, socio nunc quisque imponere, tentat.
 Quod si arcana suo quisquam commisit amico,
 40. Hunc metuat, ne quando fides frangatur, oportet
 Ne quando infensus mutata mente revelet,

Quod prius in cordis penetralibus occultabat,
 Ergo si liber vis esse, & vivere tutus,
 Non ulli credas, quod tu clam feceris: & sic
 Semper amicum habeas, dum durat fœdus, ut ipsum
 Possè putes hostem fieri, quod sæpè videtur.
 Nam qui semper ament nostro sunt tempore rari.
 Invidia est & jam multum metuenda secundis
 Quæ semper rebus dirum miscere venenum
 10. Nititur: invidiam moneo timeatis amantes.
 Propterea quid ames, nemo sciat: occule amorem
 Qui sapis, atque tuus fac ne ignis luceat extra.
 Invidia horrendum monstrum, sævissima pestis,
 Exitiale malum, quo non violentius ullum:
 Virtutem insequitur, lacerat benefacta, bonosque
 Odit, & alterius justo indignatur honore.
 Quamquam nemo satis proprium celabit amorem,
 Si fata impediunt, inimicaque sidera nolint,
 Quippe humana parum prodest prudentia, quando
 20. Decernunt aliter superi: frustra que laborat,
 Rem quicumque parat diis adversantibus ullam,
 Non tamen idcirco non omni est arte cavendum:
 Non omni utendum studio pro viribus, atque
 Consilio, nam qui fecit quod debuit, & spe
 Fraudatus tamen est, merito laudatur, & omnem
 Invidiam in superos transfert: quos sæpè favere
 Stultitiæ, atque bonos pessundare sæpè videmus.
 Felix, cui favor à cœlesti traditur arce. (tus.
 30. Quem Deus ipse fovet, qui dextro est sidere na-
 Huic etenim jucundus amor contingit, & absque
 Felle frui, longa poterit dulcedine latus.
 Nempe amor est dulcis: nempe est res blanda,
 jocoque

Plena & deliciis, ni fato fiat amarus.

Cujus qui nunquam est expertus tela, vocari
 Jure potest sensus expertus, nam bellua quæ non
 Igne cupidineo flagrat? certè omnia, quamvis
 Vilia & exigua, has norunt animalia curas,
 Sic statuente Deo? quare qui quærit amorem,
 10. Rem quærit divinam: etenim nisi cuncta pereni
 Ipse Deum, atque hominum rex profectoretur amore,
 Deficeret mundus, pariterque elementa perirent.
 Quilibet id servat quod amat, gaudetque tueri.
 At quod non amat, id nemo servare laborat.
 Idcirco rerum series æterna manebit:
 Quippe Dei est æternus amor, qui cuncta tuetur.
 Et licet orta cadant, species nulla atterit ætas:
 Diligit has etenim per se Deus optimus, at non.
 Sicea quæ rapidæ debentur corpora morti.
 20. Namque perire finit nemo quod diligit, illud
 Si servare potest: sed quis neget omnipotentem
 Esse Deum? servare potest, sed non amat ipse
 Corpora: corrumpi idcirco finit, at species non,
 Quid figulus curat, si frangitur ista vel illa
 Olla? rotam pedibus volvens, cretaque resumpta,
 Ipse novas iterum fingit, spernitque priores.
 Præterea cælum, tellus, aërque, fretumque
 Atque ignis, demum totius machina mundi
 Hoc stat & hoc durat tot jam per sæcula nexu.
 30. Nam nisi tantus amor firma compage teneret
 Omnia, pugnarent vinculis elementa solutis:
 Non cælum terris lucem, radiosque calentes
 Nec generandarum præberet semina rerum:
 Aëra finitimum consumeret improbus ignis:
 Nec tempestivas pluvias demitteret aër,
 Nuda foret tellus, æquorque extingueret ignem,
 Aut igni potius piscosum aresceret æquor:

Ut quondam, quum flammivomos Clymeneia proles
 Non bene rexit equos, metuens caelestia monstra,
 10. Infelixque sui renuens praecipua parentis,
 Corruit in voto, sensitque incendia mundus,
 Donec fulmineo praecipua dejectus ab ictu,
 Eridani mediis flammis extinxit in undis.

Gignit amor pacem: pax est dignissima rerum,
 Omnia pace vigent, & pacis tempore florent:
 Paci summus honos, paci est quoque summa voluptas.
 Tunc tuti vivunt homines, tutusque viator
 Carpit iter, nec fit saevorum praeda latronum:

Tunc apium cura & pecoris, tunc arva coluntur
 20. Assidue, & largas pariunt pro tempore fruges:
 Copia tunc Cereris, tunc lac, tunc Bacchus abundat,
 Palladiusque liquor: tunc passim luditur, & tunc
 Inflata ad thyasos invitat tibia, soli

Oderunt pacem stulti, & certamina quarunt:
 Talia fluxerunt Saturno tempora rege:
 O felix aetas ipso preciosauro!

At nunc (proh dolor) insano discordia motu
 Omnia conturbat, terret, repletque tumultu.
 Nunc juvat esse trucem, & leges discindere ferro:
 30. Justitia est potuisse magis, nunc mille colubros
 Mille faces quatiunt, toto & bacchantur in orbe
 Eumenides, populosque agitant, regesque superbos.

Quid juvat o miseri, pugnando lacescere mortem?
 Nunquam fera venit, sed dira superbia tanti
 Causa mali, & vana fama, atque ardor habendi:
 Heu cur usque adeo vilissima terra superbis,
 Cujus foeda brevi corrodent viscera vermes?
 Quid tantum quaris? te semper forsitan esse
 Victurum credis? miser, ah miser, aspice quam sit

40. Incertus, velox, angustus terminus aevi.

Sufficiet brevis urna tibi, parvumque sepulchrum.
 Quod si amor humanos animos astringeret, ista
 Non fierent; sed quisque suo inserviret amico,
 Quisque sibi charum quæ possit parte, jvaret.
 Certè nec melius quicquam, nec dulcius est, quàm
 Sincerè à multis, dum vita hæc durat, amari.

Rebus in adversis magnum munimen: amici:
 Solantur, firmant animum, prodesse laborant:
 Quæque valent, miseras curas & damna levare
 Conantur, tecumque dolent, tecumque queruntur.

10. Haud facillè ille perit quicumque est dives amicis.

At quum te vultu spectat fortuna sereno,
 Et versat meliore rota, tua commoda tecum
 Percipiunt, gaudent tecum, convivia tecum
 Plena jocis celebrant, augent tua facta favendo.

Quare qui tutam & lætam vult ducere vitam,
 Quàm multos studeat semper sibi jungere amicos.

Pluribus hoc autem fiet rationibus: ipsas

Quæ potero expediam, sed primum scire necesse est,

Esse voluntatis motum hunc, quæ vulgus amorem

20 Appellat; nam velle bonum est, quod fertur amare.

Semper habere bonum desiderat ipsa voluntas,

Et vitare malum, solisque movetur ab istis.

Hæc duo sunt igitur causa & fundamenta amoris.

Omnia sed bona sunt triplici discrimine secta.

Quædam jucunda, & quædam dicuntur honesta:

Utiliumque aliud genus & natura bonorum est.

Sicque malum triplex: damnosum, turpe, molestum:

Quisque amat, hæc animo fugiens, aut illa re-
 quærens.

Est igitur diversus amor, diversus ut est fons

30 Unde oritur, laude aut probe non dignus eodem.

Hæc tria non solum inter se differre putandum.

Per genus: ast etiam species habet unumquodque
Per se multiplices, delectans, utile, honestum.

Quæ cum sint variæ, varii redduntur amores.

Utile enim est quicquid prodest, non est tamen
unum:

Sicut multa etiam bona corporis, atque animi sunt,

Quatuor ad corpus spectant bona: robur, & ipsa

Forma, valetudo, levitas: quodcunque dat ista,

Vel res sit, vel homo, prodest, atque utile fertur.

10. Ast animi duo sunt bona, mos, doctrinaque: sicut.

Sunt animi geminæ virtutes: ipsa voluntas,

Cujus sunt mores: & mens, cui noscere verum

Est proprium, mentis bona sunt complura, no-
venque

Doctrinæ hanc ornant: quas vatum carmina Musas

Appellare solent, ter ternis orbibus aptæ.

Sicque voluntatis bona plura, & quatuor horum

Præcipua existunt: prudentia, justitia, atque

Grandia quæ aggreditur fortis discrimina virtus,

Nec non quæ frænâ nos temperat, atque modestos

20. Efficit, ex istis, tanquam de fontibus omnes

Emanant aliæ: quas quisquis discere quærit,

Volvat Aristotelis libros, vel scripta Platonis

Inspiciat: duo sunt hæc magni lumina mundi.

Ergo, quicquid erit tribuat quod talia nobis,

Utile dicetur, veluti medicina, medensque

Corporibus, veluti que animis, liber atque magister.

Utiliora tamen sunt & meliora putanda

Quæ profunt animo: quia corpore dignior ipse est.

Ut servo dominus, rate nauta, aurigaque curru,

30. Sed mediata aliquid prodest, aut immediata:

Ut fator & nummus, cocus & cibus esurienti.

Idque ipsum dico de delectantibus: hæc nam

Per multas species, per multaque membra secantur,
 Quorum animos quædam delectant, corpora quæ-
 dam;

Suntque voluptates animi quàm corporis, omnes
 Sinceræ magis, & stabiles, & nobiliores,

Cum diis communes nobis, ut cætera sensus
 Gaudia sunt etiam brutis concessa: sequuntur

Hæc pecudes propriè, namque his dulcedine mentis
 10. Possè frui vetitum est, neque cunctis sensibus ipsæ
 Latantur, solo gustu tactuque moventur:

Quippe nec harmoniam, sed nec diapasmata curant,
 Nunquid Apellæas tabulas, aut æra Corinthi
 Mirantur, vel clamosi spectacula circi?

Si quid odorantur tamen, aut si vocibus ullis,
 Vel si nonnunquam aspectu gaudere videntur:

Id gustus sit vel tactus ratione: velut quum
 Massylus visa in campis leo fortè juvenca

Exultat, tollitque jubas, caudamque retorquet,
 20. Prædæ avidus: vel quum sonipes per prata va-
 gantem

Vidite quum, Veneris stimulante cupidine fertur,
 Et resupinato dumeta per avia collo,

Subsultim graditur, cælumque hinnitibus implet.
 Cumque cibi & Veneris, pecudum sit sola voluptas,

Et propria: idcirco est etiam vilissima, vixque
 Conveniens servis: hebetat nam mentis acumen
 Immoderata, solet multum quoque lædere corpus.

Ergo quicumque est huic deditus, insipiens sit,
 Et servire magis quàm aliis dominari aptus.

30. Non est turpe tamen moderatè talibus uti.

At bona si quæ sint cognoscere quæris honesta:

Quod nuper dixi reminiscere, namque animi sunt,
 Doctrina & mores, veluti paulo antè relatum est.

Sed quod nunc dicam solerti mente notato.

Quæ bona delectant, quàm longo tempore durant,
Tàm longo existunt jucunda, & postea nil sunt.

Exemplo tibi sit, Veneris cantusque voluptas.

Ast quicquid præbet bona corporis, utile fertur.

Ipsa autem bona sunt jucunda, velut valetudo

10. Jam data delectat, medicina sed utilis ipsa est.

Id quoque quod confert animi bona, jure vocatur

Utile: verum animi bona postquam tradita jam sunt,

Fiunt jucunda, & simul efficiuntur honesta.

Quicquid enim virtutem affert, est utile: at ipsa

Tradita jam virtus, jucunda & honesta putanda,

Quippe honor est soli virtuti debita merces.

Quicumque ergo cupit multum dum vivit amari,

Aut studeat delectare, aut prodesse, vel in se

Virtutes habeat: quas compelluntur & ipsi

20. Commendare mali, & quamvis odere, verentur,

Sed prius illorum debet perpendere mores,

Quæ placuisse volet, namque est non una voluntas

Omnibus: hinc homines studia in diversa feruntur,

Usque adeo tribuit difformia semina nobis

Gignendo natura parens: quod displicet illi

Hic amat: hic laudat quicquid damnatur ab illo,

Ergo non eadem sunt cunctis grata, nec omnes

Utile idem cupiunt, eadem nec honesta requirunt,

Quare opus est novisse prius quid cuique magis sit

30. Acceptum, placeatque magis: ne fiat inane

Officium, cassusque labor, ne lictus aretur.

Si forte aut injucunda, aut odiosa, ferantur.

Hoc autem non difficile est cognoscere: sermo

Haud dubiè ostendit mores animumque latentem,

Id quod amat cerebrò loquitur quisque, atque libenter

Audit: multa domi poterunt quoque signa videri.

Nam cum vomeribus, stimulos, juga, rastra, ligones
 Agricolaë fervare solent, arma horrida miles
 Parietibus suspensa tenet: sed quisquis abundat
 10. Codicibus, poterit merito studiosus haberi,
 Sic de aliis dico, nimirum arcana resignat
 Lingva manusq; animi, quare quæcunq; placebunt
 Efficere hæc studeat, quisquis sibi quærit amicos,
 Obsequio generatur amor: sed maxima lucrum
 Pars hominum sequitur, numos & munera cuncti
 Affectant, donis multi acquiruntur amici.
 Verum talis amor non est durabilis, & quum
 Deficit utilitas, fugit illico (præcipuè si
 Uterior non ulla manet spes utile habendi.)
 20. Servilis, fidusq; parum: tamen inveniuntur
 Quidam, sed rari, acceptorum qui meritorum
 Assiduè memores, non cessant semper amare.
 Esto quod ingrati cessent: non proinde bonus vir,
 Qui rarus veluti Phoenix reperitur in orbe,
 Multi prodesse ac pro viribus auxiliari
 Debet desinere: est etenim via sola merendo
 In cælum, perque hanc Alcides maximus olim
 Incessit, multiqve alii, quorum inclyta fama
 Durat adhuc, nullum posthac moritura per ævum.
 30 Nempe Deo est similis vir dapilis atq; benignus.
 Pars magna est etiam, quæ delectabile quærit.
 Hinc & amant, quicunqve sibi jucunda ministrant:
 Præsertim pueri, juvenes nec non locupletes,
 Gaudia sectantur, sectantur ludicra semper.
 Sed nectalis amor verus, vel firmus haberi
 Debet: namque fugit, quum deficit ipsa voluptas,
 Si modo non redeat, vel non reditura putetur.
 Est tamen interdum valde utilis, atque per ipsum
 Divitias multi, multi accepere favorem.

10. Delectare iditur studeat qui quærit amari,
Dum neque quod justum est, neque transgrediatur
honestum.

At prodesse modis & delectare duobus
Quisque potest, verbis ac rebus: tutius autem
Et levius multo est, verbis quam rebus amorem
Quærere, proinde opus est, quo id fiat noscere pacto
Utile si doceas quemquam, moneasve loquendo,
Efficies, monstrando etiam quid profit & obsit,
Quo nocitura modo vitentur, & ipsa parentur
Commoda, in adversis pro ipsorum orando salute;

20. Vel commendando, vel pro ipsis grata petendo,
Quos in amore voles tibi jungere, si cupis autem
Delectare aliquem verbis, laudato decenter
Ipsam resque suas: vel si quid gesserit unquam
Egregiè, ne te pigeat laudando probare.

Nam sapiens æque ac stultus laudari optat.
Interdum lepidis, risumque moventibus, aures
Mulcato dictis, referendo si qua jocosa est
Fabula, vel si qua est vetus aut nova digna relatu
Historia, & demum si quid scis posse placere:

30. Non contradicas, imo assentire loquenti,
Sint non vera licet, quod si pudet illa fateri,
Tu saltem taceas: nam dissimulare tacendo,
Maxima plerumque est prudentia. Vivere nescit,
Ut bene vulgus ait, qui nescit dissimulare.
Nonnunquam, mihi crede, nocet, defendere
verum.

Temporis atque loci proinde est servanda, hominumque
Conditio semper, ne quid te lædere possit.
Ast aliqui absentem malunt laudare, putantque
Id melius faciunt astutè: talis enim laus
Gratior, atque minus ficta & suspecta videtur.

Quippe solent multi præsentem extollere dictis,
Semper adulantes, ut veri habeantur amici:

Ast ubi terga abiens vertit, mordaciter urgent
Absentem, & rident, non valdè est fidere tutum
Laudanti coram, mos est hic mancipiorum.

Non deerunt autem, referant qui singula, plures,
Aut unus saltem, fueris quæcunque locutus,
Vel bona vel mala sint: multus delator ubique est,
Hic te laudavit, dicet, vel vituperavit:

10. Sed tamen, ut paucis liceat concludere verum,
Non magis est gratum cunctis, & amabile quicquam,

Moribus ingenuis, integroque ordine vitæ.

Hoc plus divitiis, plus cognitione probatur.

Namque malus, quamquam doctrina & rebus
abundet,

Neutique diligitur, vitiis odiosus est nil.

Si bonus atque probus fueris, vel amabere, vel te
Non odio saltem (velut arbitror) ullus habebit.

Est autem verus auctorum sententia, mores

Quod similes, simile & studium, sunt fomes amorum:

20. Sic vanus vanum, studiosus sic studiosum
Diligit, & socios adeunt animalia cœtus.

Hoc non inficior: nam quo jungentur amore

Hi, quibus est mens diversa & diversa voluntas?

Cum sit amicorum cupere & contemnere id ipsum?

Sed sceleratorum cito sædera dissoluntur,

Stultorumque brevi commercia tempore durant?

Nam propria utilitas quam quisque requirit iniquus

Per fas atque nefas, & sæva cupido nocendi,

Quam malus omnis habet, pariterque superbia & ira,

20. Stultorum fidæ comites, accendere bilem,

Bella

Bella movete solent, amor est durabilis ille
 Duntaxat, cuicumque dedit fundamina virtus,
 Quem genuit probitas: amor hic pia pectora tan-
 tum,

Sincerosque animos æterno glutine firmat,
 Et naturali pluris faciendus amore est,
 Quo genitum & generans, & ab uno sanguine creti
 Mutuo se observant & amant, nam sæpè parentes,
 Oderunt nati, oderunt sua pignora patres.
 Germano infidias germanus sæpe paravit:

10. At nunquam verus Pyladæ infidiatur Orestes,
 Nec Pylades mortem curat, modo profit Orestis.

Sed dubium est, fierine ullo conamine possit,
 Ut nos omnis amet populus, justique, malique,
 Nempe amor in plures divisus, debilior fit,
 Fortior in paucos, unita potentior est vis

Quælibet, at partes in plures secta peribit,
 Rectè igitur dicunt, raros tibi quære sodales:

Difficile est etenim cum multis vivere posse,
 Et conversari assiduè: quæ maximè amicos

20. Res decet: à multisque fides negat ipsa teneri,
 Cum paucis habitat potius, non ergo fideles

Esse tibi multos credas: nec dilige vulgus,
 Nec te vulgus amet: comes est discordia vulgi.

Cum paucis pax læta manet, turba omnis abesto:
 Namque turbando nomen sibi turba recepit,

Paucos atque bonos tibi delige, cum quibus ævum
 Ducere securus valeas, & lite remota.

Ut non ergo potes multos vehementer amare:
 Sic tu non potes à multis vehementer amari.

30. Nam qui non amat, is nullo fit dignus amore.
 Est alius civilis amor, communis, & omni

Præstandus populo quo quisque bonusque malusque
 Diligier

Diligier debet, quum nulla ex parte nocemus
 Factis aut dictis cuiquam, quum taliter ipsi
 Vivimus, ut nemo merito nos carpere possit;
 Quum sumus ergo omnes blandi, vultuq; benigno
 Quemque salutamus, laudamus, honorificamus.
 Sed tamen in primis est utile, conversari
 Raro, vel nunquam cum multis, si tibi cordi est
 10. Vitare infanas lites pacemque tueri.
 Præsertim quos esse malos nosti, aufuge: namque
 Haud facile est tribulos & spinas inter euntem
 Illæfos habuisse pedes, illæsaque crura.
 Nec cures si te non diligit improbus; at si
 Non odit, satis esse puta, non oderit autem
 Si longè steteris: absenti non nocet anguis.
 Vel conversari tibi si quandoque libebit (bx:
 Cum populo, & stolidæ interdum te adungere tur-
 In primis studeas moderamina ponere linguæ,
 20. Et cave quid dicas, semperque libentius audi.
 Raro autem loquere: est mentis gravitate carentis
 Indicium sermo nimius, peccatque frequenter
 Multiloquus: verum parce, cauteque loquentes
 Laudantur; decus est ingens prudentis in ore,
 Præsentem, absentemve aliquem ne læde loquendo
 Hoc sit præcipuum monitum, sit regula prima:
 Atque eane dicas quæ nil referre videntur:
 Nec verba incassum & nulla ratione profundas.
 Nam te ridebunt homines, fatuumque vocabunt.
 30. Verum si ve rogas aliquem, seu fortè roganti
 Responsurus eris, prius ipsam consule mentem,
 Quàm vox exiliat: quæ postquam est edita, retro
 Haud remeare potest, verbum semel ore soluto
 Emissum longè nequit ad sua claustra reverti,
 Gratia magna etiam est, sapientum dicta referre.

Atque

Atq; loquendo aliquos vatum interponere versus,
 Interdum exempla, historiis inventa probatis.
 Talia namqve solent fermoni inserta decere
 Apprimè, modo sint non ab re, idcirco frequenter
 10. Nunc hos, nunc illos opus est evolvere libros:
 Atqve ut apes, varios passim decerpere flores,
 Iram pelle procul: tecumqve superbia non sit:
 Nam tales homines non possunt profus amari,
 Verum te mitem, blandumqve ostende: placebis
 Omnibus hoc pacto, at si te quis læserit, ipsum
 Ingenio studeas mage quàm superare furore.
 Ingenio vires cedunt, prudentia victrix
 Cuncta domat: rabidæ tigres, tumidique leones
 Mansuescunt arte; arterates vasta æqvora tranant,
 10. Arte gerit turrim barrus, juga taurus, & arte
 Asper equus tolerare eqvitem, frænosqve jubetur.
 Viribus ingenium moderatur cuncta ministris.
 Infirmi & timidi est nimirum, multa minari.
 Verbaqve fœmineæ vires sunt, facta viorum,
 Dissimulat prudens, fortis tacet, ast ubi venit
 Opportuna dies, facienda viriliter audet:
 Ergo prius caveas ne quis tibi jure molestus
 Esse queat: quod si injustè læderis ab ullo,
 Ipsum quando potes tu contra ulciscere justò.
 20. Sin tibi non licet hoc, inclusum corde dolorem
 Dissimula atqve tace, ne deteriora subinde
 Damna feras: stultum est hostem irritare potentem,
 Arqve malum majus tumidis sibi quærere verbis.
 Expectat tempus sapiens, iramqve coërcet:
 Sæpè etiam utiliter, cedit placidisqve furentem
 Demulcet dictis, & dulcibus allicit hostem
 Blanditiis, donec deceptum in retia mittat.
 Callidus indomitum pullum sic vincit eqviso,

Sic inſueta bovi ſenſim juga ponit arator,
 10. Sic trahitis Cybeles torvi ſerraca leones.
 Sicque fære tigres Bacchi paretis habenis,
 Nimirum magna eſt prudentia, vincere blandè
 Atque animi ad tempus preſſum celare dolorum.
 Hoc aliud quoque ſervandum eſt quocunq; manebis
 In cœtu, laxes ne turpiter ora cachinnis:
 Sed quum opus eſt, parco, moderatoque utere riſu.
 Nempe eſt invalidæ mentis, capitiſque minuti
 Indicium ridere nimis: contra eſſe ſeverum
 Sæmper inhumani eſt animi, fuge cautus utrumque,
 20. Atque tene medium: medio ſedet inclyta virtus.
 Non volo te ſcurram: ſed, ſi potes, eſto facetus.
 Jam videor dixiſſe ſatis, jam juſſa peregi,
 Propter quæ imperio matris descendimus ad te.
 Nunc tempus remeare monet, locaque infima mundi
 Deſerere, & ſuperas volitando reviſere ſedes.
 Unde ego tellurem ſoleo ſpectare frequenter,
 Admirans adeo parvam minimamque videri,
 Exiguique inſtar pomi pendere rotundam
 Aëris in medio, ſultam molimine nullo,
 Atque ſuo tantum libratam pondere, cerno
 Inde etiam Oceanum totas circumdare terras:
 30. Perque ipſas flexo, velut anguis, ſerpere curſu
 Nerea cœruleum, modici ſub imagine rivi,
 Inde Padus, Tanais, Ganges, Hiſterque videntur
 Agrorum foſſæ, quoties implentur ab imbre.
 Quumque tua aſpicio, quamvis ingentia, Nile,
 Oſtia, tam longè, ſeptem reor eſſe canales.
 Sæpe etiam video telis pugnare coruſcis
 Agmina, purpureoque undantes ſanguine campos:
 Et ſtolidos reges bona dum fugitivà ſeqvuntur,
 Seqve putant non poſſe mori, diverſa movere

10. Prælia, & infantes populos opponere morti,
 Tradereque invitæ spectacula tristia divis.
 Inde etiam mutare locum freta, flumina, fontes,
 Aspicio: fieri valles ex montibus altis,
 Inque altos montes imas confurgere valles.
 Temporis anfractu longo, & nemora alta secari
 Vomerebus, cultisque prius succrescere sylvas,
 Oppida transferri huc illuc, & cuncta novari.
 Felix, cui talem speculam contingit habere,
 Unde Asiam mollem videat, Libyenque ferocem,
 20. Europamque armis & fertilitate superbam:
 Inque ipsis varias gentes; quos Carcinus urit
 Æthiopus, primoque Indos sub sole jacentes:
 Gætulos, Nomadasque agiles, Ciliciasque rapaces,
 Sauromatas, Parthosque arcu pugnare peritos,
 Thuriferos Arabes, Traces, valido sive Arimaspas,
 Hispanos, Italos, Gallos, rigidosque Britannos:
 Totque alios populos, quos supra quum rediit sol,
 Aut quum decessit, radiis illuminat infra
 Nonne illuc velles conscendere posse, liceret
 30. Hoc si mortali cuiquam: ni si membra gravarent
 Tetua? sed nobis tantum conceditur istud
 Cœlicolis, quibus est concretum ex æthere puro,
 Non elementorum primorum pondere corpus:
 Unde feras, donec tandem fit morte solutus
 Spiritus: interea valeas, jam separor abs te.
 Protinus his dictis, me respondere parantem
 Defert: nec non ventis velocior ipsis.
 Digrediens iterum cœlestia templa petivit.

LIBER QUINTUS.

Synopsis LIBRI V.

Divitias atque corporis bona aspernatus Poëta, solam sapientiam exoptat, cum animi bona solummodo vera bona sint. Deus vero omnium rerum principium & unicus finis, solus summum dici bonum meretur. Qua occasione de miseria & felicitate humanâ obiter agit. Deinde vitæ conjugalis commoda & incommoda ejusque necessitatem exponit: præcepta connubialia & de educatione liberorum amplissima tradit, inter quæ, ut sibi a monachis, quos atro carbone notat, conjuges caveant monet. Medici hic etiam haud superfunditorie vapulant. Tandem illum qui sapientiam cum virtute conjunctam acquirere valet, omne tulisse punctum asserit.

L E O.

NON ego divitias Arabum, rubrive lapillos
 Æquoris insignes cupio, nec quicquid Iberus
 Amne Tagus rutilante vehit, populosve superbos
 Sceptrigera domitare manu: non fata dedere
 Talia, nec doleo nobis non fata dedisse.
 Nam bonus atque malus, nullo discrimine dives
 Esse potest, auroque potens; plerumque videmus
 Ex partes animi indignos diademate crines
 Cingere, farranoque amplè vestirier ostro.
 Illa mihi vellem mundi concederet auctor
 10. Quæ nec habere valent pravi, neque mentis e-
 gentes,
 Quæ verù efficiunt hominem divisq; propinquum.

Jupiter omnipotens, abs te sapientia quare
 Aut nulli, aut adeo paucis donatur? ubique
 Formosos reperire licet, robustus ubique
 Nascitur, & dives: contra rarissima tellus,
 Qui sapiat, quonquam tam vasto gignit in orbe,
 Num melius fortasse putas & dignius, esse
 Stultorum regem ac dominum? nempe illa potestas
 Nobilior, sed qua positi sunt nobiliores.

10. Dignius est certe castris aut urbibus amplis,
 Quam stabulis aut armentis, gregibusque præesse.
 Forsitan hoc facis, ut tibi sint mortalia ludo
 Facta, & habes hominem pro scurra, nempe videtur
 Vita hominum nihil esse aliud quam fabula quæ-
 Utque movet nobis imitatrix simia risum, (dam.
 Sic nos cælicolis, quoties cervice superba
 Ventosi gradimur, quoties titubante cerebro
 Divitias nimium, nimium affectamus honores,
 Spiramusque acres piperosis naribus auras,
 20. Grandia jactantes, & grandia multa minantes:
 Qui mimus, quæ scena datur, quum sceptrum te-
 nentem

Atque coronatum bubonem, a finumque verendum
 Aspiciunt alto in folio sublime sedentem,
 Spernentemque alios omnes, sit cætera tanquam
 Turba hominum sine mente pecus: dominumque
 volentem

Dici & adorari, & pedibus sibi basia figi?
 Nec videt insanus quid sit, quam frivolus, & quam
 Turgenti bullæ similis, pappoque volanti.
 Non ego sum talis, nec prorsus talia curo.
 30. At vos ætherei cives, quibus esse beatis
 Contingit solis, quibus est æterna voluptas:
 Humanas si forte preces attenditis, & si

Non penitus miseros homines avertitis, oro
 Egregiam puramque mihi concedite mentem,
 A falso verum discernere quæ sciat aptè.
 Quæ bona cognoscat vera & contraria veris:
 Ne stultus fugienda sequar, fugiamve sequenda.
 Nam si mortali cuiquam licet esse beato,
 Arbitror hoc pacto fieri me posse beatum.
 10. Sed fallor, mecumque omnes qui talia credunt.
 Nemo etenim felix est, aut fuit, aut erit unquam?
 Non si possideat totum ditissimus orbem,
 Non si plus sapiat quam quivis natus in orbe.
 Sed dubitat fortasse aliquis, nisi pagina præsens
 Id firmaratione probet: quare aspice libri
 Hujus materiam, quicumque hoc discere quæris,
 Quæ melius poterunt te carmina nostra docebunt.
 Pandite Pierides vestro sacra ostia vati,
 Et satiate avidum scatebris Parnassidos undæ,
 20. Secretos referate aditus, ostendite verum:
 Vos etenim nostis quicquid fuit, aut erit aut est.
 Principio expediam, quis felix atque beatus
 Debeat à nobis haud falso nomine dici:
 Post hoc progrediar, quo me deducet Apollo.
 Dico igitur, solus felix est jure vocandus
 Is quicumque bonum summum jam possidet, at non
 Omnes hoc norunt verè, cum quilibet illud
 Quod sibi plus placeat, melius putet: hordea mulus
 Aut asinus, pluris quam lautis obsonia rhombi,
 30. Quam leporis chunes, quam turdos æstimat assos
 Sic & avarus opes, sic ambitiosus honores,
 Sic Venerem mollis super omnia laudat & optat,
 Heu mihi quam pauci possunt dignoscere verum!
 Quam densa errorum caligine nostra premuntur
 Indicia! id propter, quod paucis integra mens est.

Qvisq; ut habet mores, ita iudicat, atq;ve ita fatur,
 Sed bona sunt quædam per se, quæ tempore nullo
 Esse mala, & nullo quæ tempore lædere possunt.
 Sunt etiam quædam non per se, quæ modo profunt,
 Nonnumquam efficiunt: hæc sunt bona corporis,
 atq;ve

Externa, usus enim causa est ut sint bona, vel non.

Ut si quis patriam nativo robore servet,

Esse bonum robur dicitur: sed noceat si

Indigenis, civesque suos hoc robore perdat:

Esse malum rursus robur censebitur ipsum.

Sic de divitiis & honoribus, imperiisque

Et cunctis aliis dico, quoniam talia propter

Sæpe perit, quamquam utatur possessor honestè,

Sic obsunt sua mella apibus, sic inguina fibro.

20. Hæc eadem fugiunt rapidi ceu fluminis unda,

Nec stant certa diu, dubioque errore vagantur.

Summa bona idcirco non sunt: nec quisquis abundat

Talibus, esse potest verè, dicive beatus.

Imo etiam si quis plenè vult vera fateri.

Non bona sunt, quæcunq; valent prodesse & obesse;

Nam sic esse bonum poteris censere venenum.

Cum sæpe ex ipso fiat medicina salubris;

Et nil esse malum toto invenietur in orbe,

Cum res nulla adeo sit prava & noxia, quæ non

30. Possit prodesse interdum, atq;ve afferre salutem.

Illæ autem bonæ quæ sunt per se & semper habentem

Felicem efficiunt: sed quæ sint talia, non est

Omnibus explicitum, quare hic quærenda sagaci

Sedulitate mihi sunt, aspirante Minerva,

Atqui aliquis dicet, non res hæc ardua scitum est:

Nam cum fortunæ non sint & corporis, ergo

Sunt animi bona, quæ nos reddunt sola beatos.

Dictum hoc est aliquid, sed nondum missa sagitta
Perfectè potuit signum tetigisse petitem:

10. Unde prius quædam communia dicere oportet,

Quæ monstrent iter, obscura ut funalia nocte.

Omne quod est, opus est, aut est operatio quædam,

Aut operans: sed opus quendam finem esse fatemur,

Principium est operans, medium est operatio:

quod fit

Horum nobilius, meliusve, requirere refert.

Omne movens moto, quantum sunt talia, semper

Dignius est: patet hoc, movet autem finis agentem:

Nam quis agit, nisi finem animo conceperit ante?

Ergo est nobilior: nec non operatio fine

20. Vilior, hac eadem poterit ratione probari.

Proinde bonum summum finem quendam esse pu-

tandum est.

Optimus est autem non omnis finis: at ille

Duntaxat, quisquis cunctorum est ultimus, ad

quem

Omnes procedunt alii recto ordine fines,

Omnia concurrunt in vastum flumina pontum.

Quippe ad perfectum imperfectum tendere par est,

Et fieri propter melius quod deterius fit:

Non aliter bonus ac rectus servabitur ordo.

Ergo id quod rerum cunctorum est ultima finis,

30. Eximium esse bonum, & summum, primumque

neceffe est.

Præterea rerum quas ingens continet orbis

Abfqve anima quædam sunt, & viventia quædam.

Ast eaquæ vivunt, aliis sunt nobiliora.

Vivere proinde opus est, quicquid laus prima bo-

norum est.

Illo-

Illorum quoque quæ vivunt, quædam ratione
 Prorsus egent, iisdemque uti sermone negatum est,
 Ast aliis sermone uti ac ratione tributum est.

Nobilitiora ideo sunt hæc, sunt & meliora.

Ergo bonum summum perfecto more loquetur,

10. Perfectæ rationis erit, compluribus autem

Ex his quæ possunt uti ratione, loqui que

Plena voluptatis vita est, sed plena laboris

Est aliis etiam compluribus, aut meliora

Sunt quæcunque hilari vita dulci que fruuntur,

Ergo boni summi latissima vita putanda est.

Illorum verò quæ vivunt dulciter, annos

Post paucos pereunt quædam, sed longa quibusdam

Fila trahunt paræ: quibus est diuturnior ætas,

Pluris erunt: quare longissima sæcula vivit

20. Illud, quodcunque est cunctorum summa bo-
 norum.

Hoc autem vocitare Deum, vocitare Tonantem,

Atque Jovem, mortale genus solet; ille tremendo

Cum strepitu vibrat fractis de nubibus ignem:

Ille ciet nigros imbres, & fortia mittit

Flamina, quæ vastis cum fluctibus Amphitritæ

Funditus everfam clamosa ad littora pellant,

Acterram quatiunt imis inclusa cavernis,

Unde arces quandoque ruunt, atque oppida tota,

Sed fortasse aliquis dubiat, si Jupiter iste

30. (Quem summum esse bonum jam dixi) est finis:
 eundem

Quoddam opus esse patet, veluti divisimus antè:

Nec non principium, mediumque habuisse fatendum
 est.

Id vero nemo sapiens existimat: imo

Semper erit, semperque fuit, nec terminus illi

Esse potest: hic cuncta facit, nec factus ab ullo est:
 Nil fuit ante ipsum, post ipsum prorsus erit nil.
 At nos huic dubio sic respondemus: agentem
 Primum, cunctarum rerum, totius & orbis,
 Dicimus esse Deum: finemque putamus eundem
 10. Cunctarum pariter rerum, totius & orbis:
 Non tamen idcirco esse opus ipsum credere fas est.
 Quandoquidem non est opus omnis finis, agensque
 Non hoc præcipue querit: sed cogitat ultra
 Quidam aliud melius, veluti qui fabricat arcam,
 Non hanc præcipue ut faciat fabricando laborat:
 Ast ut eam vendat, vel quicquam fervet in ipsa.
 Quanto est posterior, tanto est præstantior omnis
 Finis, & ad melius quæ sunt pejora feruntur.
 Sic Deus est finis postremus & ultimus, in quem
 20. Omnia contendunt, propter quem mundus,

& omnis

Res mundi: est siquidem propter se ipse omnia fecit
 Non propter nos, ut soliti sunt dicere quidam,
 Clamando in templis doctores stultitiarum,
 Et deceptores vulgi, errorumque magistri,
 Infanos homines ex stultis efficientes.

Nam quæ nobilitas, aut quæ sapientia nostra est.

Quæ nostra est probitas; propter quam condere
 mundum

Debuerit tantus princeps? nos undique pleni
 Criminibus, stulti que sumus: vix unus in orbe est,
 30. Quem vel avaritiæ pestis, vel foeda libido
 Non premat, aut quem non ventosa superbia vexet,
 Quem non præcipitem trahat ira, aut cæca voluptas
 Ergo quibus meritis nostris motum esse putamus
 Tam magnum artificem, ut pro nobis cuncta crearet
 Frugiferas terras, fluidum mare, stelliferumque

Æthe-

Ætherā? sed forsan dices, nos ipse benignus
 Diligit inmeritos: stultum est hoc credere, nam quis
 Diligit immeritos, nisi demens? præterea, quæ
 Sunt tam dissimilis naturæ, quomodo possunt
 10. Sese diligere? est etenim Deus omnia vivens
 Sæcula, cui nullus finis, nulla extat origo:
 Cunctarum tamen est rerum finisqve & origo:
 Optimus: omnipotens, immensus: quo melius nil,
 Et quo nil majus, nil excellentius usquam
 Esse potest: qui re nulla indiget, & tamen ipso
 Omnia egent: qui cuncta videt, nec cernitur ulli:
 Omne bonum in sese retinens, expersq; malorum.
 Contra nos miseri fædo de femine nati
 Ad planctum & lacrymas, ad mille pericula semper
 20. Aut his aut illis morbis affligimur: ævum
 Degentes breve & incertum, plenumqve laboris:
 Heu quibus errorum tenebris versamur: & omnes
 Quam sumus exiguæ mentis, quam sæpe malignis
 Casibus impliciti, nunc hæc nuncilla dolemus,
 Innumeris tantum vitiis & fraude potentes.
 Qui postquam passi fuimus mala plurima, tandem
 Angustam & miseram & sceleratam linquere vitam
 Cogimur, & putri deponere membra sepulchro,
 Mox carne absumpta fieri sine nomine pulvis.
 30. Ergo inter nos atqve Deum distantia major,
 Quam si collatus fuerit pulex elephanto.
 Quis tam distantes nodos conjunget amoris?
 Nunquid amore potest elephas cum pulice jungi?
 Nempe inter similes amor & concordia, contra
 Inter dissimiles odium & discordia regnant,
 Vel saltem nec magna fides, nec gratia magna est.
 Hinc aliqui, quos esse jubet lex nostra prophanos,
 Hæreticosqve vocans collegia tecta cucullis,

Nos esse infanos ajunt, crassiqve cerebri,
 10. Speramus quoniam cælum & confortia divum,
 Æternumqve ævum felici ducere cursu,
 Innumerasqve alias nugas: quas stultus hebesqve
 Promittit nobis animus, & garrula lingua:

Quæ facit ut cedant animalia cætera nobis.

Nam si sermo homini non esset munere divum
 Concessus, geminæqve manus, quibus omnia fiant,
 Nullum animal foret in terris miserum magis atqve
 Infelix homine; his nostra est natura duobus
 Nobilior, meliorqve: hinc tota superbia nostra est:

20. Hinc artes veniunt, nam præsens voce monetur,
 Quid faciat caveatve: absenti scripta loquuntur.

Pandere si possent animalia cætera fando

Ut nos, arcano clausos in pectore motus,
 Mutuaqve inter se dictare & reddere verba

Ac varios aptis digitis con scribere libros:

Interdum nobis sapientior esset asellus,
 Plusqve aliæ interdum pecudes rationis haberent,
 Progeniemqve suam auderent præponere cunctis:
 Diceret & nobis asinus se nobiliorem.

30. Lingua manusqve igitur faciunt succumbere
 nobis

Omnia, non ratio: hæc ajunt illi; insuper addunt,

Si truncis manibus, mutisque parentibus orti,

In silvis homines degant, agrisque remotis,

Sintqve ipsi pariter manibus linguaqve carentes

Ut pecudes aliæ: humanum quid quæso valebit

Ingenium; quænam ratio apparebit in illis?

Nonne aliæ ut pecudes inculto corpore vivent?

Quid sapient melius quam cætera turba ferarum?

Spiritus in cunctis animalibus unus & idem est:

40. Dissimilis tamen ac varius proinde esse videtur.

Corpora quod non sunt cunctis animalibus æqua,
 Et variis membris varia est concessa facultas,
 Sic pluris fabri licet inveniantur eadem
 Prorsus in arte pares, atque æquo examine docti.

Si ferramentis careat pars altera, multum
 Dissimiles, multum inter se differe videntur.

Ni letenim poterunt agere hi quibus omnia desunt

Quæ faciunt ad opus: nec secum saxa ferasque

Oeagrius vates ducet, si barbitos absit:

10. Nec Paris armatus Pelidæ cedit inermi.

Talibus ergo illi nos turpiter argumentis

Sollicitant: verum hæc alias fortasse requiram,

Quum de anima humana fuerit quandoque loquendum.

Quippe hanc divinam, immortalemque esse docebo,

Quæ duo de brutis non est concedere tutum.

Nunc ad iter primū redeo: Deus ipse supremum est;

Eximiumque bonum propriè vereque vocandus:

Quem qui habet, is debet felix dici atque beatus.

Sed quis habere potest ipsum? nam quicquid habetur

20. Vilius est illo quod habet, possessa que res est

Possessore suo semper minor, ocyus omnem

Oceanum parva poteris concludere concha,

(O mortale lutum, ventisque objecta lucerna)

Quam tantum Dominum pacto complectier ullo,

Omnia solus habet Deus ipse, & solus habet se:

Ipse igitur solus felix, solusque beatus.

Quoddam aliud tamen est sumum bonum, & illud habere

Omne potest animal: sed non est omnibus unum:

Nam diversa ipsis multum natura tributa est.

40. Convenit hoc illis, aliis aliquid magis, ergo

Esse potest felix genus unumquodque animantum:
 Si non simpliciter, perfecteque, ut Deus ipse,
 Ast aliquo saltem pacto, paucisque diebus,
 Dum possit quod conveniat sibi maximè, habere
 Semper: & adversi nihil unquam perpetiatur.

Sed missis aliis, de homine est nunc dicere tempus:

Qui tunc est felix quum possidet omnia quæ sunt
 Naturæ ipsius bona convenientia, quumque
 Nil damni tota in vita, nil sentit acerbi. (est

10. Hoc etenim esse bonum suum, concedere fas

Quod bona cuncta in se complectitur, & mala pellit
 Omnia, cui nil triste datur, nil dulce negatur.

Nam virtus sola, aut felicem sola voluptas,
 Non facit, ut quidam scribunt de gente Pelasga.

Quandoquidem bona multa simul meliora putan-
 tur,

Quàm pauca, ut grano frumenti magnus acervus.
 Non unum, licet eximium, primumque beatos
 Reddit: at omne bonum simul omni ex parte ro-
 tundum.

Sic etiam solus princeps non efficit urbem,
 20. Sic etiam non est ex solo pollice dextra.

Cum nobis igitur duo sint, corpusque animusque
 Qui verè est felix, parte est perfectus utraque.
 Est agilis, pulcher, robustus, sanus, & idem
 Est sapiens, fortis, prudens, doctusque, bonusque,
 Perfectosque tenet sensus, perfecta que mentis
 Munera, pauperiem nescit, casusque malignos:
 Et si non implet longævæ tempora vitæ:
 Non est dicendus felix, licet omnia sint huic
 Commoda, namque bonum parvo quod tempore
 durat,

40. Est prope nil, veluti quidam dixere priores:

Ver non una dies, non una reducit hirundo.
 At postquam vitæ jam meta novissima venit,
 Mors huic contingit facilis, minimoque dolore
 Solvitur, & stygias lætus descendit ad undas,
 Nec vivendo illi aut moriendo gloria desit. (Ius?
 Sed numquid cuncta hæc habet ex mortalibus ul-
 Credo equidem nullum talem reperier usquam,
 Aut perquam rarum, cui nil optabile desit,
 Cui nil triste unquam toto contingat in ævo,
 10. Qvi felix vivat, felici morte recedat.

Hic Phœnix ille est, quem fingere Græculus audet,
 Græculus insani capitis, qui posse putavit
 Ex uno speciem fieri, putremque favillam
 Gignere avem, cuiquam non ullo tempore visam.
 Sed modo mira canat, nil curat dicere verum
 Gens hæc, & tota est monstris ac dedita nugis:
 Qua duce nostri etiam deliravere Latini:

Est igitur felix, ut Phœnix rarus: at omnes
 Heu sumus haud dubiè miseri, tamen hic magis illo
 20. Quandoquidem non est cunctis status unus,
 & æqua

Conditio: quicumque tenet, bona plura, minusque
 Ad versi patitur, felix censetur: at ille
 Plurima quem versant incommoda, cui bona pauca
 Contingunt, miseri nomen sibi vendicat aptè.
 Quare cum nemo sit felix, dicere oportet,
 Quomodo possimus saltem miseri minus esse
 In terris, quæ sit vivendi forma modusque
 Nobilior, meliorque, & vitæ blandior usus:
 Si non felices, saltem minus infelices

30. Quo fieri pacto liceat nobis: igitur quod
 Fermè omnes credunt, verum non arbitror esse;
 Pontifices summos, & mundi sceptrā tenentes,
 Vive-

Vivere quàm reliqui mortales dulcius ævum.
 Namque in divitiis veluti in cunctis quoque rebus,
 Extremū quodcunq̄ malum est, mediumq̄ salubre
 Omne nocet nimium: propter quod quisquis habet

plus
 Quàm fatis est, non est melior quam quisquis eget
 plus

Quàm fatis est, paribusque malis vexatur uterque:
 Ut pinguis crassusque nimis, qui sese vipedali
 10. Ventre tumet, non est levior, citiusque movetur,
 Quàm cui sicca cutis miseris tantum ossibus hæret,
 Huic defunt macie atque exhausto corpore vires,
 Ille autem nimio fit carnis pondere tardus.

Utque ingens pelagus surgit majoribus undis,
 Exelsosque æquat montes dum tartara Ditis
 Ima aperit fluctus inter, tamen atra silenti
 Gurgite sævit hyems, taciteq̄ profundius æquor,
 Sed magis à dita ventorum peste movetur:

Contra cum strepitu magno, multoque fragore
 20. Parvus arenoso versatur littore Nereus;
 Sic qui summa tenent rerum fastigia reges,
 Sollicitudinibus majoribus atque tumultu
 Jactantur graviore quidem: sed vulnera vulgo
 Tanta latent, taciteque gemunt, celantque dolorem,
 Adde aliud quoque, quod cruciat comes improbus
 ipsos

Affiduè, metus atque timor: suspectaque eisdem
 Omnia sunt: hinc insidias, hinc dira venena
 Concipiunt, soli nec possunt ire, nec audent,
 Nec sine fas illis prægustatore comesse.

30. O bona libertas, pretio pretiosior omni!
 O sumum primumque decus: qua prorsus adempta
 Nil gratum, nil dulce viris, & vivere mors est!

Ast pauper nocte atque die securus ubique.
 Et quo fert animus graditur, sive ire per urbem,
 Et varios lustrare locos, & cernere ludos,
 Aut monumenta cupit: sive extra mœnia mavult,
 Per cultos hortos, per florida prata vagari,
 Aut desiderio ruris torquetur amœni,
 Nil prohibet, solus vadit, non indiget ullo
 10. Servorũ strepitu, & comitantum nube clientum:
 Et quoties stimulis agitur famis & fitis, ore
 Haud dubio tutusque dapes ac pocula sumit.
 Vilibus exiguisque cibis vescuntur in altis
 Liberæ aves melius silvis: & dulcius escam
 Quæ sitam in campis, multoque labore paratam
 Accipiunt, quàm si cavea teneantur eburnea,
 Aut in gemmato atque aurato carcere clausæ
 Pinguescant epulis regalibus, uberibusque.
 Sæpe igitur miser atque infelix est etiam rex,
 20. Nec quenvquam, mihi crede, facit diadema beatũ.
 Sed stulti exterius dulce admirantur: at illud
 Quod latet interius non contemplantur amari.
 Illum autem vitam meliori ducere cursu
 Arbitror, est cuicumque magis fortuna modesta;
 Cui non est census nimius, nec sordidus, & cui
 Non conducta domus, sed honesta habitatur: a-
 gerque est,
 Quantum sufficiat domino bene cultus abunde,
 Qui det hero segetes, & vinum sufficienter.
 Fertilis, atque alias fruges producat inemptas.
 Fœnerat ô quantum tellus bene culta! colonus
 Sedulus ac prudens, non multis rebus egebit.
 Plurima seu scrobibus longo ordine figitur arbor,
 Diversi generis, minimo quæ maxima sumptu
 Emolumenta ferat: varium seu forte legumen

Mandatum fulcis, cumulo majore refertur:
 Seu magis hortorum delectat cura, laborque,
 Ex quorum reditu convivium lauta parantur,
 Nec regum mensis cedentia luxuriosis:
 Ni fervire gulæ quis mavult quam rationi.
 10. Ergo est optandus potius sensus mediocris,
 Quem vel fors tribuat, vel testamenta, vel uxor,
 Aut artis labor assidua: aut industria mentis
 Sollicitæ, mercando aliquid quod tempore possit
 Vendi alio, aut alibi pluris: vel multiplicando
 Per sobolem pecus, & gregibus stabula atque ar-
 mentis

Implendo, aut Paphiis sublimia tecta columbis,
 Melliferisve apibus præsepia multa perando,
 Aut statuendo oleis nigris brumale trapetum,
 Aut etiam Cererifaxa opportuna terendæ.
 20. His aliisque modis multis sollertia lucrum
 Illis ostendit, qui non torpere veterno
 Sunt soliti, quos dulce malum, blandumque venenum
 Desidia, atque animi languor non reddit inertes.
 Præcipue tamen hoc fortunæ munus opusque est,
 Hæc etenim quos vult facile evehit, ac locupletat,
 Hæc domina est rerum, & donatrix divitiarum.
 Insuper optandum, nulli fervire: decet nil
 Libertatem agis generosum pectus, at ille
 Natura est servus, natura ignobilis, imò
 30. Infelix, prorsus, prorsus miser, alterius qui
 Esse potest, ultroque aliena facessere iussa:
 Et quicumque aliqua lucri spe ductus, iniquum
 Fert placida cervice jugum, non jugera tanti
 Plurima sunt, non omne aurum, non quicquid aere
 Indus Erythreis cupidus legit, ut patienter (nis
 Vel stomacho alterius comedas, capiasve quietem
 Ad

Ad somnum alterius, dominoque jubente feraris
 Nunc huc, nunc illuc, veluti pala missus ab illo:
 Interdumque homines te longè deterioris,
 10. Indocti, infani, vinosi, luxuriosi,
 Imperio parere velis, turpissima res est
 Nimirum, possis cum liber vivere parvo,
 Quærare servitio majoris præmia census:
 Aclibertatem, sine qua laudabile nil est,
 Vendere, & imperium domini tolerare superbi.
 Degeneres animi, procerum quid quæritis aulas,
 Dedecus ut vobis, illis tribuatis honorem?
 Væ vobis, qui ceu pecudes pastoris egetis,
 Tam viles, ut non valeatis vivere per vos.
 20. Qui servus quocumque modo est, nulla esse beatus
 Partepotest, asini est, clitellam ferre libenter.
 Ingenuis igitur quicumque parentibus ortus,
 Nobilibusve magis, quantum sibi sufficit apse
 Possidet, injustè quæritur de numine divum.
 Sed forsitan multi dubitent an cœlibe vita
 Conjugium melius: namque uxor sæpe superba est,
 Litigiosa, ferox, demens, & adultera sæpe.
 Adde quod & gravis est natorum sollicitudo:
 Nunc morbo ancipiti languent, nunc lumina vitæ
 30. Intempestivo sublati funere linqunt:
 Filia jam grandis poscit cum dote maritum:
 Vel mœcha est, maculatque domum: vel filius est fur,
 Scortator, vacui capitis, rixosus & effrons,
 Ille etiam penitus liber non esse videtur
 Cuicumque est uxor, mores mutare necesse est,
 Et juvenilem animum compescere, linqvere lites,
 Stare domi, non ire procul, longinqua videre
 Oppida, nec tota per vicos nocte vagari,
 Has illas pulsando fores, & scorta petendo.

10. Ast opus est gravius tunc vivere, sollicitæque
 Rem curare, minor ne fiat, sed mage crescat:
 Ne premat extremam paupertas dura senectam.
 Hæc quamvis ita sint, melius tamen arbitror esse
 Quærare legitimas tædas, sanctosque hymenæos,
 Naturamque sequi, quæ nobis provida monstrat
 Exemplo volucrum, pecuudm, pariterque ferarum,
 Quod mas ad prolem jungit cum fœmina habendam,

Atque manere simul debet, sobolemque creatam
 Enutrire simul justo placidoque labore.

20. Ne genus intereat, sed cuncta in sæcula duret.
 Quandoquidem ad Venerem compellimur exercendam

Non modò nos, verum omne animal, terræque
 marisque

Naturæ imperio: facias pejora necesse est,
 Si non fœminæ forberis ab ore barathri.

Præterea tandem sterilis morieris, & hæres
 Parta labote tuo & sudore alienus habebit:

Cumque senex fueris, aut morbo oppressus iniquo,
 Quis tibi succurret? vel quis tua damna levabit?

Nunquid cognatus, vel frater? nunquid amicus?

30. Hi te sandapila mallent efferre repostum,

Resque tuas avidi expectant sibi morte referri:

Te captant vivum, ut possint spoliare sepultum:

Nummos quisque tuos, non te reveretur, amatque,

O scelus, ò rabies, & habendi infanda cupido!

O miseranda lues totum diffusa per orbem!

Utile nunc omnes sprete virtute sequuntur.

Quis justum curat? quis non contemnit honestum?

Sit modò spes lucri? dominatur legibus aurum,

Auri majores vires quam sanguinis, auro

10. Venalis pudor atqve fides, cultusq; deorum est.
 Ast uxor patrem, ac matrem, propriosqve penates
 Deserit, ut maneat tecum noctesqve diesqve,
 Et pariat sæcunda tuo de femine prolem,
 Constituatqve novam tecum gentemq; domumq;
 Sitqve tibi auxilio, & simul obsequiosa laboret:
 Ambobus comūne bonum est, comūne periculum:
 Alterutri quicquid damno est, utriqve nocebit:
 Alterutri quicquid lucro est, utriqve placebit.
 Si te debilitat morbus, vel grandior ætas,
 20. Fatur, & hortatur, solatur, & auxiliatur,
 Subvenit, assistit, vigilat, vigilando ministrat:
 Hoc etiam faciunt nati, charumqve parentem
 Qva possunt ratione fovent, communis enim sunt
 Amborum commixta caro, communis imago.
 Quumqve dies venit, post quam tibi nulla dies est,
 Non totus moreris, vivusqve videris in illis.
 Sed malunt quidam incertos de pellice natos
 Sumere, proptereaqve uxorem ducere nolunt:
 Hos ego non laudo, nec sanæ judico mentis.
 30. Namqve uxor te dote juvat, nil dat tibi pellex:
 Uxoris sunt affines, sunt pellicis hostes:
 Illam tutus habes, & honestè, hanc turpiter atqve
 Sollicitè: fida est illa, hæc infida, timensqve
 Dissidium, rapit occulte, sibi congregat, unde
 Si fuerit dimissa, queat post vivere; demum
 Si tibi sit pellex, tibi erit non tuta suppellex.
 Quid quod legitimos certosqve ex conjugè natos,
 Infames dubiosqve nothos de pellice gignis?
 Ergo uxor ducenda, prius tamen aspice quæ sit.
 40. Præcipuè matris mores adverte, patrisqve
 Nam similes fiunt nati plerunqve parentum:
 Qvalis quæqve arbor, tales solet edere fructus.

Confule vicinas clam, vel tibi si qua fidelis
 Est mulier, mitte ut videat, sed dissimulante,
 An sit formosa, an vitiato corpore & ægro,
 An sit iners, nec nere sciat, nec texere telam,
 Nec suere. Hæc etenim mulier quæcunqve pudica
 Exercet, ne ignava domi, neu languida cesset.
 Otium enim fomes vitiorum est, otia mentem
 10 Ad mala multa trahunt, otii comes ipsa libido est,
 Otia felices evertunt funditus urbes.
 Quod nisi lanarum studio Lucretia quondam
 Dedita, si telæ non Penelopea fuisset,
 Sed pigeræ mediis sedissent adibus ambæ,
 Huic de mille procis placuisset forsitan unus,
 Illi non tantum laudis mors casta dedisset.
 At melius si fortè potes, tute ista videbis.
 Namq; aliis non certa fides. ferme omnibus est mos
 Fallere, mentiri, potius quàm dicere verum,
 20 Cuique placet: raros poteris reperire fideles,
 Si non vis falli, si vis tibi crescere cuncta
 Et curare tuas, tuaque impiget omnia cernet,
 In melius, studeas res ipse agnoscere præsens,
 Et curare tuas, tuaque impiget omnia cerne,
 Ergo iterum atque iterum videas (si forte licebit)
 Quæ sit quam tibi vis vinclo sociare jugali,
 Ne frustra doleas, ne facti pœniteat te.
 Si tamen (ut fieri contingit) conjuge prava
 Mæres, deceptus fato, & Junone sinistra:
 Hanc blandè prius admoneas, placidisq; frequenter
 30 Castiges verbis, interdum munere placa
 Iratam, illecebrisque doma: nunc brachia collo
 Injice: nunc etiam invitæ blanda oscula fige.
 Quoque potes conare modo sedare furorem
 Dulciter: hoc si non prodest, tunc utere amaro.

Succense, in clama, & vultu convicia torvo
 Adde, minisque simul terre: quod si minus ista
 Sufficiunt, nec verba timet, tu verbera misce,
 Tergaque tunc duro resonent pulsata bacillo,
 Si tibi suspecta est uxor, dubiique pudoris.
 10. Non habeas pulchros famulos, pulchrosve fo-
 dales,
 Cum quibus illa domi versetur; deciperis nam
 Si quenquam fidum credas, est nemo fidelis
 In Venere: illa dolis incautos fallere gaudet.
 Fraude paratur amor, Veneri gratissima fraus est,
 Sed tua precipue non intret limina quisquam
 Frater, vel monachus, vel quavis lege sacerdos:
 Hos fuge: pestis enim nulla hac immanior: hi sunt
 Fax hominum, fons stultitiae, sentina malorum,
 Agnorum sub pelle lupi, mercede colentes
 20. Non pietate Deum, falsa sub imagine recti
 Decipiunt stolidos, ac religionis in umbra
 Mille actus vetitos, & mille piacula condunt,
 Raptores, mœchi, puerorum corruptores,
 Luxuriae atque gulae famuli: caelestia vendunt.
 Heu quas non nugas, quæ non miracula fingunt;
 Ut vulgus fallant, optataque præmia carpant?
 Inde superstitio, & ludibria plurima manant:
 Quæ dii, si sapiunt, rident, renuntque videre,
 Non pretio, sed amore, Deum vir justus adorat.
 30. Deme autem lucrum, superos & sacra negabunt.
 Ergo sibi, non cælicolis, hæc turba ministrat;
 Utilitas facit esse deos: quæ nempe remota,
 Templâ ruent, nec erunt aræ, nec Juppiter ullus,
 Hos impostores igitur, vulpesque dolosas,
 Pelle procul: quantumque licet tua janua vitet,
 Pelle procul, ne te probitas simulata maritum

Caprarum efficiat: nec si tibi compater ullus
 Contingit, nimium confidas: namque sub isto
 Nomine peccandi proclivior est via multis.
 10. Hoc etiam serua, ne sapius egrediatur
 Sola domum, neu tecta adeat vicina: frequenter
 Vicini latitare domo consuevit adulter.
 Illi da comites castas, vitæque probatæ:
 Infames vetulas, & lenas cautus avaras
 Secum stare veta, longeque arcebis ab illa.
 Nec tu aliam Venerem atque aliena cubilia quæras,
 Nec te concubitus delectet pellicis, est nil
 Quo doleat magis, ac vehementius excrucietur,
 Quod magis ulcisci cupiat, quam fœdera lecti
 20. Instabili temerata fide: tunc ardet & odit.
 Fallere tunc vellet simili ratione maritum:
 Si que potest fallit, bilis tunc maxima fervet:
 Tunc furit, ut Thyas nimio stimolata Lyæo.
 Crede mihi: rara est quæ non sit adultera, quando
 Legitimo fraudata thoro sua gaudia perdit:
 Saltem animo, si non concessum est corpore, peccat,
 Labitur in vitium vitio irritata voluntas.
 Si deprenta tamen fuerit, tunc legibus uti
 Ne pudeat, legum tibi sit reverentia semper,
 30. Præcipua est etenim nostræ lex regula vitæ.
 Ne temere iratus majorem crimine pœnam
 Infigas, lædasque Deum, vulgi que seqvaris
 Ingenium & mores: qui non ratione movetur,
 Sed veluti pecudes furiis atque impete fertur.
 Nec ducta uxore idcirco non liber haberis.
 Quod tibi non licet esse malo, neque nocte vagari
 Nec multis aliis rationibus insanire.
 Non hæc libertas, sed prava licentia dici
 Debet: qui sic est liber, servire videtur.

10 Talis libertas non est cupienda, frequenter
In mala præcipitem quam plurima mittit habentem.

Est melius, non posse malum, committere, quam si
Undique peccandi pateat via, quot perierunt
Ob talem libertatem? quot sæpe fuerunt
Incolumes, quoniam frænos habuere tenaces?

Si vero nati morbo vexantur ab ullo,
Quid facias? cur te crucies? succurre medelis.

Quæ si nil profunt, & mors tibi surripit illos,
Æquo animo sufferre velis: non solus in isto

20 Gurgite jactaris, comitum tibi maxima turba est.
Quæ mala cum multis patimur, leviora videntur,

Nascimur hac omnes lege ut moriamur: ab ortu
Exitus ipse fluit; cunctis mensura dierum

Certa datur, stygias citus vel serius undas
Quisque petet, quanquam mors ultima meta ma-

lorum est,

Nec forti metuenda viro, quid munere vitæ
Defunctos tantis opus est deflere querelis?

Est ne adeo miserum moriendo relinquere mundi
Stultitiam, & sese innumeris auferre periculis,

30 Propter tot ærumnis, tranquillam acquirere pacem
Aut mors est æterna quies, aut janua vitæ:

Esto etenim doleas quantumvis, tempore tandem
Cessabunt lacrymæ & gemitus, quemcunque dolo-

Finit longa dies, dissolvunt tempora curas. (rem
Si tibi lascivi, aut alia ratione pudendi

Contingunt nati, tu tu culpandus, & hujus
Causa mali es demens pater, & quatiendo flagellis,

Qui pueros neglexisti, nec moribus, atas
Dum mollis poterat flecti, faciliqve labore

40. institui, mundum vitiorum adstricta catenis,
G 3, Cura-

Curasti imbuere, & virtutibus exornare:
 Ne glectis animis, aluisti corpora tantum,
 Ut pecudes faciunt, hinc est urtica, filixque,
 Et caprificus iners, quibus urbs nunc omnis abundat,

Quisqve illos mores, quos primis hausit ab annis
 Cum senuit retinere solet: peccabit adultus,
 Si puer hoc fecit, tenera est dum virga recensque,
 Flectitur huc illuc, ut vis: quæ post ubi crevit
 Jam robusta arbor, flectenti cedere nescit,
 10. Et quem parva locum tenuit, non deserit ultra.
 Sic puer ad vitæ partem est quamcunqve paratus
 Dum tener est animus qui postquam duruit ævo,
 Quam prius ire viam assuevit, mutare recusat.
 Nimirum quicquid primis inolevit ab annis,
 Non facile aufertur, naturam parturit usu.
 Ipsaque non multo est natura potentior usus,
 Optandum tamen ut tribuant bona semina divi
 Inclusis utero: nam qualis quilibet illic
 Concipitur, talis vivendo est: qui malus inde
 20. Exierit, raro poterit justusque bonusque
 Esse: licet doceat sanctos academia mores,
 Et licet hinc atqve hinc habeantur mille magistri,
 Naturam frænare potes, sed vincere nunquam.
 Cultura est etenim natura potentior omni,
 Non nihil ipsa tamen longo mollitur ab usu.
 Sic cultu assiduo steriles compescimus agros,
 Sicqve feri discunt homini parere leones.
 Omnis ab assiduo nimirum ars nascitur usu.
 Ergo dum mollis, dumqve est tractabilis ætas,
 30. Instrue filiolos virtutibus, & doce honestas
 Maturare vias, nec eos permitte vagari
 Huc illuc, quocunqve volunt, res perniciofa est

Libertas pueris: tu si sapias, admove frænos
 Et cohibe: namque in vitium mortalia quæque
 Naturæ instinctu, nisi sint adjuncta labore
 Sponte ruunt: nil perfectum natura sine arte
 Ferre solet: quoniam non vult Deus ipse veterno
 Nos torpere gravi, sed curis atque labore
 Excitat, & segnes tanquam calcaribus urget.
 10. Est locus ætherei prærupto in vertice montis,
 Deliciis plenus, quo non felicior alter
 Creditur esse usquam, cui cedunt Theffala Tempe,
 Elysiique lares, & fortunata vireta:
 Hic habitat vicina polo, conterminaque astris,
 Innumerisque bonis fruitur sanctissima virtus:
 Sed salebrosa via est, angusta, atque ardua, densis
 Setibus hinc atque hinc horrens, quo tendere viles
 Ignavi que animi, & terrena face gravati
 Haud possunt, sursumque vehit mens ignea patulos,
 20. Quos Deus ad cæli sedes elegit habendas.
 Difficiles aditus virtus habet: at vitiorum
 Prona via est, illic ultro descendimus omnes.
 Quocirca quicumque bonam, nulla que pigendam
 Parte cupit prolem, multum instituendo laboret,
 Non etenim fieri egregium ac memorabile quic-
 quam
 Absque labore potest; vis est immensa laboris
 Assidui, longusque labor dura omnia vincit.
 Curandum in primis, vobis dico patribus, ne
 Filioli vestri cum pravis conversentur
 30. Consuetudo potest quoscunque inducere mores;
 Corruptunt etiam sanctos commercia prava:
 Vitent præcipuè juvenes: nam prona juvenus
 In quodcumque malum est: semperque obscæna
 loquuntur

Inter se juvenes & semper turpia versant.
 Luxuriæ tota est hæc ætas dedita: quare
 Ne juvenum celebrent cœtus, omnino caveto,
 Tu, cuicumque bonam mens est educere prolem:
 Corripe nunc verbis duris, nunc utere virga,
 Si sit opus, monstraq; viam, qua incedere oportet:
 10. Nec faveas illis, patriumque iratus amorem
 Dissimula semper: nil perniciosius est quam
 Blandiri pueris: animos ad crimina sumunt:
 Tunc nil non audent quam tu quæcumq; loquuntur
 Vera putas: a finusque bipes oracula credis,
 Ac nimis indulges, vesano captus amore.
 Damnosus favor est pueris, soloque timore.
 Non ratione scelus fugiunt: peccantque libenter
 Ac promptè, si non duris cohibentur habenis,
 Ut sæpe in vitium nullo impellente labascant:
 20. Sic raro à vitiis nullo revocante recedunt:
 Quales quisque sibi natos eduxit, habebit.
 Ultra hæc nitendum, ut vivamus corpore sano:
 Quippe valetudo est censu præstantior omni,
 Robustus fessor rege est felicior ægro.
 Scire igitur causas debes prius unde fluant tot
 Agmina morborum, humanum vexantia corpus.
 Perceptis etenim causis, vitare malignos
 Effectus poteris melius: causisque remotis
 Effectus pereunt, quicumque sequuntur ab illis,
 30. Ergo morborum quorundam causa & origo
 Natura est, quoties sub iniquo fidere quisquam
 Nascitur, atque in se cœli tormenta recipit:
 Vel quum corrupto de semine gignitur: ipsi
 Sunt causa ægrorum natorum sæpe parentes,
 Quum malè dispositi coeunt, nec sanguine puro.
 Sunt alia; plures causæ, requiesque, laborque,

Et calor, & frigus, somnus, cibus, ac Venus: horum
Singula debilitant vires, atque artubus obsunt,
Utimur his quoties nimium, nimiumve caremus.

10. Utrumque extremum damno est, usus mediocris
Non nocet, imo etiam prodest, vitamque tuetur.

Immodici affectus animi quoque gignere morbos

Consuerunt, nimiusque timor, mætorque dolorque,

Lætitia interdum nimia officit, interimitque,

Si sit habenda fides scripturis historicorum.

Noxius est aër: est noxius humor aquæ

Corporibus, quando vitium contraxit uterque.

Hinc pestes subeunt, hinc viscera discruciantur.

Communisque lues dat plurima corpora morti,

20. Affert nonnullos etiam contagio morbos,

Et rixæ, & casus, & mille pericula vitæ.

Hos igitur fontes, hæc fundamenta malorum,

Si sanus vis esse, omni ratione caveto.

Si tamen ægrotas, quoniam ægrotare necesse est

Nonnunquam, quid ages? non tu medicamina

differ,

Sed cito curam adhibe, tenuis dum morbus adhuc

non

Assumpsit vires, nec inest penetralibus hostis.

Ignis ab exigua nascens extinguitur unda:

Seq postquam crevit, volitantque ad sidera flammæ.

30. Vix putei, fontes, fluvii succurrere possunt.

Ergo festina morbi cognoscere causam:

Utque illi facile occurras, contraria sume.

Opposita oppositis curantur: frigora si te

Læserunt, calida opponas: si cura, laborque,

Sive cibus nimius nocuit, contraria semper

Exerce, hæc sese expellunt perimuntque vicissim;

Consule item, si opus est, medicum, vel clinicus ille,

Vel sit chirurgus, chirurgi certior est ars
 Nam quid agat certum est, & aperta luce videtur:
 10. Clinicus ipse autem, qui nunc phisicus quoque
 fertur,

Dum lotium infelix spectans, inde omnia captat,
 Dum tentat pulsum venæ, dum stercora versat,
 Fallitur & fallit: sed non discriminis æqua
 Conditio: ille miser moritur, causamque canendi
 Linigeris rasis præbet, calvisque cuculis:
 Hic alius contra sceleris mercede recepta.
 Causatur superos, ac fatis imputat ipsis
 Si quis obit, lætusque implet multo ære crumenam,
 Heu mihi, panè omnes casu, non arte medentur:
 20. Quippe aliquam quicumque artem benè novit, a-
 gendo

Aut nunquam, aut saltem, rarò peccabit: at isti,
 De quibus est sermo, de centum vix erit unus
 Quem sanare queant, quem non fortasse trucidant,
 Unde istud? nisi quòd pars horum maxima nescit
 Quid faciat, quid sit prorsus medicina: sed ipsi
 Dum tantum incumbunt sophiæ, & dialectica
 discunt

Vincla, quibus valeant indoctum flectere vulgus,
 Vix elementa artis medicæ & primordia libant.
 Sic labyrinthis ambagibus ad sua tecta
 30. Instructi redeunt: atque enthymemata vibrant:
 Hinc tumidi incedunt, hinc publica præmia po-
 scunt:

Id satis esse putant (nec decipiuntur) ad hoc, ut
 Carnifices hominum sub honesto nomine fiant,
 O miseræ leges, quæ talia crimina fertis!
 O cæci reges qui rem non cernitis istam!
 Vos quibus imperium est, qui mundi fræna tenetis,

Netantum tolerate nefas, hanc tollite pestem,
 Consulite humano generi: quot nocte dieque
 Horum carnificum culpa mittuntur ad orcum?
 10, Vel perfectè artem discant, vel non medeantur.

Nam si aliæ peccant artes, tolerabile certè est:
 Hæc verò nisi sit perfectæ, est plena pericli,
 Et sævit tanquam occulta atque domestica pestis.
 Non multum est igitur tutum his committere sese
 Quorum doctrina est, pretiosa in veste videri,
 Gemmatoque auro digitos ornare cynædos.

Ast hoc quod dicam, ut valeas, servare memento:
 Sit victus tibi cura tui, ne noxia fumas,
 Neve nimis comedas, solet hoc mortalibus esse

20 Maxima perniciēs, hinc plurimus ingemit æger.
 Præsertim hoc caveas, tanquam lethale venenum,
 Ne novus in stomachum cibus intret, si bene non-
 dum

Consumptus fuerit prior, & digestus ad unguem.
 Nec non quaque die, justo exerceto labore
 Corpus, vel pedibus gradiendo, vel quid agendo,
 Quo moti caleant artus: nam causa caloris
 Est motus, stomachumque juvat, roburque reducit,
 Humoresque supervacuos, putresque resolvit:
 Noli etiam iusta vitam fraudare quiete.

30. Corporis instaurat somnus vires animique:
 At vigilando nimis, corpus corrumpitur & mens.
 Præterea procul est mæror pellendus, & omnem
 Tristitiam de corde fuga: tam macerat artus,
 Deformatque ipsum corpus, canosque capillos
 Ante diem reddit: contra præcordia læta
 Ætatem efficiunt viridem, robustaque membra,
 Cætera tu videas quæ paulo diximus antè.

Postremo est aliud quiddam pretiosius, atque

Nobili-

Nobilius, per quod felices efficiuntur
 10. Mortales, similesque Deum, cæloque fruuntur
 In terris positi: quamvis ea gratia paucis
 Tradita sit: paucis tanto dignentur honore.
 Si quæris quid sit, dicam, sapientia nempe est.
 Nempe bonum quodcunque aliud sapientia vincit.
 Hoc homini nequeunt divi dare munere majus.
 Huic cedit, quicquid rubra reperitur arena:
 Huic cedit quicquid Tagus, & Pactolus, & Hermus
 Auriferis gignunt (si verum dicitur) alveo.
 Huic par esse potest nullius gloriæ regni.
 20. Hæc est semideum genitrix, & maxima virtus.
 Felix, ô verè felix, vereque beatus,
 Humano quantum generi conceditur, is quem
 Maximus ille pater donavit munere tanto.
 Sed fortasse aliquis quærit, sapientia quid sit.
 Nil aliud certè est nisi prima scientia, per quam
 Mens pura, & nullo mortali pondere pressa,
 Libera terrenis affectibus, atria cæli
 Scandit, & ætherea cum diis versatur in aula,
 Omnia despiciens prorsus mortalia, tanquam
 30. Frivola, & assidue tendens velut ignis in altum,
 Inferiora parum curans, sublimia semper
 Cogitat, & verè quæ sint bona, quæ mala novit,
 Ac verum a falso rectè distinguit: & illa
 Quæ cæci & miseri mortales maxima rentur,
 Regna, voluptates, & opes, tumidosque triumphos:
 Pro quibus usque adeò noctesque diesque laborant,
 Pro nihilo pendens, curas miseratur inanes,
 Ostendens rectè vivendi iter ac moriendi.
 Præfulget sapiens aliis, ceu sideribus sol,
 Fortunæ imperium tutus contemnit, & omnes
 Calcat sub pedibus constanti pectore casus.

Quin etiam nullo mortis terrore movetur
 Nectimet infernas pœnas sibi conscius: imò
 Lætus obit, ridens pavidæ fantasmata vulgi:
 Non dubitans miserum hoc, plenumqve labori-
 bus ævum

Linqvere, & æternam moriendo acquirere pacem
 Demum uno minor est sapiens Jove: qvatuor autem
 Ipsi conveniunt: qvonia benè consulit, atqve
 Judicat, errore amoto, recteqve gubernat,
 10. Et contemplari divina humanaqve ad ipsum
 Pertinet: extremum hoc qvò dixi, maxima res est,
 Ultra qvam nihil est melius qvò possit haberi.

Nemo tamen sapiens fiet prius, expulerit qvam
 A sese omne nefas, purgatus crimine ab omni.
 Qvippe habitate negat foedum sapientia pectus,
 Impurasqve odit, cum sit purissima, mentes,
 Nemo etiam fiet sapiens, nisi sit prius idem
 Prudens, multarumqve peritus doctrinarum.
 Hos scito esse gradus, per qvos sapientia habetur:
 20. De qva plura qvidem loquerer: sed claudere
 oportet

Jam librum, sat cauda meo proluxa Leoni est:
 Qvapropter nunc Musa tace, & reqviesce parūper.

LIBER SEXTUS.

Synopsis LIBRI VI.

*Ex consideratione vanitatum humanarum perterritò
 Poëtæ obviam fit Calliope, sub cujus persona ostendi-
 tur, qvam impossibile sit temere ingenio confidenti ve-
 ra bona dignoscere, inter quorum numerum nobili-
 tas æqve minus ac divitiæ & voluptas referri potest.*

Qua-

Quare hoc libro de nobilitate jam sermonem instituit: quam materiam fuisse & peremptorie prosequitur, ostenditque non stemmata nec famam, neque ipsos adeo honores, sed virtutem & doctrinam homines nobilitare: Postremo perpensis vite humanæ infinitis miseriis, mortem non extimescendam; verum enim vero ad eam, tanquam certissimum omnium calamitatum asylum, properandum esse potius, concludit.

V I R G O.

CREDO aliquos tetricæ mentis, nascique feveri,
 Qui solos se scire putent & noscere verum,
 Atque sibi solis divum bonitate tributum
 Omnia iudicio perplexa expendere recto,
 Dicturos, nunquam me degustasse beatos
 Aoniæ fontes, & sacras Phocidos undas.
 Nec profus lauro dignum, tituloque poëtæ,
 Quod non inflatas nugas, mirandaque monstra
 Scribimus, ac nullas fingendo illudimus aures.
 10. Nam solas tribuunt fabellas vatibus: ac si
 Vera loqui, fœdumque foret, vetitumque poëtis.
 Horum ego iudicium falsum & damnabile duco:
 Nilque mihi melius, nil dulcius esse videtur,
 Quàm verum amplecti: vetulis puerisque relinquo
 Has nugas; alii eructent fera bella gigantum,
 Harpyiasque truces, & Gorgonas, & Cyclopas,
 Et captos blando Sirenum carmine nautas,
 Adde his monstriferam Circen, triplicemque Chy-
 mæram,
 Stelliferumque humero cælum qui fulcit Atlanta,
 20. Mutatum saxo, & fulcantem Persea nubes,
 Tantalum & Tityon, miserique Promethea furti.
 Belidas & quicquid delirans Græcia nostros.

Tem-

Tempore jam longo docuit garrere Latinos.
 Non mihi sit tanti potasse Aganippidas undas,
 Bellerophontæi quas protulit ungula monstri,
 Nec mihi sit tanti Phœbeæ gloria lauri,
 Atque corymbiferis hederis ornare capillos.
 Ut sic delirem: pudet ah, pudet esse poëtam,
 Si nugis opus est puerilibus infervire.
 10. Et jucunda sequi spreto mendacia vero.
 Tradita (crede mihi) est multis facundia, paucis
 Consilium: multi sublimia carmina condunt,
 Sunt & Romano & Græco sermone disertæ, (nil.
 Et cum multa sciant, sapiunt tamen aut modicè, aut
 Verba nitent phaleris: at nullas verba medullas
 Intus habent, sola exterius spectatur imago.
 Et pictura levis: verum quis succus in illa est?
 Quam mens inde capit frugem? qui talia legit,
 Quid didicit tandem: quid scit nisi somnia, nugas?
 20. Quæ nihil ad vitam faciunt, nihil utile ponunt.
 Quæ scire & nescire, pari discrimine refert.
 Ergo seu vulgus me judicet esse poëtam,
 Seu neget, hæud ideo mendacia vana sequemur,
 Sed verum: quoniam verum est perfectio mentis.
 Quod quicumq; magis novit, magis est similis diis
 Atque magis felix: licet hunc incitiam vulgi
 Non merito extollat plausu, meritoque favore
 Exipiat, licet huic non grandia nomina donet,
 Quare jam Musæ adfunt, Criticique valento.
 30. Ecce viam ingredior, quæ plurima taxus utrinq;
 Atque cupressus iter funesta protegit umbra,
 Jam video tristes campos, pallentia regna
 Persephones, quos obscuris per labitur undis
 Lethæusque ambit torrens: latè arva papaver
 Lurida somniferum vestit, ripasque silentes.

Qvo me Calliope ducis? quæ monstra videre,
 Qvas voces audire jubes? bubonibus omnis
 Circùm silva tonat, mœstos dat noctua cantus,
 Non defunt ululis miseræ strigibusque quere læ.
 10. Qvò me Musa rapis? lacrymoso èn murmure
 colles

Et valles resonant, respondet planctibus Echo.
 Qvis dolor hictantus? quæ tanti est causa doloris?
 Heu quæ gens illa est, ater quam vestit amictus,
 Syrmata pulla trahens? quæ sic velamine nigro
 Flens adoperta caput, clamoribus æthera complet
 Heu mihi, quas cædes, quam multa cadavera cerno
 Passim strata solo? quis funera tanta peregit?
 Qvis dedit hanc latè stragem? quot corpora regum,
 Pontificumque jacent? agnosco insignia, nunquid
 20. Mors est illa procul? quæ visu & falce cruenta
 Horribilis, furibunda venit? præcedere mille
 Agmina morborum, pariterque pericula mille
 Aspicio, ô nimium sævis armata ministris!
 Nescio quid magno veniens clamore profatur.
 Audio quid dicat, referamque audita libenter
 Mors ego sum, quæ fœni instar viventia quæque
 In terris hac falce meto: mihi Juppiter orbis
 Jura dedit, jussitque simul me parcere nulli,
 Sed magnos humilesque pari prosternere lege:
 20. Unde manus, viresque meas evadere nemo,
 Et nemo vitare potest: ego gaudia regum
 Colla premo, sternoque animos fastusque superbos
 Pontificum: nobis nulla est non debita cervix,
 Sive quis arctoas fugiens penetraverit oras,
 Ripheasque ultra rupes confesserit, iram
 Sentiet hic nostram, nostros hic sentiet ictus:
 Sive quis ad manes imos descenderit, austri

Qua plaga pressa jacet, qua sunt incognita nobis
 Sidera, me inveniet tamen, inventaque peribit.
 10. Falx hæc occasum, falx hæc populatur & ortum,
 Non ego divitias vereor, nec stemmata priscis
 Credita imaginibus, folio detraxit ab alto
 Quot mea dextra viros, & nigra in tartara misit
 Præcipites? Priamum memini, quum cæsus ad aras
 Victima nostra fuit: Macedum dux ille superbus,
 Qui tot regna suis pugnando everterat armis,
 Par animo cujus totus non extitit orbis,
 In Babylone cadit telo confossus ab isto.
 Quid memorem heroas Latios, Martisque nepotes,
 20. Terrarum dominos, quorum clarissima virtus
 Imperium Oceano, famam conjunxerat astris?
 Nonne omnes potui cæsos demittere ad orcum?
 Privaviqve manus sceptris, diademate crines
 Os verbis, & luce oculos membra omnia motu,
 Corporaque obscura clausi exanimata sepulchro,
 Me timet Indus, Arabs, Maurus, Scythæ: denique
 quisquis
 Europamqve, Asiamq; colit, Libycosqve calores
 Nullum ego discrimen facio generisqve lociqve,
 Tempora nec ferveo, nec mores curo, nec annos:
 30. Improbus, atq; probus, sapiens, stultusq; peribit.
 Infantes, juvenes, longaqve ætate gravatos,
 Formosos, turpes, æqua ratione trucido.
 Hunc quoqve quem video procul hinc mea regna
 petentem,
 Quum sua fata finent, mittam pallentibus umbris,
 Edidit hæc Stygio diva implacabilis ore. (guis,
 Tunc me concussit timor ingens, membraqve san-
 Undiqve dilapsus venis, extrema reliquit;
 Inque inum pectus coit succurrere cordi.

Præcipuè, quum tartareos dea sæva ministros
 10. Præsentem in turbam, quæ latos plurima circum
 Errabat campos, tantæ secuta ruinæ,
 Mitteret: irrumpunt illi, penduntque, tenentque,
 Quisque suum: sternuntur humilanguentia passim
 Corpora, multiplicique gemunt vexata dolore.
 Mox ipsa adveniens, nonnullus falce necabat:
 Nonnullos etiam, quorum subtemina nondum
 Finierat Lachesis, justo illis debita fato,
 Præteriens, cædi servabat diva futuræ.

Tunc ego sic mecum, attonitus, totusque tremiscens,
 20. O curas, ô vota hominum, vanosque labores!
 O spem fallacem, ô cæcæ solatia mentis!
 O fluxum decus humanum, ô variable tempus!

Quàm brevis, incerta, & multorum plena malorum,
 Et quantum nostra est obnoxia vita periculis!

Quæ jucunda quidem facie, dulcisque videtur,
 Sed quantum intus habet fellis, quantumque veneni,
 Quid fumus, ô miseri: nisi pulvis motus ab aura?
 Et fragili vitro similes, umbræque fugaci?

Atque rosas, quæ mane nitent, mox vespere languent?
 30. Nunc vivi atque hilares, paulo post vermibus esca,
 Nunc pulchri & validi, paulo post turpe cadaver.
 Heu mihi quid prodest congesta pecunia nobis?

Quid gemmæ, argentum, atque aurum, pretio-
 saque vestis.

Quid populos, magnasque urbes ditione tenere?
 Marmoreosque habitare lares, vultuque superbo
 Omnes despiciere, atque parem se credere divis
 Si mors cuncta rapit, si tanquam pulvis & umbra
 Deficimus miseri, si tam cito factus & omnis

40. Gloria nostra perit, nullum reditura per ævum?
 Hæc ego cum loquerer summisso murmure mecum,

Pallentem vultu aspiciens, gelidumque timore.
 Incertoque gradu titubantem Ophelia mater,
 Quid te (inquit) tanta obsessum formidine cerno?
 Esto audax: animi vilis timor argumentum est:
 Nec decet ille viros: cedò, quæ te causa timere
 Mortem adeò cogit? tunc sic ego: Diva, necesse est:
 Naturæ impulsu quippe hanc animalia, quæ non
 Horrescunt, fugiunt? hæc vitam tollit, & omnes
 10. Divitias ac delicias, corpusque resolvit
 In nihilum, remanetque nihil, nisi pulvis & ossa,
 Quæ pariter pulvis longo post tempore fiunt.
 Denique cuncta bona hæc adimit, summumque
 malorum est,

Ergo tam dirum & tam formidabile monstrum
 Quem non terrebit, nisi cui sit ferrea fibra?
 Tunc Jove nata, mihi subridens, sic ait: Erras,
 Nimirum veri specie deceptus & umbra,
 Non cuivis facile est ipsum cognoscere verum,
 Hic ille est ramus, medium quem maxima silva
 20. Arboribus densis cinctum, atque erroribus atris
 Obductum celat: nec multis aurea virga
 Conspicitur, nisi cui puræ ostendere columbæ,
 At mihi quæ sata sum felici semine cæli.
 Verum nosse licet: verum tibi dicere possum,
 Si me audire voles: ego tunc, dea nil magis opto,
 Respondi: illa autem: Nos hinc divertere oportet
 Paulisper, sequere: & secum me duxit in altum
 Non adeò procul inde locum, quo lumina solis
 Cernere erat, radiis ferientibus ardua montis,
 Jucundumque jubar tenebras disjecerat atras,
 30. Sedimus ad fontem quendam, lauricæ sub umbra
 Tunc mea dux tandem pulchro sic incipit ore,
 Simia cælicolum, risusque jocusque deorum est

Tunchomo, qvum temere ingenio confidit, &
 audet

Abdita naturæ scrutari, arcanæque divum,
 Cùm re vera ejus crassa imbecillaque sit mens.
 Si posita ante pedes nescit, qvo jure videbit
 Quæ Deus & natura sinu occulere profundo?
 10. Omnia se tamen arbitratur noscere ad unguem.
 Garrulus, infelix, cæcus, temerarius, amens,
 Usque adeò sibi palpatur, seseque licetur.
 Stultitiæ fons est, & origo philautia vestra,
 Caligoque ingens, quæ vos cognoscere verum
 Possè vetat: tolle hanc, oculi meliora videbunt:
 Et quæ nunc bona prima putas, fortasse negabis
 Esse bona: & quæ nunc credis mala maxima, forsan
 Non mala sunt dices, pulsus à corde tenebris.
 20. Ergo scias, mortale genus nihil esse, nisi utrem
 Æoliis plenum ventis: quem jugiter urget
 Huc illuc, lapidi infistens fortuna rotundo.
 Cui, si quid separet, vita mors gratior esset:
 Cum vivendo, malis homines sine fine premantur:
 Exiguisque bonis, sed nec sine felle, fruuntur.
 Quod verum credes, puto, si bona, si mala vitæ
 Mortalis referam, quanta brevitate licebit:
 Collatisque ipsis, tunc vita humana patebit
 Quæ sit, & an tantùm mors debeat ipsa timeri.
 30. Principio de divitiis, quas omnis ubique
 Gens sequitur, laudat, quærit, miratur, & optat,
 Dicere constitui, & quid sint ostendere nitatur.
 Tunc ego, Diva (inquam) si vis huic parce labori:
 Quandoquidem prius hoc olim referente Minerva
 Edidici, nunc perge alio, nec nota recense,
 Deque voluptate ubertim quoque rettulit olim
 Nobis diva Arete, missusque à matre Timalphes.

Quare id tranſi etiam quaſo, & quodcunq; aliud vis
 Expedias, tunc Diva inquit, de nobilitate (tur.
 Dicam igitur, quoniam bona prima hæc inter habe,
 10. Quilibet hanc hodie ſibi vult, ſibi dicit in eſſe,
 Plus licet inde ab ſit, quam diſtet Iberus ab Indo,
 Sed quid nobilitas, aut quanti, eſt? vera fateri
 Conabor: quanquam quid prodeſt vera fateri,
 Credere ſi renuunt? fugiunt animalia quædam,
 Oderuntque diem, tenebris ac nocte vagantur:
 Sic homines multum lumen cognoscere veri
 Nec poſſunt, nec amant: adeo natura, Deusque
 Diſtinxit mortale genus, recteque videnti
 Una hominum ſpecies animalia cætera monſtrat:
 20. Uſque adeo mores varii mortalibus, & mens
 Diſſimilis: multi tenebras umbrasque ſequuntur,
 Nec verum ſpectare queunt, ſolemque nitentem,
 Infirmis oculis, quem fixo lumine pauci
 Aſpiciunt, quibus eſt animus divinior, ergo
 Nobilitas, veluti vulgus putat inſcius, aut eſt
 Copia nummorum, & collectio divitiarum:
 Auſanguis, quoties generoſo eſt ſtemate quisquam
 Natus, avos, atavosque ſuos, gentiliaque arma
 Jactat, & eximios laudat virtute parentes,
 30. Judicium tamen hoc vulgi mendaciter errat,
 Ut plerumque ſolet, communis opinio multis,
 Paucorum ratio eſt, ſi nobilis ille putari
 Debet, quicumque eſt dives: ſic nobilis eſſe
 Credo poteſt lanuus, tonſor, piſcator, equiſo,
 Paſtorque & piſtor, coriarius, atque bubulcus,
 Et leno, & latro, & quivis de plebe luſoſa.
 Namque ex his multi rebus nummiſque potentes
 Et ſunt, & poſſunt fieri, fortuna frequenter
 Extollit miſeros: eadem detrudit ad imum

10. Sæpe illos, quos antè rotæ commiserat altæ:
 Nobilis ergo fuit tantùm quum mœnia victor
 Æneadum intravit Marius plaudente senatu
 Ac populo, insignis lauro, niveisque quadrigis:
 Sed postquam ejectus Syllanis viribus, exul
 Minturnis latuit, latuit quoque carcere fædo:
 Vel quum mendicus panem per punica rura
 (Pro superum leges, & non benè nota potestas)
 Quærebat panem duris fossoribus aptum,
 Non erat infelix tunc nobilis: abstiterat tunc
 20. Nobilitas fugiens longè: mox ipsa revertit,
 Quum Marius rediit, mutato fidere, Romam.
 Nimirum stulta hæc sententia, si sit ab auro
 Nobilitas, certè de terra nascitur aurum,
 De fraude, & furto, de fœnore: nascitur ergo
 De fraude, & furto, de fœnore nobilitas, ô
 Judicium vulgi insanum! ô sine pectore turba!
 Nobilitare hominem non ulla pecunia, nullæ
 Divitiæ possunt: pretio nam dignior omni est
 Nobilitas: hæc non emitur, nec venditur auro.
 30. At genus ille suum jactat, laudesque suorum
 Inculcat, cum sit turpissimus: atque recenset
 Gesta patris, monumenta atavi, patriuque trophæa.
 Et quanquam innumeris, demens, ignavus, abundet
 Criminibus, virtutis inops, tamen esse putatur
 Nobilis, est alto quoniam de sanguine natus.
 Cur aliena tibi tribuis? laudemque tuorum
 Esse tuam censes? cum tu sis dedecus illis,
 Degener, infamis? mentito nomine cygnum
 Gracculus appellat sese: cornicula plumas
 40. Pavonis furata, cupit pavo ipsa videri:
 Sed natura vetat, quæ nobilitatis origo est.
 Hinc animi viles, hinc & cœlestia corda

Proveniunt : hæc largitur sua femina cunctis.
 Nempe animū propter, non propter corpus haberi
 Nobilis, & dici debes: nam corpora multa
 Servorum pulchra, & magna, & robusta videntur:
 Nobilitas quidam est animi proprius decor, atque
 Vis quædam nativa, cupit quæ grandia semper,
 Vilia contemnit, quæ sursum tendere ut ignis
 10. Nititur, & summas penetrat velut ardea nubes,
 Infima despiciens. Hanc vim quæ munere cæli
 Accipit, ille bonus fiet, patiensque laborum,
 Consilioque potens, curis vigilantibus, ut quid
 Dignum laude gerat, ut sit laudabilis ipse.
 Sed tantum natura bonum non omnibus, imò
 Per paucis donat, quorum fama incluta longo
 Tempore, post cineres populorum in pectore vivit:
 Attamen (ò mores, ò mira infania) quis non
 Vult dici & credi nunc nobilis? ò nebulonum
 20. Turba audax, ò vile pecus: te nomina clara
 Delectant, tibi fama placet, tibi gloria: cur non
 Et labor & virtus etiam placet, ut meritò sis
 Nobilis? an mavis sapiens justusque vocari,
 Nomine mentito, quàm vero? cur tibi nummus
 Falsus, cur panis falsus, cur cætera falsa
 Non sunt grata, velut mendax ac futile nomen
 Nobilitatis amas? ò larva, ò simia disce,
 Disce prius frænare animum, compescere cæcos
 Affectus, ratione uti, vitare nefanda,
 30. Justa sequi: te nosce prius, duosque labores
 Amplecti ne te pigeat, vilemque fugare
 Desidiam, ut possis culmen virtutis adire.
 Tunc jure ac merito dicêris nobilis: hæc est,
 Hæc est nobilitas vera: hæc sunt illa deorum
 Munera, ab indoctis non intellecta, per istam

Incessere viam Phrygia de gente Qvirites,
 Hac duce Romanum imperium se sustulit astris,
 Hac abeunte iterum, in præceps descendit ab astris.
 Nam simul ac segnes confurrexere nepotes,
 10. Jam parto imperio, jam prosperioribus annis,
 Delicias ludosque leves, luxumque secuti,
 Degenerare suis cœpere à patribus, unde
 Nobilitas tales homines exosa recessit
 Protinus ad superos, donec crescente nepotum
 Luxuria & vitio, deleta superbia Romæ est.
 Non igitur genus est, non sanguis, non statuarum
 Mutarum series, non auri copia, quæ te
 Nobilitet: Virtus, virtus; hac nobilis Hector,
 Alcidesque fuit, fuit hac quoque nobilis ille
 20. Ilias æternum cui præbuit inclyta nomen:
 Hac proceres alii, quorum tot fama per annos
 Durat adhuc; quid te jactus natalibus ortum
 Egregius? te præcipui genuere parentes:
 Quid tum, si nihil es? si turpis, turpiter omnem
 Incestas maculasque domum? tibi dedecus est hoc,
 Non honor ac veluti stolidum si gignat a sellum
 Magnanimus fortisque leo, si simia barro
 Nascatur, monstrum es, claræque injuria genti.
 Non sic nobilitas per testamenta relinqui,
 30. Aut virtus potis est, velut ædes, rura, suppellex.
 Hanc natura tuis tribuit majoribus: at non
 Omnibus, antiqva repetas ab origine gentem,
 Invenies fortasse tuo de sanguine multos
 Cerdoneas aut agricolas, unumque videbis
 Ex humili natum fortuna, nobilitatis
 Principium fecisse aliis: quæ tempore crevit
 Paulatim, sed post quoque tempore victa fenescet.
 Omnia fert tempus, pariter rapit omnia tempus.

Qvis nunc Pompeji de stirpe, aut Cæsaris esse
 10. Noscitur? aut ejus, domitis cognomen ab Aphris
 Cui virtus invicta dedit? quis credere tantam
 Progeniem periisse potest? domus alta deorsum
 Sæpe cadit, penitusque ruit, sursumque levatur
 Sæpe humilis: nulla est hominum fortuna perennis;
 Sic cælum variare solet mortalia quæque,
 At dices, quæle est semen, talis quoque fructus
 Inde venire solet, si sum de semine claro,
 Ciarus ero. Non sic: proceri sæpe parentes
 Exiguum genuere hominem, turpemque decori,
 20. Robusti infirmum, sapientes insipientem:
 Nec mens, ut corpus, patrio de semine manat.
 Non patris est animum pueris præbere, sed ipsum
 Largiri natura solet. Quid nobile semen
 Egregiumque feret, faveat nisi debita cæli
 Temperies? verum est vulgò quod dicitur, annus
 Producit segetes, non cultus: semina quamvis
 Optima, si terræ fuerint mandata sinistris
 Sideribus, parient lolium, vel jacta peribunt.
 Ergo sufficiens non est pater ipse creandis
 30. Nobilibus natis, adfit nisi gratia cæli.
 Hinc est quòd multos humili de plebe videmus
 Illustres nasci: qui magnum nomen adepti
 Virtute ac meritis, se post modo nobilitarunt.
 Qvis fuit ille Maro? quis Tullius ille, quis ille
 Tam sapiens sanctusque Cato? quis Horatius?
 omnes
 De medio plebis geniti: quis doctus Homerus?
 Cujus nec patriam certam, certosque parentes
 Scimus adhuc, dic quæso, patrem Demosthenis,
 atque
 Euripidis matrem, dic Socratis, illius inquam

Socratis, in cuius gremio Plato maximus haufit
 Divinos latices, qui solus Apolline teste
 Est visus sapere: hunc genuit, qui marmora fodit:
 Nascentes pueros mater capiebat ab alvo.
 Nonnullos etiam reges, de plebe creatos
 Novimus: haud rarus quoque consul & induperator
 De populi face ad summum pervenit honorem,
 Quid quod equi, pariterque canes, ac cætera bruta
 Degenerare suo sæpe videntur ab ortu?
 Nempe diures nulla manet, nempe omnia semper
 20. Deteriora solent fieri, in pejusque referri,
 Naturæ imperio, & fatorum lege perenni:
 Deinde iterum ex alio fœtu instaurata renasci:
 Hoc variare, decus mundi est: hæc gloria summi
 Artificis, facere ex minimis ingentia, nec non
 Ex summis minima, & rerum mutare tenorem
 Jugiter, ac faciem sapienter cuncta novando.
 Non tamen inficior, claros habuisse parentes
 Esse bonum, & claro nasci de sanguine: namque
 Hoc verè pulchrum atque bonum est, profuntque
 parentes
 30. Auxilio, exemplis, hortatibus, efficiuntque
 Sæpe sui similes natos, nisi fata repugnent,
 Et natura potens nimium: quam vincere si quis
 Nititur, ille etiam congestis montibus, altum
 Æthera conscendet, pulso Jove: qualiter olim
 Fama Gigantæos quum sensit Phrægra tumultus.
 Enceladum memorat, summi juga maxima Olympi
 Imposuisse Ossæ, premeret cum Pelion Ossa,
 Sed tamen hoc non esse fati concludimus. Ergo
 Quamvis à populo dicaris nobilis omni,
 40. Sisque licet mollis, nitida cute, corpore lauto,
 Egregiis vescare cibis, ac veste superbus

Conspicua incedas, referas gentemque domumque,
 Nobilis haud ideo es, sed fortunatus, & utri
 Aurato similis, similisque ex marmore signo,
 Quis tamen hoc curat? satis est de nobilitate
 Ac virtute, ipsum nomen: maluntque videri,
 Quàm sic esse homines, pro dii, nunc nomina tan-
 tum

Magnifica, & claros titulos sibi quilibet optat,
 Arrogat, affectat, sequitur, rapit: ut merito jam
 10. Et se asinus pardum vocet, & formica leonem.
 Quis non vult sapiens, generosus, justus haberi,
 Et probus & doctus? contentus cortice solo
 Atque umbris rerum: ut tali velamine mores
 Occulat infandos? lis est de nomine, non re.
 Hoc habeas igitur nomen, sic nobilis esto,
 Ut Romæ pasquillus homo est: ut sæpe vocatur
 Nobilis aut latro, aut meretrix, aut nobile marmor,
 Esto tamen quod sis & nomine nobilis, & re:
 Quid tum? laudabor, dices, decorabor honore.
 20. Nunquid parva tibi hæc, & non cupienda viden-
 tur

Præmia? quandoquidem virtus ex nobilitate
 Nascitur, ex virtute autem laus surgit, honorque.
 Non volo, nec fas est virtutem carpere: sed si
 Interius videas meliori lumine verum,
 Cognosces quanto virtus tam digna labore
 Afficiat miseros homines: quàm reddat amaram
 (Stoicus id quamvis nolis concedere) vitam.
 Motalem primùm videamus: difficilis pars
 Nimirum hæc: quam si quærit quis ritè tenere.
 30. Heu quantos opus est subeat toleretque labores?
 Naturæ bellum indicat, configat oportet:
 Quandoquidem mortale genus natura creavit

Infirmum, pronumque malo, adversabile recto.
 Pro superi, in vitium facili decurrere lapsa
 Quisque solet, Cur hæc homini mala semina quon-
 dam

Indita sunt? nunquid fuit hæc tua culpa Prometheu?
 An malus hos dæmon humana in pectora morbos
 Intulit (ut fama est), scelerisque injecit amorem?

Heu quàm difficilis, salebrofa, & plena laboris
 10. Semita, quæ ad mores ducit, vitamque Deorum?

Quis bonus est? non sponte ullus; quis non malus?
 Qui legis, regisve metu, peccare recusat: (ille
 Vel qui fortè nequit, quod vult, committere crimen.

Nimirum haud facile est naturæ obfistere, seque
 Vincere, & insanos compescere pectoris ætus.

Quapropter pugna assidua, jugique labore
 Est opus à puero, ut vitiis ponantur habenæ,
 Assuetudo etenim naturæ frangere vires
 Sæpe solet, si sit multos firmata per annos.

20. Ergo militia est hominum vita: hostibus omnis
 Plenus ager, multi latitant ubicunque latrones.

Quis tot vitabit laqueos? tot retia cautus
 Effugiet? nam cum fortuna est prospera cuiquam,
 Acturum, subit & stimulat vesana libido,

Tum sua castra movet ventosa superbia, tunc &
 Desidia atque gula, & petulans audacia surgit:
 Contra illum dolor atque metus, dirumque venenum

Occupat invidiæ atque iræ, quum forte sinistra
 Vivit, & indignam quærit propellere quovis

30. Pauperi empacto, tunc fraudibus atque rapinis
 Et furtis studet, ut sua damna rependere possit.

Fheu, mortales inter Scyllam atque Charybdim
 Jactantur miseri, & vitiis læduntur utrinque.

Dumque mala hæc vitare volunt, labuntur in illa.

Si cupiunt fortes fieri, discrimina oportet
 Multa pati, & multos coguntur ferre labores.
 Si virtutem illam, quæ humanas temperat actus,
 Affectant, opus est expellere gaudia, tristi
 Consilio, gratamque parum deducere vitam.
 10. Si justus vult esse aliquis, non utile quærat,
 Justitia est multis laudata, domestica paucis.
 Quod si fortè placet, cuiquam prudentia, semper
 Ut caveat, nulli credat, fidatque necesse est:
 Quandoquidem sunt cuncta dolis & plena periclis.
 Denique qui bonus est, & mitis, sæpius ille
 Læditur: ille minus tutus, plus insidiarum
 Sustinet. Hic siquidem mundus domus ampla ma-
 lorum,
 Ac scelerum patria est: probitas hic exulat. Unde
 Imbelles lepores, damæ mites, capræque
 20. Idque genus sine felle animalia quæque petun-
 Sæpius, & pereunt: rarus venator ad urfos (tur
 Accedit, tutos conservat silva leones.
 Inunc, & mitis, simplex, innoxius esto,
 Ut citius fias avidorum præda luporum.
 Heu mundus totus quædam est nativa tyrannis.
 Debilibus robusta nocent, & grandia parvis,
 Ales fulminiget timidos infestat olores,
 Accipiter laniat turdos, mollesque columbas:
 Verficolor coluber ranas miserasque lacertas
 30. Devorat: in silvis fera fortior ore minorem
 Dilacerat; tua monstra tenes quoque maxime Nereu,
 Quæ rapido infirmos absument gutture pisces.
 Non mare, non tellus, non aër tutus, ubique
 Hostis adest, prodestque parum non esse nocentem.
 Ergo vide quam sit pars hæc virtutis amanda,
 Quæ facit esse bonos: nam tanto parta labore

Hostibus iu mediis tandem vos reddit inermes.
 At dices, probitas defendi legibus, atque
 Principibus solet: ô utinam fieret, sed ubique
 10. Vincuntur nummis leges, magnoque favore:
 Placantur donis Reges, & voce precantum.
 Damnat jura illos quibus aut exhausta crumena,
 Aut nullus favor est, alii quocumque premantur
 Judicio, infontes abeunt, ut parvula musca
 In tenui tela, quam pendens texit arachne,
 Volvitur ac remanet: si grandior horridiorque
 Impulerit, frangit castes & tuta recedit:
 Sic leges (veluti Scythica de gente canebat
 Barbarus ille Sophus) miseros nec tunc quæ tenentque
 20 Transmittunt laxis foribus, renuuntque potentes.
 Altera virtutis pars, quæ studiosa requirit
 Naturæ causas & vix penetrabile verum,
 Quam sit difficilis, quam magni plena laboris,
 Experti norunt. Primo coguntur ab ævo
 Sub præceptoris ferula, formidine multa,
 Verberibus cædi, & lacrymis dictata referre:
 Inclusi tanquam in cavea cohibentur, ut ire
 Non liceat quoquam, nisi permittente tyranno.
 Quamquam ventris onus jubeat, vesicave turgens,
 30. Et pueris cognata fames, & ludere gratum.
 Tempora sed calidæ postquam accessere juventæ,
 Majori studio est opus. Hic Antenoris urbem,
 Adriaci tentans rabiosam gurgitis iram,
 Parthenopemve petit, Tyrthena per æquora cur-
 rens:

At Perusina alius, Romanave mœnia quærit:
 Ut procul à patria tellure, incommoda multa,
 Et mala multa ferat, Veneris, somni que cibique
 Parcus, & assiduus studio, librisque legendis,

Haud aliter quisquam fiet, nisi nomine, doctus.
 10. Sunt etenim docti re pauci, nomine multi.
 Gaudia nempe nocent, nocet illecebrosa voluptas
 Apprimè his cupiunt qui discere plurima, & altum
 Doctrinæ culmen conscendere. Namq̄ reflectunt
 Acremovent animos à duro tramite, per quem
 Itur ad auricomæ sacraria celsa Minervæ.
 Nempe labore opus est longo, assiduoque volenti
 Nobile per populos urbesque acquirere nomen.
 Hinc verò multos cruciat dyspepsia, multos,
 Dum nimium nimiumq̄ legunt, ophthalmia vexat,
 20. Præ studio stomachus crudescit, visus hebescit,
 Et pallor venit, & macies, & acerba senectus.
 Nec mirum, quoniam scire & cognoscere verum,
 Est præter naturam hominis, propriumq̄ deorum.
 Ac veluti infirmo radiantem lumine solem
 Noctua ferre nequit: sic mens humana deorsum
 Imbecilla ruit, quoties contendit in altum
 Surgere & audaci cælum penetrare volatu.
 Quod proprium est superum, mortales turpiter
 audent,
 Desipiuntque magis, quanto magis illa requirunt,
 30. Quorum cognitio nil prorsus spectat ad ipsos,
 Ni fortè auxilium ac lumen descendit ab alto.
 At dii felices: mundum, quis, quantus, & unde,
 Atque ipsum mundi dominum, speciesque ani-
 mantum
 Et rerum innumeras norunt, causasque latentes;
 Semina, & occultas vires, quibus omnia constant.
 Hæc vita est, hæc est ipsorum tota voluptas:
 Non cibus, aut somnus, non morbus, cura, laborve,
 Non lucri spes, non damni metus impedit illos.
 Quin semper valeant optatum inquirere verum.

10. Ergo cœlicolum sapere est: prudentia tantum
 Convenit & confert mortalibus, ut sibi possint
 Consulere, & vitare sciant incommoda, nec non
 Commoda congerere, & tranquillam ducere vitam.
 Quid faciat, quid non, homini prudentia monstrat.
 Huic studeat quicumque cupit bene vivere, & inter
 Tot spinas rerum gradiens non lædere plantas.
 Qvis non esse putet stultum, qui rebus omissis
 Utilibus propriisque, aliena & inania quaerit?
 Dumque suas nescit vires, majoraque tentat,
 20 Dum nimis alta petit, præceps, velut Icarus, undis
 Mergitur æquoreis: cupiens æquare bibendo
 Rana bovem, rupta nunquam bibit amplius alvo.
 Dum studet insanus Phaëthon cœlestia fræna
 Mortali tractare manu, nonne infima pressit
 Stagna padi, currumque cadens vitamque reliquit?
 Sese metitur prudens & continet intra
 Naturæ fines: nec plus quam debeat, audet,
 Excepto, si illum Deus impellitque juvatque.
 Curent mortales quæ sunt mortalia: omittant,
 30. Quæ superum: ne si contendant altius æquo
 Scandere, præcipitent potius, moveantque cachin-
 num:

Ut si fortè velit summa de rupe volare
 Bos gravis, aut asinus citharam pulsare canoram.
 Esto autem quisquam doctrina præditus omni,
 Usque adeò ut multos norit componere libros:
 Quid quæso inde boni accipiet? tantumque laborem
 Præmia quantum manent? dices, laus, gloria, fama,
 Inque animis hominum diuturna in sæcula vivet.
 Atqui ego quid sit honor, quid laus, quid fama ve-
 lim te

40. Clarius & melius perpendere: plurima namque
 Ap-

Apparent aliter quàm sint. oculosque tuentum
 Atque animos fallunt specie, velamine & umbra.
 Hinc bona, quæ mala sunt: & quæ sunt turpia, pul-
 Censentur: scætet hinc fons omnis stultitia. (chra
 Sæpe sub argento latet æs, ferrumque sub auro,
 Et sub sincero clauduntur cortice putres
 Castaneæ, multosque lupos sub pelle videbis
 Agnorum, non ne aulæis cariola teguntur
 Ligna, vel antiquus paries, rimisque pudendus?
 10. Est acies mentis potior, quæ perspicit intus
 Quicquid in abstruso est quicunq; hac utitur, ille
 Verus erit rerum iudex, & mira videbit. (laus
 Quæro igitur, quid fama iuvat? quid gloria? quid
 Oppressos somno, aut vivendi munere cassos?
 Nil plusquam surdum citharæ, aut spectacula cæ-
 At respondebis, viventes & vigilantes (cum.
 His gaudent, nec non pro talibus omne periculum
 Ultro adæunt, ultroq; animas cum sanguine fun-
 dunt.

Nimirum ambitio multos ad fortia, tanquam
 20. Calcar agit, multosque trahit virtutis ad arcem,
 Torpentesurgens stimulis compellit, ut armis
 Grande aliquid faciant: vel si non viribus audent
 Ingenio saltem exhibeant memorabile quicquam;
 Ipsa tamen vitium est: unde ambitiosus haberi
 Nemo velit, quicunq; et enim ambitione tenetur,
 Creditur esse levis, ventosus, turpis: ut olim
 Romulidæ orabant, jacto post terga pudore,
 Plebejos, quoties suffragia venabantur,
 Cerdonumque animos precibus servilibus atque
 30. Turpibus obsequiis captabant, muneribusque,
 Ut propriis rebus curarent publica omissis,
 Perque forum medium multis comitantibus irent,

Inflati ut vento folles, ac fronte superba.
 Propter se virtus petitur, non propter honorem:
 Ipsa licet propriè ac verè mereatur honorem.
 Quid? quod vulgus iners nescit virtute moveri?
 Hanc potius ridet: faveat fortuna necesse est,
 Divitiarqve adsint: tunc laus, honor, & decus omne
 Adveniet, virtus sine censu languet ubiqve:
 10. Quamquam nil refert, si gallo sordet jaspis:
 Nec minus idcirco est pretiosa & nobilis: unde
 Vir bonus, & veræ compos virtutis, abundè
 Contentus, vulgi laudes contemnit & odit.
 Nec fumum quærit, nec inani pascitur aura,
 Insignis facies fucis non indiget, aurum
 Quod per se pulchrum est, nudum monstratur, at
 Qui non est, aliqua saltem cupit arte videri, (ille
 Personamqve sibi inducit velut histrio. Quare
 Si rectè aspicias, vita hæc est fabula quædam.
 20. Scena autem mundus versatilis: histrio & actor
 Quilibet est hominum, mortales nam propè cuncti
 Sunt personati, & falsa sub imagine, vulgi
 Præstringunt oculos: ita diis risumqve jocumqve
 Stultitiis nugisqve suis per sæcula præbent:
 Ergo honor & fama, & mortalis gloria, lausqve
 Somnia sunt, prorsus nil conducentia: quando
 Sorte magis quàm virtute acquiruntur: at esto
 Quod tantum dignis tribuantur: dic mihi nunquid
 Corporibus profunt? certe nil dic, animis ne
 30. Tantundem: hos inflant potius, tumidosqve, le-
 vesqve,
 Nec non sollicitos reddunt, se subdere multis,
 Et fervire solet multis, ambire, precari,
 Munera largiri, quisquis sectatur honores.
 Vita igitur talis misera est, & plena tumultis,

Subjacet invidiæ, & magnis quandoque periclis,
 Virtutem veram qui possidet, ille quietus,
 Ille satis felix: permittat cætera divis,
 Sufficiens honor est homini, quum dignus hono-
 re est:

Qui datur indigno, non est honor: est onus, imò
 10. Ludibrium, veluti in scena quum ludius est rex.
 Jam mala quæ humanum patitur genus, adnume-
 rabo.

Principium postquam è latebris malè olentibus alvi
 Eductus tandem est: materno sanguine fœdus
 Vagit, & auspicio lacrymarum nascitur infans:
 Ut puto, quam mala sit vita hæc, quam plena periclis
 Natura monstrante videt. Sic per mare longum
 Mercator facturus iter, terretur & alto (tos,
 Pectore dat gemitus, metuens scopulos, freta, ven-
 Naufragium, occurfus piratarum, omnia demum
 20. Terribilis quæcunq; tenet discrimina pontus.
 Vix natus jam vincla subit, tenerosque coercet
 Fascia longa artus: præsagia dira futuri
 Servitii: quis enim liber? sunt legibus omnes
 Subjecti: nec non & regibus, & vitiis, &
 Judiciis hominum: servit quoque quilibet ultro
 Spe pretii faciendo aliquid, vel forte coactus.
 Omne animal postquam natum est, subito ambulat,
 & quo-

cumq; libet graditur: non sic homo, tempore longo
 Non pedibus, non ore valet, non mente, sed instar
 30. Vocalis statuz, solis vagitibus omnem
 Nocte dieque domum vexat, turbatque quietem:
 Post ubi jam valido se poplite sustinet, & jam
 Ritè loqui didicit, tunc servire incipit, atque
 Jussa pati, sentitque minas ictusque magistri:

Sæpe patris matrisq; manu, fratrisque frequenter
 Pulsatur: facient quid vitricus atque noverca?
 Fit juvenis, crescunt vires: jam spernit habenas.
 Occluditque aures monitis: furere incipit, ardens
 Luxuria atque ira: temerarius omnia, nullo
 10. Consilio aggreditur, dictis melioribus obstat,
 Deteriora fovens: non ulla pericula curat,
 Dummodo id efficiat suadet quod cæca libido:
 Rixatur, nec jura timet, cerebrosus & exlex.
 Nempe agitur furiis juvenum pars maxima: pauci
 Quos frænat metus, aut pudor, aut prudentia, recto
 Tramite sinceram ducunt, sine labe juventam.
 Succedit gravior, melior, prudentior ætas,
 Cumque ipsa curæ adveniunt, durique labores:
 Tunc homo mille modis, studioque enititur omni
 20. Rem facere, & nunquam sibi multa negotia de-
 sunt.

Nunc peregre it, nunc ille domi, nunc rure laborat,
 Ut sese, uxorem, natos, famulosque gubernet,
 Ac fervet, solus pro cunctis sollicitus, nec
 Jucundis fruitur dapibus, nec nocte quieta.
 Ambitio hunc etiam impellens, ad publica mittit
 Munia: dumque inhiat vano malè sanus honori,
 Invidiæ atque odii patitur mala plurima, deinceps
 Obrepat canis rugosa senecta capillis,
 Secum multa trahens incommoda corporis, atque
 30. Mentis: nam vires abeunt, speciesque colorque:
 Nec non deficiunt sensus: audire, videre,
 Languescunt, gustusque minor fit: denique semper
 Aut hoc, aut illo morbo vexantur, inermi
 Manduntur vix ore cibi, vix crura bacillo
 Sustentata meant: animus quoque vulnera sentit,
 Desipit, & longo torpet confectus ab ævo.

Ergo suis subiecta malis est quælibet ætas.
 Plurima sunt etiam mala, quæ communiter omnis
 Ætas ferre solet: nunc frigus lædit acutum,
 10. Hybernæque nives, nec non furibundus ab arcto
 Riphæis que jugis Boreas, quum stiria perdet
 Horrida culminibus, glacie cum flumina torpent.
 Nunc ætas nimis insana caloribus urit,
 Quum tenet ardentem Nemees Nyperiona mon-
 Arvaque flavescunt, & tellus arida aperto (strum,
 Ore vocat pluvias: nullus morientibus herbis
 Humor adest, lamæ sicca, siccaque paludes
 Torrentur, candet cælestibus ignibus aër,
 Nunc sitis atque fames, nunc & penuria rerum
 20. Utilium cruciat: quis possit carmine morbos
 Innumeros, quibus est obnoxia vita, referre?
 Quod febres, quot languores, quot ubique dolores
 A capite ad plantas? humanum corpus ut extra,
 Sic intus patitur: per singula membra venenum
 Infudit natura homini: caput, & manus, & pes,
 Et latus, & stomachus, graviter torquentur, & aures
 Atque oculi, & fauces, renes: quid cætera dicam?
 Quid cupio numerare grues quot Strymonis unda
 Excipiat? vel quot phrygius Mæandret olores?
 30. Mens etiam plerumque sua de sede recedit,
 Vel philtris, vel carminibus, vel turbine morbi,
 Vel quum territus cacodæmona pectore quisquam
 Bajulat in sano, vel quum furit improbus Euan:
 Quamquam & avaritia, ambitio, dolor, ira, voluptas,
 Non minus ac vinum humanos confundere sensus
 Atque animis tenebras soleant inducere: quare
 (Dicere si verum volumus) pars maxima vivit
 Ebria v&sanis affectibus, inveniuntur
 Heu pauci qui non titubent, qui lumine sano

10. Aspiciant quid agant, ac seratione gubernent.
 Hinc non inscitè quidam numerum infinitum
 Stultorum dixit: nam quis non indiget albo
 Helleboro, & tota Anticyra? vix Græcia septem
 Inter stultorum tot milia connumerat, qui
 Credantur vero sapientis nomine digni.
 Humani generis mater nutrixque profecto
 Stultitia est, sine qua mortalia cuncta perirent.
 Nilque agerent homines in terris, hac duce fiunt
 Bella, & quæ bellis sunt opportuna tot arma,
 20. Tot clypei, tot signa suis distincta figuris:
 Hac rursus monstrante, joci, thyasique, chori que
 Inventi, tot deliciæ, tot ludicra, totque
 Ornatus: nonne hinc etiam vis tanta librorum,
 Tantis nugarum torrens fluit? omnia, saltem
 Plurima facta hominum veniunt ab origine tali,
 Jam vero tristes casus, & tristia fata,
 Sunt quibus oppositi mortales, dicere ad unguem
 Nemo quidem posset, quamvis facundus; in undis
 Mergitur hic, avidisque miser fit piscibus esca:
 30. Ille cadit, præcepsque ruens perit, aut male lan-
 guet
 Perfractis membris: alius nive, grandine, & imbri
 Obruitur: multos inopino fulminis ictu
 Interiisse liquet: quosdam delapsa ruina
 Contrivit: nonne absumunt incendia multos?
 Nonne, aliquos aut herba nocens, fungusve ma-
 lignus,
 Incautos perimunt? nonnullos gutture fixus
 In medio cibus elisit, quot bellua morsu
 Exanimat? mulusve malus, vel non æquus æquus,
 Dum furit atque ferit ferratis calcibus? aut bos
 40. Indomitus, quoties cornu bacchatur acuto?

Quid referam, quot damna homini perſape venire
 Culpa hominum ſoleant? adeò ut fera nulla magis
 Formidanda illi, quàm ſemine natus eodem. (ſit
 Hinc tot prædones, tot fures, ſacrilegi tot.
 Tot delatores, tot falſo in crimine, teſtes,
 Tot mœchi, tot carnifices, mortalia turbant
 Otia; ceu lætos turbat lea viſa juvencoſ.
 Ille nocet lingua, hic ferro, pars maxima fraude:
 Ille palam rapit, hic clam: ſunt & qui ſimulato
 10. Nomine amicitia, vel nomine religionis
 Imponant multis, quos credulitate fideque
 Infulſa faciles falli novere; ferè omnes
 (Progenus infandum) damnis gaudent alienis
 Non frater fratri, nec amicus fidus amico,
 Nec patri natus, vere hic ſunt tartara, ſunt hic
 Cerberus, & furia, & chaos, & ſtyx: denique quicquid
 Horribile, & fœdum nigri tenet aula tyranni.
 Sola quies ſomni pacem mortalibus affert:
 Dum vivunt: nihil hac (niſi tetra inſomnia turbent)
 20. Dulcius eſſe poteſt: nam curas atque labores
 Eximit, & blandis miſeros amplectitur alis.
 Hanc homini tamen invidit natura quietem.
 Juſſit enim ut dirus pulex, cimexque, culexque,
 Morſibus inſicerent hujus tam dulcia pacis
 Gaudia, nec deſint unquam mala nocte dieque.
 Longè igitur melior mors eſt quàm mortis imago.
 Nam quicumque fretum vitæ gaudente carina
 Tranavit ſemel, & tutum tenet anchora portum,
 Ille hilaris ventos ridet tumidasque procellas,
 30. Leucotheamque caput fertis redimitus adorat,
 Atque Athamanteum donis onerat Melicertam,
 Securſ celebrans varios in littore ludos.
 Mors omnes finit pœnas: mors omnia ſolvit

Vincula, morte fugit metus omnis & omne pericliū
 Utque dolor nullus, te nulla urgebat egestas,
 Quum patrios nondum lumbos ingressus, eras nil:
 Sic postquam extrema fueris jam morte solutus,
 Te nullus dolor, & te nulla urgebit egestas.
 Qvis damnosa sibi, qvis perniciofa fuisse
 10. Tempora crediderit, quæ tunc fluxere, fuit quum
 Ipse nihil, nondum materna conditus alvo?
 Qvis queritur nocuisse sibi mensesve diesve,
 Quos nunquam vidit, vel quos nunquam ipse vi-
 debit?

Vel quæ noctem illam ut parvam, miseramque, gra-
 vemque

Vituperet, quæ nil sensit? somnoque profundo
 Obrutus, ut lignum jacuit, gelidumque cadaver?
 Quid mors? æternus somnus. somnus? brevis est
 Sed multis placet immortales esse animas, & (mors.
 Vivere defunctos perhibent, membrisque relictis
 20. Nudatos, veluti propria de cortice tracta
 Cochlea nudari solet, ad Plutoniæ regna
 Tendere præcipites, ac tartara nigra subire:
 Myrtiferumque nemus fingunt, ubi vulgus amantum
 Ingemit, atque addunt ferventes ignibus amnes,
 Monstraque vipereum manantia gutture virus,
 Distinctasque locis sedes, ubi vagiat infans,
 Atque ubi verberibus sævis facibusque cruentis
 Eumenides agitent fontes: ubi rura beatis
 Debita perpetuis vireant pulcherrima ramis.
 30. Ast aliter dicunt alii, & post funera credunt
 Esse quidem manes, sed qui vixere decenter
 Ac rectè, in cælum sublatis jungier astris:
 Contrà qui pecudem ritu terrena secuti
 Neglexere deos, pecudem quoque corpora iusto

Judicio induere, & mutato carcere pœnas.
 Solvere tantisper scelerum, dum prorsus ab omni
 Crimine purgati æthereas referantur ad oras.
 Quæ si vera forent, etiam metuenda foret mors.
 Aut saltem bene vivendum, vitiisque carendum:
 10. Namque piis justisque dari bona præmia, contra
 Injustis meritis pœnas meritumque dolorem,
 Atque morte obita superentne, an sint potius nil,
 Et quum corporibus pereant animæ quoque

(tanquam

Sole nives verno, aut nubes Aquilone soluta)
 Dicere non nostrum est: videor satis esse loquuta:
 Germanam scitare meam, quam nomine Graji
 Appellant Sophiam: (namque hæc doctissima tales
 Assidue versat curas, semperque requirit
 Occultas rerum causas, & amabile verum.)

20. Hac igitur monstrante potes naturam anima-
 Noscere, ni fallor, si te tenet ista Cupido. (rum
 Misatis id fuerit tibi dicere, quod metuenda
 Mors non est, saltem justis qui pectore puro
 Vixerunt: quoniam vel dulci pace fruuntur,
 Æterno addicti somno, vel præmia habebunt
 Debita virtuti, & felices efficientur.

Quare agedum sanctos mores amplectere, & om-
 nem

Pelle animo noxam pro viribus: hoc tibi pacto
 Mors levis ac facilis fiet, nullloque timore

30. Deposita reddes naturæ, & lætus obibis.

Quin hæc tecum animo versa, sic cogita, & inque,
 Quid mihi mors oberit? quo me lux ultima damno
 Afficiet? nullo nimirum; quid mihi demet?
 Divitias: sed divitiis tunc neutiquam egebo,
 Necre ulla prorsus: cur non ditissimus ergo

Cenferi potero ? nempe est locupletior ille.
 Non qui plura tenet, sed qui minus indiget aurum,
 Argentum, gemmas, palatia, prædia, vestes,
 Atque alia id genus, omnino aspernabor, uti nil
 10. Aptam mihi: nec me torquebit adempta voluptas.
 Ut neque torquentur pecudes, quod mollia vina
 Non habeant, vel mellitas croceasque placentas,
 Quæ non optantur, quid tum si non habeantur?
 Sed dulces natos, & dulces linquere amicos
 Cur adeò miserum est? nonne esset deterius si
 Me superante illi morerentur? perpetuoque
 In mœrore manerent? ut scribunt, Nestora acerbo
 Antilochi fato, aut Euandrum funere nati,
 Quem Rutulus ferro stravit, Phrygia arma juven-
 20. Eterno in luctu vitam duxisse molestantem,
 Præcedant? at parvo post tempore nostra sequentur
 Quum volet ipse Deus. vestigia, meque revisent:
 Si modò sunt aliquid manes, ut credere par est,
 Ut Christi præcepta docent, multique sophorum.
 Quicquid erit, non propterea mihi dura videri
 Mors debet, quòd divitias & dulcia vitæ
 Gaudia furrapiat, namque hæc sunt tradita nobis
 Mutuò, & usuram rerum natura benigna,
 Non res concessit miseris mortalibus: ergo
 30. Quum nil sit nostrum, moriendo aliena relin-
 quam,
 Nilque meum amittam: quid tum si aliena relinquo?
 Quid doleam, si quæ sua sunt natura reposcit?
 Nudus ego huc veni, simul hinc ego nudus abibo.
 Mundus enim quoddam hospitium est, ubi turba
 animantium
 Diverforum ingens habitat, quæ tempore certo
 His fruitur dapibus, quas convivator habendas

Uberrim, & gratis permittit: sumite, dicens,
 Sumite: non meritis vestris sed munere nostro,
 Hæc bona tradidimus vobis obsonia, donec,
 10. Mi fuerit visum vos hinc dimittere, donec
 Eja agedum, dicam, nostris decedite mensis,
 Vescimini, & genio læti indulgete; sed hora
 Ultima quum veniet qua vos hinc ire jubebo,
 Parete æquo animo, & venturæ ceditæ turbæ,
 Convivasque alios iisdem gaudere sinatis.
 Ergo quis, nisi sit demens, ingratus, iniquus,
 Talibus auditis alieno excedere tecto,
 Nolit, & invito domino residebit? at ille,
 Pessime vade foras, clamabit, & ejiciet vi,
 20. Tunc malè confusus, lacrymans, querulusque
 recedet.

Cur ego fortiferæ si me vocet arbiter urnæ,
 Mordicus invitam vitam retinebo? vel ægrè
 Migrabo ut multi: neque enim fas: imò libenter
 Destituam mundum hunc sædum innumerisque
 refertum

Fraudibus atque dolis, incestibus atque rapinis,
 Est ubi nulla fides, pietas ubi nulla, nec ulla
 Justitia & pax & requies, ubi crimina regnant
 Omnia, ubi frater fratri insidiatur, ubi optat
 Interitum patris natus, mulierque mariti,
 30. Atqui vir uxoris: nemo est, vel rarus ubique
 Qui non furetur (modò possit) non rapiatque.
 Qui non sit fallax, qui non ficto ore loquatur;
 Ut meritò possit mundus spelunca latronum
 Dici, en reges sub honesto nomine, nec non
 Pontifices, spoliant populos; en depeculantur
 Certatim cives, laniantes viscera matrum.
 Quid tot supra loquar? sunt cuncta libidine plena,
 Et

Et passim prostant, & clam fodiuntur ephēbi.
 Qvis non mœchatur? mystæ, vafrique cuculli,
 10. Qvos castos decet esse, palam cum pellicibus, vel
 Furtim cum pueris, matronis virginibusque
 Nocte dieque subant: sunt qui consanguinearum
 Inguinibus gaudent: ineunt pecudes quoque multi,
 Et rura, & silvæ infames, urbs quæque lupanar,
 Adde tot instantes casus, tam multa pericla
 Quæ impendent semper mortalibus: adde labores
 Assiduos, & tot ridenda superstitionum
 Agmina, quæis opus est cervicem subdere: quando
 (Proh pudor) ignari sophiæ, crassique cerebri,
 20. Doctrinæ ofores (quibus est sola alea curæ,
 Aut nutrire canes & eqvos, volucresque rapaces,
 Continuisque jocos puerilem ducere vitam)
 Sceptra tenent, præ sunt populis, urbesque gubernant
 Hinc tanta errorum scabies, tot stultitiarum
 Colluvies, hinc & tot millia flagitiorum.
 Talia si tecum reputas, animoque revolvīs,
 Non metues mundum hunc tam stultum, tamque
 malignum,
 Linqvere: sed potius rectè fecisse Calanum,
 Atque alios dices, qui sese sponte necarunt,
 30. Et sponte hanc scelerum caveam, stabulumque
 Deseruere, manu cessantia fata vocantes (ferarum
 Nec voluere ultra moribundum pascere corpus,
 Et miseræ carni tanto servire labore,
 Quod nisi religio obstaret, legesque Platonis,
 Et Deus, hortarerte ultro dimittere vitam,
 Et sortem insanam & sceleratas linqvere terras.
 Non vinum; ut vinum appetitur, sed tale, bonum-
 Sic & vita, ut vita, est nil nisi bona: quod si (que,
 Est misera, ut vinum corruptum despiciatur.

10. Esse quidem, per se nec amandum, nec fugiendum est:

Quippe habet hoc quamvis vilissima reclusa vermis,
Musca, lapis, cortex: nihil est optabile, dempta
Conditione boni: nisi sit tale, esse, bonumque
Non video cur optari, cur possit amari.

Quare qui mortem metuit, valde insipiens est,
Quum mala tot tantosque pati sine fine labores
Corporis atque animi malit quam vel cruciarum
Omnem cum carne exuere, & requiescere semper,
Æternaque frui ac tranquilla pace, vel ipsis

20. Depositis membris, nulla re prorsus egentem
Vivere, nec sentire aliquem jam posse dolorem,
Atque una cum diis totum percurrere mundum
Singula spectando, & ventos superare volando,
Nisi fuerit pingui vitiorum fæce gravatus,
Cogaturque imas terrarum habitare latebras,
Postquam sic fata est, Musarum maxima, surgit,
Et me Phœbea renuentem fronde coronat:

Deinde abiens per inane amplum, sese abdidit
astris.

LIBER SEPTIMUS.

Synopsis LIBRI VII.

Unitatem Dei, omnium rerum primi principii demonstrat: quem summe perfectum, simplicem, existentem, sapientissimum, summe bonum, sempiternum, infinitum & incorporeum esse apodictice ostendit. De levitate & gravitate pauca. Cum sensus fallaces sine, rectam rationem veritatis normam infallibilem esse asserit. Ætheri suos colonos rationales

nales, hominibusque nobiliores assignat. An plures orbis dentur disquirat. Naturam animæ cognoscere difficile est. Causam motus in corpore humano voluntati & calori attribuit. Deinde sententiam suam de dolore, lassitudine, passionibus animæ & sensibus exponit: ubi animam solam, non vero oculos videre, auresve audire &c. solidissimis & ex intimis philosophia purioris penetratibus depromptis argumentis manifestissime evincit. Tandem animæ immortalitatem; huiusque dogmatis necessitatem & utilitatem evidenter satis demonstrat & inculcat; objectionibus respondet.

LIBRA.

MUSA agendum surge, & melioribus utere
pennis:

Alta pete, atque humiles jamdudum despice curas:
Rebus in excelsis decus est & gloria major
Contemplare deos, totumque per æthera curre,
Est ubi ver æternum, ubi pax æterna, ubi semper
Lucidus apparet Titan, nullisque tenebris
Læditur alma dies, non illic nubifer Auster,
Væsanusve Aquilo: Zephyri sed blandior aura
Spirat, & ambrosiæ lætissima gramina mulcet.
Hac spatia igitur: tamen inderelapsa vicissim
A centro ad centrum vario discurrere volatu,
10. Ac veluti speculam quærit, quicumque videre
Optat multa procul, sic te super astra necesse est
Scandere, ad usque Jovis folium: hac sublimis ab arce
Subjectum claro spectabis lumine mundum.
Principium primum, immensum, admirabile, sum-
mum,

Ex quo cuncta fluunt, tanquam de fonte perenni,
Unum

Unum est duntaxat, nec rectè plura putantur:
 Nam si plura forent rerum primordia, vel nil
 Inter se prorsus differrent, sic erit unum:
 10. Vel magè differrent, & sic fateamur oportet
 Esse aliquod majus, melius, præstantius, inter
 Cætera principia, unde aliis tribuatur origo,
 Arbitrio cujus moveantur cætera. Nam si
 Plura movent pariter, si vires omnibus æqvæ,
 Si par imperium est, non est tamen æqua voluntas,
 Parqve illis animus, crudelia prælia fient
 Jugiter, atqve omnem impediēt discordia motum.
 Ut si fortè ratem parili conamine plures
 Impellant venti, nunc huc, nunc flatibus illuc
 20. Ambiguus agitata hæret, cui pareat, aut quem
 Audiat: unde loco semper versatur eodem.
 At si animus cunctis idem est, eademqve voluntas
 Principiis, frustra ponentur plura, sed unum
 Sufficiet, nam si non sufficiet, atqve aliorum
 Indiget auxilio, si non nisi juncta movere
 Possunt, haud dubie imperfectum erit unum quoq;
 Nec poterunt verè primordia prima vocari,
 Nam perfectum imperfecto prius esse necesse est,
 Nec non composito simplex, & pluribus unum,
 30. Et mixto purum: quod prudens nemo negabit.
 Est operæpretium tamen hoc ratione probare.
 Causa suo effectu prior est, auctorqve opere ipso.
 Perfectum verò, quia partes continet omnes,
 Nilqve illi desit, longo est robustius, atqve
 Fortius, ergo facit, movet, imperat, unde putatur
 Jure quidem causa atqve autor: sed debile contra
 Est imperfectum, quia partes non habet omnes,
 Huicqve aliquid desit: proin vincitur, atq; move-
Perfecti jussu pareat, non imperat: ergo (tur
 10. Jure

10. Jure quidem effectus dici, atque opus esse mere-
Posteriusque ipso perfecto debet haberi. (tur,

Quod si principium primum, quo cuncta creantur
Imperfectum esset: miserum foret usque, & ab illo
Nil posset fieri perfectum, sicut ab arte

Quæ non perfecta est, perfectum non opus exit.

Quare non possunt plura esse exordia rerum,

Ast unum: quia perfectum non amplius uno est.

A quo sic rerum æternus deducitur ordo,

Ut monade à prima innumeri numeri generantur.

20. Est etiam purum ac simplex, nam posteriora
His sunt composita & mista: an componere quis-
quam

Aut miscere potest, si non prius inveniuntur

Ex quibus id fiat? prius hæc extare necesse est

Singula per se, deinde simul conjuncta manere.

Ergo principium primum (ceum diximus) unum est,

Ac simplex, nec non purum: quod vivere si non

Credimus, erramus; quoniam nisi viveret, unde

Esset vita aliis, cum vivant cuncta per ipsum?

Vivit nimirum, atque sapit: quia condere nunquam

30. Tot bona, tam varia & pulchra, & tanto ordine
posset,

Ni sapiens foret, & cognosceret omnia ad unguem.

Nec dubitandum, etiam sed corde atque ore fatendum.

Hoc ipsum esse bonum; nunquid bonitate carebit

illud cunctorum quod origo & causa bonorum est?

Num fonte ex dulci rivi effunduntur amari?

Num dulces rivi ex fonte effunduntur amaro:

Aut opus est nihil esse bonum, aut bonus ille pu-
tandus

Qui rerum fons est, & mundi maximus auctor,

Hunc homines variè appellant: nos ore Latino

Quid loquimur , plerumque Deumque , Jovem-
que vocamus.

Qui quum sit primum ens , & ab ipso cætera fiant ,
Idcirco est per se vivens , sapiensque , bonusque ,
A nullo accipiens quod habet , verum omnia ab illo
Accipiunt ; igitur quod habent , amittere possunt ,
Si modò nil conferre velit dator ille supremus.

Utrivi possunt arefcere , si neget undas
Fons solitas : tamen haud ideo fons deficit ipse .
Nam per se producit aqvas , neque pendet ab ullo :
10. Sic Deus est per se , idcirco non deficit unquam :
Nec si cuncta simul pereant , ideo ipse peribit .

Quicquid enim per se est , semper durare necesse est .
Quum nullo indigeat , quum solo pendeat à se :
Quum vi non possit , quum nolit sponte perire ,
Demum ipse est totum , sunt autem cætera partes .

Tale tamen totum non est , quod constituatur
Partibus ex ipsis , quum sit super omnia simplex .
Sed virtute (inquam) totum est , quia condidit
orbem

Tam vastum , & quicquid tam vastus continet orbis .
20. Omnia quæ vivunt , & quæ viventia non sunt ,
Omnia quæ apparent , & quæ apparentia non sunt ,
Ipse facit solus , solus quoque facta tuetur .

Hac ratione igitur totum est , totumque vocatur .
Ut semen tota est arbor , quia viribus ejus
Quamquam sit minimum , tamen ingens nascitur
arbor ,

Quæ validis ramis spatiosas explicat unbras .
Multi autem dubitant an corpus corporeusve
Sit Deus , esse etenim nil præter corpora credunt ,
Atque ea corporeo quæ sensu percipiuntur .

30. Quare nos utrum hoc sit verum despiciamus .

Omne quod est corpus, quantum & quale esse necesse est,

Atque duo hæc propter nimirum sensibile corpus
Redditur: his demptis, quid sensu percipietur?

Quod verò quantum & quale est, componitur: atque
Simplex est Deus ipse, velut jam diximus. Ergo
Neutiqve corpus habet: prædictis adde quòd omne
Corpus materia saltem, formaque coactum est.

Præterea non finitæ virtutis oportet

Esse Deum, æternus quum sit ne desinat orbis,

10. Nullum infinitam virtutem corpus habebit,

Quodlibet est etenim finitum, nempe rotundum

Corporibus cunctis majus, meliusque suis est

Limitibus cinctum: sic quod quater angulus, aut ter

Format, sic alias quod habet quascunqve figuras.

Ergo infinitæ non est virtutis, & istud

Monstro sic: partes hoc divide corpus in æquas.

Siquæ A dimidium, sit B, pars altera: quæro

An possit tantum A, quantum B, & utriq; potestas

Infinita sit? hoc pacto pars altera frustra est,

20. Altera sufficiet, quòd si pars utraqve vires

Finitas habet, & totum tale esse necesse est.

Finitis etenim constare ex partibus ipsum

Infinitum, audet qui dicere, desipit. Ergo

Corporis est expers, qui corpora cuncta creavit.

Fortè aliquis respondebit, Deus infinitum

Est corpus, nos verò istud posse esse negamus.

Omne etenim spatium compleret: nec locus ullus

Restaret vacuus qui claudere cætera posset:

Sic nec mundus erit, nec nos, nec deniq; quicquam,

30. Præterea corpus vivens quum nobilius sit

Ac melius quàm quod vita caret, haud dubitandum

Nobiliorem esse ac meliorem corpore vitam,

Propter quam corpus melius fit nobiliusque.
 Quæro igitur nunquid vita est substantia? vel quid
 Accidit? hoc si fit, substantia vilior esset,
 Nec non deterior quam quod substantia non est:
 Quod certè absurdum clamabiturba sophorum
 At si vita ipsa est substantia, corpore nullo
 Indiget adjuncto sibi: solaque purius atque
 10. Commodius per se quam corpore juncta manebit.
 Nam quare adsciscat corpus sibi, vivere liber
 Quum valeat mundi fator, & sine corporis usu?
 Nempe supervacua est moles, & carceris instar
 Continet inclusas vires, animamque coercet,
 Impediens, ne quò vult pergere libera possit.
 Ille igitur sumus princeps, bonus, omnipotensque,
 Æternus, sapiens, prorsus sine corpore vivit.
 Sed quare hoc multi nolunt concedere? dicam,
 Nempe quia in crasso demersi corpore, crasso
 20. Obducti sensu, nil præter corpora norunt.
 Ut si fortè oculis vitrum quocunque colore
 Infectum objicias, quicquid spectabis, eundem
 Qui vitro, credas deceptus habere colorem.
 Scire tamen debemus, & omni errore fugato
 Credere, nec dubiè, esse alia & quamplurima verè
 Entia, vel nullo viventia corpore: vel quæ
 Corpus habent tenue in primis: ut cernere nostri
 Haud possint oculi, nec noster tangere sensus,
 Atque ideo nobis meliora & nobiliora.
 30. Quod forsan tali poterit ratione patere.
 Omne grave & crassum quanto plus continet in se
 Terrenæ fæcis, tanto fit vilius illo
 Quod tenue atque leve & subtiles materiai
 Massa est compositum: docet hoc quodcunque me-
 tallum:

Nam simul ac validis Vulcani viribus arsit,
 Loquitur, & partes illius deteriores,
 In quibus est terræ plus & gravitatis, habentur
 Pro nihilo, in scoriamque abeunt: leviora magisque
 Pura, nitent, meliore sono, meliore figura.
 10. Sic panis melior, qui purior & levior fit
 Ex simila: hunc domini comedunt: sed crassior es-
 Dat famulis: rursus graviori & deteriori (cam
 Custodes pecoris pascuntur rure molossi.
 Sic aqua, sic vinum, atque oleum, & liquor omnis
 habetur

Nobilior tanto, quanto est subtilior atque
 Lucidior, leviorque cibus quoque: crassior, & cui
 Plus gravitatis inest, in sordes versus ab alvo
 Pellitur: at alius terteni ponderis expertus.
 Fit caro, fit sanguis, fitque utile nutrimentum.
 20. Cur lapides viles, crassoque graviqve & opaco
 Corpore sunt, gemmæ pretiosaque marmora lucent?
 Nempe quia his minus est terrenæ facis: at illis
 Materies concreta magis, densataque tellus
 Dat pondus, lucemque adimit, pretiumque decoris.
 Sunt speciosa igitur minus, & pretiosa, tenent quæ
 Plus terræ: unde etiam possunt minus entia dici!
 Ut minus est aurum scoria, & quod vilius aurum est.
 Namque elementorum certè est vilissima tellus,
 Et quasi fax quædam: idcirco faber optimus illam
 30. Inferiore loco fixit, multumque remoto:
 Ut quantum posset, distaret ab æthere puro:
 Densavitque globum, ut minor & contractior esset,
 Cœlicolumque minus turbaret lumina, quando
 Immensi spectare velint penetralia mundi:
 Ergo ubi tam pulchrum absolvit Deus amphithea-
 trum

Ornavitque ipsum stellantibus undique gemmis,
 Quicquid ubique fuit scobis, inmundæque relictum
 Passim materiæ, ventos abstergere jussit.

Illi confestim domini mandata faceffunt

10. Hinc Aquilo, inde Notus, Zephyrusque, Eu-
 rusque patentés

Certatim verrunt campos, glomerantque redactas

In medium fordes, variisque afflatibus urgent:

Sic facta est tellus, quæ profus ab æthere toto

Expulsa, ad centrum sese miseranda recepit.

Non locus alter erat distantior, inferiorque,

Ad quem confugiens tandem requiescere posset.

Nonne etiam reliquis infirmior est elementis,

Debiliorque? etenim si discindatur ab æstu,

Aut ferro, aut alia quavis ratione, redire

20. In sese nequit, ac diductas jungere partes.

Ast aqua si fuerit divisa, recurret in unum

Exemplò, & rursus veluti prius integra fiet:

Sic aër, sic ipse ignis quum dilaniantur,

Quamprimum coeunt, dissectaque membra redu-

Et remanet factò de vulnere nulla cicatrix. (cunt,

Unde hoc? nimirum quia sunt meliora, magisque

Perfecta, & propria possunt virtute moveri:

Terra autem per se stabili gravitate quiescit,

Immo aliis causa est ut sint immota, locumque

30. Ne mutare queant: si quidem plus est ubi terræ,

Plus gravitatis inest: minus illic mobilitatis,

At quæ sunt leviora, eadem sunt mobilia,

Et vitæ propiora quidem: nam causa movendi

Corporibus vita est, patet hinc quòd mortua motu

Cuncta carent, sed quum viventia sint meliora

(Quandoquidem nihil est vita pretiosius ipsa)

Haud dubiè, levius quodcunque est, mobiliusque,

Illud idem melius dicendum nobiliusque.
 Ergo errant prorsus qui credunt entia tantum;
 10. Quæ apparent oculis, vel tactu percipiuntur.
 Et quæ crassa magis: quid enim subtilius ipso
 Aëre, quidve potest tangi minus atque videri?
 Unde ipsum multi vacuum, & nihil esse putarunt.
 Apprime est tenuis: quid ni? veruntamen est ens,
 Et verum corpus, primis de quatuor unum,
 Nobilius terra, & terram humectantibus undis.
 Tradita proinde fuit sedes sublimior illi.
 Nam quæ sunt cælo & stellis propiora beatis,
 Debent nobiliora etiam, & meliora putari.
 20. Nonne omnes venti tenues, ut lumina fallant?
 Quis tamen esse neget ventos? qui ferrea postquam
 Carceris Æolii fregere repagula, montes
 Ingentes quatunt: validaque à stirpe revulsas
 Dejiciunt ornos, pontumque à sedibus imis
 Evertunt, cogunt nubes, solvuntque coactas,
 Terribilesque ciunt tonitrua: & fulmina tridunt:
 Quum tantas habeant vires, non entia dices,
 Cernere quòd nequeas, vel prensos stringere palmis
 Nimirum stultum est committere sensibus omne
 30. Judicium, fallunt oculi persæpe videntem,
 Proque alio monstrant aliud, demergite in undas
 Perspicuas baculum rectum, apparebit in illis
 Incurvus: currat propè littus adacta phaselus,
 Currere tunc littus credas, cessare phaselum,
 Fallaces igitur sensus, ætate frequenter,
 Aut morbo, aut aliis causis mutantur & errant:
 Nec sunt cui quæ pares, quod pulchrum judicat ille,
 Contra hic turpe putat, dulce ille, hic ducit amarum:
 Ille alget, calet hic: variantur corpore sensus,
 40. Inque alia sunt carne alii, partesque sequuntur

Interdum per quas operantur: ut ebrius unam.
 Esse duas credit flammæ, & fixa moveri:
 Quippè mero turbati oculi, turbant quoque visum:
 Aër præterea solet ipsos vertere sensus:
 Namque modo est clarus, modò turbidus, humi-
 dus est nunc,
 Nunc siccus nunc est densus, nunc rarus: ita ipsos
 Illudit variè sensus: hinc sanguineus sol
 Apparet, minor hinc vel major luna videtur:
 Hinc clamante aliquo sinuosa resultat imago,
 10. Decipiens stolidas iteratis vocibus aures.
 His aliisque modis possunt errare: sed ipsa
 Certior est ratio, duce qua mens invenit inter
 Mille latens nugæ & inania somnia verum.
 Hanc amat, hanc sequitur, totis huic viribus hæret,
 Qui sapit, ingenioque valet, cui vivida mens est.
 Æthereusque animus: sed crassa obtusaque turba
 Non videt hanc lippis oculis: hinc plurimus error
 Vanaque credulitas, & opinio cæca tenaxque
 Prudentum retri-rix ratio est, at opinio vulgi.
 20. Nos igitur rationis iter, quæ possumus, omni
 Conatu ac studio quæramus & ingrediamur.
 Ipsa etenim ratio sol est, qui tramite certo
 It semper, per quam à brutis distare putamur:
 Obscuram, incertamque imitatur opinio lunam
 Quid demum ratio dicat? viventi multa
 Esse quidem, nostros fugiant quæ tenuia sensus,
 Nam nisi fecisset meliora & nobiliora,
 Quam mortale genus, fabricator maximus ille,
 Nempe videretur non magno dignus honore,
 30. Nempe imperfectum imperium atque ignobile
 haberet.

Infra etenim naturam hominis, pecudesque feræque

Existunt, viles omnes ac mente carentes,
 Et miseræ, & ventri tantum somnoque vacantes:
 Quid si nullum animal melius natura creasset,
 Quidnam aliud foret hic mundus quàm turpe fe-
 rarum

Ac pecudum stabulum, spinisq; simoque refertum?
 Quidnam aliud foret ipse Deus quam pastor he-
 rusque

Multorumque gregum, multorumq; armentorum?
 Atqui hominem fecit: nimirum maxima laus hæc,
 10. Nimirum satis hoc: ohe, fieri melius nil
 Debuit aut potuit? jamjam perfectior orbis
 Essenequit; fuit hæc Jovis infinita potestas?
 Sed videamus utrum sit fas hoc credere: non est,
 Non est hoc (inquam) fas credere, nec ratio vult.
 Nam quid homo est? animal certè stultum atque
 malignum,

Præque aliis miserum, si se cognoscat ad unguem.
 Quis non sponte malus? vitiorum lubrica & ampla
 Est via, qua properant omnes, ultroque feruntur,
 Nec prohibere valent monitor, lex, pœna, metusve,
 20. Contrà virtutis salebrofa, angusta, nimisque
 Ardua, quàm pauci tendunt, iidemque coacti.

Quis sapit? an mulier? nunquid puer? aut cerdonum
 Tota cohors? eheu stultorum maxima turba est.
 Cæcis versamur tenebris, & ducimur omnes
 Affectu: aut nulli, aut pauci, quos rector Olympi
 Præcipuè sibi delegit, ratione teguntur.

Quis contemplari valet: aut unde otia nobis
 Sunt, ut possimus latitans inquirere verum?
 Distrahimur variis curis, pars plurima vitæ
 40. Conteritur somno, reliquum morbi atq; labores
 Assidui impediunt, paupertasve improba turbat.

Defidia interdum, interdum furiosa voluptas,
 Hinc stulti fumus, hinc nobis sapientia deficit,
 Namque ea continuo studio longoque paratur,
 Pacatumque animum poscit, mentemque quietam,
 Quam verò genus humanum miserum fit, abundè
 (Ni fallor) sexto libro monstravimus ante.
 Eheu pœnarum scelerumque & stultitiarum
 10. Hic locus est: hæc est tenebrosi regia Divis,
 In qua nemo quidem non multa incommoda suffert.
 Turba tamen stupida & crassa hoc non cogitat, imo
 Inter continuos, detestandosque labores,
 Sæpe canit demens, & ridet, nec miseram se
 Agnoscit, patitur pœnas, obiterque jocatur,
 Et subito obliviscitur omnia, dummodo parva
 Dulcedo subeat; lethæ hæc mentibus infert.
 Provida sed tales voluit nos esse, sagaxque
 Natura; utiliter certè, nam si saperemus,
 20. Quis ferret miseræ tot tantaque tædia vitæ,
 Tristitiam, curasque graves sapientia gignit,
 Ipsa etiam naturâ hominem spe lætat inani,
 Qua sine quisque sibi mortem conscisceret nitro.
 Ergo stultitia & spes, sunt duo pharmaca nobis
 Tradita prudentis naturæ & consilio, ne
 Tot tantisque malis affecti deficiamus.
 Quod si hodie haud ullum est animal præstantius
 ipso,
 Mundi auctor quid erit? stultorumque & miserorum
 Et sceieratorum dominus, princeps pater, & rex.
 30. O bellum imperium, ô sumum ac mirabile regnū
 Obellos comites! quid quaris Juppiter ultra?
 Jam non es solus: tam pulchrum condere mundum
 Scilicet hos propter decuit te, serviat istis
 Cœlum, sol, luna, astra, aër, tellus, mare: quid ni?

Sed mox in nihilum redeant, pereantque velut nix
 Adveniente æstu, aut hyberno tempore frondes.
 Quanti sunt quæ tam imbecillo corpore constant?
 Quanti sunt quæ tam imperfecto tempore durant?
 Nunquid credibile est terram pontumque habitari
 10. Duntaxat? quæ sunt cælo collata ferè nil
 Quid tellus pontusque simul? punctum prope dicas,
 Si mundi spatium immensum ac mirabile acuto
 Perpendas animo: quin ipsis quodlibet astrum
 Est majus, veluti perhibent qui talia norunt.
 Ergo tam exiguus locus, & tam vilis habebit
 Tot pisces, homines, pecudes, volucresque ferasque:
 Cætera erunt vacua, & proprio cultore carebunt?
 Atque aër desertus erit, desertus olympus?
 Delirat quisquis putat hoc, hebetisque cerebri est:
 20. Immo illic longè plura & longè meliora
 Vivere credendum est, longèque beatius atque hic.
 Denique si verum volumus, sine fraude fateri,
 Est hominum sedes, brutorumque infima tellus:
 Ast aër ultra nubes, cælumque beatum.
 Pax ubi perpetua & nitidi lux clara diei
 Assidue regnant, domus est & regia divum,
 Quos licet haud possit mortalis cernere visus.
 (Est etenim tenuis nimium natura deorum)
 Sunt tamen innumeri, bibulæ quot corpora arenæ
 30 Littoribus cunctis, cunctis quot gramina campis
 Qui credit cælum tam immensum, tamque decorum,
 Desertum omnino ac solum, vacuumque colonis,
 Quum teneat vilis tam multa animalia tellus:
 Delirat, crassa mentis caligine pressus,
 Nec minus ac pecudes terrena in fæce sepultus.
 Nec mirum puto si fortunatæ inveniuntur
 Insulæ in Oceano, loca cunctis plena bonis &

Deliciis, veluti quidam scripsere, ubi vitam
 Nunquam ullus dolor, aut casus contaminat ullus,
 10. Sed cœlum, Oceani nomen, quia concolor illi est
 Et velox apprimè, ideò fortasse recepit:

Omnis stella autem censebitur insula: quid ni?
 Nonne domos etiam multas ita sæpe vocamus,
 Quod solæ à reliquis sint omni ex parte remotæ;
 At si aliter dicunt quàm nos exponimus, errant:
 Non etenim in nostro Oceano sunt talia; Reges
 Hæc loca non finerent armis intacta, suoque
 Imperio vellent adjungere, si quis ad illa
 Accessus foret, & cuperent consistere in illis.

20. Sed quid non fingit nugarum Græcia mater?
 Nempe suos aër cælumque ac sidera cives
 Indigenasque tenent: quod qui neget, ille beatis
 Invidet, atque Dei majestatem insipienter
 Blasphemat: nunquid non est blasphemia, cœlum
 Dicere desertum, & nullis gaudere colonis?

Atque Deum nobis tantum brutisque præsse.
 Tam paucis, & tam miseris animalibus, & tam
 Ridiculis? certè scivit, potuit, voluitque
 Omnipotens genitor, nobis meliora creare,
 30. Quæ vivant meliore loco: ut sua gloria major
 Majus & imperium foret, & perfectior orbis.
 Nam quo plura facit, quo nobiliora, relucet
 Hoc magis & mundidecus, & divina potestas.

Sed dubium est, an sint puræ & sine corpore formæ:
 An varia, ut nos, membrorum compagine consent.
 Nimirum dicitur ratio, quod in aère & igni
 Corpus habent quæcunq; manent animalia: nam si
 Non sunt corporea, ergo aër desertus & ignis
 Prorsus erit, vacuusque locus dicetur uterque.

40. Quippe locum præter corpus, nihil occupat: illi
 Cui

Cui non est corpus, non est locus, idque loco nil
 Indiget: ut satis ostendunt præcepta sopherum.
 Sed nunquid morti debentur? credere par est,
 Vivere longa quidem & felicia sæcula, tandem,
 Desinere, atque mori: nam si corrumpitur aër
 Atque ignis, cur non pereant viventia in illis?
 Nempe loci naturam haurit sequiturque locatum.
 Forte aliquis, quælibet specie, quælibet figura
 Sint hæc scire velit: par est quoque credere talem
 10. Esse illis faciem, qualem nec terra nec junda
 Ferre solet, nostra meliorem ac nobiliorem:
 Qualem nec fas est, nec cernere possumus ipsi.
 At quibus in stellis vita est, & in æthere puro
 Cœlicolæ nunquam pereunt: quia nulla senectus
 Astra terit, nulla unquam ætas labefactat olympum,
 Credendumque, ipsis majora & lucidiora,
 Et formosa magis, magis & valida & levia esse
 Corpora, quam reliquis quæcunque sub æthere
 vivunt,

Atque elementa colunt, & tempora mensurantur.
 20 Sed quid agunt? gaudent sensu ac ratione vicissim
 Nunc hoc, nunc illa utentes: mirisque fruuntur
 Deliciis, quas humanum nec fingere posset
 Ingenium, nec mortalis percurrere lingua.
 Illic est verus mundus, vera entia, veræ
 Divitiæ, veri mores & gaudia vera:
 Ast hic, sunt umbræ tantum, simulacraque rerum
 Frivola, quæ parvo momento ut cera liquecunt.
 Illius mundi quædam est hic noster imago:
 Quantum pictus ab hoc, tantum hic quoque distat
 ab illo.

30 Extra ipsum vero cælum & supra omnia corpora,
 Esse alium mundum meliorem incorporeumque

Qvi non percipitur sensu, sed mente videtur,
 Nonnulli credunt: nec res est dissona vero.
 Nam, si nobilior sensu, & præstantior est mens,
 Cur habeat proprium mundum, propria entia sen-
 Quæ verè existant, quæ præcipiantur ab ipso: (sus
 At mens sola manens, proprio non gaudeat orbe,
 Nilque habeat per se existens? sed somnia tantum
 Apprendat, tenuesque umbras, & inania spectra?
 10. Quæ non existunt per se, vera entia non sunt.
 Aut igitur mens est nihil, aut natura creavit
 Menti confimilem mundum, qui continet in se
 Res veras, stabiles, putat, immateriales;
 Quæ per se existunt melius quàm sensibiles res.
 Hic ille archetypus mundus, perfectior isto
 Sensibili, quanto sensu perfectior est mens:
 In quo sol Deus est summus, diique astra minores.
 Ergo plura etiam quàm sit perfectior in se
 Continet, ac diversa magis quam materialis
 20. Corporeusque orbis: sed nil corrumpitur illi,
 Nil motum, nil tempus habet: sunt omnia fixa,
 Æterna, absque loco, & nullis obnoxia damnis,
 Illic sunt causæ, & cunctarum semina rerum.
 Sensibilis mundus mundo defluxit ab illo
 Mentali archetypo, & quædam est illius imago.
 Omnia sed perfecta illic, atque undique tota:
 Hic sunt particule rerum, quæ multiplicantur
 Materie vitio: sic plures efficiuntur
 Cervi: namque illic virtus est una creatrix
 30. Cervorum: vulpes facit hæc, facit illa leones.
 Sic de aliis dico, quæ noster continet orbis:
 Quæ numero plura, at specie clauduntur in una,
 Omnia proveniunt, suntque à virtutibus illis.
 Haud aliter fabri magna exercentur in urbe,

Quisqve suo incumbens operi diversa laborat.
 Quare ex particulis hic mundus constat, at ille
 Ex totis, vivis per se, distantibus à se.
 Singula nonnulli credunt quoque sidera posse
 Dici orbes, terramq; appellant sidus opacum,
 10. Cui minimus divum præsit: quia nubibus infra
 Imperium teneat, producatq; omnia solus
 Corpora quæ æquor habet, tellusq; atq; infimus aër:
 Umbrarum dominus simulacraq; viva gubernans,
 Cui data sit rerum cura & moderamen earum:
 Quæ quia non durant, sed tempore corrumpuntur
 Exiguo, propè nil possunt, umbræque vocari.
 Hic reor est Pluton, à quo tenebrosa teneri
 Regna canunt vates: namque infra nubila nox est.
 Supra autem lux clara nitet, splendorq; perennis:
 20. Huic igitur, tanquam minimo, Deus ille deorum
 Rex genitorque dedit vilissima regna, aliosque,
 Ut quisque est melior, melioribus addidit astris,
 Imperiumque suum natis divisit habendum.
 Sed tamen hæc hominum nulli certa esse putamus.
 Nam secreta Dei quis novit? quis fuit unquam
 In cælo, rediitque iterum, potuitque referre?
 Non tanti est mortale genus, mens nostra labascit
 In rebus summis, nec spectat noctua solem.
 Quisqve suo ingenio fretus, nova fingere gaudet:
 30. Præsertim vates, quibus est fiducia major.
 Traditur his: quacunqve velint, impunè vagari:
 Nam furis agitantur Jacchi & Apollinis æstro:
 Quancquam nil prohibet furiosos dicere verum:
 Et verum dixit quondam furiosa Sibylla.
 Sit satis hoc (veluti promissimus) ostendisse
 Multa esse, nobis longè meliora, videri
 Quæ nequeunt, vivunt tamen, & ratione fruuntur

Imo aliqui, in primis docti, scripsere sopherum.
 10. Tales esse animas quoque nostras, corporibusque
 Exutas non posse mori, æternasque fatentur.
 Sic Plato, sic Samius voluit, sic sensit & ille
 Divinus verè Plotinus, sicque poëta
 Non pauci cecinere: igitur par esse videtur,
 Atque operæ pretium (quoniam dignissima scitu
 Res est) hanc etiam meditando evolvere partem.
 Quid melius quam se cognoscere? corpora quid sint
 Norunt vel pueri: pulvis de pulvere: verum
 Difficile est naturam animi cognoscere ad unguem.
 20. Quare hanc Pierio confusus numine, totis
 Viribus ingenii & solerti indagine, posthac
 Quærere conabor, facilique ostendere versu.
 Quo facto, Libram egressus, tua Scorpiæ adibo
 Signa, ubi fatorum vires ac jura requiram,
 Si modò non obstant scribenti fata poëta,
 Sed quia in ambiguis rebus bene percipiendis
 Progressus bonus est ac debitus ordo, ut ab illis
 Quæ manifesta magis sunt & certa, incipiamus,
 Hoc nos facturi sumus hac in parte? etenim si
 30. Principia obscuris fuerint abstrusa tenebris,
 Quæcunque ex illis veniunt, incerta sequentur.
 Frivola si fuerint fundamenta, tempore parvo
 Deficiet quicquid super his fabricare volumus.
 Effectus vero certi magis ac manifesti
 Sunt nobis quam causæ: igitur sumamus ab illis
 Principium, & foribus rem perspiciamus apertis;
 Jamque ideo à motu (quia per se sponte moveri
 Possunt quæ vitam retinent: quia denique motus
 Præcipuum vitæ indicium est) prius incipiemus.
 40. Nempè ipsum corpus, nec non membra ipsa
 quiescunt

Per se, & putrescunt: calor est fortasse movendi
 Causa, aut calfactus sanguis, sed viva frequenter
 Stant immota, insit licet his sanguisque calorque,
 Qvandoqve volunt requiescere: proinde vo-
 Iplius motus fons & causa esse videtur. (luntas
 Sæpe volunt tamen, & nequeunt animata moveri:
 Ergo utrumqve simul motum creat: imperat unum,
 Exequitur reliquum: jubet hoc, jussa efficit illud.
 Velle qvidem nihil est, si desit posse, sed unde
 10 Vult animal mutare locum? quia nempe voluntas
 Mente bonum monstrante videt, deinde ipsa mo-
 vetur

Virtute objecti, & trahitur, velut ignis ab esca,
 Ut lapidi Idæo ferrum, paleæque minutæ
 Heliadum lacrymis, miro sic ordine mundum
 Instituit pater omnipotens, ut plurima nexu
 Jungantur facili, & coëant, sed plurima contra
 Discordent inter sese, pugnentque vicissim.
 Unde aliqui meritò esse ajunt primordia rerum,
 Litem & amicitiam, perq; hæc fieri omnia credunt.
 20. Ergo bonum movet, à quo deinceps mota vo-
 luntas

Membra agit, corpusq; urgens huc mittit & illuc.
 Non tamen esse bonum cunctis animantibus unum
 Credamus: neque enim cunctis est una cupido.
 Diversis diversa placent, sua gaudia cuique
 Distribuit natura: aliud puer optat amatque
 Qvam matura ætas: nam qvalia corpora, tales
 Sunt plerunqve animi, & talis plerunqve voluntas,
 Propterea nunc hoc volumus, nunc illud amamus:
 Et quæ grata prius fuerant, mox despiciuntur:
 30. Nimirum, quoniam corpus mutabile, nunc hos
 Nunc illos habitus diverso tempore sumit.

Naturamque animi secum trahit, hinc vitia, hinc &
 Macra fames, Venerisque oritur genitiva cupido,
 Atque ipsum corpus mutant complura, vel atas,
 Vel tempus, vel casus, item potus, cibus, aër,
 Sideraque interdum, ut quidam scripsere periti.
 Non igitur solum objectum, sed corporis ipsa
 Conditio, nos velle facit diversa, movetque,
 Sed ratione aliqui potius ducuntur, & illa
 10. Procedunt, monstrante viam, & virtute trahun-
 tur:

Qui perquam rari existunt: nam lumina mentis
 Haud secus obducunt affectus corporei, quam
 Phœbeum jubar inspissantes, aëra fumi
 His demum causis corpus mortale movetur.
 Vis autem motiva animæ, cui mota voluntas
 Imperat, imperium exequitur, membrisque quietis
 (Indupedita modò hæc non sint) infunditur, horfū
 illorsum impellens: sed cur lassata labore
 Languescunt? sic crura dolent, sic brachia torpent.
 Hinc credo, quoniam sanguis fervore solutus
 20. (Fervet enim motu nimio) subducitur, atque
 Deficit exhalans, paulatim, non aliter quam
 Ægrorum extenuant quum pallida corpora febres.
 Sanguis enim, aut alius vice sanguinis humor in
 ipsis

Diffusus membris, animam vehit, atque alit ipsum
 Corpus: quo vegetante, movens vis concitat artus.
 Spiritus est etiam quidam tenuisque levisque,
 Quem generat calor, ac sanguis resolutus ab ipso,
 Ceu solet à radiis solis resoluta creare
 Unda leves agilesque auras: hic spiritus intra
 30. Viscera conclusus passim fluitansque cavernis
 Corporeis, animæ præsto est animæque ministrat.

Quum vult ipsa aliquid fieri, corpusque moveri.
Verum hi qui somno oppressi sunt, quomodo motum

Excercent? nam sæpe aliquis per somnia surgens
Arma capit, vel sternit equum, vel scribit, ut ajunt
Vel citharam digitis pulsat sopitus inertem.

Scire opus est, rerum in nobis simulacra manere.

Quas visu aut alio sensu percepimus: hinc est
Quod quasi præsentem, absentem spectare videmur

10. Quod jam præteritas voces audire putamus.

Has igitur species, cerebri penetralibus altis

Inclusas: turbat stomacho qui surgit ab imo

Evolitatque vapor: tunc mens delusa, movetur

Atque movet corpus, fuerit si fortis imago.

Sed caudam colubri abscissam, caudamque lacertæ

Motantem sese, nunquid movet ipsa voluntas?

An potius vis illa animæ, quam nomine Graii

Phantasiam dicunt? ceu quos vel dira phrenitis,

Vel Bachi liquor immodicus, vec somnia vexant?

20. An ratione alia id contingit? forsitan intra

Nodosas caudæ partes vegetabilis ille

Spiritus inclusus, toto conamine quærit

Qua data porta fugam, & sinuosa volumina torquet

Perque vias tenues sensim eluctatur in auras:

Vel pars illa animæ, qua corpus sensit, in illo

Stat divisa loco; & motum ciet; arbitror autem

Judicio quæcunque carent, non posse dolorem

Aut aliquid sentire: etenim vis maxima sensus

Cognitione fluit: qui plus cognoscit, habetque

30. Judicium majus, patitur magis, & magis idem

Gaudet: sed stupidi atque hebetes minus omnia curant,

Læduntur minus, & metuunt minus, & minus algēt
Atque

Atque calent, vix dignoscunt aduersa secundis.
 Non igitur quoniam doleat cauda illa movetur:
 Nil etenim fenit, quia vis quæ iudicat, illic
 Non est, sed capitis parte in meliore remansit.
 Unde prior mihi causa magis vera esse videtur.
 Sic igitur motus fit, quo viventia sese
 Proripiunt; tamen hoc prædictis addimus unum;
 10. Quod quandoque bonum præfens quum possit
 haberi,

Non movet aut petitur, quia non cognoscitur, ergo
 Cognitio, motus etiam causa esse videtur:
 Imo præcipua est, quis enim cupit illa petite
 Quæ prorsus nescit? cæca est per se ipsa voluntas.
 Nec quicquam sibi velle potest sine lumine mentis:
 A quo si fuerit minus illustrata, finistrum
 Carpit iter, specieque boni decepta labascit.
 Verum hæc de motu satis. Hinc videamus, ut ipsum
 Viventis corpus grandescit, quomodo fiat
 20. Crementum, & certo cur tandem limite sistat.
 Æthereus quidam est ignis, qui animantia quæque
 Vivificat clausus membris ac pectore cæco,
 Hunc humor genitivus alit, ceu flamma lucernæ,
 Occaso jam sole, levi nutritur olivo.
 Hic stomacho immissas epulas coquit, inde per artus,
 Sparguntur partes subtiles, unde medullæ,
 Ossa, caro, nervi, sanguis gignuntur, & omne
 Paulatim augetur corpus: velut imbribus herbæ
 Ac plantæ crescunt, solis virtute juvante.
 30. Si multus fuerit validusque hic ignis, & humor
 Conveniens adfit, quantum calor ipse requirit:
 Fit magnum augmentum: tandem finitur, & ultra
 Non tendit, quum sit virtus finita caloris:
 Quo demum languente, solet decrescere corpus.

Hoc patet in senibus: fiunt hi namque minores
 Incurviqve, cavo spectantes lumine matrem,
 Deficit ignis enim, & languet calor ille animalis:
 Deficit humor item nativus, quo sine vita
 Stare nequit: veluti non lucet flamma lucernæ,
 10. Si defint alimenta illi, redeuntqve tenebræ.
 Jam vero motus animi dicamus, & unde
 Proveniant: res abstrusa est, tamen excutiemus,
 Qua mens nostra tenus poterit pertingere verum:
 Ac de ira primùm. Audaces facit ira, pericli
 Contemptrix, auget robur, viresqve ministrat:
 Qua suadente, hostem impavidi, Martemq; cruen-
 tum

Aggredimur, raptisqve in prælia currimus armis.
 Causa est nimirum sanguis qui accenditur, & cor
 Flammivomum fellisqve liquor diffusus amari.
 20. Iræ etenim sedes fel creditur, ipsaqve bilis
 Materiam præbet stimulis, cæcoqve furori,
 Hinc, quæ felle carent animalia, neutiqve possunt
 irasci, pacemqve colunt, ac bella recusant.
 Hinc quibus est sanguis ferventior, atqve caloris
 Vis major, tumidam citius labuntur in iram.
 Sic juvenes, sic & quorum mera vina replerunt
 Plus æquo fibras, facile exandescere notum est.
 Ergo anima indignans, bilem quæ sanguine miscet.
 Deinde manus ad bella armat, mox vulnera fiunt;
 30. Nam prius ipsam animam ledens injuria turbat:
 Quæ turbata, dehinc corpus movet: unde videntur
 Errare hi, quicumqve animam non posse moveri
 Contendunt: nam si nunquam moveatur, oportet
 Stare loco, atq; gradu corpus quoq; semper eodem.
 Motus enim varius varium simul indicat esse
 Motorem: sol mutatur, mutantur & umbra

Cur nunc has reddunt, nunc illas organa voces?

Nempe quia huc illuc volitat manus, & diversos
Dum tactus agitat, varium dat fistula cantum:

10. Sic animæ affectus prius accipit ipsa latenter:

Quos ubi vult fieri notos, tunc utitur hujus
Aut hujus membri officio, impertitur & illi
Id quod habet latitans in se, ut videatur & extet,

Haud aliter quam quum fido rex dicit amico,

Atque aperit secreta animi, quæ postmodo cunctis
Divulget populis, & divulgata patefcant.

Sic etiam fit amor: nam quum mens dulce quid optat,
Usa ministerio cordis, tunc pandit amorem:

Corde amor, ira, timor, votum, spes, cura, voluptas.

20. Tanquam arce in quadam, cum anima versan-
tur, & inde

Membrorum officio excurrunt per corporis urbem

At de istis alias forsan dicemus abundè

Si Deus annuerit nobis facilesque Camœnæ,

Sufficiat nunc, affectus fieri prius omnet.

In natura animi, causis venientibus extrà:

Deinde hos vel membri vel sanguinis aut humoris

Cujuscunq; opera effundi, in lucemq; propelli

Juncta etenim cum sint corpusq; animusq; necesse

Communes motus, communia vulnera utrisq; (est

30. Accidere, inque vicem sese mutare: quod uni

Inferitur quamprimum aliud quoq; sentit, habentq;

Sympathiam, tanto se fœdere complectuntur.

Post hæc de sensu, quoniam properamus ad ipsum

Chelarum finem, breviter mea Musa loquatur.

Quinque dedit sensus natura amantibus illis

Quæ sunt perfecta: ast aliis non tradidit omnes.

Atque ideo possunt meritò imperfecta vocari,

Quales lumbrici, & talpæ, conchæque marinæ.

Cocleaque & spinis circumvallatus echinus.
 10. Hos inter sensus præstantior esse putatur
 Visus: quandoquidem menti certissimus hic est
 Nuntius ostendens illi quæ plurima terris
 Naturæ ingenio ac mira virtute creantur,
 Tot flores, herbas, fructus, animalia, plantas,
 Tam multas lapidum species, tam multa metalla:
 Ostendens etiam quos pascit in æquore Proteus
 Squammiferos populos, & monstra natantia ponto:
 Quodque his est majus, cœlestia templa deorum,
 Stellarumque globos & sancti lumina solis: (re
 20 Mitto ea quæ faciunt homines, quæ lingua refer-
 Nulla potest: ergo hic sensus pulcherrimus atque
 Optimus est, in quo sedes bene creditur esse,
 Præcipuumque animi hospitium: quotiesquæ videre
 Aut affari aliquem volumus, tunc lumina nostra
 Ejus in adversos oculos intendimus, ac si
 Totus homo atque animus totus confisteret illic,
 Nempe oculos, animi speculum quicumque vocarit
 Verus erit: nam blandus amor lucefcit in illis,
 Apparentquæ odium, feritas, clementia, mœror,
 30. Lætitia, improbitas, pietas, prudentia, nec non
 Stultitia, ambitio, timor, ira, audacia, culpa.
 Sed visus, quo fit pacto? diversa sopherum
 Judicia exquirant alii, nos proderè paucis
 Conemur quicquid vero quadrare putamus.
 Scire opus est unam esse animam, minimamque
 videri

Ut nequeat: tamen innumeris prope viribus aptam.
 Quas illi natura dedit, summusquæ creator,
 Hæc auget, nutrit, generat, movet, afficit, audit,
 Gustat, odoratur, tangit, videt, & cognoscit:
 Quæ vis præcipua est & maxima, cœlitibusque

Cognata ac propria: has igitur per corporis artus
 Diffundit vires, quæ certis patribus hærent,
 Perque oculos lucem admittit, variosque colores
 Percipit, atque omnes dijudicat ipsa figuras
 Pupillæ officio, & totum considerat orbem,
 Sic quoque per nares diversos prendit odores,
 Perque aures haurit voces, strepitusque, sonosque
 Per gustum hæc eadem sentit genus omne saporis
 Per tactum à calidis discernit frigida, duraque
 10. A minimè duris, à lævibus aspera, demum
 Sunt quinque ipsius comites, fidi que ministri,
 Per quos cognoscit res omnes: que sine prorsus
 Inscia, lethæo torpebit pressa sopore.

Ergo oculi quum sint vitrei, densoque nitore
 Perspicui, apprehendunt rerum simulacra, tenentque
 Non fecus ac speculum soleat, præsentia quando
 Luminis interfit: cujus virtute creantur
 Sensificæ species, fuerit nisi pupula læsa,
 Has species menti (capitis namque arce suprema
 20. Mens habitat, folioque sedet regaliter alto)
 Ostendunt oculi: tunc prudens illa, sagaxque
 Cognoscit rem, cujus adest formalis imago,
 Hæc eadem, vocum discrimina mille, sonosque
 Innumeros, mira vi percipit, ingreditur quum
 Incolumes aures aër elisus ab ipsis
 Corporibus: namque est aër tenuissimus, atque
 Mobilis in primis: qui quum se corpora pulsant,
 Deprensus medio actu, tum dissiulat ab ictu,
 Irumpitque cavas penetrans violenter in aures,
 30. Janua clausa licet fuerit, clausæque fenestræ:
 Usque adeo tenuis est, & penetrabilis aër.

Quinetiam pisces, piscantum gurgite ab alto
 Horrescunt strepitus, pavidi que in retia currunt:

Qvippe aër penetrare potest in viscera Nerei.
 Inde tument fluctus, inde importuna, minaxqve
 Saxit hyems, qva urgente vovent pia munera nau-
 Dura igitur quoties collidunt corpora sese, (ta:
 Aut quoties aër pulsus vehementer, in illa
 Concava præsertim per stricta foramina transit,
 10. Diversæ ac variæ fiunt, vocesqve soniqve.
 Ut variâ est rerum natura, & forma locorum,
 In quibus ipse aër gignit vocesqve sonosqve.
 Sic tuba longè alium reddit quam tibia cantum:
 Sic Pelusiâcis discordant nabilia fistris.
 Ac veluti jactu lapidis perculsa movetur
 Unda in multiplices orbes, sic percitus aër
 Diffundit spiras longè lateqve rotantes:
 Atqve ideo multis vox insonat auribus una,
 Ut multis etiam speculis una hæret imago.
 20. Ast odor ut nares intret dicamus, ab ipsis
 Rebus pertenues fumi egrediuntur, & auras
 Inficiunt latè: veluti quum thura videmus
 Panchæa aut prunis cinyreia dona cremari.
 Fit gustus linguæ officio, curviqve palati,
 Namqve his percipitur rerum gustabilis humor,
 Qui penetrans tangit sensum, in generatq; sâpores.
 Tactum autem, sanguisq; & spiritus efficiunt, qui
 Passim per corpus fluitant: animantibus iste
 Sensus inest cunctis, cunctis quoqve gustus inesse
 30. Creditur: ast homini meliorq; & major uter-
 que est:

Hinc etiam est homini quam aliis prudentia major.
 Sunt qui aliter credant fieri prædicta, negantqve
 Acceptas oculis species causam esse videndi:
 Aere nec medio esse opus ajunt, ut videantur.
 Res, aut audiri possunt: namqve omnipotens rex

Tot vires animæ concessit, quot genera ipse
 Effinxit rerum: ut posset comprehendere cuncta.
 Quæq; suum agnoscit genus aptè, ac percipit ultro:
 At contemplatur omnia, & omnia cauto
 10. Iudicio expendit, quæcunq; à sensibus hausit.
 Et verum atq; bonum divino examine librat.
 Mens igitur sol est animæ, sunt sidera sensus.
 Sic perhibent quidam: sed nos properamus, & ista
 Linqvimus excutienda aliis, finemq; propinquum
 Appetimus: quia jam chelarum extrema tenemus.
 Colligitur tamen ex dictis, ac perspicitur, quòd
 Est anima æthereum quiddam, sine corpore vivens,
 Omnia vivificans, cognoscens omnia, divum
 Quatenus ille hominum qve pater permisit: ab illo
 20. Tradita cuiq; rei est certa & finita potestas.
 Illi autem soli vis est sine fine, potestq;ve
 Omnia quæ fieri possunt, à lege solutus.
 Nam si anima & sentit, & cuncta intelligit, ergo
 Non est corporea, aut corpus: quia corpora nulla
 Non terra, unda aër, ignis, neq; condita ab istis
 Has per se vires retinent: non est dubitandum
 Esse animam semen quoddam cæleste, Jovisq;ve
 Progeniem æternam, qui tantum cognitionis
 Cessit, ut inensum valeat comprehendere mundum.
 30. Quid si atomi, quos nonnulli finxere sopherum,
 Sunt animæ potius, quam corpora? corpora namq;
 Omnia sunt quanta, & possunt utcunq; secari:
 Nempe anima est individua, atq; immaterialis,
 Et veluti centrum quoddam, ad quod plurima ten-
 Linea per, sensus quia cuncta feruntur ad illam (dit
 Undiq;ve, ceu fluvii concurrunt undiq;ve in æquor.
 Quare illos miror qui: dicunt tempore eodem
 Ipsam animam extinguui & corpus, pariterq; perire.

Nam licet hoc esset, debet tamen usque taceri:
 10. Non sunt hæc dicenda palam, prodendaque vulgo:
 Quippe hominum plerique mali, plerique scelesti:
 Qui si animam credant nihil esse à funere, nilque
 Possè pati, postquam semel est egressa, nec ullam
 Defunctis pœnam infligi, formidine adempta
 In scelus omne ruent, confundent fasque nefasque
 Præterea multi, qui sperant posse beati
 Post mortem fieri, & versari cum Jove semper,
 Atque ideo sese dedunt virtutibus ultrò,
 Ac bene de multis quæ possunt parte merentur:
 20. Si post fata dari sibi præmia nulla putarint,
 Illico torpebunt, & tot benefacta peribunt:
 Tot spatiosa etiam templa & speciosa, tot aræ
 Insignes auro & perigrino marmore, demum
 Relligio, & pietas, & honor, cultusque deorum
 Ad nihilum venient, si homines nil morte relinqui
 Crediderint, animasque in ventos prorsus abire.
 Semiferum vulgus frænandum est religione.
 Pœnarumque metu: nam fallax atque malignum
 Illius ingenium est semper, nec sponte movetur
 30. Ad rectum: virtus invisita molestaque vulgo est.
 Religio generis decus est & gloria nostri,
 Quæ nos conciliat superis, & jungit olympo.
 Nemo igitur bonus & prudens audebit apertè
 Dicere, mortalem esse animam, & corrumpere vul-
 gus.
 Nunc tamen est multa nobis ratione probandum,
 Hanc esse immunem lethi, æternamque manere,
 Ut Christi cultor testatur, bruciphagusque
 Judæus credit, præputia nostra perosus:
 Quæ Deus haud faceret, si non facienda putaret:
 40. Ac gens ferme omnis concordia prædicat ore.

Principio, quicquid simile est magis omnipotenti
 Cunctorum domino, diuturnius esse fatendum est,
 Perfectumque magis: nam quod durable non est,
 Sed cito dilapsum perit, imperfectius esse

Quis neget? atque ideo durant cœlestia semper,
 Quod divina magis sunt & perfecta: sed ista.

Proxima quæ terris, quæ cœlo amota videntur,
 Quum sint imperfecta, brevi fugiuntque caduntque,
 Ergo animus noster, quum vita & cognitione

10. Divinæ similis naturæ appareat, intra
 Corporeos fines claudetur? nec magis ipse
 Quam caro durabit, neque vivet longius ævum?

Præterea corrumpi animus nequit: hac ratione,
 Quod simplex, & materia seclusus ab omni est,

Huc accedit item quod corpore debilitato
 Vis animi crescit: quare imbecilla senectus
 Consilio superat juvenes, mentisque vigore.

Ingenio plerumque caret qui robore præstat.
 Raro utrumque Deus cuiquam largitur, ut idem

20. Sit sapiens, & sit robusto corpore pollens.
 Quare, si longo fractis jam viribus ævo,

Fortior est animus, non ipse à corpore pendet,
 Sed per se est aliud quiddam, & post funera vivit.

Nonne etiam quum pes dolet, hunc mens ipsa do-
 lorem

Indicat? haud dubium est: sed quomodo mentis ad
 arcem

Pervenit iste dolor? num sursum tendit ab imo,
 Paulatim ascendens ut fumus? non: quia multæ
 Partes, non solum (si sic) pes ipse doleret,
 Nec pedis, at potius partis quæ proxima menti.

30. Tunc sentiretur dolor: unde probatur aperte,
 Corpoream non esse animam, & sic morte carere,

Quum

Quum medii nullius egens distantia tangat.
 Adde his quod quoties reminisci aut fingere quicquam

Egregie volumus, vel quicquam intelligere aptè.
 Tunc animum revocare opus est à sensibus, unde
 Nonnulli ut melius meditentur, lumina claudunt,
 Aut sese à turba abducunt: loca sola petentes:
 Vel quum nox piceo terras velamine textit;
 Et jam lethæo torpent animalia somno,
 10. Pervigilant, tacitique toro, extinctaque lucerna,
 In tenebris acuunt contractam à corpore mentem.
 Nempe animum turbant sensus: populantur eundem

Affectus, redduntque hebetem involvuntque tenebris
 Non secus ac nitidum prætexunt nubila solem.
 Ergo si propriis resides penetralibus, intra
 Ipse suas latebras, fugiens à sensibus, atque
 Corporeis crucibus, melius sapit: esse profecto
 Quum poterit liber, moribunda à carne solutus.
 Cuncta animus meliore modo cognoscit, & ipsi
 20. Hærebit vero magis ac perfectius absque
 Corpore, & æternum vivens durabit inævum.
 Denique quum fit homo medius bruta inter & ipsos
 Cælicolas, commune aliquid retinebit utrisque.
 Corpus brutorum est, animi natura deorum.
 Altera pars moritur, nescit pars altera lethum.
 Non igitur prorsus delet mors omnia: namque
 Lethiferis animus lædi nequit ipse sagittis:
 Prædictis etiam possum connectere, quod si
 Nil superat nostri post fata, videbitur esse
 30. Injustus Deus, atque malis præbere favorem.
 Quippe hi dum vivunt, lætis plerumque fruuntur,
 His neque divitiæ defunt, neque grata voluptas.

Hos decorat præclarus honos, & gratia vulgi
 Contrà sæpe bonos vexat fortuna, malignis
 Casibus involvens: nunc paupertate premuntur,
 Nunc morbis, aliqvo semper tristantur amaro:
 Qvare animus busto supereft, scelerumqve suorum
 Dat pœnas: vel si bonus est, bona præmia sumit.
 His aliisque modis multis ostendere possem
 10. Inmortalem animi naturam, incorporeamqve
 Sed fatis est: jam me finis vocat; haud eqvidem sum
 Nescius, harmoniam dici qvoqve, non tamen apté,
 Ipsam animam: ac veluti mistis ex vocibus exit
 Harmonia, & variis fiunt bona pharmaca rebus
 Compositis simul, unde oritur vis ipsa medendi:
 Sic elementorum certa ratione modoqve
 Junctorum, & cœli pariter virtute creari
 Quidam animam rentur: qvæ partim corporis intra
 Septa manet, partim causas fortitur ab extra.
 20. Ut visus, virtute oculi, externoqve creatur
 Lumine: nam cælum causa est, qva hic omnia fiunt:
 Qvo sine nec tellus qvicquam, nec gigneret æqvor.
 Nimirum hæc falsa est, & peccat opinio: namqve
 Si sic, non posset corpus consurgere contra,
 Et carni unde oritur capitale indicere bellum
 Ipsa anima, & vario motu in contraria ferri?
 Sed semper foret una eademqve, ut qvælibet est vis,
 Qvæ solet ex mistis divino numine nasci:
 Ut patet in genere herbarum, gemmisqve beatis.
 30. Quidam etiam censent, animam nihil esse soluto
 Corpore, qvòd somnus, qvi mortis fertur imago,
 Et sensum & mentem nobis auferre videtur;
 Vel qvia diversis causis ægrescere cernunt,
 Ac multis variisque modis, ne munere possit
 Ipsa suo fungi, mentem lædiqve premi qve

Aspiciunt, nec non cum corpore crescere, & unā
 Deficere, ut patet in pueris, senibusque, virisque;
 Ignarus puer est, prudens vir, desipit ætas
 Ultima, corrumpit corpusq; animumq; senectus.
 10. Quinetiam dicunt: Si anima est divina, potestq;
 Vivere se juncta à membris mortalibus, ut quid
 Se miseræ carni insinuat? cujus vitio tot
 Perpetitur mala, & admitit tot flagitia? ergo
 Stulta est, si sponte hoc facit: at si invita nefandas
 Corporis ingreditur latebras, quis cogit? an ipse
 Juppiter? ergo Deus nequaquam hanc diligit: imò
 Carcere quam clausit tam turpi, odisse videtur.
 Et quum nec corpus, nec quanta existat, ab ipso
 Corpore non credunt ulla vi posse teneri.
 20. Præterea per se (nisi discat sollicitè) quum
 Nil sciat, ac subeant per crebra oblivia mentem:
 Per se animum nihil esse putant post corporis usum.
 Discere tunc etenim poterit nil, sensibus ipsis
 Corruptis morte, unde omnis doctrina paratur,
 Quidam ajunt unam esse animam duntaxat in orbe,
 Quæ vitam tribuat cunctis viventibus: ut sol
 Unicus, est oculis animantium causa videndi.
 Æternamque putant illam, licet extinguantur
 Corpora: ut extinctis oculis æternus adest sol.
 30. Has non difficile est nugas ratione potenti
 Vincere: sed vereor ne sim prolixior æquo.
 Non deerit qui rectè istis respondeat olim
 Quæsitis, nodosque omnes dissolvat ad unguem.
 Vir maecte ingenio, vivet tua gloria mecum,
 Nostraq; (quid dubitas?) laudabunt scripta minores
 Aude opus egregium, & cœlestia differe terris,
 Unum hoc adjiciam. quod quivis nosse valebit:
 Æternam esse animam, & divino semine natam,

Si sensus atqve affectus compresserit omnes.
 Si spernens prorsus mortalia gaudia sese
 10. Abdicet à curis terrenis, assiduoqve
 Conetur studio ad superos extollere mentem,
 Tunc etenim sapiens fiet, poteritqve futura
 Cernere, vel vigilans, vel somno oppressus inertis.
 Hoc pacto cecinere olim ventura prophetæ.
 Sobrius ergo animus propior fit ad æthera, quanto
 A terris magis, atqve à carnis amore recedit.
 At pecudum ritu sequitur pars maxima sensum.
 Nec bona cognoscit nisi quæ sunt corporis: hinc est
 Quod pleriqve putant animam succumbere morti,
 20. Quandoquidem nequeunt infirmo lumine
 quicquam

Divinum spectare, atra caligine pressi.
 Sed de anima sint ista fatis: redeamus ad ipsum
 Auctorem mundi, quem concludamus ab omni
 Corpore se junctum & sine corpore millia multa
 Esse, quot in filvis frondes gignuntur opacis:
 Vel si corpus habent, tenue est, nec prorsus ab ullo
 Percipitur sensu, sed sola mente videtur.
 Atque hæc in primis sunt entia vera, suiqve
 Juris: nulla etenim carnis contage laborant.
 30. Tu verò hic jam Musa tace: mox quum volet ille
 Qui mea labra movet, mecum scrutabere causas
 Rerum quas fieri sub Lunari orbe videmus,
 Contingant fato, an nulla ratione ferantur,
 Interea dum sol Nemæi terga leonis
 Torret, & insanæ sub opaco fronde cicadæ
 Ingeminant raucos strepitus, quæramus in umbra
 Aut lauri aut myrti suavem spirantis odorem,
 Propter aquæ crepantis iter Pimplæa, quietem.
 Ipsa quies animum reficit, revocatqve vigorem.

Mox

Mox ubi regressæ fuerint post otia vires,
 Rursus ad altifonos (adsis modò diva, tuoque
 Numine me foveas) tentabo accedere cantus:
 Et si fortè mihi vultu fortuna benigno
 Auxilium tulerit, longos miserata labores,
 Pauperiemque procul, curasque fugarit amaras.
 Totus ero tecum, tuaque intra limina semper
 Verfabor, sola hæc fuerint solatia nobis:
 Tunc Aganippæis ubertim explebimur undis,
 10. Infuetumque melos Cirrhæa in rupe canemus.

LIBER OCTAVUS.

Synopsis LIBRI VIII.

De fato hic agit author, quod definit: id quod Deus semel fatus est, à quo omnium causarum secundarum series dependet: unde casum & fortunam nisi nomina inania sine sensu esse rectè concludit. Providentiam Dei cum libero arbitrio conciliare annititur; explicando quid sit liberum arbitrium; nempe rectæ rationi obediens: quod Dei providentiæ non adversari, verum cum ea semper concurrere probat. Cumque animi affectus rectæ rationi bellum continuo moveant, his demum debellatis mens humana libera dici meretur, quæ si contra libidibus indulget, & ab illis quocumque rapitur, minimè libera dici potest: quam sententiam fuse tractat & adstruit. Duas tresve alias objectiones proponit, in quarum ultima resolvenda nimium Epicureis favere, Deumque humana non curare, contra superius allata, statuere videtur. Postremo tandem objectionem, quare boni sæpe miseri, mali vero haud

raro fortunati evadant ; distinguendo inter animi & corporis , sive vulgi & sapientum bona , feliciter satis resolvit , & per totum porro librum , Dei providentiam à pravis consequentiis virili vindicat.

S C O R P I U S.

CUR tam diverso mortalia tramite pergant,
 Hæc in honore ævum ducant feliciter, illa
 In tenebris jaceant, multo vexata labore,
 Pieri pulchra doce: tibi enim fas nosse deorum
 Consilia, & rerum causas aperire latentes.
 Sunt qui cuncta putent cæco contingere casu,
 Nec mundum ratione regi, quod plurima cernunt
 Indignis decorata bonis, & plurima contra
 Indignis agitata malis, discrimine nullo
 10. Prudentes justosque premi, regnare scelestos,
 Virtuti vitium præferri, & templa cremari
 Fulminibus, prodesse etiam sua crimina multis.
 Talia quum fieri videant, pars maxima credunt
 Aut non esse deos, aut illos spernere quicquid
 In terris fiat, solique incumbere cælo.
 Hinc temere incertoque ajunt ferri omnia casu.
 Ast aliqui tibi dant regimen Fortuna, vocantque
 Te dominam rerum mortalia sceptrâ tehentem,
 Instabili que rota versantem cuncta protervè,
 20. Erexitque aras tibi quondam ignara vetustas,
 Et cecidit votiva tuis sæpe hostia sacris:
 Non desunt quoque qui committant omnia fatis,
 Et credant certis fatorum legibus orbem
 Disponi atque regi, æterno stabili que putantes
 Ordine, ceu choreas & pompas, cuncta moveri,
 Cuique suas partes tribui, ac si fabula agatur.
 Quas implere opus est, dum totum transigat ævum,

Utilis est certè, & pulcherrima, difficilisque
 Quæstio, nec nostris prætermittenda Camænis.
 10. Nunc igitur primum dicamus, quòd sine causa
 Esse potest nihil, aut fieri: sed causa necesse est
 Ut suo ab effectu distet, diversaque res sit;
 Quandoquidem nil se gignit, nil provenit à se,
 Nilque sui causa esse potest: ergo infinitus
 In causis processus erit? minimè: sed oportet (do
 Nimirum esse aliquid primum, à quo maximus or-
 Causarum incipiat, qui à summo tendit ad imum.
 Hanc igitur seriem causarum diximus esse
 Fatum: quod Deus ipse semel quasi fatus, ut ista
 20. Omnia sic fierent, decrevit lege perenni.
 Sed quo quæquæ magis causa est contermina primæ,
 Et vicina, hoc est aliis magis digna, potensque,
 Subjectasque sibi movet, ac dominatur eisdem.
 Ens primum causa est, & non effectus: at imum
 Effectus tantum debet, non causa vocari.
 Quæ media existunt, his nomen adhæret utrumquæ.
 Quod si causarum non esset nexus & ordo
 Perpetuus, si alia ex alia non pendeat, ac si
 A summo junctis nodis ducatur Olympo
 30. Longa catena, usque ad nigri regna infima Ditis:
 Quod dictu absurdum est, plura uno prima dabun-
 Principia, & causæ primæ multæ invenientur (tur
 Tunc discordabunt inter se, ac magna ciebunt
 Prælia tot reges, quia regni summa potestas
 Non patitur plures: sic mundus non erit unus,
 Nec pulcher: namque est ordo pulcherrimarum rerum.
 Sed dicet fortasse aliquis, descendere ab uno
 Principio rerum summo plures simul, inter
 Sese distinctas causas, ut solis ab orbe
 40. Plures emanant radii discrimine quodam

Disjuncti, quorum non hic dependet ab illo;
 Sed pariter cuncti à fonte egrediuntur eodem:
 Sic non esse opus ut pugnent seseque vicissim
 Impediant: siquidem via non est omnibus una.
 Non modus hic malus est, non hæc sententia mul-
 tum

Displicet, at forsan vera est: tamen aspiciamus
 Interius, procul excussis à mente tenebris.

Quippe humana nequit mens lucem attingere veri
 Tam citò tam facile, & falli solet ipsa frequenter.

10. Hinc tam diversæ sectæ, & contraria dicta.
 Hic ait, ille negat: propria est ita opinio nobis,
 Ut divis ratio: certi mortalibus est nil.

Ergo si plures causæ sunt immediatè

A prima (ut dictum est) quæro an sit quælibet æquè
 Perfecta: haud ullus tunc ordo patebit in illis.

Namque ubi nil primum, & nullus gradus, aut dis-
 crimen

Cernitur, ordo illic poterit quoque nullus haberi,
 In quovis genere invenies primum, mediumque,
 Nec non postremum: genus est absque ordine nul-
 lum:

20. At si non æquè perfecta est quælibet, ergo
 Imperfectum aliquid Deus efficit? hoc mihi dictu
 Difficile est: aliis possum concedere causas,

Quare unus primæ causæ tribuatur, & idem
 Optimus, atque omni perfectus parte putetur
 Effectus: reliquas autem, quo quæque recedit
 A prima magis, hoc plures, minus at perfectos
 Crediderim facere: ut plures quoque gignere fructus
 Arbor non bona consuevit, sed deteriores.

Semper plura bonis mala sunt, & tristia lætis.

30. Verum inter causas quo quæque potentior, atque

Altior est, hoc & vitæ & rationis habet plus,
 Simpliciorque eadem, magis & substantia pura est.
 Inferior contra quæcunque est, debiliorque,
 Possidet illa minus vitæ, minus & rationis.
 Sed concreta magis à substantia abhorrens.
 Quod patet in terris: ubi parvo tempore durant
 Omnia, ubi ratio apparet vix ulla, ubi purum
 Nil est, sed multis ex rebus omnia constant.
 Mistæ & composita in terris sunt cuncta, videri
 10. Ut nusquam possit substantia: quin nihil ipsa
 Penditur, hic, solis honor obtingentibus illi est:
 Conditur illa intus, cæsis abstrusa latebris.
 Hinc est quod pluris bona corporis ac fortunæ
 Fiunt quam virtus animi: substantia namque est
 Fermè hominis virtus: at in hoc substantia mundo
 Exulat: ille etenim patria & domus, & sua sedes
 Cælum ubi habent fidos comites, verumq; bonum-
 Hoc igitur pacto ex causis contextitur orbis, (que:
 (Ut dictum est) servans æterno fœdere cuncta:
 20. Nectalem, nisi fortè Deus, solvisse catenam
 Ulla potest vis, aut series immensa dierum.
 Ex his quicquid erit, vel nunc est, vel fuit olim,
 Exoritur causis, vires quibus omnibus ipse
 Rex superum, certis metis, & tempore certo
 Constituit, certisque modis procedere iussit.
 Atqui non nescire opus est, concurrere plures
 Interdum causas, ut quicquam fiat ab illis.
 Contingit tamen haud temere hic concursus, & ista
 Mistio causarum, sed factorum ordine certo
 30. Cuncta meant, certis subiecit legibus omnia
 Omnipotens ille astriferi faber amphitheatri,
 Mensuramque dedit rebus, quascunque creavit,
 Quare non verum est quod nonnulli asseruere,
 Esse

Esse nihil certi in rebus, contingere casu
 Omnia, nec curare Deum mortalia quæquam.
 Errant nimirum quibus hæc sententia adhæsit.
 Quandoquidem casus nihil est, nisi opinio quædam
 Futilis, haud multum distans ab imagine somni,
 Quicquid Aristoteles, vel quivis dicat, eorum
 10. Dicta nihil moror, à vero quum fortè recedunt.
 Sæpe graves; magnosque viros, famaque verendos
 Errare & labi contingit, plurima secum
 Ingenia in tenebras confuerunt nominis alti
 Auctores, ubi connivent, deducere easdem:
 Tantum exempla valent, adeo est imitabilis error:
 Nemo putet sibi me addictum, mihi flectere men-
 Sola solet ratio, ratio dux fida sophorum est: (tem
 Hanc scrutator amet veri, in primisque sequatur.
 Quod vero casus nil sit, me credere cogit
 20. Ipsa rata atque potens ratio: nam si omnia certis
 (Ut dictum est) casis certo ordine, tempore certo
 Supremi jussu rectoris progrediuntur,
 Quo fit perfectus mundus, ne noxius error
 Tantum solvat opus, quam sedem casus habebit,
 Ambiguus, varius, Vertumnus & Protea vincens?
 Ut vacuum, sic & casum natura recusat.
 Incertum in mundo nihil est, sunt omnia certa:
 Ipse Deus, natura, æther, elementa, & ab illis
 Quicquid vel factum est, vel fit, vel fiet in ævum.
 30. At si quid foret incertum, non omnia certè
 Mens sciret divina, aliquis cadet error in illam
 Quod dictu absurdum est: nam qui facit omnia,
 novit,
 Omnia, nilque potest ipsum ulla ex parte latere.
 Quamquam aliqui dicunt, quod si mortalia noscet
 Ætherei mens illa patris, vilesceret: at qui

Errant: namq̄ malus nemo est, q̄via non bona nō-
 Nec vilis, q̄via non pretiosa intelligit: albus (vit,
 Non fit proinde aliquis, q̄vōd rem bene percipit-
 albam:

10. Nec sol deterior, q̄voties illustrat iniquos:
 Nec q̄via fortē lutum radiis ferit, est ideo ipse
 Fœdus: non sordet lumen q̄vum sordia tangit:
 Sic non vilescit q̄vum vilia fortē capit mens:
 Imo decet novisse malum, at fecisse nefandum est.
 Ergo deus nil ignorat, scitq̄ve omnia q̄væ sunt,
 Q̄væq̄ve fuere olim, & q̄væ mox ventura super sunt
 Q̄væ nisi certa forent, sciri non posse fatendum est,
 Decertis etenim tantum ipsa scientia habetur,
 Q̄vīnetiam vates, referunt si q̄vando futura
 20. Prædicunt certosq̄ve dies, & nomina rerum
 Certa canunt: q̄vōd non fieret nisi q̄væq̄ve futura,
 Certa forent, veluti q̄væ sunt, q̄væ & præterierunt.
 Attamen hic fieri casu nonnulla videntur:
 Ut si imbrex dejecta alto de culmine tecti
 Vi boreæ q̄venq̄vam feriat, vel si q̄vis opertos
 Thesauros reperit, puteum dum defodit alte:
 Talia nimirum casu contingere vulgus
 Autumat: ast eadem non est sententiā nobis.
 Nam licet eveniant præter spem talia multa,
 30. Incertis nobis atq̄ve imprudentibus; ergo
 Proterea in rebus debemus ponere casum?
 Nostrium scire quidem, aut nescire, nihil variat res.
 Non est proinde ignis calidus, nix alba, nitens sol,
 Q̄vōd scimus sic esse: imo magis ordine verso,
 Nascitur ex ipsis humana scientia rebus:
 Atq̄ve ideo scimus sic esse, q̄vōd ipsa ita res est,
 Et mens nostra potest falli, non res: ego de re
 Nunc loq̄vor, & q̄væro an casus dominetur in illam.

Nec mihi nunc cura est fieri rem nec nesciamus.

10. In nobis igitur tantum, non rebus in ipsis
 Est casus: quoniam fieri casu illa putamus,
 Quorum causa latet nos, ipsis cognita divis.
 Omnia certa igitur: nam motu semper eodem
 Versatur cælum, atque eadem nascuntur eisdem
 Seminibus semper, semperque elementa tenorem
 Ipsa suum servant: & partes annus easdem
 Semper habet: siquidem post ver, ferventior æstas
 Extemplo subit, hanc pomis comitatus & uvis
 Autumnus sequitur, post quem sua frigora secum

20. Ducit hyems, gelidisque Aquilonibus omnia
 torpent.

Non herbae mutant vires: animalia semper
 Ex iisdem constant membris, & moribus iisdem.
 Nec fieri aut errore, aut casu monstra putandum,
 Quum certas habeant causas, ut tristitia monstrent:
 Unde illis nomen, quare & portenta vocantur.
 Sponte sua hæc natura facit: quæ sæpe jocatur
 Informes edens partus, ludicra creando:
 Ut pictor, qui causa animi quandoque figuras
 (Sic licet ipse opifex bonus, egregiusque magister)

30. Gibbosas, naso ingenti, labroque tumentis,
 Pingit, digna satis vano spectacula vulgo.
 Ergo cuncta modo quum fiant semper eodem,
 Rarus & instabilis casus nil juris in orbe
 Prorsus habet: quem summa Dei sapientia torquet:
 Ut facile agnoscat qui quam miro ordine, quamque
 Perpetuò, quam concinnè & bene machina mundi
 Condita sit, secum reputet, quam membra ani-
 mantum

Sint propriis aptisque locis disposita, suisque

40. Utilia officiis & convenientia pulchrè

Quàm nihil incassum faciat natura, Deusque
 Qui secum hæc reputat, non casu, sed ratione,
 Consilio, iussuque Dei fieri omnia dicet.
 Sed nunquid fortuna regit mortalia sicut
 Non pauci credunt? pulchrum & laudabile scitu est
 Hoc quoque quare animi vires huc flectere oportet.
 Ipsa tamen fortuna prius cognoscere quid sit,
 Est operæ pretium, hanc præsci coluere, putantes
 Esse deam quandam terris, læloque potentem:
 10. Atque illi struxere aras & vota tulere.
 Ast ego non reor esse deam, nec cœlicolarum
 Fœmina vel mas est quisquam, nam sexus ab illis
 Prorsus abest: nec gignuntur, nec morte teruntur,
 Ut quidam cecinere olim: fortasse putantes
 Esse deos nostri similes: ò pectora cæca!
 O capita Anticyræ succis curanda meracis!
 Creditis esse deos, ut nos? thalamosque dearum
 Ingressos, blando compressu gignere prolem?
 Ergo Deum quendam potius dicamus, & imum
 20. Degeneremque ideo terræ pelagisque tenentem
 Vilia regna, ubi tot sunt crimina, totque dolores,
 Tot pestes, ubi nil tutum: namque insidiarum
 Omnia sunt plena & fraudum, Deus iste vocatur
 A Christo & Paulo princeps mundi hujus: eundem
 Laurigeri appellant Ditem ac Plutona poetæ,
 Qui stultis favet atque malis, in fontibus asper,
 Hæc domus, hæc sedes, hæc tali digna tyranno
 Regia, quem vulgò Fortunam dicimus: atque
 Omne malum est infra lunam: nox atra, procellæ
 30. Terribiles, frigus, calor importuna senectus,
 Pauperies malefuada, labor, dolor, improbitas, mors
 Supra autem lunam, lucis sunt omnia plena,
 Nec non letitiæ, & pacis: non tempus, & error,

Et mors & senium est illic, & inutile quicquam.
 Felix ô nimium felix cui sedibus illis
 Tam pulchris, & tam jucundis, tamque beatis
 Vivere concessum est supremi munere regis
 Cæterùm opinantur quidam, plenum esse deorum
 Mundum hunc, & multos in forum degere vitam
 10. Aëris in campis latis, quos dæmonas Argi
 Indigitant, curamque hominum gerere atque ani-
 mantum

Quotquot alit tellus, & neufraga Amphitricæ:
 Arbitrioque suo bona vel mala tradere, honores,
 Gaudia, divitias, atque his contraria: quare
 Grande operæ pretium est, illis utcunque placere:
 Quod fieri & facris & carmine & arte magorum
 Censent nonnulli: ac nobis (modo rite vocentur)
 Apparere ajunt, nostrisque adsistere votis:
 Nilque homini melius contingere posse, nihilque
 20. Dulcius in vita quam conversari istis
 Cum diis, præsentibus affari, audire loquentes:
 Quod certè paucis mortalibus arbitror esse
 Concessum: justis tamen, & qui desidiose
 Illecebras carnis, lascivaque gaudia temnunt,
 Terrenasque abigunt curas, cœlestia tantum
 Mirantes, tantumque pium rectumque colentes.
 Quamquam etiam sunt qui credant, hos dæmonas
 inter

Esse malos quosdem, atque malis parere, coactos
 Carminibus magicis, fierique hoc plurima pacto
 30 Turpia; nil moror hoc, nec nunc locus, ultima so-
 sidera, squamosis radiantia fratribus, istud (lis
 Forsitan expedient, ubi de diis plurima dicam,
 Si Deus ipse volet, qui nunc mihi carmina dicat.
 Missa ergo hæc faciamus, ego vix credere possum;

Esse Deum quæquam pravum, sapientia nunquam
 Peccatum parit: at contra est inscitia mater
 Erroris, culpæ, & sceleris: mihi nemo videtur
 Sponte malus: vult namque bonum sibi quæquæ vo-
 Semper, iudicio nisi falso decipiatur. (luntas
 10. At dæmon sapit, id nomen si convenit illi
 Verum utcunque sit, aut terras fortuna gubernet,
 Dæmones aut ipsi humanas moderentur habenas,
 Nil extra fatum est, metiturque omnia summi
 Mens regis, cuius sine nomine fit nihil usquam.
 Sed: dubium est dictis oritur, nodusque profecto
 Difficilis, qualem Alcides vix, aut Macedum rex
 Solveret: hoc multorum animi turbantur & hæ-
 rent.

Nam si cuncta jubet fatum, & fieri illa necesse est.
 Libera non nobis, non diis est ipsa voluntas:
 20. Tollitur arbitrium prorsus, nec præmia virtus,
 Nec pœnas vitium (quod dictum est turpe) meretur.
 De diis non locus est nunc dicere, sed speculemur
 De nobis quid sit: deque his quæ subdita nostro
 Sunt generi, & possunt humana luce videri.
 Dico igitur quod in his quæ sub ditione locantur
 Fortunæ, nihil est sine fati numine nobis.
 Divitiæ, siquidem, solatia, gaudia, honores,
 Imperia ex alto veniunt: nec nostra voluntas
 Hæc tribuit: quis enim nollet sibi talia, sed nil
 30. Velle juvat, potiusque nocet, si fata repugnant
 Quam multi fati in vitis tendere sursum
 Conantur, magis atque magis, sed ad ima recurrunt
 Semper, & auferunt fato adversante ruinæ!
 Contra illi quibus astra favent, ullo absque labore
 Nec sperata quidem, sed sponte oblata frequenter
 Commoda percipiunt: quorum Rhamnusia rete,
 Dum

Dum stertunt, multo distentum pisce reducit.
 En aliquos claro de patre ac divite nasci
 Cernimus, atqve frui primo cum lacte repertis
 10. Deliciis, & nutriri in fastigia rerum,
 Ut præsent aliis, indigni sæpe, regantqve.
 Ipsi oculis capti luscis, vivantqve licenter,
 Ast aliqui obscuris miserisqve parentibus orti,
 In pœnam & lacrymas, magnum cassumq; laborem
 Assiduè tolerant, nullaqve expellere possunt
 Sedulitate famem, semperqve in sordibus hærent.
 Qvis neget hæc fatis contingere damna sinistris?
 Sunt formosi, agiles, robusti corpore multi:
 Multi etiam turpes, ægri, imbellesqve creantur:
 20. Unde istud? nunquid meritis aut crimine nostro
 Aut nostro arbitrio fieri dicemus? ab ipso
 Nimirum hæc veniunt mortalibus omnia fato
 Deniqve jus rerum nostrarum, & corporis hujus
 Fatum habet: est penes hoc etenim genus horaqve
 mortis,

Hic laqueo, hic ferro, hic flammis, hic frigore, hic undis
 Ille fame, ille cibo moritur: multiqve dolore,
 Aut morbo, aut casu intereunt, seniove fatiscunt.
 Certa dies lethi est cunctis, discrimina nulla
 Ætatis: nec fas vivendo excedere metas,
 30. Præscripsit tetrici quas cuiqve potentia fusi.
 Sic periit scirpo magni laudator Achillis;
 Sic olim, dum Trinacriis spatia tur in oris
 Æschylus, occubuit valido testudinis ictu.
 Sic passæ, Anacreon, te granum perdidit uvæ.
 Heu quot habet mors sæva vias, artesqve nocendi!
 Quo magis esse procul credis, magis imminet. unde
 Certius est quam mors, quam mors incertius est nil,
 Nonnulli tamen astrorum qui noscere vires,

Et

Et magni secreta poli pertingere possunt,
 10. Fatidici vates etiam, qui numine pleni
 Nescio quo, ventura vident, prædicere mortis
 Sæpe solent genus atque diem, quia certa futuri
 Natura est veluti præsentis præteriti que:
 Certa (inquam) in causa prima, causisque secundis,
 Quæ nexu longo à prima extenduntur ad imam.
 At animi quæ sunt bona vel mala, nunquid ab ipso
 Proveniunt fato? ingenium ac doctrina videntur
 Hinc manare, etenim poterit quis discere, si non
 Polleat ingenio, ac vires natura ministret,
 20. Si fortuna obstet, vel pravo in corpore languor?
 Hic rhetor, sophus ille, alius mysteria divum,
 Sidereasve plagas quærit: sunt & quibus undæ
 Castaliæ vili cum pauperate bibantur,
 Et placeat cognata fami dulcissima fama:
 Hæc studia unde fluunt? à rerum præside fato:
 Hinc omnes artes, & munia diffunduntur.
 Diversis etenim gaudet natura ministris,
 Ut fieri diversa queant, ornantia terras:
 Nec patitur cunctos ad eandem currere metam,
 30. Sed varias jubet ire vias, variosque labores
 Suscipere, ut vario cultu sit pulchrior orbis,
 An verò mores fatum, vel nostra voluntas
 In nobis pariat, permagni inquirere refert?
 Nec parvus labor est hac in re tangere verum,
 Arbitrii certè remanet quæta portio nostri?
 Actum est de nobis, libertas prorsus adempta est
 Humano generi, si fati summa potestas
 Esse malos cogat nos, invitique trahamur
 In scelus, & nulla liceat ratione reniti.
 40. Quare operæ pretium est huc totam intendere
 mentem:

Et quantum Deus ipse finit, verum excutiamus.
 Principio arbitrium quid sit nos dicere oportet.
 Arbitrium est, homini data libera & ampla potestas
 Ab Jove, quæ libeant iusta aut iniusta sequendi:

Non ideo tamen ut peccet virtute relicta:
 Sed contra, ut vitium vitans incumbat honesto.
 Nam malefacta nocent, laudem benefacta merentur
 Quærendum ulterius, nunquid si in omnibus æquè
 Arbitrium? nunquid quocumque in tempore duret?

10. Non certè in pueris, nec in illis esse videtur
 Quos animi vehemens nimium vel corporis angit
 Morbus, vel quorum sopor occupat altus ocellos:
 Quandoquidem somnus mortis perhibetur imago,
 Quare si verum subtili indagine quæras,
 Invenies paucos inter tot millia, qui se
 Arbitrio moveant, & libertate fruuntur.

Ætatis culpam mitto, puerilibus annis
 Ignosco: & veniam damus his quoque lumina
 quorum

Letheus pressit sopor, aut quos fervida torret
 20. Febris, vel morbi stimulat vis durius æquo.
 Magna quidem turba hæc: sed longè major eorum
 Longè & deterior quorum mens oblita sædis
 Criminibus, morbisque animi labefacta recedit
 A ratione procul, rectoque à tramite vitæ.
 Nunquid habent isti arbitriū? aut dicenda voluntas
 Libera in his? nempe ambiguum est, multiq; ne-
 garunt.

Unde advertendum, quòd liber solus haberi
 Debet qui recta regitur ratione, nec ullo
 Vincitur affectu, nec ventorum impetu vasto
 30 Fertur in undifragos scopulos, sed fortiter obstat,
 Intrepidusque hæret clavo, portumque capeffit.

Rectè

Rectè igitur quidam, liber solus sapiens est,
 Dixere: hic etenim solus ratione, magistra
 Castigat motus animi, sensumque rebellem:
 Cætera turba nequit facere hoc: cur? an Deus illis
 Non dedit arbitrium? ratio est ubicunqve profectò
 Est ibi & arbitrium, semperq; hæc juncta cohærent.
 Atque ideo pecudes, quoniam ratione carere.
 Creduntur, nullum arbitrium dicuntur habere.
 10. Ast hominum cuius ratio data fertur: in ipsis
 Omnibus idcirco arbitrium quoque creditur esse.
 Est autem ratio lumen quoddam, atque animi vis,
 Qua curvum à recte secernimus, atque ab honesto
 Turpe, oculusque solet mentis quandoque vocari:
 Qualem oculum fortasse tibi Polypheme fuisse
 Significant vates, quo lactea membra videbas
 Dilectæ liquido ludentis in æquore nymphæ.
 Sed malus (heu) malus hunc, urenti stipite Ulysses;
 Quis poterit cavisse malos? extinxit, & ora,
 20 Ora prius formosa, suo spoliavit honore,
 Qualem oculum Lynceus habuit quoque, nubila
 solus

Qui penetrans visu noctem vincebat opacam.
 Hunc igitur cunctis oculum mortalibus æquè
 Distribuit figuli sapientia summa Promethei:
 Sed pauci utuntur, pauci quos æquus amavit
 Juppiter: hinc tantæ errorum scelerumq; scatebræ.
 Nam si omnes rationis iter sequerentur ad unguem
 Pax foret in terris æterna, & Martius ensis
 Non tantas passim clades, tantosque cieret
 30. (Heu) fletus, starentq; suis cum mœnibus urbes:
 Armaque tartareis primum conflata caminis,
 Et primum Stygiis in venta sororibus, agros
 Excolerent, rigidi mutata ligonis in usum;

Tunc

Tunc & apes, & ruris opes, pecudesque beatis
 Agricolis largè affluerunt, ac secla redirent
 Aurea, & una domus divosque hominesq̄ teneret,
 10. Seq̄ve oculis nostris paterentur numina cerni,
 Cur autem pauci utantur ratione seq̄ventes
 Avia, & arbitrium nullum videantur habere,
 Viventes pecudum ritu, pro viribus eadem:
 Est quiddam in nobis divinum, mensque vocatur,
 Ac ratio: id capite in summo natura locavit,
 Atque illi voluit famulos assistere sensus,
 Quorum opera cælum, terras, mare, & omnia posset
 Percipere, immenso quæ comprehenduntur ab orbe,
 Est aliud quiddam mortale in pectore clausum,
 20. Cujus ope augemur, vegetamurq̄, igne ministro
 (Sic placitum est superis) hoc mentem hostiliter
 urget,

Detrahit, in festat, turbat: multusque satelles
 Huic etiam parti non deest, ignava voluptas,
 Ira, dolor, metus, atque timor, simul ardor habendi.
 Improbus, ambitioque nocens, capit obsita fumo.
 His igitur famulis, hoc milite, prælia menti
 Infert: hi sunt qui summo conantur Olympo
 Deturbare Jovem, insignes feritate Gigantes,
 Japetusque, Gygesque ferox, tumidusq̄ Typhæus.
 30. Hortatorque mali Enceladus, Briareusq̄ timen-
 Scilicet ingestis curarum molibus, angunt (dus,
 Divinum in summo positum, nisi fulminis instar
 Gratia præsto, adsit, cælo delapsa supremo.
 Nam semel amissis ubi præceps currus habenis
 Effudit sese, ac vehemens trahit impetus illum,
 Nequicquam retinere volens auriga laborat,
 Principiis obstare opus est: quum parva favilla
 Languet adhuc: postquam crevere incendia, jamq̄
 Flam-

Flamma furens tecto erumpit, cæloque propinquat
 10. Præsertim Boreæ si flabra ruentis ab arcto
 Immineant (heu) frustra undas vicinia clamet.
 Quum semel ex alta saxum rupe exilit ingens,
 Qvis retinere queat? secum trahit omnia saltu
 Perfringens rapido cognatas montibus ornos.
 At prius exiguo poterat molimine sisti.
 Sic motus animi, si totis viribus ipsam
 Invadunt mentem, vix (heu) vix tendere contra
 Infelix audet ratio, clavoque relicto
 Per fluctus agitur, latè bacchantibus Euris,
 20. Datq; manus plerumq; hosti, & captiva tenetur,
 Ergo dum nova sunt vitiorum semina, cautus
 Opprime quamprimum, & causas averte priusquam
 Præcipites: tunc arbitrium, tunc libera mens est,
 Victor Idumæis tunc exornabere palmis.
 At si jam cœpta est pugna, & jam concutit arcem
 Hostis atrox, valido labefactans ariete muros:
 Crede mihi, nisi quis Deus adfit numine dextro,
 Succumbit ratio, & tantos non sustinet ictus.
 Nonne vides, menti quantum liquor obsit lacchi?
 30. Quas sæpe immittat furias, si plus satis intret
 In stomachum merus? arbitrium dic est ubi post-
 quam
 Ebrietas caput invasit, fumisque replevit?
 Sobrius arbitrium tenet, ac jejunos, agitque
 Id quodcunque jubet ratio: contra, ebrius illa
 Quæ nolit nescitque facit, mox pœnitet in se
 Quum rediit, multoque dolet sua facta pudore,
 Ebria sic mens affectu fit, nec minus ac si
 Ascendat temeti vapor, invertatque cerebrum,
 Turbatur misera, & nebulis involvitur atris.
 40. Quocirca est solus liber, solusque profecto

Possidet arbitrium, ratio quem sola gubernat:
 Qui affectus omnes superant, fingitque premendo.
 Hoc poterit facere, à primis qui infueverit annis
 Virtute; atque bonas jam pridem invaserit artes.
 Usque adeò valet usus, & est nil fortius usu.
 Cætera turba agitur pecudum ritu: unde poetam
 Jure puto dixisse, trahit sua quemque voluptas.
 Arbitrium multis oppressum atque indupeditum est.
 Ergo qui verè liber cupit esse, resistat,
 10. Quamprimum incipiant, affectibus, & rationi.
 Illos subjiciat, semperque utatur habenis.
 Namque caro adversus mentem confurgit, & illam
 Continuo excercet bello, levis astra petit mens:
 At gravis astra caro refugit, terrenaque tantum
 Appetit: est etenim terra. in terramque redibit.
 Sic duo tam diversa Deus compegit in unum
 Esto autem quod sis sapiens, solaque regaris,
 (Ut dixi) ratione, habeas & liberum ad unguem
 Arbitrium: nunquid vi tunc agitabere fati?
 20. Imo magis fato tunc subjiceris, & illi
 Parebis? siquidem fatum est divina voluntas,
 Cum qua vir sapiens concordat semper, & ejus
 Jussa facit: contra insipiens atque improbus horret
 Ac refugit præcepta Dei cervice superba.
 At dices: Ergo est liber, nec vincula fati
 Ulla tenet? non: sed dominis pejoribus atque
 Infandis servit, sceleri scelerisque sorori
 Stultitiæ: quanquam hoc etiam divina voluntas,
 Sed quæ permittit, non quæ jubet (est quia duplex)
 30. Efficit, unde patet, cuncta esse obnoxia fato:
 Seu bona seu mala sint, namque hæc permittit at illa
 Vult fieri fatum, & fati Deus optimus auctor.
 Talibus admoniti quidam rationibus, ajunt,

Vivite mortales læti, dum stamina vestra
 Nec Lachesis, tristesque animo depellite curas,
 Neu vos sollicitent præsentia: neve futura:
 Lege etenim stabili fiunt, certo ordine cuncta
 Procedunt: cur vos dolor aut metus urget inanis?
 Sors sua cuiq; data est, scriptamq; in pectore gestat
 Quisq; suo, ignorans quæ sit, verum explicat illam
 Paulatim ipsa dies, atque experiundo patescit.
 Quid gemitu aut lacrymis opus est? cœlestia retro
 Corpora non remeant, non est mutabile quicquid
 Instituit semel ipse Deus: namque optimus ordo,
 Et series perfecta, suum si fortè tenorem
 Deserat, aut peior fiet (quod neutique fas est)
 Aut melior, sed perfecto perfectius est nil.
 Est aliud dubium magnum ac mirabile: nam si
 Omnia sunt (veluti modo dixi) obnoxia fato,
 20. Cur Deus hæc premit & cruciat? contra illa
 benigno

Prospectat vultu? cur non est omnibus æqua
 Conditio? cur hæc vivunt feliciter illis?
 Cur his blanda parens, illis natura noverca est?
 Hunc igitur par est etiam dissolvere nodum
 Multi hoc aut culpa, aut meritis contingere nostris
 Dixerunt: jussuque Dei mala fontibus esse,
 Et bona conferri justis, ego non ita credo:
 Nec verum est, nam quid meruere expertia mentis
 Bruta? quid arboribus culpæ vel criminis hæret?
 30. Sors tamen est illis multum diversa, nec uno
 Versantur casu pecudes: namque improbus illam
 Fur rapit, hanc lanis laniat, pars ore luporum
 Interit, aut morbo, aut undis, aut frigore vitam
 Exiit ante diem: quædam periire senecta:
 Durior his ætas agitur, jucundior illis.

Sors diversa etiam arboribus contingit, ab Euro
 Frangitur hæc, aut eruitur radicitus: illa
 Cæditur in varias artes, aut pabula flammæ:
 Qvædam fulmineo in præceps detruditur ictu.
 10. Piscibus atqve feris, & rebus deniqve cunctis,
 Arbitrio fati fors est sua cuiqve tributa.
 Bruta tamen nunqvam possunt peccare, necarbos.
 Præterea plerumqve bonis adversa videmus
 Accidere, & justos agitari sorte sinistra:
 Contra fortunam plerumqve favere scelestis
 Cernimus, ac magnos illis concedere honores.
 Non igitur meritis respondent munera fati.
 Qvare aliam potius causam indagare necesse est.
 Fortè aliquis dicet, causa est divina voluntas.
 20. Nilqve ultra qværet: non est fatis istud, oportet
 Scrutari in terius dubii penetralia veri.
 Non etenim qvum sit Deus optimus & sapiens, vult
 Qvicqvam qvò careat ratione: sed optima semper
 Eligit, atqve jubet fieri divina voluntas.
 Qvocirca est aliter dicendum, qvòd causarum
 Qvalibet à prima qvò distat longius, hoc fit
 Illi dissimilis magis, & magis undiqve discors.
 Ergo qvum Deus & simplex sit semper, & idem,
 Ultima causarum qvæ distat maximè ab illo,
 30. Et minime simplex erit, & diversa, suosqve
 Effectus semper varios pro viribus edet.
 Hæc est qvæ terras regit, & terrena gubernat,
 Idcirco in terris certi nil esse videtur:
 Qvandoqvèd variat semper fortuna tenorem
 Diverso gaudens mortalia volvere casu.
 Cur tamen hunc potius qvàm illum jubet esse
 beatum?
 Et cur hunc potius qvàm illum pessundat & urget?

Cur onera huic, illi gratos largitur honores?
 Horum difficile est veram cognoscere causam.
 10. Nec minus ac si quis cupiat cognoscere quare
 Ignis sit calidus, nix alba, absinthia amara:
 Quare hæc herba obsit, juvet illa: & quælibet arbor
 Curtales habeat frondes? animalia cur hæc
 Callida sint, alia obtuso, malè provida sensu?
 Cur paleas electra trahant, & pondera ferri
 Magnes, cur nequeat facere hoc adamante propin-
 Talia multa Deus tenebris involvit opacis, (quo?
 Constituitque suos fines mortalibus, ultra
 Quos frustra humanum ingenium sensusque laborat
 20. Si figulus massam argillæ distinxit, & illam
 Distinctam in partes varias vult fingere, quare
 Hanc partem potius quam illam transformat in
 ollam,
 Aut patinam, aut scaphum? cur ex hac fabricat
 urnam,
 Ex illa urceolum? nunquid ratione movetur?
 Aut nulla est prorsus ratio, sed sola voluntas?
 Arbitrioque suo (ut libuit) sic omnia fecit?
 Difficile est nimium artificis pernoscere mentem.
 Sic qui scire velit, cur hunc fortuna vel illum
 Aut premat aut sursum tollat, nimis ardua quærit:
 30. Terrarum siquidem est illi concessa potestas
 Maxima, & huic illam præfecit Juppiter orbi,
 Ut possit quodcunque libet facere, ordine fati
 Scrutato tamen: auscultant namque omnia fato.
 Cur igitur quæcunque illi fecisse libebit,
 Non faciet jure? aut quæ lex jure arguet illam?
 Num servi debent dominis imponere leges?
 Nos certè huic servi sumus, hic dum vivimus: & nos
 Ille potest quocunque velit compellere dæmon.

Non tamen in nostros animos dominatur, habetve
 10. Imperium, quando est animæ cœlestis origo.
 Hanc solam excepit Deus à ditione tyranni.
 Cætera permittit, quæ sunt terraque marique,
 Illius arbitrio, & fieri finit omnia ab illo,
 Quælibetque libet, iusta atque iniusta licenter:
 Fortè aliquis dicit, Deus ergo est causa malorum,
 Injustusque potest dici: nam qui facit, & qui
 Non prohibet fieri peccatum, dummodo possit,
 Committunt ambo scelus æquè, peccat uterque,
 Supplicioque pari dignum lex censet utrumque.
 20. Quare si Deus in terris mala tot patitur: si
 Quum possit prohibere, tamen non illa coërcet:
 Esse mali causa, & sceleri assentire videtur.
 Huic etiam parti sum respondere paratus,
 Si modo divini radius mihi luminis adfit.
 Est igitur primum solerti mente notandum,
 Quod causarum aliæ sunt viles, atque minutæ,
 Sunt aliæ egregiæ & præstantes nobilitate,
 Præpositæque aliis: veluti quum exercitus ingens
 Præfectos habet atque duces, pars cætera grex est.
 30. Has (inquam) causas primores egregiasque
 Præposuit mundo, mira ratione modoque
 Maximus ille pater rerum, & dominus dominantum,
 Immensam qui lucem habitat super extima mundi
 Mœnia, & astriferos nutu circumvehit orbis.
 His tribuens causis vires & munera, easdem
 Limitibus certis, velut aggere, circumsepsit,
 Ne liceat cuiquam tales transcendere fines.
 Et quia disposuit sapienter cuncta, necesse est
 Cuncta suum æterno cursu servare tenorem.
 40. Nam quæcunq; semel rectè sunt facta, sine ullo
 Errore, haud ullo mutari tempore debent.

Est igitur prorsus rerum immutabilis ordo,
 Quandoquidem rectè summus Deus omnia fecit.
 Quare si dæmon qui terris præsidet, errat,
 Aut malus est, hoc fit quia causa est ultima, longè
 A prima distans, longèque à luce remota:
 Atque ideo magis est cæcis vicina tenebris,
 Duntaxat veri simulacro & cortice gaudens:
 Quam Deus idcirco patitur, quia debitus ordo
 10. Exigit hoc rerum, & magni perfectio mundi.
 Nam veluti lucis spatium determinat umbra,
 Dantque sibi finem contraria cuncta vicissim,
 Sic causarum etiam seriem numerumque bonarum,
 Definere in causam pravam miseramque necesse est,
 Quæ miseris præsit regnis, & prava gubernet.
 Hinc igitur veniunt discordia, jurgia, rixæ,
 Prælia, bella, doli, fraudes, incendia, cædes,
 Furta, latrocinia, insidiæ, penuria, pestis,
 Diri terrarum motus, diræque procellæ,
 20. Tam multi morbi, tam multa & crebra pericla:
 Et demum quodcunque mali contingit ubique,
 A causa hac misera & terrarum principe manat.
 Hei, mihi quàm verè dixit ter maximus Hermes,
 Congeries mundus cunctorum est iste malorum,
 Nimirum, quoniam dæmon qui præsidet orbi
 Terrarum, malus est, sævaque tyrannide gaudet.
 Ac veluti fons est cunctorum prima bonorum
 Causa, ita cunctorum fons est postrema malorum;
 Quare si in terris dominantur Sardanapali:
 30. Si diadema tenent asini sub imagine regum:
 Si tutela ovium cura est commissa luporum:
 Si in templis habitant meretrices atque cinædi:
 Si Christi pia sacra hodie manus impia tractat:
 Si cupidus vendit cælum & phlegethonta sacerdos:
 Deni-

Denique si impunè passim tot turpia fiunt,
 Non est culpa Dei summi, sed dæmonis hujus,
 Quem nos Fortunam, quem etiam Plutona vo-
 camus.

Sarcotheus posset tamen apto nomine dici:
 Quippe illi carnis jus arbitriumque tributum est.
 10. Huic igitur servit, quicumque est carnis amator
 Immodicus, corpusque suum plus diligit æquo.
 Corpora sunt hujus, propter quod corpora semper
 In vitium tendunt, animisque inimica repugnant,
 Cœlestis quoniam vis est & origo animorum,
 Corpora sunt autem terrena, adversaque cœlo.
 Ergo hic Sarcotheus, mundo qui præsidet imo,
 Cœlestes homines, carnalia despicientes
 Gaudia, virtute addictos, animumque colentes,
 Odit, persequitur, stimulat, premit, impedit, angit,
 20. Ut solet insanus princeps, sævusque tyrannus
 Infestus semper sapientibus esse bonisque.
 Suspecta est etenim pravis odiosaque virtus.
 Hostes quæque suos odore, timentque caventque.
 Atque ideo malus hic dæmon incommoda multa
 Objicit his, quorum mens est sublimior, & qui
 Cœlicolum sedes, naturæque abdita quærunt.
 Nollet enim agnosci: nam si bene cognitus esset,
 Illum omnes scelerum patrem, nostrique cruentum
 Carnificem generis detestarentur, & omnes
 30. Odissent meritò, ac maledictis insequerentur,
 Crudelem, in sanum, deceptoremque vocantes.
 Proinde latet ritu loliginis, & sapientes
 Exosus refugit, ne cognoscatur ab illis:
 Non metuit talpas, at lyncea lumina vitat.
 Sic fures etiam faciunt, omnesque scelesti
 Oderunt lucem, ac tenebris lætantur opacis,

Ut sua non possint furta & malefacta videri,
 Inde sit ut quoties adversi quid patiuntur
 Mortales, rerum ignari, & caligine mentis
 10. Oppressi namque errorum ignorantia ferme est
 Cunctorum causa) irati quereuli que putantes
 A summo sese vexari auctore bonorum,
 Devoveant sanctum illius ac venerabile nomen:
 Tunc malus exultat dæmon, furtimque cachinnat;
 Et gaudet se nesciri, & sua facta latere:
 Et nocuisse tamen, sed non nocuisse videri.
 Summi namque Dei est inimicus, & æmulus à quo
 Ejectus cælo, pressus claususque tenetur
 Lunam inter rerrasque graves, & regnat ibidem.
 20. Quocirca, ô miseri mortales, discite tandem
 Quæ vestri sit causa mali, tot tristitia vobis
 Unde fluant, & carnificem cognoscite vestrum.
 Nempe hic Sarcotheus, nempe hic est qui cruciat
 Dulcia qui vestris damnis sibi gaudia quærit: (vos,
 Haud aliter quam quum proles Mavortia terris
 Jam domitis, jucunda sibi spectacula cæde
 Quærebat miserorum hominum, vel cæde ferarum:
 Ipse senator, eqves, populus, diversa manebant
 Per loca diffusi, ut lex præcipiebat Othonis.
 30. Ecce theatralem ingressus gladiator arenam,
 Aut alius sua membra feris lanianda daturus,
 Velleo, vel tigris, vel quævis bellua ludis
 Opportuna aderat, delectatura Quirites
 Morte sua, & fuso per vulnera crebra cruore:
 Sæpe aliis dolor alterius solet esse voluptas.
 Quare pessimè agunt qui verbis turpibus audent
 Irritare Deum summum, qui causa bonorum
 Cunctorum est, à quo per se proprieque mali nil
 Esse potest unquam, nisi contingenter: uti sol

Producit tenebras quoties descendit ad imos
 Antipodas, frigusque absente creatur ab igni:
 Non tamen obscurus sol est, neque frigidus ignis.
 Unde satis miror quosdam doctos alioqui
 Asserere, offendi atque irasci, & fumere pœnas
 De nobis, illud summum verumque bonumque,

Hinc bellum atque famem & pestem prodire putantes
 Offendi si possit enim mortalibus actis,
 Quid quaeso in mundo foret infelicius illo?

10. Quoque die atque horæ momento plurima fiunt
 Crimina, ubique hominum blasphemia turpis in ore
 Sentitur: certè poterit requiescere nunquam,
 Nunquam lætus erit: neque erit Deus ipse beatus,
 Si quoties peccant homines offenditur, & si
 Injustis hominum factis dictisque movetur.

Nimirum Deus offendi lædive nequit, si
 Verum perspicimus, nam adeo perfecta potensque
 Ipsius est natura Dei, tantumque remota
 Sordibus à nostris, ut nos distemus ab illo

20. Longius atque magis, quam à nobis distet a sellus,
 Quam musca aut pulex, & quicquid vilius his est.
 Quomodo tam miseri & viles offendere tantum
 Tamque potens numen, vel lædere possumus un-
 quam?

Nonne impassibilis Deus est, penitusque doloris
 Expers, atque ideo æternus, semperque beatus?

Num decet irasci regem, si morio verbis
 Indignis illum petat: an contemnere præstat?

Nunquid cum puero decus est pugnare Giganti?
 Præterea quum sit sapiens, videatque futura

30. Omnia, dic quaeso, num debuit illa creare
 Quæ sibi post nocitura forent, unde ipse doleret?

Nonne illum decuit, qui toti consulit orbi,

Consuluisse sibi? vel dic, si offenditur, an vult
 Offendi? si vult, jam non offenditur, imo
 Gaudet: si non vult, cur hoc permittit? an ipse
 Non est omnipotens? certè est, omnesque fatentur.
 Deberet prohibere igitur, quod non facit: unde
 Vult ratio ut credam, nihil illum posse molesti
 Sentire omnino, & tranquillam ducere vitam.

10. At dices, si non offensa irascitur ulla,
 Curramus proni in vitium, in scelus omne hiamus.
 Non sic: sed nostris aures nunc arrige dictis,
 Recludamque tibi jamjam penetralia veri:
 Quando aliquis peccat, tunc sese abducit ab ipso
 Fonte boni, rectum, lucem, pacemque relinqvens.
 Unde fit ut peccans ultro in sua damna feratur.

Quandoquidem talis natura est oppositorum,
 Ut quanto refugis magis atque recedis ab uno,
 Ad reliquum tanto accedas magis atque propinques:

20. Sic fugiens peccando Deum, sese admovet ipsi
 Sarcothedi: cujus postquam juga sæva recepit,
 Afficitur variis pœnis, jussuque tyranni
 Nunc hoc nunc illo torquetur sæpe dolore.

Non impunè igitur cuiquam peccare licebit:
 Quamvis nullorum possit Deus esse malorum
 Causa, (ut jam dictum est) per se, proprieque:
 sed ultro

Qui peccat ruit in pœnam, & sua damna requirit,
 Carnificique miser cruciandum se exhibet ultro.

At dubia hinc duo consurgunt satis ardua: nam si
 30. Peccare est nobis nostrorum causa malorum,
 Cur sæpe injustus, sceleratus, & impius, omnem
 Latus agit vitam, & laudato funere finit?

Contra, vir bonus atque pius, mala plurima vivens
 Sustinet, & tandem miseranda morte recedit?

Præterea

Præterea supra ostensum est, planeqve probatum,
 Non culpa aut meritis nostris contingere nobis
 Vel bona vel mala, sed cujusdam numine divi,
 Qui mare, qui terras, quiqve aëra possidet imum.
 Quomodo nunc igitur mihi met contraria dico,
 10. Et mea nunc discors secum sententia pugnat?
 Quisquis es, ô Lector, poteris dignoscere verum,
 Atqve tuo tenebras animo procul ire videbis,
 Si præbere aurem nostris dignabere dictis.
 Ergo duplex scito esse bonum, vulgi ac sapientum:
 Sicqve malum duplex: atqvi sententia vulgi
 Deterior semper: nam crassi hebetisqve cerebri est,
 Judicioqve caret, propter quod corporis & quæ
 Fortunæ bona sunt, sola hæc miratur & optat:
 Ast animi bona vel nescit, vel frivola credit.
 20. Contrà autem sapiens, animi bona sola requirit,
 Cætera despiciens: quare sumus antè secuti
 Judicium vulgi, & vulgi de more locuti:
 Nunc verò à vulgo sententia nostra recedit,
 Deqve bono atq; malo sapientum dicta probamus.
 Sic non dissideo mecum, aut contraria dico.
 Tali igitur pacto asserimus, bona nulla scelestis,
 Et justis mala nulla quidem contingere posse.
 Quod clarè ostendam, & clara ratione patebit.
 Primum hoc scire opus est, vitium quodcunqve
 scelusqve
 30. Esse animi quendam morbum: nec corpore solo
 Ægrotant homines, quoqve vulnera sentit,
 Nec leviora quidem quàm corpus: quilibet ergo
 Improbus, est æger: quippe illi est ægra voluntas,
 Judiciumqve ægrum, propter quod noxia præfert
 Utilibus, miser, & præponit turpia honestis.
 Quod si non ægra est illi mens atqve voluntas,
 Impro-

Improbus esse nequit : sed erit justusque piusque
 Hoc etenim solo discrimine distat uterque.
 Ac veluti totum corpus malè languet , ubi ullo
 10. Hæc duo læduntur vitio , mens atque cerebrum :
 Sic (heu) sic animus totus malè languet , ubi ullo
 Hæc duo læduntur morbo , cor atque voluntas.
 Utque cibus suavis stomacho languente videtur
 Insuavis , prodestque nihil neque competit ægris :
 Sic animo languente , boni nihil esse scelestis ,
 Nil prodesse potest , quod sic verum esse docebo.
 Est aliquis legum jurisque utrisque peritus ,
 Sed vaser , injustus , cupidus , contemptor honesti :
 Quid sua quæso illi prodest doctrina ? boni quid
 20 Inde habet ? heu miseros fallit , spoliatque clientes
 Atque alios multos lædit , doctrina scelesti
 Est gladio infani similis , nam semper abuti
 Improbus ipse solet rebus quas possidet , unde
 Fert aliis damnum , nomen sibi turpe , odiumque
 Quasque ferit spinas . pedibus sæpe excipit ægris :
 Vel saltem metuit quos lædendo efficit hostes .
 Ergo bona illius dicenda scientia , multis
 Quæ nocet , ut sævus coluber , neque parcit ha-
 benti ?

Sic de aliis dico doctrinis , quas habet ipse
 30. Improbus : esse bonæ simili ratione negantur .
 Sed malus est dives , gemmis auraque refertus :
 Divitiæ ne bonæ illius ? non ; dic mihi , quare ?
 Ecce ego jam dico , quia turpiter utitur illis .
 Scorta alit , ignavamque gulam lenasque dolosas
 Conducit , pretio pueros corrumpit avaros :
 Aggreditur donis , si quæ est paupercula virgo :
 Utque sibi indulgens quodcunque libido suafit ,
 Efficiat , leges hominum pariterque deorum

Jusque

Jusque piumque nihil curat: quod si sit avarus,
 10. Heu quid non audet sceleris? lupus iste cruento
 Ore furens, nulli non infidiatur ovili:
 It præceps, quodcunque rapit scelerata cupido.
 Intolerabilius nil est quam dives avarus.
 Quam stultus locuples, quam fortunatus iniquus,
 Aut igitur pecudum ritu carnalia tantum
 Gaudia sectatur, sibi noxius atque crumenæ,
 Aut parto nimium parcens, fit Tantalus alter:
 Congregat, & nescit cui congreget: utque solet fus,
 Non sibi sed multis aliis sese ipse saginat,
 20. Qui mox diripiant longo cumulata labore,
 Unde patet non esse bonas quæcunque scelestus
 Divitias habet, at si sit robustus & acer,
 Quid faciet? crebro rixabitur, & violentus
 Nunc hunc nunc illum lædet, plerumque sequetur
 Militiam, aut latro fiet, quia more ferarum
 Crudelis, cæde atque alieno sanguine gaudet:
 Arma & bella ferox, sceleris, non laudis amore,
 Diliget, unde suis damnum feret atque pudorem.
 Corporæ vires, mente ac probitate carentes,
 30. Heu quam sæpe nocent homini, quam tem-
 pore parvo
 Durant quam raro ad primam venire senectam.
 Sed quid opus multis percurrere singula verbis?
 Hæc possunt exempla satis bene pandere verum.
 Nunc operæ pretium est solerti inquirere cura
 An justis sanctisque mali contingere quicquam
 Possit, ut à multis dici credique videmus.
 Ardua res certè: tamen hanc audacter adibo,
 Fretus ope Aonidum, & Cyrrhæi numine vatis.
 Principio quævis bonus est, sit sanus oportet
 40. Mente animoque licet gravis ægro in corpora
 languor Sævi-

Sæviat, & vario vexentur membra dolore;
 Ne rectum illi iudicium neu recta voluntas
 Deficiat, namque his sine vir bonus esse, piusque
 Nemo potest: duo virtutis fundamenta sunt hæc.
 Talis homo quæcunque tenet, recte utitur illis:
 Atque ideo bona sunt, doctrina, pecunia, vires
 Illius, & demum quæ possidet omnia: namque
 Maxima pars rerum bona vel mala fertur ab usu.
 Et si cura hominum diis immortalibus ulla est,
 10. Præcipue hi debent justosque piosque tueri:
 Quod si non facerent divi ratione carerent,
 Nec facris essent digni, nec thure, nec aris.
 Quare non video quæ lædi parte bonus vir,
 Quidve mali vel mente pati vel corpore possit:
 Quum Deus hunc amet & foveat, dextraque potenti
 Propugnet, tutumque omni discrimine reddat.
 Nam quis non juvet, aut quis non tueatur amicum,
 Quandocunque potest, si verè diligit illum?
 Sed tamen interdum justus miser esse videtur,
 20. Pauperiemque pati, & morbos casusque sinistros:
 Quum non sit verè justus, sed hypocrita quales
 Invenies passim multos, qui pelle sub agni
 Vipereum celant virus, moresque luporum,
 Et stolidos ficta virtutis imagine fallunt.
 Proinde Deus, cui corda patent, arcanaque mentis.
 Hunc non custodit, nec amat: nos pectore crasso
 Et cerebro insulso, decepti ab imagine recti,
 Tunc justum mala multa pati, & miserum esse pu-

tamus.

Heu quam sæpe hominum falsa & stulta inveniuntur

30. Judicia, & quam mens humana est nescia veri!
 Quisque sibi placet, & sapiens sibi quisque videtur.

Hinc

Hincrifum excutimus superis, hinc plurimus error.
 Esto tamen, justus morbos patiat, agatque
 Despectam in tenebris & paupertate pudenda,
 Ejectus patria, vel clausus carcere, vitam,
 Atque aliis etiam vexetur casibus, esto:
 Propterea ne malum patitur? non, quippe ferendo
 Talia, fit melior, fit clarior: omnia iusto
 In melius cedunt, jussu Jovis: utque medentes
 10. Sæpe aloën agris adhibent, succosque molestos
 Quò fiant validi, & pulso languore resurgant:
 Sic plerumque Deus justos exercet, ut ipsos
 Excitet, atque magis virtuti incumbere cogat.
 Utque homines reddit stultos, pravosque voluptas:
 Sic dolor ad mentem revocat, vitiumque coercet,
 Criminibus frænum, calcar virtutibus addit.
 Nonne vides, igni fieri pretiosius aurum?
 Uberiusque solum præduri dente ligonis?
 Et putrescere aquam quæ non fluit? aspice ferrum,
 20. Pulchrius est usu, cessans rubigine fordet.
 Multa igitur sunt quæ adversis agitata nitescunt:
 Præsertim virtus, quæ in rebus clarior atris
 Perspicitur, velut in tenebris magis enitet ignis,
 Quare aut nil profus patitur bonus & pius, aut si
 Quid patitur, parit hæc illi patientia lucrum,
 Fertque illi, sit amara licet, medicina salutem.
 Et ne quis fortasse putet me fingere nugas,
 Res eadem quæ uni prodest, quandoque venenum
 Est alii: sic nonnullis sunt noxia vina,
 30. Atque caro, sic nonnullis absinthia profunt:
 Sic calor ipse nivem, ceram, glaciemque resolvit:
 Agrillam contra durat: sic talia multa
 Diversos pariunt diverso in corpore fœtus.
 Et quoties iisdem verbis hic ridet, at ille

Contra tristatur, vel mota bile tumescit?
 Non eadem cunctis eadem sunt: Bacchus acescit
 Egregius, si tu vitiosa in dolia mittas.
 Nimirum sanis sunt omnia sana: sed ægris (tur.
 Quæ bona sunt quandoq; nocent, læthumq; minan-
 10. Sic ergo (ad nostrum ut redeam) mala cor-
 poris, atqve

Spicula fortunæ, sunt perniciofa scelestis:
 Expediunt verò justis, profuntqve nocendo,
 Sufficiant hac dicta tenus: jam claudere librum
 Musa jubet, Chironqve vocat, qui scribere mores
 Humanos cupit, & sacra pandere vitæ.
 Quocirca est operæpretium, me linquere cantus
 Aonios, tacitumqve sacris requiescere silvis,
 Pieridumqve tholo citharam suspendere, donec
 Tempora prætereant hæc pessima, tempora multum
 20. Deploranda, quibus procerum discordia totam
 Nititur Italiam bello vastare superbo.

Unde suos queritur direptos Roma penates:
 Narnia, Ticinum, Melphi sensere ruinam:
 Unde & Parthenope, Sirenis clara sepulchro,
 Nunc sua Gallorum manibus pomaria cernens
 Vastari, heu tristis gemit ad Sebethidas undas,
 Quid memorem visæ cælo miracula flammæ
 Vincentis splendore diem? tristesqve locustas
 In morem nebulae nitidum prætexere solem?
 30. Et teneras avido segetes abrodere morsu?
 Quam multas miseranda fames, miserandaq; pestis
 Civibus exuerit, vacuasqve reliquerit urbes?
 Quot loca diluviis propè desolata videntur?
 Heu mihi quam justas de nobis numina pœnas
 Sumunt! nam sceleris quid non committimus aut
 quid

Justitiæ est usquam? quis amor cultusque deorum?
 Religio, auctupium facta est: cœlestia venum
 Omnia nunc dantur, violantur sacra profanis
 Lenonum manibus: tamen hæc spectantque tacentque
 10. Magnifici reges: & Christi prorsus honorem
 Nil curant: sic nos miseros idola gubernant?
 Ergo ibo interea, & Parnassi in rupibus alfis,
 Donec Musa iterum jubeat me exire, latebo.

LIBER NONUS.

Synopsis LIBRI IX.

*Liber hic culturam animæ, quoad mores, continet.
 Fingit enim author se in lunam abreptum fuisse;
 ubi, dum quid viderit exponit, dogma Pythagoricum
 de metempsychosi proponere videtur. Stultitia &
 scelus humanum genus populantur, & ad voluptatem
 avaritiam, superbiam, invidiamque incitant.
 Cum quibus in aère Demones conspirant, quorum
 reges quatuor uni summo subjectos, eorumque agmina
 quadruplicia, quatuor prædicta vitia excitantia
 analogice depingit. Inde ad rerum humanarum
 spectaculum conversus, quinque hominum species
 distinguit; pios nempe, prudentes, astutos, stultos
 & furiosos: quorum astutos & stultos sola doctrina
 morum emendat. Doctrina & sapientia differunt;
 & hæc quidem fere prorsus negligitur, cum tamen
 maxime necessaria sit. Quæ occasione diversa præ-
 cepta ad culturam animæ, quoad mores pertinen-
 tia succincte nec minus nervose tradit. Monachos
 vero ipsumque Papam in fine libri obiter quidem
 sed acriter tangit.*

SAGITTARIUS.

LUGESCIT jam Musa: fatis requievimus antris
 Castaliis: agedum plectro citharæq; resumpta
 Effice concordēs nervos, solitoq; favore
 Antiquum cane Diva melos, bona carmina menti
 Sint tibi, quæ quondam blandus dictabat Apollo
 Laurifera in silva, Pormessi ad fluminis undam.
 Nos vocat ecce alius labor haud inglorius: alta
 De specula, & summo Parnassi vertice, mores
 Spectemus varios hominum, vitamq; notemus.
 10. Jam medium mea cymba fretum tranaverat, &
 Canebant gelidis silvarum summa pruinis: (jam
 Quum mihi nescio quis Deus adstitit, & procul
 Expulit affulgens divino lumine noctem. (atram
 Tunc scopulum quendam aspexi, qui vertice nubes
 Exuperans, latè cœlum spectabat apertum,
 Difficilis primo accessu: namque aspera circum
 Saxa arctam fecere viam, plenamq; laboris,
 Imaque cinxerunt silvestres undiq; dumi:
 Mitior in medio: quantumq; accedit ad arces
 20. Æthereas propius, tanto clementius idem
 Præbet iter surgens, scopuloq; Theoreanomen:
 Illuc me Genius duxit meus, utq; cacumen
 Venimus ad superum, plana & plena omnia vidi
 Deliciis miris: quas si mea lingua referre
 Nunc velit, antipodas citius sol ibit ad imos,
 Et nox humenti terras velabit amictu.
 Dum moror, & miror latos lætosq; sagaci
 Mente locos, vox ecce polo delapsa supremo,
 Flecte (inquit) Stellate genu, regemq; precare
 30. Cœlicolum supplex, cujus sine numine frustra
 Carpere delicias scopuli conaberis hujus.

Ergo

Ergo humilis venerare Deum, favor omnis ab alto
 Defluit in terras: nihil est mortalibus ægris
 Utilius quàm cœlestem sancteque pieque
 Orando sibi quærere opem, & cognoscere divos.
 Talibus auditis, facie, manibusque supinis,
 Et genibus flexis, effudi has pectore voces:
 Magne pater divum, mundi suprema potestas,
 Quo nihil esse potest, nec fingi majus, ab omni
 10. Corporea stans more procul, tamen omnia fin-
 Corpora, vel prorsus mutari nescia, vel quæ (gens
 Temporis anfractu longo labefacta fatiscunt:
 Principium sine principio, fons unde bonorum
 Effluit omne genus, naturæ rector & auctor,
 Omnia comprehendens, at non comprehensus ab ullo,
 Majestas immensa, bonum, sapientia, vita,
 Ordo, decus, finis, mens, verum, lux, via, virtus:
 Nusquam habitans, & ubique habitans: immobi-
 lis, & dans

Affiduè motum cunctis: à quo omnia, & in quem
 20. Omnia, per quem etiam sunt omnia, semper ea-
 Conditione manens, nullo mutabilis ævo: (dem
 Maxima causarum, quæ certa lege revolvens
 Sideream molem, fatorum jura gubernas:
 Rex regum, cui mille adstant, & mille ministrant
 Agmina divorum, lætantum hymnosque canentum,
 Lucis in immensæ campis, extra extrema mundi
 Mœnia, ubi est veris sedes aptissima rebus:
 Te colo, te veneror, te nunc reverenter adoro,
 Atque precor supplex ut me spectare benigno
 30. Digneris vultu, vocemque audire precantis.
 Mitte tuæ lucis radios mihi, pelle tenebras
 Oppressæ (heu) nimium moribundo in corpore
 mentis,

Da rectam reperire viam, ne noxius error,
 Vanaque credulitas, & opinio cæca trahat me
 Præcipitem in falebras rerum & contagia vitæ.
 Nam sine te ingenium mortale, humanaque virtus
 Dum se tollere humo sperat, velut Icarus olim
 Disjunctâ compage ruit, pennisque solutis:
 Nec potis est sine te occulti penetralia veri
 10. Cernere, nec qua parte salus aut arte petatur.
 Largire ergo mihi, Rex ô dignissime regum,
 Ut te cognoscam, & placeam tibi: deinde sciam me;
 Quid sim, qua in terris causa productus, & unde
 Huc veni, actandem quod vita functus abibo;
 Quid mihi dum vivo sit agendum, sitque cavendum:
 Ut quum finierit Lachesis mea fila, diesque
 Ultimus abdiderit membra hæc exhausta sepulchro
 Mors fiat mihi grata quies, portusque salutis.
 His dictis iterum nostras vox impulit aures:
 20. Placasti æthereum numen, votisque litasti:
 Esto animo Stellate bono, tibi posse manere
 Hoc datur in scopulo, & cœlestes carpere fructus.
 Confestim his dictis tacuit, nilque addidit ultra.
 Ast ego sensi animo magnum accessisse vigorem,
 Atque oculis lumen, quo latius omnia cœpi
 Cernere, & antiquum superabam Lyncea viso.
 Mox me sensi etiam vento ad crystallina cœli
 Convexa extolli blandè, fursumque levare,
 Alitis in morem vulcania tela ferentis,
 30. Discussura polum tonitru flammisque coruscis,
 Quando cunque Jovem mortalia facta laceffunt,
 Jamque propinquabam lunæ, portasque videbam
 Partim auro insignes, partim candore nitentes
 Argenti puri: ingredior visu omnia lustrans,
 Ecce mihi occurrit venienti fortè Timalphes,
 Egre-

Egregius juvenis forma, & virtutis honore:

Qvem Jove diva Arete quondam est: nixa parente.

Hic me quamprimum agnovit (nam matre jubente

Multa diuque alias fuerat mecum ipse locutus)

10. Utque salus dicta est nobis ultroque citroque,

Admirans me multa rogat: mox ducit in urbem

Ingentem, quantam terrarum non habet orbis:

Mœnia surgebant solido ex adamante, sed ipsa

Propugnacula erant flammante extracta pyropo.

O quæ illic, quanta, & quam pulchra palatia vidi,

Templa, theatra, fora & magnarum strata viarum,

Cuncta ex argento, atque auro, gemmisque beatis!

Longè plura etiam vidi pulcherrima ibidem,

Singula, sed nequeo memorare, & singula quamvis

20. Possem, dii nolunt memorari singula vulgo.

Mirabar populum ingentem, innumerosque per

urbem

Vestibus indutos niveis incedere cives,

Serta quibus comptos cingebant florea crines.

Lati omnes, manibus gestabant lilia, & hymnos

Menarchi memores lunaria regna tenentis,

Gutturè dulcisono & concordi voce canebant:

Menarchum ingeminant, Menarchum carmine

laudant

Garrula Menarchum referebat sapius Echo.

Arcada hic domuit felice Marte Gigantes,

30. Ut mihi tunc retulit fido sermone Timalphes.

Namque ait, Arcadium totam sine montibus olim

Planitie ingenti campos habuisse patentes,

Terribilesque illud regnum tenuisse Gigantes,

Mænalon & Pholoën, & amantem lustra Lycæum,

Gestantemque humeris aprorum terga Eryman-

thum,

Et flagrantem odiis in cœlicolas Cyllenen:
 Qui primi ante alios nativo robore freti,
 Turpia sunt ausi convicia dicere lunæ:
 Se prius esse illa genitos, & nobiliore
 10. Stemmata conspicuos, ideoq; in sede locandos
 Ætherea magis, & divorum nomine dignos.
 Quinetiam insani struxere ad sidera turrim,
 Majorem, Nemrothe, tua, ferroqve recurvo
 Ter sunt conati de cœlo evellere divam,
 Sanguineam vultu, mortaliaqve arma timentem:
 Ter Menarchus eos multa vi reppulit, & ter
 Expressos nigro Saturni è gramine succos
 Injecit miseris, virusqve per ossa cucurrit.
 Obtiguerè illi extemplo, victiqve dolore
 20. Informes liquere animas, quas Tartarus imo
 Excepit fundo, cruciandas omne per ævum:
 Corpora sed valido penitus labefacta veneno,
 Membrorum molem in montes vertere superbos,
 Mutataqve suum nomen tenuere figura,
 Unde hujus facti memores, tantiqve triumpho,
 Solenni pompa celebrant pia festa quotannis
 Lunicolæ, regemqve suum venerantur ovantes.
 Progressi inde arcem petimus, quæ tota nitebat
 Auro gemmarumqve coloribus intertextis:
 30. Hanc nulli fas est mortali intrare, meus dux
 Inquit: proinde foris stetimus, spatiumqve per
 amplum
 Ingentis plateæ, diversa è parte videmus
 Adventare animas, consistereqve ante tribunal.
 E regione arcis positum, & mira arte paratum,
 Illic jura dabant animis, alteqve sedebant,
 Crimina censentes, nec non benefacta notantes,
 Quæ quisqve in terris vivendo gesserat olim,

Tres Jovis & Doxæ nati, Telescopus, atque
Dorophonus, semperque volens sibirecta Philo-
thus.

10. Hi merita & culpas æqvata lance videbant,
Arbitrioque suo paucos ascendere ad astra,
Innumeros vero ad terram descendere rursus,
Complures etiam in luna perstare jubebant.
Obstupui tacito obtutu, tandemque locutus:
Dic bone dux mihi quæso, inquam, si tartara in imis,
Sunt latebris terræ (ut perhibent) centroque pro-
pinquis,

Atque animas illuc vectas post corporis usum
Æacus & Minos & terrificus Rhadamanthus
Judicat, & meritas pœnas aut præmia confert,

20. Cur eadem hic fieri video, repetique peracta
Judicia, expendique iterum mortalia facta?
Ille autem, humanam mentem (respondit) opaco
Carcere membrorum clausam, ignorantia & error
Opprimit, & longè oppressam per devia ducit,
Hinc hominum genus in nugas & somnia prorum
Et procula à vero, nisi quis Deus adsit, aberrat. (est.
Non mirum est igitur si vestri multa poëtæ
Falsa canunt, quoniam paucis via cognita veri est,
Tutamen hæc memori mysteria pectore habeto:

30. Omne quod est supra lunam, æternumque bo-
numque
Esse scias, nec triste aliquid cœlestia tangit:
Quicquid verò infra lunæ convexa creavit
Omniparens natura, malum est, mortisque severas
Perpetitur leges, & edaci absimitur ævo.
Hæc loca disjungit medius lunæ orbis, utrique
Mundo interjectus, cœli confinia servans,
Ergo ubi terrenos artus liquere, feruntur

Huc omnes animæ, atque ipsis commissa fatentur
 Judicibus: quorum jussu, loca certa, suisque
 10. Moribus apta petunt, & habent sua præmia
 in illis.

Quanto quæque magis vitiorum fæce gravata est,
 Tanto etiam magis ad centri turbida tendit.
 Contra quo melior quæque est ac purior, hoc se
 Altius attolit, summoque propinquius orbi.
 At quibus æqua boni est animis mensura, malique,
 Hic remanent, habitantque diu lunaria regna:
 Donec post multos longævi temporis annos,
 Aut lapsæ in vitium rursus terrena revisant,
 Aut bene purgatæ æthereas mittantur ad arces.

20. Hæc ait, ast ego tunc, Cur tam paucæ ardua (dixi)
 Astra petunt animæ, & summo potiuntur Olympo?
 Cur sic in vitium pronæ labuntur, & ipsam
 Virtutem fugiunt miseræ, luci que tenebras
 Præponunt? cur fæda magis quam pura sequuntur?
 Unde illis tantus furor, & tam cæca voluntas?

Tunc ita respondit nobis Areteius heros:
 Et cupio, & fas est tibi me recludere multa,
 Judice te, pulchra, & scitu dignissima, quando
 Non te huc advenisse reor sine numine divum,
 30. Et divi hæc te scire volunt, ad limina quorum
 Nemo venire potest vivus nisi vectus ab illis.

Ergo audi, & quæcumque loquar, fac mente reponas.
 Sed prius hinc operæ pretium est secedere paulum:
 Ivimus, atque alia in specula confedimus ambo,
 Unde maris terræque orbem spectare licebat.
 Tunc has divino deprompsit pectore voces:
 Esse malæ per se nequeunt, nec sponte sua apte
 In vitium tendunt animæ, quarum æthere ab alto
 Est genus, & quarum divino è semine origo est:

10. Nec prava esse potest per se natura animarum:
 Quas Deus ipse creat, quo nil auctore mali fit:
 Sed sunt quædam aliæ causæ, quæ in tartara cæca
 Detrudunt miseras, & multo crimine scdant:
 In primis verò corpus: nam carceris instar
 Est animæ, quam dum membrorum nexibus arctè
 Implicat, æthereæ mentis suffocat acumen,
 Haud secus ac intus positam vas fictile flammam.
 Et nebula nitidum obducunt Hyperionis orbem.
 Tunc anima ipsa subit cunctarum obliviam rerum.

20. Tunc bibit infernam lethen, rasæque tabellæ
 Efficitur similis, quam dextera nulla notavit.
 Ergo ita captivam, & moribundo in carcere clau-
 sam,

Mille quidem illudunt pestes, mille undiq; monstra
 Oppugnantant quæque arte valent evertere tentant,
 Qualis viminea dum fortè quiescit acanthis
 In cavea, mulcens vario sua facta canore:
 Ad quam prorepit summissis corpore fallax
 Ælurus, miseramque infestans undiqve terret
 Venator murum ælurus, volucrumque peremptor.

30. Illa autem meruens rabiem prædonis, in omnes
 Obvolitat partes, ac se fugitando tuetur.
 Interea alter adest hostis, similiqve furore
 Attonitam infestat, donec per latius æquo
 Unguibus immixtis prensam extrahit intervallum,
 Et solito extractam mandens cum murmure glutit.
 Talis diverso hinc illinc urgetur ab hoste
 Infelix anima, & fugieus hæc retia, in illa
 Incidit, humano dum corpore clausa tenetur.
 Nescit enim quid agat, quo se retrahatve feratve

40. Et decepta boni specie velut ebria nutat.
 Unde nisi auxilio monitoris, & arte docentis

Paulatim in lucem è tenebris ducatur opacis,
 Deteriora petit semper, meliora refutans.
 Prima igitur labes animæ, & contagio prima,
 Præcipuumque malum, quod culpa corporis illi
 Evenit, est veri atque boni ignorantia, de qua
 Judicium falsum exoritur: quæ maxima pestis
 Humano est generi, de qua duo monstracreatur,
 Stultitia atque scelus, sed ab his malacuncta duobus,
 10. Proveniunt, quæcunqve homines patiuntur
 aguntve.

Quippe omnes peccant, vel quod bona falsa se-
 quuntur,

Stultitia monstrante viam: vel quod scelus illis
 Immittit stimulos, quibus in facta impia aguntur.

Propterea rectè aut stultus dici, aut sceleratus

Ille potest quisquis peccat ratione relicta.

Verum in parte animæ quæ concupit, ipsa recedit
 Stultitia atque illic habitans tentoria fixit:

In parte autem alia quæ irascitur, est scelus, armis
 Terribile atque dolis, & lethiferis aconitis.

20. Hi duo sunt reges magni, & magna agmina
 ducunt

A tergo, humanumque genus populatur uterque.

Ambo etenim veri expertes, falsoque creati

Judicio (ut dictum est) animas in carne sepultas,

Naturæque suæ immemores, ac lucis egentes,

In tria stagna erebi & mortis ducuntque trahuntque:

Quorum unum fertur limosum, illique voluptas

Præsidet: ast aliud spinosum dicitur, in quo

Regnat avaritia, & lucrandi effræna cupido:

At reliquo est nomen fumoso, cujus habet jus

30. Imperiumque tenet sitibunda superbia honoris,

In tribus his stagnis animarum maxima toto

Turba

Turba perit mundo, hæc illis immensa ruina est.
 Nam quæcunque undis merguntur talibus, illas
 Perdit amor carnis, fugitivorumque bonorum:
 Nec se ultra agnoscunt, cælique obliviam potant,
 Usque aded ut vitam præterquam corporis, ullam
 Esse negent, seseque aboleri in funere credant.
 O viles crassasque animas, & ab æthere profus
 Averfas, nil egregium, & sublime putantes,
 10. Sed pecudum more in terras tantum aspicientes?
 Sunt & causæ aliæ propter quas efficiuntur
 Præva animæ, unde malis multis jure afficiuntur.
 Namque ubi densatur nubes, pluvixque creantur,
 Et venti horrifono concursu fulgura gignunt,
 Illic pravorum sedes est dæmoniorum,
 Quorum opera fiunt pestes, insanaque bella,
 Et tempestates, terra pelagoque furentes.
 Horum astu, suasu, hortatu, impulsuque doloque,
 Turba ignara hominum ruit in turpissima quæque
 20. Flagitia: hinc recti, hinc obliviscuntur honesti.
 Sed quoniam tentatores & dæmones istos
 Perversos, paucis concessum est posse videre,
 Pauci ided credunt usquam reperiri illos:
 Imò aliud nihil esse putant quam nomen inane
 Plerique, ac veluti ægrotorum insomnia rident.
 Tu tamen hunc abs te errorem propelle, meisque
 Crede, fidemque adhibe (nam sunt verissima) xlicitis
 Utque scias melius nullas me fingere nugas,
 Jamjam oculis faxo propriis tute omnia cernes.
 30. Sed prius hic tentare opus est Thaumantida vo-
 Quæ mandata solet Junonis ferre per auras. (tis,
 Dissipet ut vento nubes, cœlumque serenet,
 Impediat ne te spectantem turbidus aër.
 Ergo Irin supplex tali sum voce precatus,

Iri decus cœli, vario spectanda colore,
 Quæ nube ingentem roranti porrigis arcum,
 Adversoque sinu radiantis lumina Phœbi
 Excipis, absorptasque ad nubila convehis undas:
 Iri hominum stupor, & Junonis nuntia magna,
 10. Thaumantis verè proles miranda vetusti,
 Redde precor nobis pulsa caligine clarum
 Æthera, & Æolio imbriferos pulcherrima claude
 Carcere diva Notos, proque his permitte serenos
 Stellati cœli Boream percurrere campos.
 Continuo his dictis septem de parte trionis
 Enicuit Boreas, & sic cis flatibus omnem
 Aëra purgavit latè, purumque reliquit.
 Post hæc nescio quo irrorans mea lumina succo
 Dux meus, aspice, ait, jam mundi arcana videbis.
 20. Pandite nunc vestros fontes, vestra antra sorores,
 Quæ juga lauriferi Parnassi excelsa tenetis,
 Et mihi (namque opus est) date centum in carmi-
 na linguas,
 Ut possim aëreos reges, populosque referre,
 Ludificatores hominum, scelerumque magistros
 Qui assidue vexant mortalia cuncta, suisque
 Artibus humanas tradunt in tartara mentes.
 Hic ubi puniceo conjux Tithonia curru
 Oceano emergit primum, primumque nitescit,
 Nocturnas abigens rubicunda luce tenebras,
 30. Ingentem vidi regem, ingentique sedentem
 In folio, crines flammanti stemmate cinctum,
 Pectus & os illi turgens, oculique micantes,
 Alta supercilia, erectus, similisque minanti
 Vultus erat, latæ nares, duo cornua lata.
 Ipse niger totus: quando nigra corpora prævis
 Dæmonibus natura dedit, turpesque figuras.

Dens tamen albus erat, fannæ albæ utrinq̄ patentēs
 Alæ humeris magnæ, quales vespertilionum,
 Membranis contextæ amplis, pes amplus uterq̄ve,
 10. Sed qualem fluvialis anas, qualemve sonorus
 Anser habere solet: referebat cauda leonem.

Nudus erat, longis sed opertus corpora villis.
 Multa illi adstabat turba, innumerusq̄ve satelles.
 Circū aderant longè lateq̄ve, quot agmina Xerxem
 Non habuisse puto, peteret quum Marte Pelasgos,
 Infelix, vix inde fuga rediturus inermi.

Quisque suis unicum manibus, follemq̄ve tenebat.
 Folle quidem ut capita inflarent, ventoq̄ replerent
 Illorum quibus aut magnas fortuna dedisset

20. Divitias, vel quos doctrina, robore, forma,
 Nobilitate, aliis multis præstare viderent:

Unco autem, ut quos implessent petulantibus auris
 Jam satis atq̄ve super, fumosa in stagna tumentes
 Pertraherent, prædam ranis colubrisq̄ve futuros

Atq̄ve aliis habitant illo quæ gurgite monstris.
 Regi huic (quem dixi) nomē fuit, estq̄ Typhurgo,
 Sic etenim agebat declarans cuncta meus dux.

Post hæc occiduas quæ Titan vergit in undas,
 Et prono curru extremis impendet Iberis,

30. Sollicitam direxi aciem, similemq̄ve priori
 Prospexi regem sublimi in sede locatum,

Aplesto cui nomen erat: populosq̄ve regebat
 Spirituum innumeros, Solis quoscunq̄ve cadentis
 Fert regio, atq̄ve plagis quicunq̄ morantur in illis.

Dipsada quisq̄ve manu dæmon gestabat & unicum,
 Tunc Jovis atq̄ Aretes natus, viden, inquit, ut ipso
 Quisque suum irritent angues, digitisq̄ laceffant?

Ut morsu graviore petant, graviore veneno
 Inficiantur terrenorum hominum vilissima corda?

10. Nam qui pestiferi laeduntur vulnere dentis,
 Amittunt mentem miseri, & caelestia prorsus
 Despiciunt, tantaque siti vexantur ut unquam
 Expleri nequeant, frustra que bibendo laborent,
 Dumque ita neque vicquam semper sitiunt quae bibunt quae
 Immemores mortis, sortis, caelique, sui que,
 Ecce adsunt diris armati daemones uncis,
 Abripiuntque illos, & adhuc sitientia figunt
 Guttura, spinosi stagni mergenda sub undas,
 Illic innumeris poenis plectuntur, & illic
 20. Plurima monstra latent, praesertim plurima hi-
 Moribus, assiduis quorum noctes quae dies quae (rudo,
 Intolerabiliter cruciati, denique reddunt
 Quem vivendo aliis olim extraxere cruorem,
 Nectales minuunt longissima saecula poenas.
 Ergo hic rex facit, & punit quos fecit avaros.
 His dictis converti oculos ad frigida mundi
 Sidera, quae geminam noster polus aspicit arcton,
 Et sua semper agit circum sarraca Bootes.
 Illic regem alium, video innumerasque malorum
 30. Spirituum turbas, Aquilonia regna colentes,
 Gestantesque hamos manibus, tunc dux meus inquit
 Rex hic qui gelidis Boreae dominatur in oris
 Luxuriae atque gulae est princeps, idemque Philocreus
 Nomen habet, non fraude aliis neque viribus impar
 O quantum noxae caecis mortalibus affert!
 Namque hamis quos ipse vides, dulcem inserit
 escam,
 Infectam tamen occulto, Stygioque veneno,
 Hisque capi jubet insulfos, stagnique lutosi
 In vada nigra trahi captos, & gurgite mergi,
 40. Qui mox mutati in brutorum corpora, fiunt
 Porci, asini, tauri, vulpes, ursique, lupique,
 Atque

Atque alia, humanæ quæ sunt expertia mentis.
 Nec fatis hoc, vespis, crabonibus, & scarabeis
 Torquentur miseri assidue, quæ plurima in illis.
 Obvolitant ripis animalia, ibique morantur.
 Talibus oblectant placantque Philocroa pœnis,
 Gaudia quæ carnis, spreta virtute, sequuntur.
 Hæc ait, ast ego, quæ vertex declivior austrum,
 Nubiferumque Notum gignit, genitumque per oras
 10. Anguiferæ Libyes, spatia in contraria mittit,
 Prospiciens visu intento, quanta agmina cerno,
 Et quantos passim conventus dæmoniorum,
 Hinc atque hinc nigris alis per inane volantum.
 Rex erat in medio magnus, magnaque corona
 In signis, qui torva acie, vultuque maligno
 Vibrabat stridens linguam patulo ore trifulcam,
 Vipereum in morem, & virus saniemque vomebat:
 Qualem murenæ coluber stimulatus amore,
 Gaudia conjugii metuens temerare veneno?
 20. Effundit summo in scopulo, effusamque reponit
 Cautibus in rigidis, mox saltu præcipitem se
 Dejecit in medias sinuosi fluminis undas,
 Sibilaque ingeminans charam vestigat amicam:
 Illa sono audito, confestim occurrit amanti,
 Multiplicique ambo contingunt corpora nexu.
 Ast ubi jam Veneris tandem est expleta voluptas,
 Emergit lætus coluber, pestemque relictam
 In scopulo repetit prudens, suaque arma requirit:
 Quæ si amota videt, vel proculcata, dolore
 30. Afficitur tanto, ut mœrens, vitamque perosus,
 Terque quaterque caput saxis illidat acutis,
 Donec morte animam & curas simul exuat omnes,
 Iste igitur rex talis erat, talesque videbam
 Esse suos populos: plerumque est regis imago

Vulgus, & ad mores accedere principis optat.
 Dextra erat ipsorum fallaci armata dolone,
 Lividaque ora, atrii dentes spumosaque labra:
 Regem hunc invidiæ esse patrem dominumque

Timalphes

Ajebat referens, ipsumque Miaстора dici,
 10. Quo instigante sui mortalia corda ministri
 Tartareis implent spumis; tunc improba pestis
 Diffundens sese, totos contaminat artus:
 Præsertimque oculos angit, ne prospera ferre
 Alterius possint, intabescantque videndo.
 Postremò infixis per terga dolonibus, ægras
 Extrudunt animas, triplici quas gutture mandit
 Cerberus, & manfas aconita in tristia vertit:
 Corpora scorpiones fiunt, & acumine caudæ,
 Quamvis blanda illis videantur brachia, lædunt.
 20. Sed tū jam medias contemplare aëris oras,
 Sarcotheumque vidē qui rex est primus, & idem
 Pessimus hunc alii reges metuuntque coluntque:
 Huic servit quicquid tenet orbis dæmoniorum,
 A quo ceu quodam centro genus omne malorum
 Emicat, ut radii solis de corpore manant,
 Aspexi hunc igitur, sævum horribilemque superbo
 Extantem folio, scelerataque sceptrā tenentem.
 Sanguineæ cristæ huic surgunt, & cornua septem
 Erecta. & totidem ingentes referentia turres.
 30. Auribus atque oculis lucent, & naribus ignes,
 Oraque fumosas evolvunt grandia flammās.
 Heu quod habet secum comites, quantasq; phalan-
 Instructas telis & bombiferis tormentis (ges
 Iste tyrannus agit, tanquam perfringere cælum
 Vellet & ætherea superos depellere ab aula.
 Tunc mihi ductor ait. Fuit hic pulcherrimus olim,

Supremoqve Jovi charissimus: at mala mentis
 Conditio, & lætis cognata superbia rebus,
 Attulit exitium misero, par namqve volebat
 10. Esse Deo, cupiens æqualem sedis honorem.
 Proinde relegari meruit, jussusqve Michaël
 Constituit certos illi inter nubila fines.
 Sæpe tamen priscæ laudis, veterumqve bonorum
 Non oblitus adhuc, & spe delusus inani,
 Bella movet superis, cælumqve irrumpere tentat:
 Hinc fragor, hinc tonitrus, metuendaqve fulmina
 fiunt,

Horrificiqve ignes nigranti nube coruscant
 Terrentur pecudes, humanaqve corda tremiscunt.
 Sed furit incassum, & vexat labor irritus illum,
 20. Nec potis est ultra æthereos intrare penates:
 Quiqve prius lucis lator, diciqve solebat
 Lucifer, est nunc noctis amans, gaudetqve vagari
 Per noctem, lemures secum & phantasmata ducens:
 Perqve diem interdum, quoties committere qværit
 Armatas nebulonum acies, & sternere cæsis
 Corporibus campos: vel qvum crudelia nautis
 Fata parat, miseraqve undis operire carinas:
 Aut qvum grande aliud tentat scelus: ille enim tunc
 In lucem prodit, sed clam: mittitqve latenter
 30. At loca certa suos famulos, qui corda malorum
 Instigant hominum, furiisqve audacibus implent:
 Et taciti inspirant mentem, non voce loqvuntur.
 Ast ego, qvæso (inquam) mi dux, jam dæmones istos
 Mittamus, resqve humanas tandem aspiciamus
 Namq; de hac specula facile est terramq; fretumqve
 Cernere: non leviter nos hæc spectacula juvabunt.
 Cœpimus ergo ambo mortalia contemplari.
 Mirabar primùm vario distincta colore

Corpora: nam media gens est quæ proxima Zonæ
10. Nigra erat, & crassis labris, crispisque capillis,
Et nuda, aut sinæ corio male tecta capellæ.

Quæ verò gelidis Boreæ reperitur in oris,
Vincebat candore nives, & frigora longis
Vestibus, ac multo vix defendebat amictu.

Hanc illamque inter gentem quicumque morantur
Innumeri populi, nigro tinguntur & albo,
Sed magis atque minus: quanta est distantia solis.

Talia dum stultè ad miror: quid frivola curas?

Quid vanos spectas humana in carne colores?

20. Dux meus inquit: erit melius perpendere mores
Atque animorum habitus varios, operumque figuras
Ex quibus agnosces, meque ostendente videbis,

Quæ sit vita hominum, & quantum chaos erret in
illa.

Principio tibi finge manum, quæ pollice cælum

Aspiciat, passis digitis: & pollice in ipso

Pone hominum genus illorum quibus optima
mens est.

Qui res humanas spernunt, divinaque tantum
Mirantur, quibus in primis sapientia cordi est.

Qui contemplari naturam atque æthera gaudent,

30. Innocui mites, justumque piumque colentes,

Quos neque divitiæ capiunt, neque turpia carnis

Gaudia, nec tumidi splendor titillat honoris:

Cœlestes homines, humano in corpore divi,

Rari adeò: perfecta etenim sunt omnia rara.

O utinam talem te Juppiter esse juberet!

Proximus huic digito est index, ubi ponere oportet

Prudentes homines: genus hoc est quippe secundum.

Estque bonum, tamen in terras declive, regendis

Urbibus

Urbibus ac populis aptum, rebusque gerendis,
 Iustitiam colit atque fidem, moresque pudicos:
 Non tamen exutum est terreno profusus amore.
 Cui si quando Deus rerum permittit habenas,
 Imperiique decus, tunc aurea sæcula fiunt,
 Tunc floret virtus, terrasque Astræa revisit,
 Pax viget, & vitium duris cohibetur habenis.
 Post sequitur medius digitus, qui infamis habetur
 In qua sede aliud genus est tibi constituendum,
 Illorum quibus est magnæ solertia mentis:
 Ingeniique vigor, nec non vis magna loquendi:
 10. Sed pravi sunt, iniusti, vitiisque referti,
 In terras curvi, nunquam æthera suspicientes,
 Astuti in primis, falsoque in pectore vulpem
 Gestantes, turbamque ignarum decipientes.
 Quumque odio virtutem habeant, quum numina
 temnant

Se simulant justos tamen ac virtutis amantes,
 Proque albis nigra, & pro nigris alba loquuntur:
 Omnia vel lucri faciunt vel laudis amore,
 Nec nisi præsentem vitam sperantve timèntve;
 Hi sunt qui semper prudentibus adversantur,
 20. Armatique dolis, confidentesque favori.
 (Quem sibi servitio turpi vel munere blando
 Conciliare solent) sanctis conatibus obstant
 Prudentum, & nubem veris rationibus obdunt:
 Quæ si non profunt artes, tunc res agitur vi,
 Utuntur ferro, flammis, atoque veneno:
 Lædere si nequeunt furtim, grassantur aperte,
 Ergo his militibus, sese ac sua regna tuetur
 Ipse malus dæmon, tali se robore fulsit,
 Tali præsidio terram sibi subijcit omnem.

30. Nam longè plures sunt, & longè asperiores

Astuti quàm prudentes, ideoque reportant
 Palmam plerumque, & victa probitate triumphant.

Qui quum sceptrâ tenent, & præfunt urbibus, ætas
 Ferrea regreditur, mæortia bella resurgunt:

Iustitiam & leges vincit furor; omnia demum
 Bachantur vitia impunè, & jacet obruta virtus.

Hochominum genere est nullum sceleratius inter
 Mortales, nec cœlicolis odiosius ullum est.

Proxima stultorum est sedes, quartoque locari

10. In digito debet, stultorum maxima turba est.

Quis nescit? gaudet stultis natura creandis,
 Ut malvis atque urticis & vilibus herbis.

Hi sunt obtuso ingenio, crassoque cerebro.

Et nihili pendunt animi bona, solaque ventris

Et Veneris, pecudum ritu, oblectamina quærunt;

Quos bipedes asinos ipsi mille artibus atque

Infidiis capiunt astuti, plurima eisdem

Persuadere solent injusta & falsa, suoque

Eloquio quocunque volunt ducuntque trahuntque

20. Credula quandoquidem est stultorum, ceu
 puerorum

Turba, sed in vitium magis: hæret opinio semper

Illis deterior quibus est quoque deterior mens.

Hinc est quòd stulti astutorum quam prudentum

Promptius auscultant dictis, & credere malunt:

Quippe ferunt prava astuti, & plerumque dolosa

Consilia, & vitium pulchro sub cortice velant.

Sed licet in multis astuti ludificentur

Hos quos dixi asinos, tamen una superstitionis

Est facilisque via, & cunctis jam cognita seclis,

30. Qua astuti in primis utuntur. Namque deorum

Addicunt sese templis, ac sacra ministrant:

Tunc implent urgentque metu insulsi corda:

Stulto-

Stultorum, terrentque minis, nisi numina placent
 Muneribus, redimantque datis sua crimina nummis:
 Quos ipsi mox accipiunt, quibus & sua sæpe
 Scorta sacerdotos casti, mulasque saginant.
 Nempe sacerdotum qualis sit vita, modusque
 Fallendi stultos, quis non videt? attamen ipsis
 Hæc impunè licent: tanta est clementia regum,
 10. Duntaxat ludo, ventri, Venerique vacantem.
 Hæc quoque dii faciles tolerant, parique videntur
 Pendere, qua sua sacra manu, quo pectore fiant:
 Quo probro in terris, quove afficiantur honore.
 Sed redeo ad stultos, quos quando extollit, & alto
 Collocat in folio, cupiens Fortuna jocari:
 O quot stultitias tunc omnia plena videbis?
 Quas memorare nimis longum foret, improbitas
 tunc

Exultat, virtusque movet contempta cachinnum.
 Tum choreis lautisque epulis, variisque vacatur
 20 Ludis atque jocis, tum scurrarum ac meretricum
 Agmina cernuntur passim, tunc sola voluptas
 Turpis & insipiens, toto dominatur in orbe.
 Qualis enim rex est, talis quoque subditus illi
 Esse solet populus, studiisque tenetur eisdem.
 Non est sola tamen stultis cognata voluptas:
 Ira frequens etiam quatit illos, pronus in iram
 Stultorum est animus, facile excandescit, & audet
 Omne scelus, quoties concepta bile tumescit:
 Tunc ferri sceleratus amor, rixæque cruentæ
 30. Surgunt, & gelidæ dant plurima corpora morti.
 Ergo ferum genus hoc hominum est, valdeque ca-
 vendum,

Ultimus est digitus minimus, quo sæpius aures
 Scalpuntur, dicique ideo solet auricularis:

Hic locus est infanorum qui mente videntur
 Exuti, quibus est usus rationis ademptus.
 Quorum si nunquam cesset furor, expedit illos
 Oppetere, & tantum moriendo relinquere morbum,
 Ergo hominum duo sunt genera, & non plura bonorum.

Cætera (nam mala sunt) vitato sedulus; aut si
 10. Non vitare potes saltem irritare caveto:
 Nam furit atque ferit sævissima bellua vulgus.
 Postquam sic fata est proles Areteia nunquid
 A vitis (inquam) possunt ad honesta vocari
 Officia, astuti & stulti? an via nulla medendi est
 Criminibus? vel si qua via est, edisserere quæ sit.
 Tali autem mihi tunc respondit voce Timalphes:
 Natura ut multos humano in corpore morbos
 Ingenuit, sic multa animo mala contulit ægro,
 Atque suos parti utriusque est largita labores.
 20. Aspice quanto hominum genus amplectatur
 amore,

Opportuna tamen medicamina multa creavit:
 Quod nisi fecisset, nimis iracunda fuisset.
 Ergo eadem nocuit, quæ profuit, utque nocendo
 Ingeniosa fuit, fuit ingeniosa medendo:
 Ut dubites marerne an sit dicenda noverca.
 Sed nunc mittamus morbos, & pharmaca, quæ sunt
 Corporis, ista patent jam multis edita libris.
 Deque animo (ut melius quæ me paulò anterogasti
 Percipias,) quantum res postulat ipsa, loquamur.
 30. Principiò ut jussu naturæ rustica tellus,
 Vrticas tribulosque & vilia gramina gignit,
 Ni cultura frequens adsit, multòque labore
 Ingratas rastris ac vomere dissipet herbas:
 Nec fatis hoc, opus est etiam bona semina ibidem
 Sparge-

Spargere, & assidua sparsis insistere cura:
 Sic animus dum corporeo stat carcere vinctus,
 Horrescit densis vitiorum sentibus, & fit
 Penè ferus, nisi prudenti cultore juvetur
 Qui vitia expungat, virtutesque inferat aptè.
 10. Sed quæ sit cultura animi, fortasse requiris.
 Est sophia, est inquam sophia: hanc intellige, mores
 Quæ docet, atque probos homines facit, & vivendi
 Rectè monstrat iter mortalibus, ut pietatem
 Justitiamque colant suadens, & crimina vitent.
 Sola hæc nimirum sophia & sapientia vera est,
 Non ea cui passim medici vafrique cuculli
 Temporibus nostris incumbunt nocte dièque,
 Quærentes rerum abstrusas evolvere causas,
 Naturæque intus latitantis pandere claustra,
 20. Materiam primam, vacuumque, ac mille Chimeras
 Inflatibus buccis ructantes, ut videantur
 Docti, & rugosas distendant ære crumenas.
 Obellam sophiam, cujus studiosa juvenus
 Aut inhiat lucro, aut sterili ambitione tumescit!
 Sed nil candidior, sed nil moratior exit.
 Non hæc est cultrix animi, & sapientia dici
 Jure nequit: potiusque vocanda scientia, si non
 Ambiguos veri calles decepta relinquit.
 Ergo hanc qui didicit, scit, non sapit: atque scientis
 30. Nomen habere potest forsan, sed non sapientis.
 Hæc duo sunt etenim spatiiis disjuncta reductis,
 Suntque operum diversorum, sapientia fructum
 Producit vitæ, fert ipsa scientia florem.
 Prodest iila, sed hæc ornat: considerat illa
 Quæ sunt intra hominem, hæc circa exteriora va-
 gatur

Illam piæ ac justæ, hæc doctæ facit atque disertæ.

Proinde animi cultrix sola est sapientia, mores
 Quæ docet, ut dixi, hæc etenim vitia omnia vellit,
 Virtutesque ferit, quas cœlesti irrigat imbri.

10. O humani generis lux, ô via vera salutis,
 Præsidium, portus, solamen, regula vitæ,
 Opax & medicina animi, ô venerabile asylum;
 Suavior ac potior sapientia nectare! quis te,
 Quis te nunc amat aut sequitur? tibi quis locus,
 aut quis

Est honor in terris? quondam regnare solebas
 In templis, in porticibusque, & gymnasiis &
 Consiliis, regumque aulis. Nunc cognita nulli es:
 Sed pro te regnant nugæ, & mera somnia vatum.

Quid nunc in ludis pueri, imprudensque juvenus
 20. Discit? fabellas turpes, vel prorsus inanes.

Ecce sedens altè præceptor, codice aperto
 Excreat: & postquam circum spectavit hiantes,
 Arrectasque aures tironum, voce sonanti
 Aut tragicas larvas, aut comica scorta referre
 Incipit, aut veterum insanos effutit amores:
 Aut quod monstruosum & sævum & plorabile narrat
 O caput elleboro dignum! sic pectora pura

Imbuis? & rerum ignaros hac fruge saginas?
 Hoc sale conditur tenera ac petulantior ætas?

30. Non pudet his nugis absumere turpiter ævum?
 Hinc tot ubique vides pravos, tot ubique scelestos:

Hinc & tanta seges vitiorum crescit ubique,
 Quando nulla animis cultura adhibetur honesta.

O curruptores, non cultores puerorum!
 Discite vos prius, inde aliis ostendite rectam
 Vivendi formam, & sanctos inducite mores,
 Ne pecudum ritu vitam ducatis inertem.

Tu verò Stellate audi: id namque docebo.

Et paucis, quæ animus tibi fit ratione colendus:

10. In primis unum esse Deum meditare frequenter,
Immensum, æternum, summum, optimum & omni
potentem,

Qui cælum, & toto fulgentia sidera cælo,
Cæteraque aut oculis apta, aut non apta videri,
Ex nihilo, nutu solo, sine tempore fecit,
Factaque perpetuo studio servatque regitque.
Hunc venerare, time, cole, lauda, & sæpe precare,
Nocte dieque, oritur, quum sol, quumque occidit,
& quum

Aequali spatio meta disjunctus utraque est.

Nam prima est virtus, prima est sapientia, regem
20. Cælicolum patremque hominum cognoscere,
amare,

Sinceroque animo laudare, timere, precari,

Hoc sine virtutes alias nihil esse putato:

Hoc verò solum penè est satis. Ergo teneto

Corde ac mente Deum sæpe, & sæpe ore vocato:

Hæc pietate potest tibi nil contingere majus.

Hæc ad virtutes alias est janua, quippe

Divino nequeunt prorsus sine numine haberi

Virtutes alix, & nequeunt vitia ipsa caveri.

Præterea cives cæli, angelicasque cohortes,

30. Et summi regis famulos, sanctosque ministros

Divinæ majestatis jussa efficientes,

Adstantesque illi feliciter omne per ævum

Aetheris in campis puri semperque sereni,

Sæpe piis precibus supplexque orare memento,

Ut tibi præsto adsint, ut sæva pericula pellant,

Dignenturque Deo te commendare, profectò

Possunt atque solent multum prodesse rogant?

Angelicæ mentes, humanaque vota secundant.

Nec fis tu è numero illorum (cave quæso) putant qui
 10 Nil melius naturã homine, ac nil dignius usquam
 Finxisse, infani: quum tot terraque marique
 Vivere conspiciant animalia: in æthere credunt
 Stellarumque globis nullos habitare colonos,
 Et deserta poli censent spacia ampla beati.
 O curvas animas, ô pectora plena tenebris?
 Percipere humani sensus non omnia possunt:
 Plurima sunt quæ oculos fallunt, sed mente vi-
 dentur,

Unde acies mentis potius ratioque sequenda est,

Quæ docet esse deos, cælumque habitari: ergo
 20. Aut stellæ dii sunt, aut lucida templa deorum:

His fundamentis jactis, amplectere deinde

Justitiam, & per te nulli unquam injura fiat,

Sed verbis aliisve modis fuge lædere quenquam:

Quodque tibi nolles aliis fecisse caveto:

Quodque tibi velles, aliis præstare studeto.

Hæc est naturæ lex optima: quam nisi ad unguem
 Servabis, non ipsè Deo (mihî crede) placebis.

Postque obitum infelix non aurea sidera adibis.

Alterius famam vel honorem tangere, vel rem

30. Invidia, aut ira, aut suadente cupidine, noli:

Immo juva, quos esse bonos intelligis, omni

Sedulitate: malisque interdum gratificare,

Quò tibi vel nunquam noceant, vel parcius obsint.

Nec te à justitia retrahant mala munera, amorve,

Aut odium, namque hæc tria sunt quæ lumina
 mentis

Præstringunt, rectoque homines à limite trudent:

Sed memor esto Dei semper, mortisque futuræ.

Post hæc illecebras omnes fuge corporis, atque

Fræna voluptati durissima pone: voluptas

10. Improba perniciem ingentem mortalibus affert:

Nil magis adversum est virtuti, tendere sursum

Nititur assiduè cognato ad sidera virtus:

Contrà inimica polo, semper petit ima voluptas,

Et pecudum it morem despectat cernua terram,

Suffocans animi vires & corporis: unde

Ignavos facit, & morbos inducit amaros.

Hæc illa est Circe, hæc Syren, hic hamus iniqui

Dæmonis: hoc laqueo innumeros capit, & prohibet

Post mortem patrii redeant ad limina cæli, (ne

20. Callidus, & secum tenebris includit avernis.

Has ergo infidias, hoc blandum & dulce venenum

Hostis tartarei, quantum potes aufuge cautus:

Ne te pæniteat frustra, quum serior ætas

Sentiet ingenium, famam, rem, membra perisse

Exiguo mellis gustu, & dulcedine inani.

Tunc etenim, ut multi, dices, O tempore pulchra

Quàm malè vos novi! quò fugistis? miserum me,

Si mihi nunc reddat pueriles Juppiter annos,

Et liceat Samios iterum contingere ramos,

30. Pergam illuc dextro quò tendit littera cornu:

Sit licet angustus limes, perque ardua surgat,

Est melius virtute nihil, quæ permanet omni

Tempore, quæ laudem tribuit, largitur honorem,

Censum auget, vitam servat, post funera durat,

At me infelicem decepit blanda voluptas,

Quæ jam pridem abiit, meque inter damna reliquit

Namque ego dum juvenis meretricia lustra fre-

qvento,

Dum ventri & somno, & ludo sum deditus amens,

Discere nil volui, studium librosque perosus,

40. Contempsiq; bonas artes: nunc (heu) video me

Indoctum, infamem, sine nummis, corpore fracto.

Mente hebeti, sensu obtuso : vixi hactenus, ut qui
Dum stertit, vigilare tamen se credit, & errat.

Talia ab ignavis jactari verba frequenter
Consuerunt, ubi jam morti vicina senectus
Expendit sero malè ductam examine vitam.

Maxima pars pecore amisso præsepia claudit
Tumque sapit quum calva retrò fortuna recessit :
Et medicum quærit, quum spes est nulla salutis.

10. Omiseri, dum tempus adest, cognoscite tempus:
Nam fugit hora levis, nec scit fugitiva reverti.

Nil lacrymæ & gemitus defuncto corpore profunt:
Utilis est medicina suo quæ tempore venit.

Quare tunc opus est quum florere incipit ætas.
Virtutem amplecti: tunc rectum carpere oportet
Videndi callem, & studiis incumbere honestis:

Tunc est utendum ratione, animusque regendus
Consilio, dum mollis adhuc, ne fortè malarum
Melle voluptatum captus, petat avia præceps.

20. Qui sapit, hic sapiat citò: nam sapientia serâ
Proxima stultitiæ est, fertque importuna dolorem,
Deplorans frustra grave & irreparabile damnum
Est tibi præterea fitis improba divitiarum
Omnino, & scelerata auri vitanda cupido:
Namque ubi avaritia est, habitant fermè omnis

ibidem

Flagitia, impietas, perjuria, furta, rapinæ,
Fraudes atque doli, infidiazque & proditiones,
Iurgia, & infandæ cædes, quid singula narrem,
Denique sordidus nil est, nil pejus avaro:

30. Qui totus terræ immerfus, ceu talpa, cupit nil,
Nil amat agnoscitve aliud, quàm munera terræ;
Propter quæ solet omne scelus patrare, Deumque
Nullum alium, præter nummum, væsanus adorat.

Nec

Nec videt infelix quàm sit fragilisqve brevisqve
Vita hominum, & quàm moras contracto semper
ab arcu

Excuiat gelidas humana in corda sagittas,
Nec juveni parcat, nec docto, nec locupleti,
Sed quodcunqve caput nullo discrimine pulset:
Sæpe etiam proprius tunc sit quum longius esse
10. Creditur & subitus ferat improvisa tumultus.

At tu divitias terrenas, & bona cæcæ
Subiecta imperio fortis, nec pendere magni,
Nec multum curare velis, nam propria cuiquam
Non ea sunt quæ pro arbitrio largitur & aufert
Instabilis Fortuna suo; vel morte recedunt.

Diversos dominos permutatura vicissim.
Sunt alia inqvirenda tibi bona, sunt potiores
Divitiæ cupiendæ, omni quæ tempore durant:
In quas nec morti, nec forti est ulla potestas.
20. Has cumulare tibi studeas noctesqve diesqve:
Nam verè tunc dives eris, vereqve beatus.

Cætera, quæ vulgus demens miratur & optat,
Si tibi sint, nummi, fundus, domus & pecus, illis
Utere, (quis prohibet?) justè tamen atqve modestè:
Quumqve potes, miserere inopum, & ne despice
egenos,

Hoc pacto acquires laudem, æternamqve salutem
Et pro terrenis cælestia munera habebis.
Non homo, sed lupus est, quem non clementia
tangit,

Qui non alterius miseranda sorte movetur,
30. Qui negat auxilium socio præstare roganti.
At si pauper eris, patienter sustine, & æquo
Pectore pauperiem tolera: magis ille sinistris
Casibus afficitur, plus curarum atqve laborum

Perperitur, qui plura tenet, cui plura dedit fors,
 Deprimiturque adeo rerum gravitate suatum,
 Ut contemplari nunquam caelestia possit.
 Esse levem & vacuum terrenae facis oportet
 Illum qui aethereas animo vult tendere ad arces.
 Nam quo quisque magis terram petit, hoc magis alto
 10. Abstrahitur caelo, supera quoque a luce recedit,
 Atque ubi quisque suos thesauros possidet, illic
 Assidue cor habet, semper convolvitur illic.
 Est igitur multis, paupertas utilis, illos
 Exonerans, ut ad astra volent levioribus alis.
 Sed tibi non minus est vitanda superbia, mater
 Rixae odiique urbes studia in contraria scindens,
 Excidiumque ferens multis. Hac peste laborans
 Olim Roma ruit, civili oppressa furore.
 Hoc fuge tartareum monstrum, si quaeris amicus!
 20. Esse Dei, & tandem caelo post fata potiri,
 Nemo superbus amat superos, nec amatur ab illis,
 Vult humiles Deus ac mites, habitatque libenter
 Mansuetos animos procul ambitione remotos:
 Inflatos vero ac ventosos deprimit idem,
 Nec patitur secum puro consistere Olympo.
 Ergo utres tumidi quid vestra superbia vobis?
 Quid tituli illustres, praeclearaque nomina profunt?
 Quae citò mors rapit, & lethaeas mergit in undas?
 Laudari à vulgo cupitis, vulgoque placere:
 30. Dicite, iudicii quid habet plebecula veri?
 Vos putat esse deos: quid tum? quum sitis a felli,
 Humana exterius tantum apparente figura?
 Fallitis ignaros homines, non fallitis ipsos
 Caelicolas: imò his risum stomachumque movetis:
 Nam vestros mores, occultaque crimina norunt.
 Sed vos, o caeci, divos nihil esse putatis:

Nec superesse animas, extincto corpore, vestras
 Creditis, atque ideo presentis commoda vitæ
 10. Optatis tantum, deridetisque futuram.
 Quam multæ pecudes humano in corpore vivunt!
 Hinc vestri erroris causa est, vestraque ruina,
 Quod nil crassa acie nisi corpora crassa videtis,
 Nec veras res, sed rerum cognoscitis umbras.
 Maxima pars fumo gaudet, fumoque repletur.
 Stulti, quid fumo est levius? quid inanius? aut quid
 Ridiculum magis esse potest quam querere hono-
 rem

Immeritum, & causas veri contemnere honoris?
 Aspicimus pravos, indoctos, mentis egentes,
 20. Sublimi in folio positos, dominarier illis
 Qui se sunt longè meliores, & quibus ipsi
 Deberent servire magis; nempe improba ludit
 Rebus in humanis Fortuna, & lege sine ulla
 Omnia confundit, plerumque ad sidera tollens
 Ignavos servos, pistrino & carcere dignos.
 At si sana foret, solis sapientibus orbem,
 Ut decet, ut par est, committeret ipsa regendum,
 Cuncta etenim rectè fierent, legesque vigerent:
 Sacraque tractarent puri innocuique ministri,
 30. Et dii se finurent mortali luce videri:
 Sed personatis gaudet temeraria nimis
 Fert tamen ista Deus summus, qui talia posset
 Corrigere & cur nos etiam non ista feramus?
 Quid prodest verum firma ratione tueri,
 Et nihil proficere, atque odium sibi querere frustra?
 Spernitur, ac damnum patitur sapientia, cui non
 Respondent vires, quam nulla potentia fulsit
 Unde tacere quidem præstat: tu despice laudes
 Infultas vulgi, & fortunæ munera cæcæ:

10. Atque Deo studeas omni virrute placere
 Post cineres est verus honos, & gloria vera,
 Quæ datur astrifero in cœlo justisque piisque;
 Tunc mites humilesque suo lætantur honore.
 Ast Stygia mæsti lacrymans in valle superbi.
 Postremò compeſce iram, parit ira furorem,
 Turpia verba furor: verbis ex turpibus exit
 Rixa: ex hac oritur vulnus: de vulnere lethum.
 Ira adèò mentem confundit, ut ebria bile
 Ferventi, nequeat dignoscere quid sit agendum:
 20. Judicii que expers plerunque per avia tendat.
 Mox dolor atque pudor facta consulta sequuntur.
 Ergo cave hanc, animumque rege, & te vince, fe-
 rendo

Fortiter: egregia est etenim patientia virtus:
 Qua quicumque caret, careat probitate necesse est,
 Sitque ferus, semper rixas & jurgia semper
 Exercens: propria est nimirum rixa ferarum,
 Pax verò tranquilla decet mortalia corda.
 Vir bonus & sapiens quærit super omnia pacem,
 Vultque minora pati, metuens graviora, cavetque
 30. Ne parvo ex igni scelerata incendia surgant.
 Qui nil ferre potest, hominum commercia vitet,
 Et solus degat filvis aut montibus altis.
 Qui verò humanos cœtus urbesque frequentat,
 Discat multa pati, frænisque coërceat iram,
 Dissimulans conceptam arcano in pectore bilem:
 Nec facile, atque levi de causa, abrumpere pacis
 Vincula velit, quantumque potest ignoscat amicis,
 Ut possit quam aliis veniam dedit, ipse mereri.
 Pauca hæc de cultura animi dicenda putavi,
 40. Sufficiuntque satis. Potuiffem his addere plura:
 Sed cui sunt hæc pauca, illi non cætera deerunt:

Advenientque ultro quæcunque videntur omiffa:
Nam comprehenduntur tacite, & clauduntur in iffis.

Attamen interea fapientum incumbere libris
Eft operæ pretium, & rerum perquirere caufas,
Denique doct̃rinis variis componere mentem:
Quippe animus fine doct̃rina eft ignavus hebesq̃
Hoc igitur pacto (ut dictum eft) florefcere poffunt
Virtute ac meritis ftulti aftutiq̃ colentes

10. Sefe animumque fuum, & cœlefti fede potiri
Talia dum memorat ductor meus, ecce deorum
Nuntius, Atlantisque neposq̃ Jove miffus ab ipfo,
Aftitit, atque jubet fupera ad convexa Timalphen
Irecitò namque ajebat dudum effe vocatos

Cœlicolas omnes Jovis ad tecta aurea fummi:
Velleque de rebus gravibus nonnulla referre
Morum, utrum quofdam monachos in colle man-
nentes

Extra urbem, cujus prope mœnia labitur atque
Intrat in Adriacas pifcosus Ariminus undas,
Divitiis deceat privari, & partibus illis
Quas auferre folet cristatis villica gallis:
Quum fint lafcivi nimium, nimiumque fuperbi;
Et fpernant omnes, & turpia multa licenter
Committant, fenis exemplo qui præfidet illis.
Proh pudor, hos tollerare poteft ecclefia porcos;
Duntaxat ventri, veneri, fomnoque vacantes?
Quo audito confestim abiens Areteius heros,
Mercurio me commendat, qui ad tartara iturus,
Plutoni fecreta patris mandata ferebat,
Hic comprehenfum arctè tenuit me. & nubila vexit
Per media in terras, quo Thufeus tempore Clemens
Intra Felfineos habitans cum Cæfare muros,
Florentinam urbem longa obfidione premebat,

Q

Ergo

Ergo Atlantiades, quatiens talaribus auras,
 Pervenit tandem sancti ad prærupta Marini
 Saxa, & stelliferum ferientes æthera rupes.
 Inde, brevi lapsu, posuit me in pinguibus agris
 Verruculi mox infernas properavit ad oras.

LIBER DECIMUS.

Synopsis LIBRI X.

Hoc libro culturam animæ, quoad scientias & artes, plenissime absolvit auctor. Sub principio autem vehementer satis & ironice in Monachorum hypocrisiam & luxuriam invehitur. Deinde Methodum studendi proponit. Sapiens omnia sua, quocumque tendit, facile secum portat, dives agris non ita. Sophi veteres Deum precati lapidem philosophorum acquisiverunt; cuius parandi modum enigmatically describit. Sapientem connubio adstringi non decet; bellum nisi pro aris & focis omnino dedecet. Homines ad virtutis amorem excitat auctor, Eremitæ cujusdam exemplum proponens, cui scelera hominum nauseam moverant. Spiritus Dei corda solus purificat, quo imbutus paucis ad vitam sustentandam indiget. Vita duplex animi & corporis hanc vulgus, illam sapientes vivunt. Pravi animam mortalem esse credunt & optant, boni contra. Meditatio miseriarum humanarum hominem ad Deum adducit, de quibus egregie perorat. Aulam Papalem ipsumque Papam Clementem per transennam lepide perstringit. Consideratoque quam impossibile sit, in terris ad veram Sapientiam pervenire, huic libro finem imponit.

CAPRICORNUS.

SALVE Atlantiades: Stygia de valleredisti
 Tam cito? dic quæso, quidnam Plutonis in aula
 Nunc agitur? Fit rixa ingens, ingensq; tumultus
 Cur hoc? Dicam equidem, quamquam festino re-
 verti

Ad superos, tanta est Turcarum, Christicolumque,
 Ac Judæorum turba illic, ut locus illam
 Non capiat. Vacui nihil est, sunt omnia plena,
 Vestibulum plenum, plena atria, regia plena,
 Templâ, domus, plateæ, fora, mœnia, denique
 tota urbs,

10. Et campi, & colles, & frondiferæ convalles,
 Usque adeo ut sese impellant, trudentque vicissim
 Calcibus & pugnis & moribus, aspra gerentes
 Prælia: nam ferro nequeunt decernere manes,
 Nec fas est illis iterum succumbere morti,
 Vix potui transire, & Ditis limina adire,
 Per densas umbrarum acies, cuneosque coactos.
 Fit via vi: irrumpens aditus, arctissima laxo
 Agmina, disjiciens crebro hujus verberare virgæ.
 Tandem pervenio ad nigri penetralia Regis,

20. Quem video tristi efflantem suspiria vultu.
 Postquam illi exposui patris mandata, jubentis
 Solvi Antichristum è cavea, terrasque per omnes
 Emitti, ut faciens miracula falsa, docensque
 Jam summam advenisse, mundi que ruinam,
 Omnia perturbet, pecudes, hominesque, deosque:
 Imperat hoc etenim fatorum immobilis ordo:
 Quæso (inquam) Pluton, cur sic es tristis? at ille
 Nonne tibi indignum, injustum, infandumque
 videtur,

Vos adeo latum cælum, immensumque tenere,
 10. Quum fitis pauci, quumquæ illuc vix hominum tres
 Vel paulò plures, longo post tempore pergant:
 Et me tam angusto in regno & parvo esse locatum
 Quò innumeri veniunt mortales qualibet hora?
 Omnes Judæi, Turcæ omnes, non tamen omnes
 Christicolæ (fateor,) sed certè portio major
 Huc huc descendunt, hæc ad vivaria currunt,
 Cur ad nostra magis mittuntur limina? vel cur
 Ille meus frater, qui possidet æthera, saltem
 Presbyteros, fratres, monachos, non accipit intra
 20. Septa poli, sedesque suas, & continet illic?
 Non pudet, hos homines qui in templis tam bene-
 cantant

Quaque die, & sacris in turribus æra fatigant,
 Qui tot thura adolent, tot scortorum miserentur
 Qui solvunt alios, sua crimina solvere nolunt,
 Qui vespillonum funguntur munere, & ornant
 Tempia Deum statuis, picturis, atque sepulchris:
 Mittere ad infernas sedes, & plectere pœnis,
 Millia quot non fert fitiens Apulia muscas?
 Pontifices etiam summos nihil ille veretur:
 30. Imò jubet cunctis aliis pejora subire
 Supplicia: unde Erebo miseri clauduntur in imo,
 Atque illic miris cruciatibus afficiuntur.
 Quare Cylleni quum sidera summa revises,
 Dic fratri, dic (quæso) meo me cuncta libenter
 Facturum quæcunque jubet: sed consulat idem
 Regno etiam nostro, & nostras non despiciat res:
 Aut trahat hinc aliquot manes, aut tartara laxet.
 His dictis, Faciam, respondi, atque inde recessi.
 Nunc redeo ad superiores, & me properare necesse est.
 40. Infelix, nostrique memor, tu Musa memento

Verficulos dictare mihi: nam charta parata est,
 Et calamus, nec scribenti grata otia defunt:
 Incipe, meqve doce, qvali sophus ordine fiat,
 Principiò nasci fausto sub fidere oportet,
 Illum qvicumqve est sapiens felixqve futurus:
 Distat enim multum qvali sub imagine, qvali
 Sub facie cœli qvisqvam nascatur: ut ajunt,
 Qvi astrorum motus, vires, & nomina norunt,
 Et geneses hominum observant, & fata recludunt;
 10. O qvàm magna, &, qvàm miranda potentia cœli
 Qvo sine nil pareret tellus, nil gigneret æqvor (est,
 Cœlum est Oceanus, rerum pater: astra, sorores
 Sunt nymphæ: omne bonum in terras delabitur in
 Esse igitur sapiens & felix nemo potest qvi (de.
 Nascitur adverso cœlo, stellisqve sinistris,
 Per magni refert etiam, qvos qvisqve parentes
 Accipiat, qvo fit pacto nutritus, & à qvo
 Instructus, nam qvos mores puer adbibit, & quas
 Artes à teneris didicit, retinebit adultus.
 20. Illa diu durant, animisqve tenaciter hærent,
 Qvæcunqve à primis nascentes hausimus annis.
 Ergo sit probus & doctus prudensqve magister
 Qvi puerum instituat, cogatqve assuescere honestis
 Utqve peritus eqves, nunc huc nunc torqveat illuc
 Indomitum, frænis simul & calcaribus utens.
 Nectantùm verbis moveat, sed validius ipsum
 Exemplis moveat, qvid enim benè dicere prodest,
 Si malefacta aliud monstrant, verbisq; repugnant?
 In primis studeat lascivis atqve scelestis
 30. Arcere à sociis: commercia turpia sanctos
 Corruptunt mores: multi hoc periere veneno.
 Vis tu nosse hominem qvalis sit? perspice amicos
 Illius: associant similes natura, Deusqve:

Cum paribusq; pares habitant, vivuntqve libenter,
 Valde igitur caveant cum præceptore parentes,
 Ne puer aut juvenis lascivus & improbus illum,
 Quem fore felicem ac sapientem gnæviter optant,
 Moribus ob scænis contaminet: (heu facile omnes
 Labimur in vitium, & facilè ad pejora movemur!)

10. Interea puer hic quem fingimus, ut sapiens sit,
 Græcis incumbat libris, pariterqve Latinis:

Et quantum potis est, evadat doctus, honestos
 Perlegat auctores, & scripta in honesta refutet.
 Indoctum rarè esse probum contingit, & atras
 Errorum in tenebras mentem ignorantia trudit.

Attamen à studio nimio, nimioqve labore
 Abstineat: ne dum sapientia quæritur, amens
 Fiat, vel morbum incurrat, seseqve trucidet
 Immodica officiunt, nec longo tempore durant.

20. Interdum genio indulgens, animumq; relaxans
 Et vacet, & ludat nempe interjecta vigorem
 Fert requies, reparant tempeſtiva otia vires.

Sed quanquam dignæ scitu pulchræqve bonæqve
 Disciplinæ omnes videantur, sunt tamen istæ
 Præcipuæ, & quæ naturam & quæ sidera pandit,
 Hiscè igitur totis incumbat viribus, hæc

Perdiscat sophus hic noster, jam grandior ævo,
 Inque harum studio graviore conterat annos,
 Et simul (ut dictum est supra libroqve priori)

30. Culturam exercens animi, justusqve piusqve
 Fiat, & exornet duplici sua tempora lauro
 Quam pulchrum est hominem pariter doctum esse
 probumqve

Et scire & sapere! insipiens doctrina timenda est.
 Ut furiosus habens gladium, sic doctus iniquus,
 Verum non satis est animum curare, bonisqve

Moribus

Moribus & doctrina æquè componere, quando
 Corporis est etiam ratio non segnis habenda.
 Corpus enim malè si valeat, parère nequibit
 Præceptis animi magna & præclarajubentis.
 10. Quare danda opera est ut victus sit bonus, unde
 Gignatur sanguis purus, nam noxius humor
 Plerumque ex pravis epultis per membra creatur.
 Ebrietas est vitanda, ingluviesque ciborum:
 Quippe caput stomachumque gravant, fumisque
 cerebrum

Involvunt, stupor hinc sequitur, somnusque diurnus
 Parcus edat, parcusque bibat, vir doctus & æquus.
 Excercere etiam corpus mediocriter apto
 Tempore conducit multum, viresque reducit.

Segnities robur frangit, longa otia nervos
 20. Debilitant, ignava quies effœminat artus.
 Præterea calor immodicus, frigusque cavendum est;
 Atque aer crassus nimium, regioque palustris:
 Præsertim sole æstivo, quum Sirius agros
 Diffindit, viridique canunt sub fronde cicadæ:
 Denique conandum pro viribus ut bene sanum
 Sit corpus, præcepta animi ut bene cuncta faceffat,
 Quod facile haud fieri poterit, si dura vetabit
 Pauperies: opus est nummis vel morte relictis,
 Vel forte inventis, vel quavis arte paratis.

30 Quippe inopem mala multa pati contingit ubique
 Nec sine divitiis fas cuiquam ducere vitam
 Felicem. Heu quam sæpe gemit rerum indiga virtus
 Quam contempta jacet si sacra pecunia desit?
 Ille autem dives verè proprièque vocatur,
 Qui valet ingenio, eloquio prudentia, & arte:
 Atque ubicunque manet, victum sibi quarit honestum:
 Et quamvis loca multa petat, diversaque longè,

Fert sua quæque tamen secum bona : nec sibi defunt
Commoda, quæ possint lætam producere vitam :

10. Nec metuit fures, nec lævorum arma latronum:
Seqve iterum vestit citò, si quando expoliatur.

Vera etenim virtus fortunæ cedere nescit.

Quælibet urbs, totusque orbis patria esse videtur
Egregio fortique viro, & bene vivit ubique.

At virtute carens, quamvis amplissima passim

Prædia possideat, quamvis exuberet auro,

Non tamen ire potest quod vult, terrasque per omnes

Currere, diversos hominum perpendere mores,

Diversos spectare locos, & vivere ubique.

20. Quippe domos, agrosque suos, scrinia secum

Ferre nequit quocunque meat, ne fortè latronum

Hæc rapiat manus, aut fallax voret omnia Pontus,

Mox mendicus egens aliena cibaria quærat.

Sedibus ergo iisdem patriaque moratur eadem,

Semper ubi vinum & segetes sua prædia reddunt,

Utque relegatus metuit transcendere fines

Quos sibi præscripsit sua fors, & inertia mentis :

Unde videre nequit vasto quæ plurima in orbe

Fiunt pulchra, suis latebris ut carcere clausus,

30 Proinde sophi veteres subtili indagine quendam

Commenti lapidem, sibi fida viatica cunctis

Permansura locis nunquam interitura pararunt,

Quo auxilio varias terras, diversaque regna

Cernere, & multis quamplurima discere possent

Quondam igitur tristes imploravere deorum

Numina mactatis de more bibentibus antè :

Mercurium in primis, solem, lunamque precari

Funderunt tales puro de pectore voces :

O mundi decus, ô divum pulcherrime Titan,

40. O quæ nocturnas Latovia disjicis umbras.

O Jovis & Majæ instabilis fugitivaque proles,
 Cuidatur in varias se transformare figuras,
 Adfatis placidi, & nostras audite querelas.
 En pauci, quorum mens est sublimis, & altum
 Ingenium, quibus assiduè sapientia cordi est:
 Dum causas rerum & naturæ arcana videre
 Nitimur, imensumque animo metimur Olympum,
 Pauperie premimur, patimurque incommoda multa,
 Deficimusque fame: interea plebs vilis & amens
 10. Cuncta sibi rapit, & nummos sibi congregat
 omnes,

Nec nostri quæquam miseret: si poscimus ullam
 Rem, digitum ostendunt medium, & nos ludifi-
 cantur.

Unde agros fodere, aut jumenta strigare coacti,
 Aut stabulis efferre fimum, vix quærere victum
 Possumus, & stultis miseri servire jubemur.

Quare vos divi saltem miserescite nostri,
 (Si quæ cælitibus pietas & cura bonorum)
 Et facilem monstrate viam, quæ vivere honestè;
 Et veri latebras investigare queamus.

20. Talibus auditis, divi advenêre vocati,
 Responditque prior Phæbus, Veneranda propago,
 Semideum cælo digni, superumque favore,
 Audite, atque animis mea dicta recondite vestris:
 Hunc juvenem Arcadium, infidum, nimiumque
 fugacem

Prendite, & immersum Stygiis occidite lymphis.
 Post Hyales gremio impositum Deus excipiat, quem
 Lemnia terra colit, sublatumque in cruce figat:
 Tunc sepelite utero in calido & dissolvite putrem:
 Cujus stillantes artus, de corpore nostro

30. Spiritus egrediens penetrabit, & ordine miro

Paulatim extinctum nigris revocabit ab umbris,
 Aurata indutum chlamyde, argentoque nitentem:
 Projicite hunc demum in prunas, renovabitur alter
 Ut phœnix: & quæ tanget, perfecta relinquet
 Corpora, naturæ leges & fœdera vincens:
 Mutabit species, paupertatemque fugabit.
 Phœbus ab his tacuit: dictis Cyllenius ales
 Annuit, atque eadem præsens Diana probavit:
 Mox abiêre omnes, cœli ad convexa volantes,
 10. Tunc mentis divinæ homines oracula cæca
 Volventes animo ancipiti, vix tempore longo
 Experti multa, & non parvis sumptibus illam
 Invenère artem, quæ non ars dignior ulla est.
 Fingendi lapidem æthereum: quem scire profanis
 Haudquaquam licet, & frustra plebs improba
 quærit.

Quem qui habet, ille, potest, ubi vult, habitare de-
 center:

Nec fortunæ iram metuit, nec brachia furum
 Sed paucos tanto dignantur munere divi.
 Forfan & hoc aliquis roget, an deceat sapientem
 20. Connubio astringi, & generandæ incumbere
 Atque maritali sese vincire capistro. (proli,
 Quamquam aliqui laudant, tamen hoc (me iudice)
 sanctis.

Æthereisque viris non convenit, impedit uxor,
 Natorumque effrænus amor, divina sopherum
 Ingenia, & mentes contemplari alta volentes,
 Gaudeat uxorum & natorum amplexibus ille
 Qui tantum terrena sapit: crebrosque hymenæos
 Advocet: at sapiens lætetur cœlibe vita,
 Sit castus, purusque & mente & corpore, nam qui
 30. Exiguo & raro victu contentus, ab omni

Abstin-

Abstinet Venere, orando assiduèqve pièqve
 Et contemplando, mentem & cœlestia tollens.
 Ille Deum crebro visu & sermone fruetur,
 Et felix fiet, prospectabitqve futura.
 Candida virginitas res est gratissima divis:
 Huic sese ostendunt, huic multa arcana recludunt.
 Contra luxuriam immundam, lususqve pudendos
 Odere ac fugiunt, detestanturqve salaces.
 Nemo tamen virgo esse potest, nisi cui Deus adsit,
 10 Auxiliumq̄ ferat, donum hoc descendit Olympo
 Humanis meritis, humanis viribus impar,
 Quo sine non poterit sapiens perfectus haberi.
 Pulchrum etiam scitu est, an convenient sapienti
 Horrida Mavortis tractare ferociter arma,
 Hostiliqve suam temerare in sanguine dextram,
 Et sibi pugnando immortale acquirere nomen,
 Quandoquidem multis virtus, laus, gloria, fama,
 Major nulla quidem quam bello parta videtur.
 O cœci, ô miseri, quid bellum pace putatis (nil
 20. Dignius, aut melius? nempe hoc nil turpius &
 Quod magis humana procul à ratione recedat.
 Nam ratio & leges si semper ubiqve vigerent,
 Nusquam bella forent, pax inviolata maneret.
 Jura silent bello, bello lex opprimitur vi.
 Tunc furor & vitium laxis bacchantur habenis:
 Tunc pravi tollunt cristas, & cornua sumunt,
 Impunè occidunt, feriunt, rapiuntqve, nec ulla
 Judicis admoniti formidine cuncta profanant.
 Pax decet alma hominem, gaudet fera bellua bello.
 30 Arma amens amat, arma cupit, quicumq̄ laborem
 Odit iners & inops, qui vivere luxuriosè
 Vult, quamvis nequeat, non respondente crumena.
 Proinde animam vendit pretio, seseqve periculis

Objicit, ut raptis alienis victor ovansq; (tes,

Ad proprios referat prædam & spolia ampla pena-

At quicumque domi est dives, vel sufficienter

Arte potest aliqua sese nutrire, suosque,

Militiam refugit, pacemque libentius optat.

Sic nisi mens insana illi, infulsumque cerebrum.

10. At dices, etiam magni regesque ducesque

Sæpe armis, delectantur, Martemque sequuntur.

Quid tum? nonne etiam magni regesque ducesque

Delirant sæpe, & vitiorum peste laborant?

Stultitiisque suis sæpe urbes exitio dant?

Et quum multa habeant, cupiunt plura? omnis

avarus,

Et si possideat: quantum Tagus excipit auri,

Pauper inops & egens tamen est. hoc ergo furor:

Reges atque duces dira impelluntur in arma,

Imperiumque sibi miserorum cæde lucrantur.

20 Sed quamquam bellum turpe, exitiale, nefandum est

Non tamen utilitatis habet nihil, omnia vafri

Fallacesque homines, usuræ & fraudibus apti,

Agglomerant cumulantque sibi, quo tempore pax est

At quum bella fremunt, miles malè parta rapit vi.

Tunc meritò vulpes ulciscitur ira luporum.

Præmia tunc fortes astutis digna rependunt,

Parque pari referunt. Variat sic omnia tempus.

Præterea reges mille artibus atque rapinis

Quum pax est, spoliant populos, atque undique

nummos

30. Corradunt, unde omne aurum argentumque

voraret

Fiscus, ni bellum erueret quod pace latebat,

Distribuens multis quantum congefserat unus.

Postremò est hominum turba haud mediocris, ha-

betque

Nec

Nec rem, nec doctrinam, artemve, fugitq; laborem
 Dedita neqvitiæ, prona in scelus, impia & audax.
 Tales ergo homines, imò umbras, tempore certo
 Mittit in arma Deus, crugeli morte necandos:
 Sic genus humanum purgat: multosqve per annos
 Qui remanent, vivunt hilares, hac peste remota.
 10 Donec succrescant iterum mala gramina, rursus
 Evellenda acri bello, gladioqve secanda.
 Tunc iterum immundas despumat Juppiter ollas,
 Tunc iterum immixtis furiis purgamina verrit.
 Hic est perpetuus mundi ordo ab origine prima:
 Has olim statuêre vices fata ipsa, Prometheus
 Quum ferula æthereos in terram detulit ignes,
 Et quum Deucalion hominum tot millia nasci
 De lapidum jactu Pyrrha cum conjuge fecit.
 Ergo decet sapientem uti ratione, & amare
 20. In primis pacem: pacem complectier omni
 Conatu ac studio, nisi fortè aliquando coactus
 Pugnet pro patria, pro seque suisqve tuendis:
 Tunc venia est dignus, tunc sit sine crimine bellum:
 Nam jus fâsqve sinunt vim vi propellere, fraudem
 Fraude, velut meritum merito pensare decorum est
 Quærendum ulterius sapiens an debat ullam
 Exercere artem, sibi qua succurrere egenti
 Possit si quando infelix patrimonia casus
 Abstulerit, si quando ferox fortuna malignam
 30. Pauperiem intulerit rebus violenter ademptis,
 Ne mendicus eat, patiens frigusqve famemqve,
 Nimirum est aliquid, fieri quod possit honestè
 A sapiente, juvet quo se, si cogat egestas.
 Sit bonus & doctus medicus, medicina parabit
 Sufficiens lucrum domino, morbosqve fugabit,
 Hanc olim Phœbus coluit, Phœbéus atqve

Filius, hac sese immortalino nomine dignos
 Effecere: hanc didicit Chironis alumnus,
 Quavis Æacidæ, quavis Nercide natus:
 10. Hac fuit illustris Pæon, clarusque Machaon,
 Hippocratesque sibi æternum quæsit honorem.
 Quid memorem cunctos, quibus hæc ars contulit
 olim

Et lucrum & laudem, & demum post funera famam?
 Egregius medicus, mendicus non erit unquam.
 Adde huc quod plena est occultæ cognitionis.
 Hæc florum, herbarum, lapidum secreta recludit:
 Et quicquid tellus intra sua viscera celat,
 Perspicit, ac vires natura provida pandit:
 Corporis humani partes considerat omnes,
 20. Et revocat multos regnum ad Plutonis ituros.
 Ergo quid hæc potius sapientem scire decebit?
 Ut non solum animos possit sanare monendo,
 Verum etiam membris ægris prodesse medendo:
 Sicutramque hominis partem tutabitur idem,
 Sic hominem totum sapiens servabit ad unguem.
 Ast ubi jam seros Lachesis nere incipit annos,
 Et jam canities sædat barbunquve comamque,
 Tunc ipsum decet in primis requiescere, & usquam
 Sistere, nec varias ultra percurrere terras,
 30. Sed certam sedem, certos habitare penates,
 Atque ibi degendæ vitæ opportuna parate,
 Ne desint alimenta sibi veniente senecta.
 Interea tamen à turba secedere, paucis
 Contentus sociis debet, solusque frequenter
 Nocte dieque Deum purgata mente precari,
 Et penitus sese divinis contemplandis
 Dedere, & humanas animo propellere curas.
 Tunc aderunt divi secreta in valle moranti,

Aut colle, aut nemore umbroso, aut in vertice
montis

10. Exiguas ædes desertaque tecta colenti.

Non adeo tutum est cum multis vivere, & urbes

Stultorum plenas habitare, interque latrones

Sacrilegos, cupidos, rixosas, ambitiosos

Verfari fugiat sapiens commercia vulgi.

Quandoquidem invisa est vulgo sapientia, propter

Disimiles nimium mores: contraria semper

Se oppugnant semperque sibi adversantur & obstant,

Hinc perire sophi complures, quod voluere,

Quando aliquid fieri pravè injusteque videbant,

20. Carpere stultorum mores, ac dicere verum:

Et quia non poterant ferre, & malefacta tacere,

Afflicti à stultis, interfectique fuere.

Quare ne videat sapiens tot turpia, neve

Discrimen subeat, dum vera & honesta tuetur,

Secernat sese à vulgo, studeatque latere,

Et socios habeat paucos, doctosque probosque.

Quamquam illi raro deerit presentia divum.

Nam sapiente solent superi gaudere, & ab illo

Permittunt sese audiri cernique libenter,

30. Illius & mira pectus dulcedine complent.

Felix in terris sapiens, & in æthere felix.

Ite ergo ò cæci mortales, ite, & avaras.

Cogite divitias, loculos distendite nummis

Per fas atque nefas, digitos onerate lapillis,

Aureaque indigno glomerate monilia collo,

Et Serum vestes passim ostentate superbas,

Perque forum medium tumidis incedite buccis,

Ite, inquam, ò cæci mortales, sceptras coronas

Imperia, & demum quicquid temeraria vobis

40. Largiri fortuna potest, nunc pectore toto

Affectate

Affectate: brevi tamen hæc tam pulchra recedent,
 Somnia sunt cuncta hæc durantia tempore parvo,
 Quæ citò vel vobis fors auferet, aut rapiet mors:
 Quæ facilè ut fumus fugiunt, nequeuntque reverti
 Ite ite, ò miseri, nebulasque capeffite inanes
 Quum postrema dies, atque hora novissima vitæ
 Adveniet, tunc tunc veffratum stultitiarum
 Nequequam memores, vos deliriffe fcietis
 Et nefciffe viam rectam, frustra que pigebit.
 10. Heu dum tempus adest, errorem agnofcite ve-
 ftrum:

O curvas nimirum animas: ò vilia corda,
 Cur pecudum more in terram tantum aspicitis? cur
 Nunquam oculos ad fidereas extollitis arces?
 Ille ille est verus mundus, vera omnibus illic
 Vita datur, quicumque Deum metuuntque coluntque
 Illic nec forti, nec morti est ulla potestas:
 Divitiæ veræ sunt illic, deliciæque,
 Quas pater omnipotens folis fapientibus affert,
 Quas non ulla potest ferres abolere dierum.
 20. Huc igitur veffros animos intendite, donec
 Fata finunt dum veffra trahunt subtemina Parca
 Nonne hominum vitam tenui pendere capillo,
 Nonne perire brevi mortalia cuncta videtis,
 Ac veluti fumus, tenues vanefcere in auras?
 Quo nunc tot reges auro gemmisque fuperbi?
 Quo tot pontifices fummi, qui fe effe putabant
 Equales fuperis, abiere? in fœda fe pulchris
 Offa jacent, forfanque animas ftyx atra coërcet,
 Expulfas procul à felici fede piorum:

20. At qui ibi dant pœnas faffus, fcelerumque fuorum
 Quàm vellent nunc, fi poffent, fua corpora rursus
 Induere, atque novis iterum fe includere membris,

Ut proftergatis opibus, regnoque relicto,
 Vitam agerent puram & sanctam sub paupere tecto
 Justitiaque sua cœli sibi numen amicum
 Efficerent, ac morte obita fruerentur Olympo!

Sed qui sero sapit, frustra sapit. Ocyus ergo
 Pro se quisque Deo studeat virtute placere,
 Terrenisque bonis spretis cœlestia quærat.

10. Denique ab exemplo sapientis discite, qui res

Humanas parvi faciens, & commoda vitæ
 Præsentis fugitura brevi, bona vera futuræ
 Sperat, & agnoscit diis ostendentibus ipsis.

Talis Appollineo Soraëtis vertice montis
 Vivebat sapiens, paucis contentus amicis,
 Tempestate mea, macer & barbatus in æde
 Exigua, & ferrugineo vestitus amictu:

Præstantis vir doctrinæ, vultusque verendi:
 Semotam & cinctam silvis habitabat eremum.

20. Enthea mens cujus venturi præscia fati,
 Vera nimis quoties vellet responsa canebat,
 Responsa antiqvis nunquam cedentia Delphis.

Hujus ego impulsus fama per longa viarum
 Perrexi spatia ad sacri fastigia montis,
 Conveni que senem sub aprica rupe sedentem,
 Qui postquam acceptam mihi reddidit ore salu-

tem,

Suadet ut assideam, assedi, & simul ista rogavi,

Cur sibi tale genus vitæ delegerit, æquo

Ipsè modo possit dura inter septa manere.

30. Plurima ubi desunt humanis usibus apta.

Tunc mihi vir sanctus respondens, talibus inquit:

Intra urbes olim placuit mihi vivere, quando

Junior ac rerum ignarus nihil esse putabam

Optandum, nisi divitias & commoda vitæ

Præsentis, vulgi exempla erroremque secutus.
 Tunc, ego gaudebam turba cœtuque virorum.
 Cumque aliis præceps in gaudia vana ruebam.
 Deceptus falsa specie verique bonique.
 Sed postquam subiit gravior labentibus annis
 10. Ætas, accessitque mihi prudentia major,
 Cœpi hominum mores (divino numine credo
 Impulsus) mecum perpendere & acta notare,
 Vivendi que modos varios, examine acuto.
 Turpia multa quidem fieri & scelerata videbam,
 Justitiæ superesse nihil nisi nomen inane,
 Puniri infontes, fontes impune vagari:
 Virtutem in vitio, vitium in virtute latere:
 Pauperiemque premi, & meritis plus posse favorem:
 Jus venale, fidem extinctam, amissumque pudorem
 20. Omnes artificum corruptas fraudibus artes:
 Latrones quoque cauponas conducere, ut illic
 Sopitos melius peregrinos perdere possint.
 Contemplabar item, multos furtoque doloque
 Ditatos, licet obscenos, dignosque capistro,
 Laudati tamen atque coli, multumque timeri:
 Imperia indignis committi & honoribus illos
 Ornari, quibus est hominis duntaxat imago.
 Denique avaritia labefactam religionem,
 Atque sacerdotes tantum venerique gulæque
 30. Intentos, lucrum ficta pietate latenter
 Quærere, & astute vulgi exhaurire crumenas,
 Dum pretio cœlum referant, & tartara claudunt,
 Dum jactant se posse animas huc mittere & illuc,
 Et precibus quocunque velint impellere divos.
 His igitur causis secessi, atque oppida liqui:
 Tutius esse ratus deserta habitare, & in isto
 Quod reliquum foret ætatis mihi degere monte,

Monte ubi Sylvestri est venerabilis ara beati,
Et tanti monumenta viri celebrata renident.

10. Quæ loca sint quamvis salebrosa & inhospita,
sanctis

Sunt tamen apta viris, pacem cupientibus, & quos
Delectat servire Deo menti que vacare,

Qui sese æthereis conjungere civibus optant,

Sed tibi difficile ac mirum fortasse videtur,

Me posse has inter rupes & saxa manere

Quo pauci & rari veniunt, ubi plurima ad usum

Quæ faciunt hominis vitæ que aptissima defunt:

Non tamen est ita difficile aut mirabile, si quem

Spiritus afflavit, cœli demissus ab arce?

20. Spiritus ille Dei sanctus, qui pectora purgat

Sublimatque animas moribunda in carne sepultas:

Ceu sublimatur subjecti viribus ignis

Mercurius, nivemque capit purgando colorem.

Spiritus hic mentem illustrat, cor dirigit, aufert

Terrenas curas, cælestem inducit amorem:

Quo flagrans animus nil non tolerabile ducit,

Nil non ferre potest, levis est labor omnis amanti

Præsertim spem aliquam magnæ mercedis habenti

Spes & amor, duo sunt calcaria fortia, quæ nos

30. Audaces faciunt, contemptoresque laboris.

Propterea assiduis votis precibusque petendum est

Vt delabi in nos dignetur spiritus iste,

Qui cum spe ingenti ingentem producat amorem,

Quo mens accensa ascendat sublimis Olympum,

Despiciens, terras & gaudia corporis hujus

Frivola, seque Deo quantum pote jungere tentat,

Non adeo mirum est igitur, si adjutus ab isto

Flamine divino, possum hic persistere, & inter

Has cautes duram patienter degere vitam,

10. Quamquam nec victus nec cultus defuit unquam
 Hoc in monte mihi, quantum natura requirit,
 Non luxus. Paucis nempe hæc servantur ad un-
 guem,

Paucaque sufficiunt homini virtutis amanti,
 Qui sibi quod fatis est optans, nil cætera curat,
 Qui mavult animi quam carnis vivere vitam.
 Nam vita est duplex, (ne tu sis nescius,) una
 Corporis, hanc sequitur stultorum maxima turba,
 Vulgus iners, plebs insipiens, quæ nil sapit altum
 Egregiumque ignava colens pro numine ventrem,
 20. Hæc pecudum propria est, propria est hæc vita
 ferarum,

Altera vero animi diis convenit atque deorum
 Nobilibus pueris, qui ob facta ingentia possunt
 Verè homines, & semidei, heroesque vocari.
 Tales confuevit rarerent gignere tellus,
 Tellus injustis mater, justisque noverca.
 Sed quoniam video te nunc audire paratum,
 Quædam de hac animi vita non vilia dicam,
 Quæ debent cuicumque bono intellecta placere
 Principio esse hominem non solo ex corpore con-
 stat,

30. Verum etiam ex anima: hæc vitam viventibus
 affert,

Hæc motum sensumque humana in viscera mittit,
 Hæc tribuit nobis mentem: qua dignius est nil,
 Per quam multa homines miranda operantur in or-
 Sed multi dubitant an sit mortalis, & una (be,
 Cum membris anima hæc pereat, lethine sit expers
 Et maneat semper nullum interitura per ævum.
 Nimirum pars deterior, quæ dedita carni est,
 Ac vitis, divum contemptrix, credit & optat

Mortalem esse animam, scelerum quia digna fuorū
 10. Supplicia (heu) metuunt propter quod tartara
 nollent

Ulla dari, aut manes usquam reperier ullos.

Sic malefactorum cupiunt evadere pœnas.

Altera pars hominum melior, qui fœda perosi

Crimina, virtutis pulchro stimulantur amore,

Esse putant æternam animam nec morte resolvi,

Utq̄ putant, vellent, quod præmia digna bonorum

Expectant operum, & sperant post fata salutem,

Et promissa sibi melioris mœnera vitæ,

Utra igitur potior sententia? nonne bonorum?

20. Nimirum in dubiis ea semper opinio debet

Præferri, quæcunq̄ placet melioribus, & quam

Egregii sanctique viri plerumq̄ sequuntur.

Tutius est hæere bonis quàm credere iniquis.

Non quot, sed quales aliquid dixere, notandum est,

Quare cum paucis justis te credere præstat,

Morte carere animas, quàm multorum injustorum

Judicio inniti, & nullos concedere manes.

Sed magis ut credas, etiam hac ratione docebo

Esse immortales animas, nam si Deus id quod

30. Est melius, semper facit (ut sapientia dicat,

Utq̄ve fateri omnes debent justique piiq̄ve)

Haud dubiè æternas animas fecisse putandum est.

Quandoquidè longè est melius has vivere semper,

Quam cum carne unà extingui in nihilumq̄ reverti

Quod sic ostendo: si mors animas quoque delet,

Si non vita datur nobis nisi corpore in isto,

Censeri injustus poterit Deus, atq̄ve vocari

Improbus, innumeros etenim florere videmus

Divitiis opibusq̄ve & honoribus imperiisque

40 Ignavos homines, indoctos atq̄ve scelestos,

Qui peccant impunè, ac læta sorte fruuntur:
 Contrà sæpe bonos adversis casibus, atqve
 Paupertate premi, & contemptam ducere vitam.
 Aut igitur Deus est injustus talia qvi fert,
 Aut sua post obitum partitur munera cuique,
 Aut quid agant homines in terris scire recusat,
 Præterea quæ & quanta Dei clementia possit,
 Quæ bonitas dici, si solam hanc ipse dedisset
 Nobis tam exiguam, tam in certo limite vitam;
 10. Cujus dimidium dormitur: cætera curis
 Innumeris variisque laboribus atqve periculis
 Exagitata, fugit rapidis velocius undis.
 Ergo agite, ô miseri mortales, grandia templa
 Construite, egregiis onerate altaria donis,
 Festivam sacris foribus suspendite laurum,
 Solennes cantate hymnos, producite pompas,
 Thura adolete, Dei nares distendite fumis:
 Hæc facite, atqve alios etiam super addite honores
 Ut vitam hanc vobis tam bellam præbeat, in qua
 20. Vos cruciat nunc frigus iners, nunc servidus
 æstus
 Nunc pestis, nunc dira fames, nunc Martius horror
 Nunc morbus, casusve aliquis, nunc tristis egestas,
 Nunc musca atqve culex, nunc & cum cimice pulex
 Exultate, inquam, quòd mille laboribus ævum,
 Ducitis; & victum multo sudore paratis,
 Et breve post spatium mortem toleratis amaram,
 In tumulo jacituri, & vermibus esca futuri
 O vitam egregiam, ô pulcherrima dona Deorum!
 Natus homo in mundo hoc, inter pecudesq; ferasq;
 30. Inter tot stultos & iniquos vivit, ubi imber,
 Nix, glacies, cænum, pulvis, nox, noxius aer,
 Et nebula & nubes, ventiqve, atræqve procellæ.

Et dolor, & luctus regnant, ubi denique mors est.

Hæc felix patria, hæc statio sedesque beata,

Propter quam tantos divis debemus honores;

Propter quam precibus fas est obtundere divos?

Quod si non aliam vitam quam corporis hujus

Tam fragilis tamque immundi post funera habemus

Non video cur tanta Deo præconia laudis,

20. Cur tantos illi in templis tribuamus honores,

Qui nos tam miseros misera ac in sede creavit

Tot mala passuros, in æternum parituros.

Ergo ne injustus Deus & crudelis haberi,

Ac dici merito possit, fateare necesse est,

Non aboleri animas letho, sed vivere semper,

Non secus ac divi in cælo vel in aëre vivunt,

Corporis expertes, nec non somnique cibique.

Et fateare opus est etiam sua quemque manere

Præmia post mortem, aut meritas persolvere pœnas.

20. Sed satis hæc ratio tibi fit: namque ista malignis

Si dicas, rident: lux nulla illuminat orbos

Tu verò crede omnino, certumque teneto

(Namque hoc principium est, fundamentumque

salutis)

Æternam esse animi naturam, & prorsus ab omni

Parcarum imperio exemptam, nil fata timere.

His ita præmissis, compertisque incipiamus

De vita tractare animi: quæ cœlicolarum

Nos similes reddit, per quam affectamus Olym-

pum.

Sed quoniam apparent melius contraria, quando

30. In conspectu ambo adsistunt, & juncta cohærent

Proinde operæ pretium est de vita corporis antè

Dicere, quæ in terram nos detrahit æthere ab alto.

Brutorumque facit similes, contraria menti.

Hanc igitur vitam vivit, quicumque superbus,
 Sit quancquam virtutis inops, venatur honores,
 Et laudes captare studet ventosus inanes,
 Tantum oculis hominum cupiens utcumque placere:
 Et qui divitiis virtute aut fraude parandis
 Invigilat nimis, & totum cor fixit in illis,
 10. Talpa bipes, atque semper tellure sepultus,
 Aspiciens nunquam sublato lumine caelum:
 Et qui luxuriae atque gulae devinctus amore,
 Illecebras carnis sequitur, spretoque pudore
 In Venerem praecipuus fertur, ventremque saginat
 Demens, ut vermes majore funere pascat.
 Omnes hi turpes, & vero nomine possunt
 Carnales homines a carnis amore vocari:
 Quorum vita parum a brutorum sorte recedit.
 Contra qui humanas laudes, terrenaque prorsus
 20. Gaudia contemnit, vivens castaeque pieque,
 Spiritualis homo fertur: nam spiritus ejus
 Corpore jam domito, victa quoque libidine, liber
 Imperat, & summa capitis dominatur in arce:
 Ergo vita animi est, in primis ponere turpi
 Fræna voluptati, & ventrem Veneremque domare,
 Subdere spiritui carnem: contemnere quicquid
 Nascitur in terris, solumque insistere caelo,
 Caelum optare, & amare omni conamine caelum:
 Illic spirituum patria est, sedesque bonorum,
 30. Illuc contendunt animae post funera justae:
 Illustres anima, illustri virtute nitentes:
 Aeterna in luce, aeterna mercede fruentes.
 Praecipue mentem studiis exercent, illos
 Perlegat & libros avidè qui vel de anima, vel
 De diis, de misera vitae hujus conditione
 Tractant, de morte, aut aliis de rebus honestis:

Spiritualis homo & sapiens his nocte dièqve
Sedulus incumbat scriptis, & talia sæpe
Gaudeat audire atqve loqui, secumqve volutet.

10. Auctores verò turpes, & turpia vitet

Colloquia, heu qvantum bona mens corrumpitur
istis:

LECTIO nimirum, esca animi est: qvæ si bona prodest
Si mala fit non parva solet dare damna legenti,

Non secus atqve malus cibus est damnosus edenti:

Qvæ servanda licet sint omnia, nil tamen est qvòd

Plus hominem à vili carnis fecernat amore,

Plusqve Deo admoveat, qvàm non rarò meditari

Vitæ hujus miseram sortem, qvæ tam brevis, & tot

Plena malis qvuum sit, mihi mors, non vita videtur,

20. Immo aliquid pejus morte. Et quis non videt?

ecqvis

Non adeò sentit qvantum sit fellis ubiqve?

Singula si excutias, sincerum comperies nil.

Omnibus infudit rebus natura venenum.

Plurima habent geminas facies: foris alba, sed intus

Nigra, suo fallunt oculos spectata colore.

Si tamen est qvicqvam in vita hac pulchrumqve

bonumqve

Fumi instar, nebulæqve fugit: revolubile tempus

Nil finit esse diu in terris, vana omnia reddit

Atropos, & fastis hominum conculcat inanes.

30. Heu qvàm cuncta abeunt celeri mortalia cursu:

Qvàm fluxa atqve fugax humana est gloria, bullæ

Perfimilis, qvæ olim summa turgescit in unda,

Mox perit, & vento exiguo dispulsa fatiscit.

Hora brevis bona cuncta rapit, tunc fabula restat:

Hic fuit, hic fecit, pugnavit, vicit, amavit,

Regnavit, gentes domuit, populosqve subegit.

Composuit libros. At nunc ubi talia? nusquam.
 Ipse ubi nunc? nusquam. Quid nunc? nihil. aut
 abiit quò?

Inventos. Heuheu nugæ, & mera somnia sunt hæc
 10 Quæcunq; in terris pulchra & miranda videntur.
 Quid mihi cum Fuit, aut Fecit? nempe Est valet
 unum

Plus quam mille Fuit, verum hoc Est utitur alis,
 Transvolat, & secum nostros abducit honores
 Hæc igitur meditari, & pertractare frequenter
 Qui solet, ille hujus mundi deponit amorem,
 Et facile exofus terram, suspirat Olympum.
 Præsertim si etiam secum bene cogitet idem,
 Corporis humani quam sit miserabilis, & quam
 Sordida conditio: fragili quod carne coactum,
 20. Contextum duris ex ossibus & cute tectum,
 Fæcibus immundis plenum est, & sanguine foedo,
 Semper fordescens, nisi semper proluat ipsum
 Abstergatque frequens cura, instaurando nitorem.
 O vas, hospitiumque animi illætabile, per quod
 Tot morbos patimur, per quod tot rebus egemus!
 O vestis gravis, ô carcer, vivumque sepulchrum,
 Suffocans mentem ac sensum, involvensq; tenebris
 Unde hominum generi tanta ignorantia adhæret.
 O terra in terram citius reditura, breviqve (tura!
 30. Vermibus aptam escam in tumulo gratamq; da-
 Quam miser est quicumque tui seductus amore,
 Veram animi vitam & cœlestia dona relinquit,
 Dum tibi plus æquo indulgens, tua commoda tan-
 Sectatur, curatq; parum justumque piump; (tùm
 Nec putat esse aliam quam hoc vili in corpore vitam
 Demens atque sui oblitus, patriæque prioris:
 Unde has in tenebras & tristia regna recessit,

Ut carne inclusus misera miser efficeretur.
 Omnis enim qui corporeo stat carcere clausus
 10. Spiritus, & membris terrenis confociatur;
 Est miser haud dubiè: donec solvatur ab illa
 Compede, & æthereas redeat jam liber ad oras:
 Ni fortè impediatur vitiorum pondus euntem,
 Et teneat pressum in terris aut aëre in imo.
 Nil etenim immundum patitur purissimus æther,
 Nec pravi aut stulti cœlestia limina tangunt.
 Hæc dum vir sanctus loqueretur, finierat sol
 Penè diem lasso jam cursu, & juxta aderat nox,
 Paulatim inficiens atro velamine mundum.
 20. Discedo, & Romam versus vestigia duco.
 Dumque iter inceptum perago, jam Cynthia pleno
 Orbe micans, claram reddebat lumine noctem.
 Ibam igitur solus, meditans audita: sed ecce
 Tres comites hæserunt mihi, quos fortè repertos
 Affatus blandè, quo vellent ire rogavi.
 Romam, dixere interea me conspicit unus,
 Nomine me appellans: unde is nunc, inquit, ab illo
 Respondi sapiente, manet qui in vertice summo
 Rupis Apollinæ, subrisit protinus ille,
 30. Atque ait, O demens, reperiri qui sapientem
 Posses putas quemquam in terris sapere ille videtur
 Qui minus est aliis stultus, licet insipiens sit.
 Convenit haud dubiè solis sapientia divis:
 Quorū de numero sumus hic tres, namque ego dicor
 Sarracilus, verū hic Sathiel, hic Jana vocatur.
 Quamvis humanam videamur habere figuram,
 Dii sumus, & lunæ contermina regna tenemus.
 Namque illic habitat divūm ingens turba minorum
 Est quibus imperium telluris & æqvoris alti.
 40. Talibus auditis stupui, cœpique timere:

Me tamen audacem ostendens, rectoque timore.
 Cur Romam peterent quæsiui, tunc ait ille
 Est focius nobis illic qui dicitur Ammon,
 Hunc sibi servitio adstrictum, magicaque coactum
 Arte tenet juvenis quidam, cui Narnia tellus
 Est patria, Vrsiniqve colit qui præsulis, aulam.
 O quanta est hominum generi concessa potestas:
 Coguntur divi, vobis hinc scire licebit
 Divinàs animas vestras, & morte carere.
 10. Nam si nil vestri superesset, si moreretur
 Vestra anima, ut corpus moritur, quid juris haberet
 In superos tam vile animal, tam frivola imago?
 Si foret in vobis nil sanctum, quomodo divi
 Tanti hominem facere, aut homini succumbere
 possent?

Ipse etiam quandoque fui servire coactus
 Germano cuidam, Crystalli in corpore clausus:
 Sed me barbatus tandem fraterculus illis
 Exemit vinclis, & fracto carcere fugi.
 Romam igitur petimus cupientes solvere duro
 20. Servitio focium, si qua est via: deinde ut ad Or-

cum
 Romanos quosdam proceres hac nocte trahamus.
 Hæc dicente illo, flavit levis aura repente,
 Tunc Sathiel ait, O focii, jam noster ab urbe
 Remisses remeat: præcedens indicat aura.
 Non vanus fuit hic sermo: namque illicet illic
 Egregius juvenis Remisses astitit, omnes
 Advenisse illum gaudent, lætiqve salutant,
 Atque rogant quidnam Romana ageretur in urbe
 Cuncti luxuriæ atque gulæ, furtisque dolisque
 30. Certatim incumbunt, nosterque est sexus uterque,
 Respondit: sed nunc summus parat arma sacerdos

Clemens Martinum cupiens abolere Lutherum,
 Atque ideo Hispanas retinet nutritque cohortes:
 Non disceptando, aut subtilibus argumentis
 Vincere, sed ferro mavult sua jura tueri:
 Concilium valeat, valeant commenta Lutheri
 Pontifices nunc bella juvant, sunt cætera nugæ:
 Nec præcepta patrum, nec Christi dogmata curant.
 Iactant se dominos rerum, sibi cuncta licere.
 10. Cui vis est, jus non metuit, jus obruitur vi.
 Sed nos hinc focii lucrum speramus, & inter
 Tot cædes, multorum animas ad averna feremus.
 Sic ait: & mox inter se nonnulla locuti,
 Decedunt, & me solum tristemque relinquunt
 Namque ubi Serracilus nullum dixit reperiri
 In terris sapientem, ex templò pectora tristis
 Invasit cura, & cæpi sic volvere mecum:
 Ergo nequicquam petitur sapientia nobis?
 Laudatur frustra, frustra speratur, & ipsis
 20. Cælicolis tantum conceditur? ergo necesse est
 Hac misera in vita mortales desipere & omnes?
 Ridiculosque esse, & spectacula tradere divis?
 O humanum genus infelix, ô effræna parentum
 Luxuria, & natos gignendi infanda libido!
 Quid tandem facitis? stultos miserosque creatis,
 Mas puer est natus: læti celebrate choreas,
 Fundite vina, epulas festivis addite mensis:
 Sed mox ille puer fiet stultusque miserque
 Aut cito pallentes moriens migrabit ad umbras.
 30. O mens cæca hominum, & venturæ nescia fortis!
 Mortales miseri lætantur sæpe dolendis.
 Hæc igitur mecum meditabar, tristitiâque
 Plenus paulatim hospitium requiemque petebam:
 Namque oculos jam somnus iners & crura gravabat.
 Hæc

Hæc sint de sapiente fati. Deponere fessam
 Musa chelym par est, & raucis parcere chordis.
 Interea mundi auctorum dominumque precemur
 Ut nos clementer permittat, quæ duo restant
 Sidera Zodiaci cantando, absolvent nostri.
 10. Sunt majora etenim dictis dicenda, timerque
 Mens mea tam tenuis mysteria tanta referre.
 Naturam Hydrochoos noster scrutabitur omnem.
 At labore extremus divum penetralia pandet.

LIBER UNDECIMUS.

Synopsis LIBRI XI.

*Hic liber præcepta astronomica tradit. Omnes Mundi
 circulos & ordinem motumque planetarum, secun-
 dum systema Ptolomaicum recensens. Deinde non
 solum Zodiaci, sed & omnia cæli signa eorumque stel-
 las exacte enumerat, singulorumque ortus & occa-
 sus designat. His absolutis de materia & forma dis-
 putat. Æther summus adamante durior est. Ecli-
 psis à Luna interposita oritur. Cælum rotando sonum
 non edit. Astra mutant & regunt omnia, & cum sole
 moventur. Planetae quare non scintillant. Cælum
 primum mobile: atque eodem modo, quo illud omnes
 orbis immutabili ordine à creatore posito, indefinen-
 ter circumrotantur. Formæ dant esse rebus. Æther
 suos cives sine cibo aut potu viventes habet. Unde
 Luna macula. An materia sit æterna; Physice affir-
 mat Theologice negat. Tandem de Elementis & me-
 teoris, sub finem hujus libri, secundum philosophiam
 breviter agit, suamque sententiam exponit.*

A Q V A R I U S.

NATURÆ omniparentis amor, causasque
videndi

Occultas rerum nobis innata cupido
Aonios iterum fontes haurire, jugisque
Parnassi umbriferis iterum consistere suadet.
Musa redi, citharamque refer: nunc divite vena,
Nunc opus ingenio est, & doctæ munere vocis.
Non levia hic tractanda. Libet specularier omnem
Naturæ faciem, totumque evolvere mundum.
Principio quicquid fuit, aut est, aut erit unquam.
10. Dicitur ens. quippe hoc complectitur omnia
nomen.

Sed rerum, quascunque Dei sapientia finxit,
Quædam funguntur vita sine corpore: quædam
Aut sunt expertes vitæ, aut in corpore vivunt.
De primis liber iste nihil, sed proximus olim
Tractabit: nunc de reliquis mea Musa canamus
Mundanæ molis loca summa, atque extima cœlura
Immensis ambit spatiis, motumque perenni
Circuiens intra sese facta omnia claudit.
Quinque secant ipsum Zonæ: sed quælibet harum
20. Est habitata suis nihilo prohibente colonis.
Nam neque diis frigus, neque torrens officit astus.
Talia conveniunt terris. sacer æther ab omni
Semper abest glacie: nulloque incenditur igni:
Qui licet assidue circum volvatur, ibidem
Permanet, & nunquam prima de sede recedit.
Namque duos inter stabiles fixosque locatus
Divina ratione polos. retinetur ab illis:
Quorum alter nobis apparet semper, & ambas
Aspicit, oceanoque procul circumvehit arctos

30. Alter

10. Alter sub terris aduersa in parte moratur,
 Antipodumque oculis nocturna luce videtur.
 Hanc verò ætheream molem dicuntur ab ortu
 Occasum versus parili distinguere tractu
 Tot cycli quot sunt Zonæ, qui proximus Arcto est
 Arcticus est dictus: post hunc est circulus ille
 Qui medium Cancrum secat, & decedere solem
 Paulatim à nobis cogit, retroque reverti.
 Hunc alius sequitur, medium qui dividit orbem,
 Atque dies nitidos obscuris noctibus æquat.

20. Non procul hinc alius medium scindit Capri-

cornum:

Ultra quem prodire nequit, rursusque redire
 Incipit ad nostras paulatim Cynthius oras.
 Postremus verò cyclus, qui proximus austro est,
 Ut polus oppositus nostro, sic ipse vocatur,
 Ultra hæc segmenta obliquus quoque circulus alto
 Signantur cælo, per quem pulcherrimus it Sol,
 Bissenis complens obeuntem mensibus annum.
 Lacteus est etiam cyclus, qui Tyndaridarum
 Genua secat, caudamque Neptæ, tropicos quoque binos,
 30. Obliquamque viam solis, medium simul arcum
 Arcitenentis, item Centauri crura, Aquilamque,
 Nec non Aurigam, Cygnumque, & Persea tangit
 Suntque paralleli cycli, sic nomine dicunt
 Hos Græci: motumque suo Sol efficit unum,
 Quaque die occasum repetens, ortumque relinquens
 In super esse duos Coluros dicitur: alter
 Solstitia ostendens, Cancrum secat & Capricornum,
 Percurrens utrumque, polum: sed dividit alter
 Phryxæam pecudum & Chelas: hic tempora mon-

strat

40. Sunt quibus æquales & luci & noctibus oræ.

Ultra

Ultra hos sunt cycli multi variique secantes.
 Hinc atque hinc utrumque polum: mediæque diei
 Nomen habent, nostrumque caput super ingredi-
 untur.

Circulus est etiam quidam, qui fertur Horizon:
 Dividit hic sphaeram mediam, nostrumque videre
 Terminat: unde vocant hoc illum nomine Graji.
 Præterea in multos cælum distinguitur orbes.
 Suntque novem: quorum summus, quod mobile
 primum

Dicitur, extremis volvens decedit ab Indis,
 10. Hispanos Maurosque petens, spatioque diurno
 Complentiter, nec non rapidus cœlestia secum
 Corpora cuncta trahit, nullo spectabilis astro.
 At reliqui oppositis volvuntur moribus orbes,
 Et Gangem versus curru à Gadibus. Horum
 Maximus innumeris stellis est lucidus, atque
 Curriculo annorum centum vix perficit unum
 Ipse gradum. Juxta hunc Saturni sphaera locatur
 Inferius, triginta annis hæc tota movetur.

Juppiter huic substat, totusque revolvitur annis
 20 bis sex. Hunc sequitur Mavors, annisque duobus
 Vertitur in Igryum. Post hunc Sol ipse trecentis
 Sexaginta (velut dicunt) & quinque diebus.

Adde his sex horas, totum petransit olympum.
 Post solem inferius Veneris rota volvitur, & se
 Circumfert, quam sol septemque decemque diebus
 Ocyus. Ast huic Mercurii subvolvitur astrum:
 Quod Venerem superat cursu, citiusque movetur
 Quam Venus ipsa novem (si vera est fama) diebus.
 Ultimus est orbis Lunæ, spatioque dierum
 30 Viginti atque novem, nec non bis quatuor horis
 Finit iter, remeatque illuc prius unde recessit.

Sidera sunt septem quæ Græci errantia dicunt
 Voce sua, quorum summus Saturnus habere
 Pro domibus fertur puerum Jovis & Capricornum.
 Juppiter ipse domos etiam tener æthere binas,
 Pisces atque arcu pignantem: Scorpius autem,
 Phrynæusque Aries, stolidi sunt tecta Gradivi:
 Dat propriam sedem Nemees fera bellua Soli:
 In Libra & Tauro mollis Cytharæa quiescit:
 10. Mercurius Geminis, & pulchra Virgine gaudet:
 Carcinus hospitium præbet tibi Luna benignum,
 Dicere de signis cœlestibus aggrediamur,
 Zodiaco quæ sol gradians totum efficit annum,
 Signa quidem duodena manent: Borealia sunt sex,
 Adverso totidem sumpserunt nomen ab Austro.
 A capite auratæ pecudis, finem usque puellæ
 Erigones, septem dicuntur signa trionis.
 Ast à principio Libræ, finem usque duorum
 De grege Neptuni, quodcunque est, spectat ad au-
 strum.

20. Nomina signorum jam nunc mea carmina pan-
 dent:

sunt, Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
 Libra, Nepa, Arcitenens, Capricornusque, Hy-
 drochoosque,

Et duo cœlestia radiantes lumine pisces.

Septima quæque sibi opponuntur: quum venit illud,
 Conditur hoc. Aries ad nos quum surgit ab ortu,
 Libra cadit: Tauro sic Scorpius Europæo
 Objicitur: nascente illo, hic descendit in undas
 A Cancri capite ad Centauri extrema, vocantur
 Directa: à prima Aegocerotis parte gemellos

30. Usque ad Tyndaridas, obliquo limite pendent.
 Triginta gradibus longum, latum duodenis

Quod-

Quodlibet est signum; terrestria sunt, Capricornus
Taurus & Erigone: sunt aëris hæc tria, Libra,
Hydrochoos, Gemini, naturam servat aqvarum,
Piscibus & Cancro similis Nepa: quæ tria restant,
Ignea sunt, Aries, Chiron, Leo: mascula sunt hæc
Cum tribus aëreis, fortunata vocantur.

Cætera semineo dicuntur nomine, suntque
Infortunata, ut perhibent qui sidera norunt.

10 Mobilia hæc, Aries, Cancer, Libra, & Capricornus
Fixa, Leo, Taurus, Nepa cum Canymede vocantur.

Sunt Gemini, Virgo, Chiron, communia, Piscesque:

Ultra hæc, triginta sunt & tria signa beato

Fixa polo, quorum boreali in parte locantur

Viginti, at pluvius sibi cætera vendicat auster.

Hæc sunt quæ spectant ad septem signa triones:

Binæ Ursæ, quarum est Helice majoribus astris

Splendidior, Cynosura minor Phœnicibus est dux,

In quas medius serpit Draco fluminis instar.

20. Hic micat & Cepheus, hic Cassiopeia, Coronæ

Proxima Gnosiacæ. Niveo vicinus Olori est

Engonasis, dulcemque Lyram miratur & audit.

Nec non Arthophylax monstrat sua sidera ibidem.

Perseus hæc etiam cæli in regione locatur,

Ora Medusæo gestans rorantia tabo.

Hoc eodem cælo nitet Auriga Anguitenensque,

Illius & serpens, cumque hoc Serpente Sagitta.

Adde Aquilam, æthereoque mari Delphina na-

tantem,

Hic & equus splendet, qui Pegasus appellatur.

30 Andromede sequitur: postremum Delta vocatur:

Signa tria atque decem adverso retinentur ab austro:

Cetus Persæi vix tandem falce peremptus.

Hæc etiam parte armatum Oriona videbis,

Multiplicemq; vadis Nilum, Leporemq; fugacem,
 Hunc Canis haud unus sequitur, majorq; minorq;
 Inter & australes Argo micat inclyta flammæ,
 Hic Aram, magnumqve potes Cratera videre
 Necnon phœbeum fulgenti fidere Corvum, (dram
 Centaurumqve trucem, domitamq; laboribus Hy-
 10. Herculeis, pestem Lernæ, mirabile monstrum.
 Hac eadem Piscis quidam regione videtur.

Quæ sint signa poli patefeci versibus. At nunc
 Singula quot stellas habeant quoq; versibus edam:
 Astra Helice septena tenet, quæ dicitur urfa
 Major, quod cælo majori lumine fulget.

At Cynosura minor fertur, quod luce minori
 Apparet: quamvis viginti unamqve favillam
 Corpore contineat. vigilem quindena Draconem
 Sidera conficiunt, geminas qui dividit arctos.

20. Cepheus ipse decem atque novem complecti-
 tur astra.

Cassiopeia decem atque tribus stat lucida flammis.

Ipsa novem stellis solita est splendere Cærona.

Dant tria dena modum Lædæo sidera Cygno.

Ignibus Engonasis lucet bis quinque novemque.

Quattuor atque decem designant astra Bootem

In cuius Zona Arcturus stans clarius ardet.

Ipsa decem septemque faces tenet æthere Perseus:

Heniochus septem: ast, humero quæ clara sinistro

Fertur Capra duas alias quas lava manus fert (est

30. Hædi dicuntur, nautis sæpe anxius horror.

Septenis denisque nitet flammis Ophiuchus

Ipfius ac Serpens viginti est clara duabus.

Est Lyra luminibus fulgens Orphea novenis

Quattuor ætheream designant astra Sagittam,

Quadruplici que nitet raptor Ganymedius igne.

Delphin

Delphin ipse polo fulget bis quinque favillis.
 Octo decemque micat nocturnis Pegasus astris.
 Ignibus Andromede bis denis ardet Olympo,
 Sed tria Delatota duntaxat sidera fingunt
 10. Stellarum, quas Zodiaci dicuntur habere
 Stagna, dehinc numerum aggrediar comprehendere
 versu.

Est Aries primus: tenet hic astra octo decemque.
 Taurus habet stellas viginti, unamque: sed harum
 Septem, quæ ipsius postrema in parte renident,
 Virgilix, nec non Atlantiades appellantur.
 Sunt totidem in capite, atque Hyades dicuntur ab im-
 Tyndaridæ fratres denis octoque favillis (bri,
 Splendescunt: alter denas, alter tenet octo.

Bisque novem flammis cœlestis Carcinus ardet:
 20. Binæ insunt dorso, quæ Afini & præsepe vacan-
 At Leo bisdenas stellas retinet minus una. (tur.

Virgo tenens spicam micat astris octo decemque
 Chelæ ignes utrinque duos, libramque figurant.
 Quindenas reliquo flammâs Nepa corpore monstrat:
 Quindenis etiam facibus splendere videtur

Arcitenens: quandamque pedes tenet ante coronam,
 Septenis quæ sideribus constare putatur.

Viginti Ægoceros stellis nitet atque duabus.

Hiacus puer est bis septem lucidus astris.

30. Octo novemque faces piscis tenet alter: at alter
 Huic junctus bis sex splendescit in æthere tædis.

Nunc quot habent stellas australia signa docebo:

Quavis sint procul, atque oculis malè cognita
 nostris.

Lumina terribilis triadena habet æthere Pristis:

Sunt totidem Nilo: Leporem sex astra perurunt

Sideribus septem atque decem præfulget Orion:

Octo atque undenis incendit Sirius orbem
 Ignibus: at Procyon triplici micat æthere flamma.
 Viginti atque tribus decorata est Argos favillis.
 10. Unam plus Chiron retinet: sed Victima, gestat
 Quam manibus, resupina, decemque unamque recipit:
 Luminibus verè speciosa est Ara quaternis.
 Sex & viginti facibus spectabilis Hydra est,
 Longa trium spatii signorum, corpore Cancrum
 Occupat, Erigonemque simul, tumidumque Leonem.
 Septem astris Corvus, Crater spectabilis octo est?
 Bisseno at notius decoratur lumine piscis.
 Occasus nunc signorum dicamus & ortus:
 Signorum est ortus triplex, occasus eorum
 20. Est etiam triplex. Namque ortus Cosmicus, atque
 Occasus fertur quum tempore matutino
 Sole oriente, aliquod signum quoque surgit eoa
 De regione simul, vel quum mane occidit undis.
 Dicitur ac Chronicus, quoties surgitve caditve
 Signum aliquod, quum primum alto se gurgite
 condens

Jam patitur stellas alias splendescere Titan.
 Heliacus verò est ortus, quum sole propinquo
 Jam pridem occultum signum, postquam ille recessit
 Ingrediens aliud, dosse incipit orbe videri. (sit,
 30. Occasus contra Heliacus tunc dicitur esse, (Sol
 Quando aliquod signum per quod tunc ingreditur
 Obtenebrat splendore suo, prohibetque videri.
 Nunc quo quæque modo exoriantur signa, cadantque,
 Versibus expediam: tribuant modò carmina nobis
 Pegafides, vatemque suum non spernat Apollo.
 Quando Aries oritur, confurgit pars quoque lava
 Andromedæ, per seique caput, media tenus alvo.
 Opposita tunc parte poli pars occidit Arx:

A verso Taurus per cælum corpore fertur:

10. Ipso ascendente, ascendit totus quoque Perseus.

Heniochi confurgit item pars maxima, nec non

Pristis cauda, etiam penitus tunc occidit Ara.

Iple autem Arctophylax tunc primum absconditur
undis

Cum Geminis totus Cetus, partesque priores

Eridani surgunt, cumque his armatus Orion.

Anguitenens utrumque pedem tunc æquore mergit.

Carcinus exoriens partem apparere Coronæ

Dimidiam vetat, & caudam Ceti, notiumque

Pisces, atque Engonasis caput, alvum dimidiamque

20. Ejusdem: à genibus scapulis tenus Anguite-
nentem,

Ipfiusque Anguem, excepta cervice: Booten

Totum penè, oritur sed contra Orionis usque

Ad zonam corpus, toto cum flumine Nili.

Hæc cum magnamino nascuntur signa Leone.

Tota aquila atque Lepus, Procyon quoque prima-
que crura

Majoris Canis, exurgit caput in super Hydræ.

At contra Arctophylax totus, totusque Ophiuchus

Cum capite & cervice sui quem continet Anguis

Quæque superfuerat nitidæ pars illa Coronæ.

30. Engonasis simul ipse, genu tamen ac pede lævo

Exceptis. Tunc hesperias merguntur in undas.

Virginis exortu totus Canis Hydraque surgit

Usque ad Cratera, apparet quoque Theffale puppis

Quatenus erecto dependent carbasa malo.

Opposita sed parte latent hæc sidera. Delphin,

Totus Olor, cauda excepta: simul ipsa sagitta,

Atque Chelys, Nilque prior pars. Pegasus autem

Cum capite abscondit collum, pars cætera fulget:

Tota Argo cum Libra oritur, totusque Bootes.
 10. Extremam præter caudam tota Hydra videtur,
 Engonasis dextrumque genu, dextram quoque suram.
 Tunc & Centauri caudam splendere videbis,
 Tunc & dimidiam poteris spectare Coronam:
 Corpus equi aligeri reliquum, postremaque Cygni
 Celantur, nec non cervicem Cetus ad usque
 Descendit totus: tunc & caput occulit undis
 Andromedæ: tunc & descendere Cephea cernes,
 Ipsius Andromedæ patrem, manibusque humerisque
 Et capite extremas ponti fluitantis in undas.
 20. Scorpius exoriens hæc secum sidera ducit,
 Caudam Hydræ, Chironis equum, reliquamque
 Coronam:

Quamque manus gestat Chiron tunc Hostia surgit:
 Surgit item caput Anguis, item caput Anguente-
 nentis.

Andromedæ reliquum corpus tunc occidit, atque
 Cepheus à capite ad Zonam, flexuraque duplex
 Eridani: resupina cadit quoque Cassiopeia.
 Tunc etiam abscondi Canis incipit atque Orion:
 Arcitenens quum oritur, jubet apparere Oph-
 tuchum,

Ipsiusque Anguem totum, caput atque sinistram
 30. Engonasis, totamque Lyram, pectusque caputque
 Æthiopum regis Cephei: tunc totus Orion,
 Et Lepus, & major Canis occidit, Heniochusque,
 Exceptis capite ac pedibus: tunc Perseus unà
 Tendit in occasum totus, dextro pede nec non
 Crure manet. Puppi excepta tota occidit Argo.
 Ægoceros quum surgit, Olor, simul atque Sagitta,
 Ara quoque atque Aquila ascendunt, sed cætera puppis
 Descendit, Procyonque mari sua sidera condit.

It quoq; sub terras toto tunc corpore Perseus,
 10. Sidera quum pulchri apparent Ganymedis ab
 Prima Medusæi consurgunt membra caballi. (ortu,
 Tunc contrà caput & cervix descendit Echidnæ,
 Occultatur item postremo corpore Chiron.
 Quum gemini superum tolluntur in æthera Pisces,
 Andromedæ dextrum corpus quoque surgit, & ille
 Qui notius fertur Piscis: tunc corpore toto
 Hydra & Centaurus manes rapiuntur ad imos.
 Hæc de ortu atque obitu signorum dicta putamus
 Esse satis, nunc ad reliqua incunctanter eamus.
 20. Sed prius Uranien libet huc ad nostra vocare
 Carmina, ut auxilium tribuat, secretaque pandat.
 Uranie, cui nota alti penetralia cœli,
 Quæ superum sedes geminataq; templa frequentas:
 Uranie formosa adsis, arcanaque divum
 Tecta aperi, vatemque juva tua regna canentem:
 Æthereos da mente lares, animoque tueri
 Mœnia stelliferi circumlabentia mundi.
 Et primum mihi Diva aperi, num corpore duro
 Ac solido constet cœlum, an fluxo tenuique,
 30. Non secus atque aër facili quem scindimus ictu.
 Post hoc, me nonnulla etiam quærenda docebis.
 Sunt duo naturæ primordia prima, vocantur.
 Materia & forma: ex his corpora cuncta creantur,
 Ex his est tellus, unda, aër, ignis, & æther.
 Unde errant, qui materiam cœlestibus ullam
 Corporibus non esse putant, contraria in illis
 Quippe forent, & ab his corrupta aliquando peri-
 Sicant: verùm hæc ratio (me iudice) peccat, (rent
 Nam neque materiæ culpa est, si corpora solvit
 40 Longa dies: neque corrumpunt contraria per se,
 Si æquales habeant vires, nisi fortius unum

Sit reliqvo qvia qvum vis æqva est atqve potestas,
 Tunc fit par pugna, & nulli victoria cedit.
 Ergo Deus cupiens æternum condere cælum,
 Optima materiæ primæ purissima legit,
 Temperiemq; illis talem addidit, ut nihil unquam,
 Selædant, semperqve habeant contraria pacem:
 Sic cælum æternum est, sic nullo absumitur ævo.
 Sed qvonia qvæ dura magis, diuturna magis sunt,
 10. Lædunturq; minus, proinde est durissimus æther
 Plus adamante, adeò ut ferrum contemnat & ignem,
 Ubique omnem, præter Domini, à qvo conditus
 ipse est.

Est alia id monstrans ratio: nam mobile primum
 Intra se positas sphæras rapit, ac violenter
 Occasum versus secum trahit, atqve diurno
 Motu (obstent qvanvis) spatia in contraria versat:
 Qvòd fieri neqveat, solido nisi corpore constent.
 Adde huc qvòd lunæ pars illa simillima cælo est,
 Qvam sol non spectat, fraternaq; lumina tangunt.
 20. Sic etiam stellæ, manifesta in luce diei
 Consimilem cælo creduntur habere colorem.
 Luna tamen stellæqve ipsæ sunt corpora dura,
 Sunt & opaca. Hoc eclipsis declarat apertè:
 Nam radios Phœbi Luna interjecta repellit,
 Nec finit in terras claram descendere lucem.
 Cur non durities eadem tribuatur Olympo?
 Nempe aliter nunquam sidera fixa teneret:
 Sed passim errarent, nec certà in sede manerent,
 Non tamen est cæli, ut stellarum, corpus opacum:
 30. In terris etenim positi summa astra videmus,
 Et penetrat noster suprema ad sidera visus.
 Qvum verò sint (ut dixi) durissima cæli
 Corpora, sintqve eadem purissima, forsitan illis

Est etiam sonus: & quum se tangantque rotentque,
 Concentum faciunt aliquem, cœlestibus aptum,
 Ut quidam scripsere olim doctique probique:
 Hunc tu Musa etiam nodum mihi solve roganti,
 Dura & plura licet sacri sint corpora cœli,
 Perviaque humanis oculis, tamen illa sonorem
 10. Efficiunt nullum: neque enim pulsantur ab ullo,
 Nec si pulsentur resonant, crassissima quum sint,
 Cumque illic aër nullus sit, quo sine frustra
 Speratur sonus, atque ideo sine murmure currunt.
 Præterea sphaeræbis quatuor inferiores,
 Auroram versus omnes vertuntur eodem
 Progressu: nec se collidunt concutiuntque
 Occurrendo sibi, sed certa lege modoque
 Una eademque via leni vertigine pergunt,
 Et choræ in morem placidi taciteque feruntur:
 20. Mobile duntaxat primum adversatur eundo,
 Orbibus (ut dixi) reliquis: tamen haud strepit
 unquam
 Nilque sonat prorsus: quippe illic deficit aër,
 Quippe superficies multo est levissima sphaeris:
 Unde fluunt celeres, nullo impediante rigore,
 Et sua contactu molli confinia lambunt:
 Propter quod motum faciunt sine voce silentem.
 Non igitur rectè veteres sensere, putantes
 Sphaerarum motu harmoniam conflari, at non
 Sentiri: quoniam humanas excelleret aures,
 30. Ceu Nili non auditur, quæ decidit altis
 Rupibus unda prope: at longè fragor editur ingens
 Nugantur certè, & ratio hæc est prorsus inanis,
 Nam si nemo unquam audivit, cur fingere debent
 In cœlo esse sonum? turpe est ea dicere quæ non
 Ostendi possunt, quæ possunt jure negari.

Non

Non nova sunt fingenda, nisi hæc vera esse proben-
 Nullum verba fidem amota ratione merentur. (tur
 Sed nunquid cælum est, ut fertur, (Musa) rotundum?
 Sphærica nimirum perfectior esse figura
 10. Censetur cunctis aliis, quòd non habet in se
 Principium finemque, capax quòd sit magis, atque
 Simplex & formosa magis, magis apta moveri:
 Præsertim circa medium, ceu vertitur æther
 Circa ipsam terram, in medio quæ condita mundo
 Convenit hæc igitur cælo tam digna figura, (est.
 Convenit hæc eadem Soli, Lunæ, omnibus astris,
 Quamquam aliter pictorum audax inscitia fingit.
 Stellæ autem sunt ne (ut fertur) pars densior orbis?
 Non ita: quippè suam fortita est quælibet harum
 20. Diversam à cælo speciem, discrimine magno:
 Ipsæ etiam inter se distant: ceu sorbus ab ulmo,
 Ceu pyrus à ceraso differt, foetu atque figura.
 Indicat id color haud unus, diversaque earum
 Virtus & splendor: stellæ est sua cuique potestas:
 Quandoquidem natura etiam sua cuique tributa est.
 Cælum ergo est sedes tantum opportuna, locusque
 Stellarum, non materia aut substantia earum.
 Quid virtutis habet cælum? est vis omnis in astris:
 Astra regunt orbem terrarum, atque omnia mutant:
 20 Astra creant cuncta in terris, & cuncta gubernant.
 Hoc docet astronomus, communis opinio fert hoc.
 Quare non solum raro densoque putandum est
 Distingui à stellis cælum, diversa sed ipsis
 Natura est etiam, & dispar faciesque vigorque,
 Quanta etiam sint astra, & num sine fine rotentur,
 Quo sunt fixa loco, ut visum est aliquando Platoni:
 An sint deserta, an quisquam versetur in illis,
 Musa velim scire: unde precor mihi singula pande.
 Non

Non sunt astra quidem magna æquè. Nam quæ minora
 Plurima sunt numero, ut possit comprehendere ne-
 Sunt aliquot majora etiam, sed pauca: sereno (mo,
 Quæ passim cælo veneranda luce refulgent,
 Ex quibus astronomi varias fecerè figuras,
 Et pinxère amplum diversis æthera signis:
 Ex his ergo astris majoribus (ut perhibent, qui
 Astra sciunt, utque eclipsis phœbia monstrat:
 In qua Luna pater quanto sit corpore, fratris
 Dum subjecta sui speciosum lumen opacat)
 Quædam sunt tanta, ut totam terræque marisque
 20. Excedant molem, ac spatio majore nitescant:
 Quavis parva adeò videantur, propterea quòd
 Tam longo distant à nobis inter vallo. (tur,
 Quippe aliquid quanto est longinquius, esse vide-
 Tanto etiam minus, & spectantum lumina fallit
 Stellæ autem fixæ (veluti Plato maximus inquit)
 Quæque suum circa centrum volvuntur ibidem
 Semper: & hæc ratio est cur scintillare videntur:
 Non ea quam fingunt quidã, quia longius absunt,
 Proinde illas tremulum nobis ostendere lumen.
 30. Nimirum hæc ratio vana & puerilis habenda est.
 Non etenim quicquam scintillat, quòd procul absit
 A nostro visu: minus, atque obscurius illud
 Sed tunc apparet, nec scintillatio motu
 Ulla carere potest, quare fixa astra moventur,
 Cum Sole unâ, illo motu quem diximus ante.
 At non Saturnus talem, nec Juppiter, & Mars
 Efficiunt motum, nec Lunæ Mercuriive
 Aut Veneris fidus: verùm hæc gaudent epicyclis:
 Cur non scintillat Saturnus, Juppiter, & Mars,
 40. Ut Sol? quum tamen à nobis longè altius absint,
 Nec magno à stellis fixis discrimine distent?

Nimi-

Nimirum, quoniam non sic volvuntur uti Sol,
 Sed sua permittunt epicyclis corpora ferri.
 Fortè aliquis solem non scintillare putabit.
 At si hunc perspiciet summo quum mane resurgit,
 Vel quum descendit brumali tempore in undas,
 Quando acies illum melius tolerare valebit.
 Tunc circumvolvi, tunc scintillare videbit.
 Nec quisquam hoc adeò magnum ac mirabile dicat,
 10. Singula si tali volvuntur sidera motu:
 Nonne magis mirum est, tam inmensi corpora cæli,
 Tam celeri semper ferri vertigine, ut omnes
 Prævertant volucres, ventosque & fulmina vincant
 Unde nota: Ille pater rerum, mundi que creator,
 Omnia quæ fecit, distinxit in hæc duo, motum
 Atque quietem, atque in terris, centroque locata est
 Ipsa quies propriè, possedit cætera motus.
 Unda fluit, semperque aër agitur & ignis,
 Præcipuè tamen in cælo est vis maxima motus:
 20. Et quo quæque magis sphaera est sublimis, in illa
 Fortior est motus, mundumque rapacius ambit.
 Quare illud cælum, quod primum mobile fertur,
 Maximū habet motum: sed motus maximus ille est
 Tempore qui minimo spatia & loca maxima transit
 Ergo nictu oculi totum percurreret orbem,
 Ni obstarent illi sphaeræ, quas continet in se,
 Frænantes cursum illius, ne protinus omnem
 Volvendo raperet secum terram, Oceanumque
 Quippe animal nullum posset tunc vivere in illis,
 30. Orem mirandam in primis! quis non stupeat,
 quum
 Secum agitat, tantam tam parvo tempore molem,
 Tam longas transire vias, iterumque reverti,
 Nec cessare unquam, & nullum sentire laborem?

Hinc

Hinc aliqui credunt, à diis totum æthera volvi,
 Assignantque suum motorem cuilibet orbi:
 Qui quasi pristino addictus, non desinat unquam
 Tam vastam versare molem noctesque diesque.
 Nec quamvis cupiat, minimum requiescere possit.
 Felix servitio tali Deus ille profecto.

10. Sed nugæ sunt hæc, commentaq; inania eorum
 Qui cupiunt primi mortales inter haberi.

O quot morosophos tellus parit, & philodoxos.

Quare non tutum est facile omnia credere cuivis,
 Ille licet magni sit nominis, innumerasque
 Scribendo impleri nigra loligine chartas

Magni sæpe viri mendacia magna loquuntur;

Et nemo est adeò prudens quin sæpius erret.

Est igitur ratio in primis quærenda, fidesque
 Major in ambiguis rationi est semper habenda,

20. Quàm dictis hominum: namque hæc sunt falsa
 frequenter

Quid ratio ostendit? cælum stellasque moveri

À diis, an per se, natura aliqve vigore? (ptas

Qualis honor, vel quale lucrum, vel quanta volu-

Esse potest diis, versantibus æthera semper,

Ut stultorum hominum vitæ opportuna ministrent

Utq; feras pecudes, volucres, piscesq; gubernent?

Sicne decet dominos servis servire? deosque

Servitio æterno damnati, ut pabula brutis,

Ut stultis pravisque ferant mortalibus escam?

30. Nonne decet potius libertas, maxima divos,

Ut quocunqve velint faciles accedere possint?

Ne tanquam dura devincti compede, nusquam

Ire queant, semperque loco teneantur eodem

Aut tanquam figuli instantes operique rotæque,

Nunquam decedant scamno, nunquam otia captent

Estne

Estne illis adeò dulcis labor, ille rotandi?
 An labor ille potest divis nunquam esse molestus?
 O sapientum hominum sententia digna notatis.
 Sed ratio obsistit, ratio manifesta reclamat:
 10. Nil etenim per se æternum est, nisi conditor or-
 Post ipsum æterna est rerum natura suarum, (bis)
 Quas ipse ex nihilo, stabili sed legè creavit,
 Ut non esse queant aliter quàm iusserat olim,
 Quum primum immensi jaceret fundamina mundi.
 Sic aqua semper erit mollis, sic ignis adurens:
 Sic stabilis tellus, sic semper mobilis aër,
 Sic & circumagi cælum sine, sine necesse est:
 Sic forma & virtus herbis sua cuique tributa est,
 Nec non arboribus, nec non animalibus ipsis,
 20. Ut nullo possint mutari prorsus ab ævo:
 Usque adeò ipsius naturæ immobilis ordo est,
 Usque adeò est eadem semper divina voluntas:
 Quare si motus cæli est æternus, oportet
 Naturalem esse, ut gravium leviumque videmus.
 Nam quod naturæ est propriū, non deficit unquam.
 Si verò est alius motor, quandoque quiescit:
 Nil etenim æterno violentum tempore durat.
 An gravium & levium natura potentior est quàm
 Astrorum & cæli, ut possint per se illa moveri,
 30. Hæc vero nequeant, nisi diis agitentur ab ipsis?
 Terra ergo atque ignis sunt æthere nobiliores.
 Saltem ex hoc quod non motoris egent alieni.
 Sed per se à centro aut ad centrum tendere possunt
 Credendum est igitur, cælestia corpora per se
 Atque suis formis, ut terra ignisque moveri.
 Natura est siquidem motore potentior omni,
 Naturam vincit solus Deus: & nihil (ipso
 Excepto) est melius natura & majus in orbe.

Naturam vero appello, legem omnipotentis
 10. Supremiq; patris, quam prima ab origine mundi
 Cunctis imposuit rebus, iussitque teneri
 Inviolabiliter, dum mundi secta manerent.

Nam legem hanc rerum formis Deus indidit: unde
 Quum rebus dant esse, Dei mandata libenter
 Efficiunt formæ, & nequeunt hanc fallere legem.

Nempe suis res à formis tales generantur,
 Quales præcepit qui formas condidit ipsas.

Hæc verè ac propriè natura est, et melius quàm
 Forma aut materia, ut quidam posuere, etenim sunt

20. Hæc duo cunctarum potiùs primordia rerum,
 Vel causæ primæ, vel componentia prima,

Non autem natura placent si nomina vera,
 Et nisi malimus dare falsa vocabula rebus.

Sed de hoc jam satis: ad reliqua accedamus, & utrum
 Sint deserta poli pulcherrima regna beati,

An quisquam sedes illas teneatque colatque,
 Præfens hora monet solito nos dicere versu

Quum cælum sit tam immensum, tantique decoris,
 Conspicuum tot sideribus, tam nobile corpus,

30. Desertum & vacuum & solum incultumque
 manebit?

Terra autem innumetis gaudebit, & unda colonis?

An mare vel tellus, locus est iuncundior atque
 Pulchrior & melior, vel toto major Olympo?

Propter quod potius, quam æther, mereantur habe-
 Tot cives, & tam variis animalia formis? (re

An regis prudentis erit, fabricare parati

Ingentem molem, peregrino marmore & auro

Egregiam, & mirè speciosam intusque forisque,

Nolle tamen (stabulo excepto) permittere quen-
 quam

T

10. Tam

10. Tam pulchras habitare ædes, vacuaqve tenere?
 Nempè est totius mundi stabulum terra, in qua
 Sunt omnes sordes, pulvis, cœnumqve fimumqve,
 Ossa, putres carnes, varia excrementa animantum.
 Quis memorare unquam tot fœda imundaq; posset,
 Quæ tellus & pontus habent, ac semper habebunt?
 Quis nescit pluvias, nebulas, nubesqve, nivesqve,
 Prælia ventorum, tempestatumqve furores,
 Quæ mare perturbant, qvatiunt terrã, aëra versant?
 Terra tamen pontusqve tenet animalia multa:
 20. At cœlum vacuum, vacuum cœlum esse putatur?
 O vacuæ potius mentes, quæ creditis istud?
 Quippe suos etiam cives habet æther: & astra
 Singula, sunt urbes cœli, sedesqve deorum
 Illic & reges, populi inveniuntur & illic.
 Sed veri reges, populi veri, omnia vera:
 Non velut hic, umbra simulacraqve inania rerum,
 Quas citò mors rapit, & tempus terit, inquinat, au-
 Illic felices, immortales, sapientes: (fert,
 Hic habitant miseri, mortales, insipientes:
 30. Illic pax & lux regnant, & summa voluptas: (loris
 Hic bellum assiduum & tenebræ, & genus omne do-
 Inunc, & lauda terram hanc, hanc dilige vitam.
 Imo aude, ô demens, stabulum hoc præponere cœlo.
 Verùm aliquis dubitare potest, si durior æther
 Est adamante, & nil vacui reperitur in illo,
 Quomodo dii poterunt illic habitare, vel illas
 Pergere, nimirum hoc fieri non posse videtur.
 Præterea quum cœlum ipsum non possit arari
 Atqve fodi, quonam pacto Bacchusqve Cèresqve
 40. Nascentur, frugesqve aliæ, quarum indiget u-
 Frivola sunt hæc, & rugoso digna cachinno. (sus?
 Namque sit ipse licet multo solidissimus æther,
 Pervi-

Pervius est tamen, & cedens cultoribus, & nil
 Obstet quin facilè huc possint se ferre vel illuc,
 Et quacunqve libet nihil impediante moveri.
 Cœlicolis etenim tenuissima corpora cunctis
 Ille auctor mundi dedit; atqve levissima: quare
 Ipsis non opus est foribus, patulisve fenestris.
 Per medios intrant muros, & marmora tranant,
 10. Usqve aded est illis tenuis natura, potensqve:
 Quis, nisi vidisset pisces habitare sub undis,
 Sub limo ranas, salamandras vivere in igne,
 Aère chameleonta, & pasci rore cicadas,
 Crederet? at vera hæc tamen & mira esse fatemur.
 Plurima sunt, quæ cum fieri non posse putemus,
 Sæpe tamen fieri possunt, & facta videmus.
 Cur non ergo Deus potuit quoqve condere tales
 Cœlicolas, qui per cœlum facile ire valerent,
 Nulliusqve, cibi vel potus profusus egerent?
 20. Si potuit, certè voluit: nam turpe fuisset,
 Tam pulchras sedes, tamq̃ amplas linquere inanes.
 Atqui cœlicolis non est opus, ut vel arando,
 Vel fodiendo parent alimenta juvantia vitam:
 Quandoquidem non sunt illis mortalia membra,
 Quæ instaurare solet sensim labantia victus:
 Nec sitiunt unquam divi, esuriuntve beati.
 Deniqve nulla illos penitus contristat egestas:
 Quippe ultra fines. Lunæ illætabile nil est.
 Cuncta mala in terris posuit Deus, illaqve clausit
 30. In medio, & vetuit sacrum contingere cœlum,
 Ergo felices vivunt, nectarqve bibentes,
 Ambrosiæ viridi pascuntur gramine, cujus
 Copia magna oritur, passim cœlestibus arvis.
 Cœlicolum verò illorum felicior atqve
 Nobilior vita est, loca qui magis alta frequentant,

Nam quanto æthereis locus est sublimior oris,
 Tanto etiam melior, tantoque beator idem est,
 Sed quid sunt maculæ illæ atræ, quæ in corpore lunæ
 Apparent? nam de his homines diversa loquuntur
 10. Nil per se in cælo lucet, nisi Phœbus: ab illo
 Accipiunt lucem stellæ omnes, ipsaque Luna:
 Quæ quia cunctarum stellarum est ultima, & imam
 Sortita est cæli sedem, terrisque propinquam:
 Ut sit opaca magis, minus & sincera necesse est,
 Unde ejus partes quum non æqualiter omnes
 Sint albæ & densæ, & leves, lucisque capaces:
 Hinc non tota nitet luna, & maculosa videtur:
 Nam partes albæ & densæ, levesque receptant
 Nocturnum solem, reliquis sine luce relictis.
 20. Nocte igitur lucet, sed tempore luna diurno
 In faciem nubis maculosæ albescit Olympo.
 Sic & lampyrides lucent in nocte volantes,
 Mox redeunte die amittunt in lumine lumen,
 Et proprium ostendunt amota fraude colorem,
 Namque dies vera ostendit, nox fraudibus apta est,
 An vero, æternum sit cælum, an cæperit olim,
 Expectetque suum post plurima sæcula finem,
 Pulchrum etiam scitu est, unde hoc diversa sopheru
 Scripta extant: ait hic, negat ille, & opinio discors
 30. Frustra aliquid facere? hic etenim insipientibus
 est mos.

Causa aliqua ergo fuit, sed quæ? nempe illius ingens
 Haud dubiè bonitas, nec non immensa potestas,
 Ne frustra intra se semper conclusa maneret
 Utraque, sed potius cunctis effusa pateret:
 Frustra etenim bonus atque potens is dicitur, à quo
 Nil unquam fieri magnum egregiumque videtur.
 Si Deus ergo fuit semper bonus atque potens, cur
 Non

Non voluit semper tam pulchrum condere mundū?
 Cur in tam feros tantam rem distulit annos?
 10. Nulla quidem ratio esse potest, nisi fingere quis-
 Astutus velit, & nugas præponere vero. (quam
 Quare si humanæ rationi credere par est,
 Æternus certè mundus dicetur, & omni
 Principio prorsus quoque sine carere:
 At si aliter quondam dixit Deus, & sua Mofi
 Facta revelavit, debemus credere Mofi:
 Succumbat ratio fidei, & captiva quiescat.
 Namque Deus nunquam fallit, nec fallitur ipse,
 Si modò dignatur quicquam mortalibus unquam
 20. Dicere, si quicquam apparens arcana recludit.
 At qui materiam æternam posuere, chaosque
 Nugantur, nam cur Deus hanc liquisset inanem:
 Tamquæ diu informem, potuit si condere mundum
 Confestim, & primo momento cuncta creare?
 Frustra differtur diversa in tempora quicquid
 Una eademque potest fieri perniciousè hora.
 Sunt verò quidam æternum mundum esse putantes
 A nullo factum tamen, à nulloque creatum:
 Sed per se ut nunc est ante omnia secula fuisse,
 30. Et per se ut nunc est post omnia secula futurum.
 Quod certè falsum est: ratio quippe ipsa repugnant
 Esse etenim nunquam duo perfectissima possunt:
 Nam dissentirent forsan, bellumque cierent.
 Esto quòd semper concordia pace manerent,
 Frustra ponuntur duo maxima, sufficit unum.
 Quod saltem natura aliis prius esse necesse est.
 Si prius est aliis, ergo est quoque causa aliorum:
 Namquæ prius, causa efficiens est posteriorum. (avit
 Quocirca haud dubiè mundum hunc Deus ipse cre-
 40. Ex nihilo æternum, sed quomodo? si libet, audi.

Est bonitas æterna Dei, est æterna potestas:
 Nõnne ejus potuit simul esse æterna voluntas
 Gignendi mundum? quæ si fuit, ut ratio vult,
 Nil obstat quin æterno sit conditus ævo
 Mundus ab artifice immenso, compagine mira.
 Ut si quis solem æternum concesserit, idem
 Aeternam solis lucem concedere debet.
 Lux tamen effectus solis, sol causa vocatur.
 Sed decedentes jam cælo elementa gradatim
 10. Scrutemur, deque his quædam haud indignè
 loquamur.

Quidam sub cælo esse ignem dixere, propinquum
 Contiguumque orbi lunæ, sed luce carentem:
 Urentem tamen in primis, mirèque calentem.
 Quod verum esse docet ratio, nam nocte videmus
 Per sydum volitare faces, flammæque vagari
 Aëra per liquidum, & delabi fidera cælo.
 Quæ proinde veniunt, tenues quòd in aëra fumi
 Altius ascendunt, superòque cremantur ab igni.
 Namque vapor duplex, alter levis, aridus, aptus
 20. Incendi, unde ignes fiunt per inane volantes:
 Alter frigidior, graviorque & crassior, ex quo
 Gignuntur nebulæ, pluviz, nubèsque, nivesque
 Fulgura cum ventis, tonitru, ros, grando, pruina.
 Quod nisi sub cælo foret ignis, non vapor illic
 Accendi posset, noctisque volare per umbram.
 Præterea quum ignis levitate ipsum aëra vincat,
 Altior haud dubiè locus illi convenit: ergo
 Sub cælo est ejus sedes, & proxima lunæ.
 Infra ignem verò est aër, qui parte suprema
 30. Accipit æthereum vicino, ex igne calorem,
 Pars media ipsius multo est gelidissima, & illic
 Concrefcunt nubes, conflantur fulmina vasto

Cum tonitru, variisque agitantés nubila venti.

Infima pars calida est, atq̄ humida, ne vapor ipsam

Humectat liquidis exhalans jugiter undis,

Et calet ab solis radios tellure reflexos.

Hic nebulæ, hic pluvix, hic tenui cum rore pruinx

Atq̄ve nives, varia ventorum forte creantur.

Quippe data est ventis hujus non parva potestas

10. Aëris: hi possunt æstivo tempore frigus

Gignere, & hybernis diffundere mensibus æstum;

Hi nobis auferre valent & tradere fruges,

Hi nobis inferre valent & demere morbos.

Jurus ab aurora, Libycis venit Auster ab oris.

Spirat ab occasu Zephyrus, borealia flabra

Montibus à Scythicis, gelidaq̄ve oriuntur ab arcto.

Inter quos alii quoq̄ve sunt, quibus omnibus aër

Inferior servit, cumq̄ve aëre terra fretumq̄ve.

A ventis igitur nubes coguntur, ab ipsis

20. Nubibus emanant imbres, flocciq̄ve nivales,

Fulmen, ros, grando, matutinæq̄ve pruinx:

Tempore sed vario, varia ratione modoq̄ve,

Et variis etiam perstantibus aëra ventis.

Quorum qui mediæ veniunt de parte diei,

Nubesq̄ve & nimbos pariunt, cœliq̄ve calorem:

Qui verò ex Scythicis regionibus, horrida gignunt

Frigora: ab his fiunt glacies, nix, atq̄ve pruina,

Tempore brumali: sed cœlum æstate serenant.

Fert Zephyrus flores, terramq̄ve virentibus herbis

30. Vestit, dans avibus cantum, silvisq̄ve decorem.

Eurus plerumq̄ est bonus: at quandoq̄ve procellas

Concitat ingentes, terris, pelagoq̄ve timendas,

Hos ventos vel dii aërei, vel sidera mittunt.

Sæpe etenim quum thesauros tellure latentes

Vult auferre magus, vel consecrare libellum,

Vel magico ritu quæquam sibi subdere divum:
 Audi vi exortum ventum, subitamque procellam,
 Aut fata stravisse, aut hærentes vitibus uvas.
 Materiam ventis præbet vapor ortus ab undis.
 10. Causa movens ipsos, dii sunt quibus aëris est jus.
 Verum hæc non sapiunt vulgo, neque talia vulgus
 Credere vult. quid tum? genas ne apponite porcis:
 Credite vos docti, quibus est mens altior, esse
 Non solum in cælo, sed in aëre plurima divum
 Millia qui ventos tempestatesque ciere.
 Et tonitru facere, & detrudere fulmina possunt.
 Non tamen esse nego causas alias quoque, nasci
 Quæ faciunt ventos: veluti sol, lunaque & astra,
 Præsertim septem quæ vulgò errantia dicunt:
 20. Quorum opera exhalans vapor ad diversa mo-
 vetur.

Vidi ego, dum Romæ, Decimo regnante Leone,
 Effem, opus à figulo factum, juvenisque figuram,
 Efflantem angusto validum ventum oris hiatu:
 Quippe cano infusam retinebat pectore lympham,
 Quæ subjecto igni resoluta exhibat ab ore,
 In faciem vento validi, longeque furebat.
 Ergo etiam ventus resoluta emittitur unda,
 Dum vapor exhalans fugit impellente calore,
 Namque fugare solent sese contraria semper.
 30. Hac in parte etiam quam diximus aëris ima,
 Apparere solent regalia fata cometæ,
 Apparere solet variata coloribus Iris.
 Hanc radii solis roranti in nube figurant:
 Illos stella facit de septem errantibus una,
 Dum sibi subjecto radios impressa vaporibus,
 Assimulat caudam, lumenque in nube relinquit.
 Haud aliter quam quum circumnitet area lunam

Area venturi (ut perhibent) prænuntia venti:
 Aut cum tres soles lucere aliquando videntur,
 10. Nec sunt tres tamen. At subjectæ in corpore
 nubis

Ceu quodam in speculo, solis formatur imago,
 Sub regione autem crassa imaquæ aëris, unda est:
 Unda inquam Oceani, quæ terram circuit omnem,
 Angustoque freto Herculeas ingressa columnas,
 Diffundit sese, longè lateque pererrans.

Hinc varium nomen sortitur, & hinc mare fertur
 Aegæum, Jonium, Tyrrhenumque, Adriacumque,
 Et mare Erythræum, & quod Perfidis alluit oras.

Hæc terræ occultas perlabitur unda cavernas,
 20. Et fluit ac refluit semper, variumque saporem
 Accipit, ut varia est tellus, per viscera cuius
 Transit sulphureumque à sulphure mittit odorem.

Hinc æterno quòd tempore flumina current:
 Quippe suos repetunt fontes, iterumque marinos
 Ad fluctus properant, illinc reditura vicissim.

Hac abeunt, illac redeunt, & aguntur in orbem
 Assiduè, vegetantque ut sanguis corpora, terram:
 Hæc eadem facit unda lacus, crassasque paludes,
 Nec non perspicuos fontes, puteosque perennes.

30. Denique ab Oceano emanat vis omnis aquarum
 Quascunq; orbis habet, lymphas hic edidit omnes,
 Partim sub terra, partim supra ingredientès.

Partim etiam nigris de nubibus egredientes.
 Sed cur est adeò falsum mare, nunquid ab ipsa
 Natura istud habet? non arbitror. At sapor omnis
 Undarum à terra causam trahit, inveniuntur
 In terra siquidem montes salis, hoc tegit æquor,
 Exugitque salem, liquidasque resolvit in undas.
 Ergo sal, non Sol causa est falsedinis hujus.

10. Nam cur Sol non stagna etiam falsa efficit idem?
 Nempe illam terræ partem, quæ non erat apta
 Usibus humanis, nimia falsedine abundans,
 Natura Oceano substravit provida: at illam
 Quæ fuerat melior, quæ dignior, uberiorque,
 Detexit nobis, nobisque reliquit apertam:
 In qua sunt montes, colles, clivi, tumulique,
 Convalles, campi, rupes, fauces, juga, rura,
 Silvæ, stagna, lacus, fontes, fluvii, atque paludes,
 Oppida parva, urbes magnæ, pagi, villæ, arces,
 20 Saxa, metalla, hominum vitæ opportuna tuendæ
 Huic terræ, illiusque opibus natura Deusque
 Præposuere hominem, & regem fecere animatum,
 Quotquot pontus habet, quotquot tellure morantur

Ingeniumque illi ac mentem tribuere: quibus se
 Præponat cunctis, terrarumque imperet orbi:
 Atque Deum agnoscens, illum metu atque colatque:
 In medio terræ est centrum, quod sustinet ipsam.
 Nam Deus ad centrum iussit gravia omnia ferri.
 Nec naturali motu decedere ab ipso
 30. Possunt. atque ideo terra est immobilis, & se
 Sustinet in medio, ac propria gravitate tenetur.
 Undique enim ad centrum concurrit prona, globumque

Efficit imensum, & densum, solidumque & opacum:
 Circa quem roseis noctesque diesque quadrigis
 Sol vehitur: sed nox adversa in parte creatur.
 Quippe aliud non est quam terræ atque æquoris
 Quæ si fortè ferit nocturnæ corpora lunæ, (umbra,
 Eclipsin facit, & populos terroribus implet,
 Credentes magico labefactam carmine divam,
 40 Umbra hæc tunc noctes majores efficit, est quum
 Distans

Distans à nobis sol longius : at breviores ,
 Qvum redit , & Cancri borealia signa revisit.
 Causa hujus tumor est terræ , montèsqve superbî,
 Qvos interposuit prudens natura , suis ut
 Verticibus noctes mutato fidere mutent.
 Nam qvanto magis accedit sol pronus ad austrum,
 Tanto majores veniunt à montibus umbræ
 Umbræ , qvæ abscondunt lucem , auroramq; moran-
 Et spatio breviori diem procedere cogunt. (tur,
 10. Tunc spargit glacialis hyems sua frigora nobis,
 Tunc æstas regna Antipodum declivia torret.
 Qvum vero sol ad Cancri loca summa recurrit,
 Tunc nox fit brevior nobis , redeuntqve calores.
 At bruma Antipodas magno tunc frigore torqvæ.
 Sic vario cursu variat Sol tempora , & annum
 Qvattuor in partes totum discriminat æqvæ :
 Circuiensqve orbem terrarum servit utrisqve
 Gentibus , & qvæ sub terra versantur , & illis
 Qvæ supra , atq; pari moderamine temperat omnes,
 20. Nam sub terra homines etiam sunt , non mare
 tantum

Aut silvæ , neqve enim Solem natura diemqve
 Jussisset radios illic effundere inanes ,
 Et solùm servire feris , generisqve natantum
 Nimirum tellus habitatur tota , nec ullus
 Est locus , aut zona ulla , in qva non vivere possunt
 Mortales , aptasqve sibi componere sedes :
 Sit licet immodicum frigus , vel maximus æstus
 Illic assiduè : natura ubi tristitia fixit ,
 Læta adhibet , miscetqve sagax adversa secundis :
 30. Atq; ubi fert morbos , medicamina debita gignit.
 Ergo ubicunqve calor nimius reperitur , ibidem
 Non gelidi montes , non frigida flamina desunt ,
 Non

Non silvæ umbriferæ, & multis cum fontibus amnes
 Quæ valeant homines tanto defendere ab æstu,
 Præterea est illic semper nox æqua dici,
 Quæ solis radios æqvato frigore frænât
 Unde fit ut zonam mediam non esse putemus
 Desertam omnino: multos sed habere colonos,
 Et proprio ingenio, & naturæ, munere tutos.
 10. Zonæ etiam extremæ, quas non habitari erant
 Assiduis nivibus pressas, glacièqve perenni,
 Possunt nempe coli, ut ratio non frivola suadet.
 Maxima namqve locis lignorum copia in illis
 Nascitur, & fiunt illic hypocausta, gravesqve
 Vestes, ex variis animantum pellibus, unde
 Calfaciunt se mortales, hyemiqve resistunt,
 Et multis arcere modis mala frigora norunt.
 Congrua nec desunt illis alimenta, cibosqve
 Indigenas partim, partim illuc undiqve vectos
 20. Accipiunt largè, & dapibus vescuntur opimis.
 Non igitur verū est quod quidam Græculus inquit
 Unius tantum zonæ partem, exiguamqve
 Naturam humano generi tribuisse colendam:
 At reliquum terræ desertum prorsus, ab ipsis
 Piscibus atqve feris duntaxat semper haberi.
 Ah foret indignum certè hoc, natura minoris
 Fecisset nos quam bruta, imperiumqve dedisset
 In terris majus quam homini & spatiosius illis.
 Quare si qua fides adhibenda est vera loquenti.
 30. Haud dubiè tellus tota est habitabilis, & nil
 Obstât quin possint mortales vivere ubiqve.
 Naturæ auxilium in rebus non deficit ullis.
 Ingeniumqve hominis durissima quæqve refringit,
 Postremò, quoniam ad finem properamus, & hora
 Jam dudum monet æthereos invadere pisces.

Propterea exponam paucis cur terra tremiscat,
 Quæ vis tanta illam quatit, cogatque moveri.
 Scire igitur licet, innumeras vastasque cavernas
 Sub terris esse, atque illic quandoque creati
 10. Ingentes ventos: qui dum crudelia miscent
 Prælia, concutiunt terram, nimioque furore
 Congressi evertunt totas cum mœnibus urbes.
 Donec parte aliqua erumpant facto agmine, & auras
 Diffusi in vacuas non longa pace quiescant.
 Gignuntur verò hi venti telluris in alvo
 Ex fumis, quos vicina trahit ignis ab unda.
 Quippe ignes in se multos magnosque perenni
 Tempore nutrit humus (dictu mirabile.) sed non
 Falsa tamen refero. Credet qui viderit Aetnam,
 20. Qui scatebras calidarum usquam spectarit aqua-
 Et qui vitiferi benè noverit acta Vesuvi. (rum,
 Hos agitant ventos qui subterranea regna
 Dii manes habitant, cæcisque morantur in antris
 Non etenim nugæ prorsus, nec inania verba
 Sunt, quæ Stygii rebus memorantur Averni.
 Nempe locus nullus frustra est: habitatur ubique
 Sub terris, supra terras, inque aère & igni,
 In cælo & supra cælum, est ubi regia summi
 Induperatoris, mundum qui possidet omnem.
 30. Musa vale: interea extremum meditare laborem

LIBER DUODECIMUS.

Synopsis LIBRI XII.

Summus Æther rerum terminus non est; sed extra cælum est immensa sine corpore lux. Veterum somnia de triplici cælo suis habitatoribus culto huc referuntur

lu-

lucemque sine corpore esse posse probare annitur:
quia scilicet forma dat esse rebus. Quæque ideo lux
corporeis oculis cerni nequit. Mira hic quoque de
formis sine materia occurrunt. Millia innumera Di-
vum Ætherem lucemque prædictam inhabitant:
quorum dignitatem vitamque describit. Æternam
Atheis ruinam minatur. Justos piosque ad rerum
terrenarum despectum cælestiumque amorem excitat,
& spe vitæ æternæ solatur. Mali demones facile ab
hominibus ad colloquium evocantur, boni vero non a-
deo: quod tamen a rite purificatis aliquando impe-
tratur. Quæ omnia ab aliis perperam negari asse-
rit. Gratiisque tandem Deo actis, totius operis fi-
nem facit.

P I S C E S.

SUMME Deus, rex omnipotens, pater op-
time, cujus

Tam pulchrum tamque immensum sapientia mundum
Condidit ex nihilo, & regit, assidueque tuetur,
Principium & finis rerum, cui omnia parent:
Quo majus, melius, speciosius, altius est nil:
Qui supra omne habitas cælum; sine fine beatus:
Mens mea nunc ad te cupiens conscendere, Musis
Non eget, aut Phœbo, aut Parnasso, aut fontibus illis
Vaniloqui quoscunque solent haurire poetæ,
10. Magnifica insano scripturi somnia vulgo.
Quippe alio auxilio nobis, alioque favore
Est opus, atque alias sitientes querimus undas?
Te voco te imploro te posco, te precor unum,
Ut cæpto jam pridem operi, extremoque labori
Aspires, tribuâsque optatum attingere finem.
Mitte tuum quæso Deus in mea pectora numen:

Que

Quo afflatus miranda tui penetralia regni
 Spectare, & spectata aliis exponere possim,
 Carminibusq; meis æternum acquirere honorem.
 10. Sunt qui extra cælum credant nihil esse putentq;
 Aetheris in fummo dorso consistere fines
 Rerum, quos ultra natura extendere vires
 Non queat ipsa suas, ac debilitate quiescat.
 Quod falsum ratione mihi suadente videtur.
 Nam si illic finis rerum est, ubi definit æther,
 Cur nil ulterius fecit Deus? an quia scivit
 Nil facere ulterius, propria defectus ab arte?
 An quia non potuit? sed jure negatur utrumque:
 Quippè Dei nullis est clausa scientia metis,
 20. Et nullum patitur divina potentia finem.
 Non etenim res ulla Deum concludere certis
 Limitibus potuit, nec se ipse coërcuit ultro.
 Magna loquor: tamen hæc ratio quoque magna
 probabit.

Sires ulla Deum finit vel terminat ergo
 Fortior est res illa Deo: nam quomodo posset
 Efficere id, si non ipsum superaret agendo.
 Quem finire cupit, quem circumscribere quærit?
 At res nulla Deum superat, neque fortior ipso est.
 Quare nec finire potest, nec se Deus ultro
 30. Limitibus cinxit quis enim sibi ponere finem
 Vellet, quum posset liberrimus esse, suasque
 Quantumcumque sibi libeat diffundere vires?
 Nemo est qui cupiat sese fecisse minorem:
 Imò omnes quærunct majora capessere semper,
 Atque aliquid semper jam partis addere rebus
 Et licet ingentes expandere latius alas.
 Num Deus ergo volet, quum possit maximus esse,
 Ac sine fine potens, proprium cohibere vigorem,
 Sponte

Sponte sua, angustasque sibi circundare metas:
 10. Non decet hoc certè. quare nec credere fas est,
 Esse Deo finem, si non accepit ab ullo,
 Nec dedit ipse sibi: ut ratio jam nostra probavit.
 His ita præpositis, concludimus, infinitum
 Esse Dei omnipotentis opus, ne vana potestas
 Illius dici, & ne vana scientia possit.
 Nam si extra cælum scivit potuitque creare
 Plura quoque & majora Deus, sed noluit: ergo
 Scire ac posse suum frustra est, & prorsus inane.
 Si sciret quisquam, & si posset gnaviter artem
 20 Exercere aliquam, nollet tamen, ac nihil unquam
 Efficeret, frustra artificis sibi nomen haberet,
 Et frustra propriam verbis extolleret artem,
 Quæ non ars, imo deberet inertia dici.
 Verùm in divina natura credere par est
 Esse nihil frustra aut vanum, pulcherrima quum sit.
 Quæcumque ergo Deus potuit, fecit quoque virtus
 Ne sua vana foret, ne semper pigra lateret.
 Sed quoniam potuit facere infinita, putandum est
 Fecisse infinita, omnemque explese vigorem,
 30. Nec servasse in se vanum vel inutile quicquam.
 Atqui infinitum corpus posse esse negavit
 Doctus Aristoteles, ego in hoc assentior illi.
 Quippe extra cæli fines non ponimus ullum
 Corpus: sed puram, immensam, & sine corpore
 lucem:

Lucem qua nostri Solis longè minor est lux;
 Lucem quam terreni oculi non cernere possent:
 Lucem, quam ex sese effundit Deus infinitam.
 In qua habitant cum rege suo dii nobiliores:
 Cætera turba minor versatur in æthere semper.
 40 Ergo triplex regnum est, ac mundi portio triplex
 Cœlestis

Cœlestis, subcœlestis, quarum utraqve sine
 Clausa suo est, reliquam non ullus terminus ambit,
 Quæ supra cœlum splendescit lumine miro.
 Fortè aliquis dicet, nullum sine corpore lucem
 Possè dari, unde extra cœlum lucem esse negabit:
 Sed frustra oblatrat nobis frustra que resistit.
 Nam ratio mea dicta probat, verumque tuetur;
 Dic quæso, cur Sol lucet? num quòd sua per se est
 Lucida materia: an potius sua forma dat illi
 10. Hanc lucem quæ tam vastum complectitur or-
 Nimirum tribuit rebus forma omnibus esse, (bem?
 Ut perhibent phyci: quibus & nos adstipulamur.
 Forma igitur solis causa est ut luceat: & non
 Materia, à forma vis & decor effluit omnis.
 Quòd si corporeis formis lux tanta tributa est,
 Cur in corporeis lucem posse esse negamus?
 Præsertim quum sint puræ magis, & tenues, &
 Participes multo uberius pulchrique bonique?
 Ergo Deum formæ lucent vehementer: at illa
 20. Lux non est oculis mortalibus apta videri:
 Imò inter divos quo quisque potentior est &
 Dignior, hoc etiam majori lumine fulget.
 Non aurum, non gemæ illis, non purpura honorem
 Affert, ut nobis: lux est sua gloria divis.
 Utque inter stellas multo nitidissimus est sol:
 Sic inter divos lucet Rex ille deorum,
 Non tamen obscurat, reliquos, quoniam perficit illos;
 Tanta ejus bonitas est, & sapientia tanta.
 Fortè etiam obiiciet, subjectum esse aëra lucis,
 30. Ac fundamentum: proinde aër est ubi nullus,
 Extra oras cœli summi, lucem esse negabit.
 Sed pariter nunc à vero decedit ut antè.
 Non etenim est aër subjectum luminis, & non

Est (ut perversè arbitratur) in aère lumen:
 Imò aër contrà est in lumine, si bene cernat,
 Non quid Aristoteles, sed quid ratio asserat ipsa:
 Nam si adstans foribus clausis accensâ lucerna,
 Vel fax immittat per rimam lumen in ædes
 Obscuras, qvatiatqve aliquis tunc aera, juxta
 10. Luminis immissi radium, transire per ipsum
 Aer cogetur radium, nil lumine moto.
 Si vero ipse aër subjectum luminis esset,
 Nempe eodem motu radius qvateretur & aër,
 Cumqve suo haud dubiè subjecto lumen abiret.
 Præterea si quis nocturno tempore tædam
 Accensam properans gestet, lux illa movetur
 Assiduè, mutatqve locum illustratqve tenebras
 Nunchas, nunc illas: tamen aër ipse qviescit,
 Immotusqvs manet, tæda currente per ipsum.
 20. Qvòd si aër esset subjectum lucis, abiret,
 Progrediens cum luce simul, numero unus & idem.
 Hoc autem non fit, sed lux stante aère pergit,
 Libera per sese, & tædam comitatur euntem.
 Unde patet, qvòd lux non indiget aère, tanquam
 Subjecto: sed stare potest absqve aëris usu.
 Præsertim lux illa Dei pulcherrima, cujus
 Particula impressa est in nostri corpore solis,
 Atq; illic tanquam in speculo comprehensa tenetur,
 Nam veluti in propria sphaera non cernitur ignis
 30. Sub luna positus, sed si accendatur in ipso
 Materia, apparent tunc astra cadentia cælo,
 Ignitæqve trabes æstiva nocte micantes
 Atqve alia id genus humanas turbantia mentes:
 Sic lux illa Dei per se neqvit ipsa videri
 Corporeis oculis: at fixa in Sole nitescit,
 Propter materiam solis, qvæ aptissima luci est,

Qvippe

Quippe ipsam talem fecit Deus, ut sua posset
 Illic lux recipi & tota fulgescere in orbe,
 Allatura diem, & vitam, bona plurima rebus.
 10. Illa etiam lux divina est impressa aliorum
 Divorum formis: quanvis non omnibus æqvè:
 Ut non stellæ omnes æquali lumine lucent,
 Sed magis una alia, quanto hæc perfectior illa est.
 Utque potest candela alias accendere plures,
 Non tamen ipsa suum amittit minuitve nitorem,
 Haud secus illa Dei lux inviolata, nihilque
 Decrescens, alios impertit lumine divos.
 Verùm aliquis nunc me dubitans fortasse rogabit,
 An præter lucem quam diximus infinitam.
 20. Qvicquam aliud quocq̃ sit, magni extra mœnia
 mundi.

Sic licet indignum, atque impar mortalibus ausis,
 Ire tamen tentabo viam, quæ nulla priorum
 Hactenus apparent nobis vestigia vatum,
 Thesaurosque Dei conabor pandere terris,
 Si Deus ipse volet, solitoque favore juvabit.
 Principiò patrem rerum, auctoremq̃ fatendum est
 Esse Deum, atq̃ ipso omne bonum pulchrũq̃ creari.
 Quin sumum pulchrum atq̃ bonũ vere ipse vocatur
 Ergo ubicunq̃ manet Deus, illic gloria secum
 30. Stat sua, omne bonum ac pulchrum reperitur
 ibidem.

Quocirca quicquid tellus & pontus & æther
 Pulchri habet, atque boni, totũ illud cernitur extra
 Cœlestes orbes, ubi summi est regia patris.
 Et quanquam rebus non ulla in talibus inquit
 Materia, haud ideo tamen entia falsa putato.
 Nam sunt vera magis, magis & perfecta magisque
 Pulchra his, materiz quibus est data portio rebus

Forma etenim quæcunque ipsam se sustinet, absque
 Materiae auxilio, longè est perfectior illa
 10. Quæ sine materia per se consistere non quit.
 Ergo illic formæ rerum sine materia sunt
 Perfectæ ac puræ, quas nec longæva vetustas
 Lædere, nec vis ulla potest dissolvere fati.
 Plurima sunt illic etiam pulcherrima, quæ non
 Corporeo in mundo omnipotens natura creavit.
 Ex quibus emanant felicia gaudia divis;
 Gaudia quæ nequeunt humana voce referri:
 Gaudia quæ nullo possunt amittier ævo.
 Has formas incorporeas divina Platonis
 20. Mens olim agnovit: quamvis turba invida tanti
 Scripta viri carpat, rifi quæ illudat amaro.
 Sed cunctis non nosse datum est mysteria divum:
 Pauci hæc percipiunt, mundi quibus annuit auctor,
 Dæt quæ suum, ut possint speculari talia, lumen.
 Postremò divum sunt illic millia tot, quot,
 Vel frondes habet omne nemus, vel littus arenas:
 Vel pisces Nereus, vel stellas maximus æther:
 Imò horum numerus numero non clauditur ullo:
 Nam cur finitos fecit Deus, infinitos
 30. Si potuit facere, ut sua gloria latior esset?
 Præsertim quum sit prorsus sine limite mundus,
 Ut suprâ ostensum, & stabilitione probatum est.
 Verum incorporei quum sint, omni quæ carentes
 Materia, idcirco mutantur tempore nullo:
 Non senio ægrescunt, & nil patiuntur amari.
 Non somno aut esca utuntur, nullum quæ laborem.
 Norunt. Perpetua est illis & læta juvenus,
 Summa quæ libertas: nulli servitur ab ullo,
 Nec quisquam cogit, nec quisquam cogitur: unum

10. Duntaxat Dominum agnoscunt , Regemqve
Patremqve

Communem cunctis : illum venerantur amantqve,
Ultro illi adstant, parent ultrò , atqve ministrant,
Gaudentes , ejus laudes & facta canentes.

Qvisqve illi studet obsequio ac pietate placere.

Bella absunt, odio nullo invidiave laborant.

Pax æterna viget, concordia maxima, amorqve

Mutuus est illis semper, nulla insidiarum

Suspicio, nullusve dolus sentitur ab illis.

Deniqve totius pars illa est optima mundi:

20 Qvæq; illic vivunt, sunt longè nobiliores (stis

Qvam qvi habitant cælum, & sacris versantur in a-

Nam quanto inferior, terræqve propinqvior orbis

Qvilibet est, tanto divos tenet ille minores,

Atqve, minora bona, & tanto est quoq; vilior idem.

Unde ut qvi supra cæli fastigia vivunt,

Sunt summè pulchri atqve boni summeqve beati:

Sic qvi obscura habitant telluris viscera, summè

Turpes & pravi & miseri inveniuntur, & illic

Non temere esse olim finxerunt tartara vates:

30. Tartara, ubi scelerum mortales digna suorum

Præmia post mortem accipiunt, clausiqve tenebris

Aeternis frustra requiem pacemqve requirunt.

Sed quid ego in ventos effundo hæc verba, laborans

In cassum, & cæcis cupiens ostendere lucem?

Usqve adeò genus humanum delirat, ut esse

Nequaquam credat superos, infernaqve regna.

Maxima pars ridet, si quis post funera dicat

Humanas superesse animas, & vivere semper.

Hinc est quod solis inhiant noctesqve diesqve,

40. Divitiis: hæc est illorum maxima cura,

Ut fiant præ aliis auro gemmisqve potentes.

Aurum omnes utcumque volunt, spes omnis in
auro est,

Hinc currit furiosa audax in prælia miles.

Hinc natis, uxore, domo, patriaque relictis

Mercator maris undisoni per cæcula vectus

Velivola, pinu, extremas procedit ad oras:

Quisqve dolis studet ac furtis, ut congerat aurum,

Aurum omnes cupiunt & amant, placet omnibus

Nec pœnas metuunt ullas, ubi vita recessit. (aurum

10. O prorfus terreni homines, solaque figura

Discreta à brutis! solum cognoscitis aurum,

Per quod nil differt à stulto vir sapiens, &

Quod plerumq; malis fors improba donat abunde.

Discite nonnulla esse auro longè meliora,

Quæ stultis pravisque Deus concedere non vult.

Hæ sunt virtutes, pietas, prudentia, nec non

Iustitia, & junctis potior sapientia rebus.

Hæc bona quisqvis habet, deus est mortalis, & idem

Immortalis homo. felix post fata futurus.

20. At qui non habet, & vitiis sese inquinat atris,

Morte obita in tenebras præceps rapietur avernas.

Hæc non sunt nugæ, aut fabellæ, aut omnia: sed sunt

Vera quidem, imo etiam verissima. Credite cæci,

Credite: væ vobis, si non creditis, abibit

Nam citò vita, & me verum dixisse scietis

Tunc demum quum vos Plutonia regna tenebunt.

Ridetis nunc: sed risus vertetur amaras

In lacrymas, tristesque ferent hæc gaudia pœnas.

Tempus erit quum nudi, inopes, miseriq; jacebunt,

30. Auxiliumq; humili ac lacrymosa voce rogabunt

Multi, qui nunc divitiis regnoque superbi,

Præse despiciunt cunctos hominesque deosque.

Unde ô vos, quibus est cordi justumque piumque,

Sortiti

Sortiti meliorem animam, divina propago,
 Hæc terrena instar nebulæ fugientia, quæ fors
 Improba largiri stultis solet atque scelestis
 Et quæ post paucos annos mors omnibus aufert,
 Ne multum curate, & spem ne ponite in illis.
 Quærite duntaxat quantum vitæ exigit usus
 10. Exiguum sat erit: contenti vivite parvo.
 Sed sit vester amor cælum, cœlestia totis
 Viribus appetite, huc omnes intendite sensus:
 In cælo sunt vera bona & durantia semper,
 Quæ nemo stultus, nemo sceleratus habebit.
 In terris quæcunque placent, sunt omnia nugæ,
 Quas stulti & terreni homines, pecudumque sodales
 Optant in primis, atque hæc bona maxima censent:
 Propter quæ subeunt discrimina mille, cientque
 Prælia, & opponunt stultissima pectora morti:
 20. His sese extollunt, scarabæi stercore gaudent:
 Vilia delectant viles, & turpia turpes.
 Terrenis igitur terrena hæc linquite: porci
 Latentur cæno, placeant cœlestia vobis.
 Magna decent magnos: sunt fortia fortibus apta.
 Terra breve hospitium est: patriam Deus æthere
 vestram
 Constituit: patrias optate revisere sedes.
 Ut quum corporeo egressi de carcere edendos
 Liqveritis canibus vestros, aut vermibus artus,
 Illic possitis felices vivere semper.
 30. Exempti à carne iūnunda, membrisque caducis:
 In quibus inclusi, multos fortasse labores,
 Et multos morbos, & tristia multa tulistis,
 In mortis regno, lacrymarum valle manentes.
 Nomine enim tali digna est hæc terra vocari,
 Quæ mundi stabulum & genitrix, alitrixque malorum
 U 4 Regnat

Regnat ubi infanus dæmon, scelerum pater & rex
 Propterea memores mortis vos esse frequenter
 Convenit, & versare animo quàm proxima fit mors
 Semper, & immineat, teloqve minetur adunco.
 Quam de improvviso invadat, quàm sæpe juventam
 10. Occupet, & pulchros importuna auferat annos.
 O fragilis nimium, innumerisque obnoxia vita
 Casibus, ò nimium brevis atqve incerta, recedens
 Fumi instar? nunc hic moritur, nunc ille: hodie tu,
 Cras ego: sic demum paulatim extinguimur omnes
 Non fœcus ac pecudes, lanis quas servat ovili
 Mactandas, nunc has ferro, nunc percutit illas,
 Cras alias, potest cras alias, sic denique cunctas
 Dilaniat: donec caulæ reddantur inanes.

20. Hanc igitur fragilem vitam contemnite, cujus
 Principium est fletus, mediū labor & dolor, at mors
 Finis. Qvis talem vitam nisi stultus amabit?

Vitam aliam sperate, aliam affectate, ubi nullus
 Est fletus, nullus labor accidit, aut dolor, aut mors.
 Nempe hæc vos manet: hæc dabitur post funera vo-
 30. Qui vitia odistis, sancteque Deum coluistis: (bis
 Nec vestram in rebus terrenis spem posuistis:
 Sed casti, innocui, veri, purique fuistis.

Fortè aliqui ex his, qui credunt intra æthera & extra
 30. Esse deos, vellent artem quoq; discere (si qua est)
 Per quam illos possent affari, illosque videre.

O quàm sublime hoc, & quàm mirabile donum est,
 Quo nihil in terris homini contingere majus
 Possè puto: at pauci tanto dignantur honore.

Nam cum dæmonibus multi fortasse loquuntur:
 Quos facile alliciunt precibus, sacrisque peractis.
 Cum procul à terris non sint, & in aère vivant,
 Atq; hominum cœtus videant adeantq; frequenter

Imo ultro apparent multis, ultroque ministrant:

10. Et juvenum magno interdum capiuntur amore.

Dii verò ætherei terras odere, hominumque

Res dedignantur cognoscere, & impia facta

Ipsorum desistantur, renuuntque videre:

Quippe quibus bene compertum est quam stulta &
iniqua

Sit natura hominum, quam fallax, perfida, & audax,
Contemptrix, spretrix; blasphematrixque deorum.

Quare compellare ipsos, & cernere coram,

Difficilis nimium labor est, & gratia rara:

Quandoquidem occludunt humanis vocibus aures

20. Avertuntque oculos ab eorum muneribus, qui

Postquam se furtis ditantur atque rapinis,

Particulam exiguam rerum non jure suarum

Addicunt templis, cælum venale putantes.

Obipedes asini: divos censetis avaros?

Et gemmas cupere, & fulvo lætarier auro?

Aut vestri auxilii, vestrique favoris egere?

More hominum donis corrumpi creditis illos?

Non corrumpuntur pretio, nec munera curant,

Cum sint felices, atque omni ex parte beati.

30. Cum sua sint quæcunque tenent, tellus, mare,
& æther

Quomodo quæ sua sunt divi donare potestis?

Nonne ipsi potius donant hæc omnia vobis?

Ergo cum precibus flecti donisque recusent,

Ardua res nimis est illis præsentibus uti.

Ardua sed quanquam res est, tamen aggrediemur:

Et quid in hoc valeant vires nostræ experiemur,

Principiò causas quibus ipsis gratificari

Possimus superis, investigare necesse est:

Nam neque divitiis, neque nobilitate moventur,

10. Non regno, imperiove ullo, clarisve triumphis.
 Nec curant, si quis forma vel robore præstet.
 Talia contemnunt prorsus: nec talia propter
 Audire, aut saltem dignantur cernere quæquam:
 Unde alia est quærenda via, ut mereamur eorum
 Conspectu alloquioque frui. Mea carmina forsan
 Hanc monstrare viam poterunt, artemque docere:
 Si modò tam pulchris adspirant numina cæptis.
 Prima est mundities animique & corporis, ob quam
 Diis homo fit gratus, divumque meretur amorem,
 20 Quippe omnem inmundum odere, & vehementer
 abhorrent.

Usque adeò ipsorum pulcherrima & optima vita est,
 Quærenda opera in primis, ut simus ad unguem
 Purgati, nitidi, puri, & sine fordibus ullis,
 Veste atra exuti, & niveo candore decori.
 Candida conveniunt superis, at manibus atra.
 Difficile hoc fateor: nam quis sine crimine vitam.
 Ducit? quis macula mundus reperitur ab omni;
 Cuique suum impressit vitium natura, nihilque est
 Tam pulchrum in terris, aliqua quæ in labe notetur.
 30 Sunt quædam peccata tamen, tam frivola, tamque
 Exigua, ut prope nil offendant lumina divum:
 Unde his non indignantur: nam talia non sunt
 Ulcera, sed tanquam specioso in corpore nævi,
 Quæ facile indulgent veniam pia numina, quando
 Norunt quæ infirma & fragilis natura hominum sit
 At noxis gravibus valde offerendum, & omnes
 Oderunt, spernunt, detestanturque scelestos,
 Nectales audire volunt: nisi se prius ipsi
 Mundarint multis lacrymis peccata lavantes,
 30. Abstulerintque atra maculas candore reducto,
 Et veniam precibusque piis animique dolore

Quæsierint, iterum virtutis calle reperto,
 Et veterem exuerint pellem, ceu tempore verno
 Antiquas solet exuvias deponere serpens:
 Qui renovatus abit, spolio inter saxa relicto,
 Et caput in cœlum attollens, animoque superbus
 Ingeminat trifidis horrentia sibila linguis.
 Sic dii placantur sic se, quum ritè vocantur
 Ostendunt, & sic nobis oracula dantur.
 10. Est aliud tamen addendum, niveoque colori
 Jungendus roseus, facies pulcherrima tunc est
 Quum porphyriaco variantur candida rubro.
 Quid color hic roseus sibi vult? designat amorem,
 Quippe amor est igni similis, flammæque rubentes
 Ignis habere solet: color & calor exit ab illo.
 Ergo opus est præter jam dicta, ut numina amemus
 Væmenter: nam quisquis amat, fit dignus amari.
 Quisquis amat superos, & purè vivit, ab illis
 Non poterit sperni, & fructu potietur amoris:
 20. Quod quæpetet, tandem accipiet, fietque beatus.
 Sed quis amat superos? an qui desiderat hujus
 Corporis illecebras, & turpia gaudia quærit?
 An qui in deliciis volucres habet? & canibus rem
 Insanus patriam vel equis oblimat alendis?
 An qui omni studio fumosos ambit honores,
 Histrio fortunæ, & residens in culmine bubo?
 An qui in divitiis confixit, & omnibus illas
 Artibus agglomerat, quas numinis instar adorat?
 Credite: qui terrena volunt, cœlestia nolunt.
 30. Nemo potest dominis rectè servire duobus.
 Candida quisquis amat, contemnat nigra necesse est
 Tristatur tenebris qui solis lumine gaudet:
 Et cui dulce placet, non delectatur amaro:
 Qui ad terram accedit, cœlum fugit: æthera amare
 Nemo

Nemo potest, nisi sit terreno exutus amore.
 Sed pauci, heu nimium pauci contemnere possunt
 Hæc terrena, alisque animi se attollere cælo.
 Cur? quia difficile est, fateor: sed præmia magna
 Efficiunt facilem atq; levem quemcumq; laborem.
 10. Quid majus quàm præsentis agnoscere divos?
 Cernere & affari? nempe hæc est maxima merces,
 Propter quam nil debemus non ferre libenter.
 Ignavi vellent lucrari, & scalpere ventrem:
 Difficile est virtutis iter: tamen impiger illam
 Assequitur, nec non pretium virtutis honorem,
 Strenuus accipiet speciosa epinicia miles.
 Ignavus vero ac timidus sine laude jacebit.
 Ergo laborandum est totis conatibus, ut nos
 Aspiciant & ament superi, tunc omnia nobis
 20. Prospera succedent vivis, ac morte solutis.
 Quid tanti facimus terram, quam linquere oportet
 Momento exiguo? cæci, fugitiva putamus
 Æternis potiora bonis: quæ insania nostra est?
 Postremo reliquum est ut crebris supplicibusque
 Insistat precibus qui vult commercia divum.
 Non satis est petiisse semel: multumque diuque
 Orandum est donec longo post tempore victor
 Ac voti compos divina luce fruatur.
 Non annosa uno quercus deciditur ictu,
 30. Non stilla una cavat marmor, neq; protinus uno
 Condita Roma die: segetes, animalia, sylvæ (est
 Paulatim fiunt, longoque augentur ab ævo.
 Tu tantum tamque insigne ac mirabile credis
 Possesse opus extemplò fieri, minimoque labore?
 Non sic ad magnos facile est accedere reges,
 Et compellare; & coram auscultare vicissim.
 Nonne deos longe meliores regibus esse

Censes? cur igitur venient nisi sæpè vocentur,
 Et nisi suppliciter dominorum more rogentur?
 10. Quocirca nos ne pigeat bis terqve quaterqve
 Quaque die ingeminare preces, superosq; rogare,
 Ut si dignentur quandoqve ostendere nobis,
 Alloquioqve suo nos multa arcana docere.
 Hoc si fecerimus, venient, mihi credite, tandem
 Nosqve suo adventu misera hac in carne beabunt,
 Et mox in cælo secum sine fine tenebunt,
 Est ubi vera salus, & felicissima vita:
 Tunc ire ad mundum archetypum sæpe, atq; redire,
 Cunctarumqve patrem rerum spectare licebit:
 20. Quo Melius nihil esse potest, neqve pulchrius
 usquam,
 Qui cujusqve boni ac pulchri fons, auctor, origo est
 Multi autem non posse putant contingere, ut illi
 In terris posito divi apparere, loqve
 Dignentur, meqve arbitrantur fingere nugas,
 His facile ignosco. neq; enim dedit omnibus unum
 Natura ingenium: quidam cœlestia semper
 Mente agitant, semperq; aliquid sublime revolvunt
 Nonnulli tantum quæ sunt mediocria curant,
 Nec procul à terris multum se attolere gaudent.
 30. Innumeri tellure jacent, nec surgere possunt
 Omnino, totoqve animo tellure morantur:
 Non secus ac volucres spatiantur in aère quædam
 Sublimi, & levibus pennis altissima tranant:
 Nonnullæ medias percurrunt aëris oras,
 Nec multum sublime volant: pars cætera in imo
 Versatur spatio, & terris vicina frequentat.
 Quare non mirum est si nostris credere dictis
 Turba nequit: siquidem turbæ crassissima mens est.
 Vera tamen sunt quæ dixi: nam quomodo quisquam
 10. Monti-

10. Montibus in rigidis inter deserta manere
Soluta sponte sua, & tam duram ducere vitam
Possit? nempe brevi rueret, nisi quis Deus illum
Consolans blandè, tanto mærore levaret.

Credite, qui loca sola colit, desertaqve, vitans
Humanos cœtus, aut profus desipit, aut est
Plus homine, & crebro fruitur sermone deorum.

Hoc pacto priscos olim vixisse prophetas

Fama refert: multos etiam post funera Christi

Quos sanctos dixere, patres: & tempore nostro

20. Complures tali funguntur munere vita.

Hos tu homines, cum prudenter sciteq; loquantur

Cùm faciant miranda, & cum ventura recludant,

Deliros, hebetes, contemnendosqve putabis?

An magis afflatus divino numine credes?

Præterea multos Ecclesia sancta fuisse

Affirmat, qui sapè deos videre beatos.

Credere cur nolim, cùm sancta Ecclesia dicat?

Non sunt nugæ igitur, sed consentanea vero,

Posse hominem affari divos coram, atqve videre:

30. Quod reor esse bonum summum, finemqve
bonorum

Cunctorum quæcunq; homini contingere possunt,

Donec præsentis vitæ freta turbida sulcat,

Cum vere elapsus mortali carcere abibit

Spiritus, abducens secum hæc tria, quæ sibi semper

Sunt propria, mentem, sensum, motum, æthe-

ris oras

Exultans petet, & felix perfectè erit illic:

Quippe habitans cum diis, Deus efficietur & ipse

O cœlum immensum, ô pulcherrima regia divum,

Quam pura es, quam perspicua & mirabilis, & quot

40. Undiqve sideribus variis ornata renides,

Regia

Regia cunctarum plenissima deliciarum.
 Nam si tot pulchris & gratis rebus abundat
 Terra, hominum locus ac pecudum: vilissima
 mundi

Portio: quid de te censendum? stant ubi sancti
 Cœlicolæ, rerum domini, regesque beati?
 Outinam postquam mea tristitia fila sorores
 Lanifica implerint, liceat, mihi corporis hujus
 Exempto latebris, illuc accedere, & illic
 Deliciis tam mirandis sine fine potiri

10. Jamque ego Zodiaci divino munere nostri
 Sidera librorum numero duodena peregi:
 Longum opus, & studio longoque labore
 Confectum tandem, atque extremo limite clau-
 sum.

Quas tibi agam grates, ô mundi maxime princeps,
 Qui me iussisti tam pulchra & grandia cœpta
 Audere audentique animum viresque dedisti?
 Gloria lausque tua est, si quid mea pagina pulchri
 Continet atque boni: pulchrum namque omne
 bonumque

Exte oritur, tu principium finisque fuisti
 20. Tanti operis, tu rexisti mentemque manumque
 Gratulor ergo tibi soli, tuus est honor omnis,
 Si quam tamen mihi debetur mercedula: posco
 Te Deus hoc, ut quando aderit meta ultima vitæ,
 Vitæ, quam noctis per inania somnia duco:
 Quam redeunte die varius labor urget & angit:
 Vitæ, quam nemo sapiens non novit amaram:
 Parcere digneris misero mihi, crimina delens
 Omnia quæ admisi (heu) mentis caligine cæca,
 Atque animam patiare meam requiescere cœlo.

30. Tuliber interea diversa per oppida curre,
 Invidi-

Invidiam subiture gravem: nam multus ubiqve
 Oblatrator erit, cujus lacerabere morfu.
 Non deerunt certè, qui cum nil edere possint
 Dignum laude, tamen gaudent maledicere semper,
 Carpendisque aliis famam venantur inanem:
 Hos tu lividulos catulos, orisque maligni,
 Exosus refuge, & doctos inqvire bonosque,
 Qui pauci sunt: sed paucis potes esse beatus.
 Nimirum pauca in terris Deus optimalgignit.
 10. Hos reverenter adi, & merces his exere nostras.
 Qvas si laudarint, fatis est: quid cætera dicat
 Turba parum cura, & vulgi convicia ride.
 Judicium vulgi insulsum, imbecillaque mens est:
 Stulta placent stultis: obsonia quisque palato
 Digna suo qværit, non omnibus una voluptas:
 Sed docti atque boni qvæ sunt pia, vera & honesta,
 Aufcultant; avidèque legunt, discuntque libenter,
 Hic cibus illorum est, hæc consolatio mentis.
 Talibus ergo viris (nisi me præfagia fallunt)
 20. Gratus eris, vultuque hilari spectabere ab illis.
 Vade igitur felix liber, & longissima vive
 Tempora: quumque meos tellus obduxerit artus,
 Tu varios populos diversaque regna superstes
 Qvære, studeque meum latè diffundere nomen.

FINIS.

INDEX

I N D E X

Rerum & Verborum toto hoc
opere memorabilium.

Primus Numerus paginam, secundus versum denotat.

A Cantinis	39.5	Aëre animalia an etiam	
Acheloi cornu ab		corporea	155.34
Hercule fractum	41.14	An moriantur	156.3
Alcidis nobilitas	120.19	Quali sint specie	156.8
Adversi sagitantia quæ-		Æschili mors	187.3
dam nitescere	207.7	Æstatis incommoda	133.13
Æacus	215.18	Æternum per se præter	
Ægoceros, vide Capri-		Deum nihil	288.10
cornus.		Æther adamante durior	
Ægrotanti quæ obser-			282.11
vanda	105.24	Æther an rerum finis	
Æluri aviculæ insidiantis			303.10
descriptio	217.28	Ætheris decora	142.3
Æolus ventorum rex		Æthera neque igne neque	
	220.12	glacie infestari	271.23
Aër an vacuus	150.13	Ætherei incolæ immor-	
Aër hominum sedes		tales	156.4
	154.23	Æthiopum descriptio	
Aër ens & corpus	150.15		226.9
Aëris corpus fluxum		Æthnæ æstus	5.12
	281.29	Affect ⁹ in homine menti	
Aëris tenuitas penetra-		contrarius	45.10
bilis	167.26	Affectus mentis lumen	
Aërem dæmonibus esse		obscurant	161.11
refertum	114.28	Affectus morborum causæ	
Aëre sensus verti	151.44	se	103.12

I N D E X.

Affectus mentis stimuli	Ambitio multis ad virtutem calcar
45. 14	129. 19
Affectuū ebrietas	Ambitio Romanorum in petendis Magistratibus
134. 38	129. 27
Affect. sedes cor	Ambrosia
165. 19	291. 32
Affectuum vis in animum	Amicitia & lis in rerum primordia
172. 13	160. 18
Affectibus quomodo re- Etè utendum	Amicitia inter paucos firmior
45. 23	75. 26
Affectus in oculis apparere	Amicus ita amandus, ut qui hostis fieri possit
166. 25	65. 5
Affectus quomodo prodat anima	Amici in rebus adversis
164. 30	68. 6
Aganippe	Amicorum usus tam in adversis quam prosperis
2. 9	68. 10
Agilitas	Amygdala
69. 8	38. 18
Agricultura ob voluptatem	Ammon
32. 20	268. 3
Agriculturæ laus	Amor adversantibus fatiis qualis
93. 28	63. 34
Alcinoi pomaria	Amor civilis & communis qualis
14. 12	75. 31
Alcumistica ars	Amor durabilis quis
250. 13	75. 2
Alexandri Regis ebrietas	- igni similis
49. 7	315. 14
Ejusdem interitus	Amor in plures divisus, debilior
113. 18	75. 15
Alexandri solvendus notus	Amor naturalisne, an qui virtute constat durabilior
186. 15	75. I. seq.
Amanti levis labor omninis	Amor occultandus
259. 27	65. II
Amantib ⁹ metuenda invidiā	Amor pacem gignit
65. 10	67. 14
Amaracus	
38. 32	
Amaranthus	
38. 28	
Amari volenti quæ observanda	
75. 28	
In ambiguis rationi credendum	
287. 19	

I N D E X.

- Amor quomodo fiat 165. 17
 Amor paratur obsequio 72. 14
 Amores divina 66. 10
 Amor voluntatis motus 68. 19
 Amoris calcar 259. 29
 Amori omnia obnoxia 66. 15
 Amorem verbis, quam rebus querere, tutius ac levius 73. 14
 Amoremundum, & quæ in mundo sunt, omnia fervari 66. 30
 Amore pacem constare 68. 2
 In amore quanta vis fati 57. 22
 Amore sincero nihil in hac vita melius, aut dulcius 68. 5
 Amores fato jungi ac solvi 63. 21
 Amphion 41. 2
 Anacreontis mors 187. 34
 Anaxagoras divitiarum contemptor 24. 13
 Ancyliæ 39. 29
 Angelos invocatos multum apud Deum posse 233. 38
 Anguitenens fid⁹ 275. 26
 Anima quid 169. 18. 28. & 33. an mortalis 260. 34
 Anima an unâ cum corpore interire credenda 169. 38 an recte harmonia dicta 173. 12
 Anima an una tantum in orbe 174. 25
 Anima fortunæ non obnoxia 197. 11
 Anima hominis divina & immortalis 174. 10 individua & immaterialis 169. 33
 Anima quomodo æterna & divino semine nata deprehendatur 174. 39
 Animæ cum corpore certamen 173. 26 & 218. 2
 Animæ immortalitatem credere salutis fundamentum 170. 10 seq.
 Animæ sol, mens, sensus autem fidera 169. 12
 Animam mortalem esse quibus rationibus astruere conentur 173. 30
 Anima quomodo à Spiritu Sancto sublimetur 259. 34
 Animas non spontè malas esse, neque per se in vitia labi 216. 22

I N D E X.

Animalia perfecta & im- perfecta	165. 36	tes sed naturam dare	121. 22
Animalium creatio	12. 13	Animum turbant sen- sus	172. 12
Animalibus motus causa quæ	160. 10	Antenoris urbs	171. 32
Animus à corpore solu- tus perfectior	171. 13	Antheus	43. 19
Animus corpore dignior	69. 28	Anti - Christi solutio	243. 20
Animus divinæ naturæ similis, ideoque immorta- lis	260. 23.	Anticyra	134. 13. &
—incorruptibilis	261. 28	184. 16	Antilochus 138. 18
Animus quâ ratione co- lendus	233. 9	Antipodes	13. 13. &
Animi à sensibus revoca- tio	172. 3	299. 11	Aplastus Dæmonum rex ejusque descriptio
Animi bona	69. 10	221. 32	205. 38
Animi virtutes ibid. II. & cultura quæ	231. 10. & 232. 7	Apello Cyrrhæus vates	205. 38
Animi culturæ incum- bendum	246. 30	Apollo Delphicus	53. 24
Animi morbus qualis	204. 11	Apollo medicus	253. 36
Animi munera quanto corporeis præstantiora	25. 20	Apollinis numen	2. 7
Animi vim corpore de- bilitato crescere	171. 15	Apuliæ muscæ	244. 28
Animo & corpori com- munes esse motus	165. 29	Aqua morborum causa	105. 16
Animum non paren-		Aquila	149. 10. 142. 8
		Arabs mollis	37. 25
		Arena quomodo muscis infidietur	44. 20
		Arborum diversa fors	195. 6
		Arborum omnis generis catalogus	38. 8 seq.
		Arctophylax	275. 23
		Arcturus	276. 26
		Arete Dea	41. 32. & 44. 35
		Are-	

I N D E X.

Aretes filius Timalphes	Avaritia cavenda	236.24
59.32 & 213.7	Avaritia pestis & erin-	
Arietis signi stellæ quot	nys	26.8
277.12	Avaritiæ stagnum	221.
- ejusdem ortus		23
278.36	Ex avaritia quæ mala na-	
Ariminus fluvius	scantur	26.12 seq. 236.25
241.19	Avarus omnis scelera-	
Arion citharædus	tus	205.10
40.40	Avari descriptio	14.25
Aristæi armenta	Avari impietas	27.13
14.10	Avaronilpejus	236.29
Armorum detestatio	Avarorum dæmon apla-	
190.31. 251.30	stus	221.32
Ars omnis ex usu	Auctoritas magnorum	
102.28	virorum, quantum sæpe	
Arvisia	judicio obstat	181.12
18.11	Audaces faciunt spes &	
Afini fidus	amor	259.29
277.19	Auditus animæ vis	167.7
Afini bipedes	Aulicæ vitæ detestatio	
228.36	ibidem.	95.16
Astræa	Auricularis digitus	229.
227.6		32
Astrum quodlibet terra	Auroræ descriptio	220.
& mari majus		30
154.13	Aurum unde	118.23
Astrorum imagines va-	Auri vis quam legum &	
riæ ab astronomis fictæ	juris major	96.38
285.13	Autumnus	183.19
Astrorum magnitudo		
ibidem.	B.	
Astrorum vis	Bacchus Tartari & Me-	
284.28	garæ filius non Deus	
Astronomia disciplina-		
rum pulcherrima		
246.		
24		
Astuti plures quam pru-		
dentes		
228.1		
Astutorum imperium		
ferreum seculum		
228.3		
Atlas		
37.26 & 60.16		
Atlantides		
277.15		
Atomi, animæ ne an cor-		
pora		
169.30		

I N D E X.

Bacchi currum tigres tra-	Bonorum & Doctorum
hunt 78. II	voluptas 320. 16
Balena homini paret 12.	Bonis hominibus nihili
25	mali accidere posse 203.
Barbæ gratia 55. 37	25
Beatus quis habeat 82. 22	Bonis omnia cedunt in
Beatus quis 25. 12	bonū etiam mala 207. 9.
Beatus vocandus quis	Bonis plerumq; adversa
82. 25	fortuna 173. 4. unde
Beatum animum non res	202. 33
efficit 23. I	Bonum duplex 203. 18.
Bellum quatenus licitum	Bonū omne à Deo 319. 20.
251. 15	Bonum summum, Deo-
Bello nihil turpius & ho-	rum conversatio 318. 25.
mine indignius 251. 20	Boni summi cognitio ve-
Bellorum studiosi qui	ra Sapientia 13. 28.
251. 30	Bona corporis ac fortunæ
Bilis iræ materia 164. 20	quare pluris fiant boni
Blande vincere pruden-	animi 203. 26.
tia 78. 12	Bona externa nugæ 311. 1.
Blandiri perniciosissimū	Bona quorum bonus u-
pueris 104. 12	sus 206.
Bon ^o nemo spontè 124. II	Bona duplicia 203. 18.
Bonus diis amic ^o 206. 15	Bona vera quænam 24. 1.
Bonus vir Phoenix 72. 24	Bonorū tria genera 6. 1.
Bonus vir sua ipsius con-	Bonorum fons primus
scientia content ^o 130. 12	causa 198. 2.
Bonum virum etiam in-	Bootis occasus 279. 2.
doctum pluris facien-	— ortus ibi.
dum esse quam malum	Boreas serenifer 220. 1.
quemlibet eruditum 8.	Borealia signa 273. 1.
30 seq.	Briareus 191. 1.
Boni pluribus malis ob-	Britanni 79. 1.
noxii 125. 15	

I N D E X.

<p>C.</p> <p>Cœlibatus an conjugio melior 95.25 Cœlibatus culpatur 61.1 Cœlibatus sapientem de- cet 150.28 Cœlum an æternum 292. 26. an cœperit olim, ib. - Æternum esse 282.8 Cœlum an colonis va- cuum 290.20 Cœlum an rotundū 284.8 Cœlum bonorum sedes 264.29 — Dei regia 301.28 — Deorum sedes 154.26 Cœlum duro ne & solido corpore constet 281.29 Cœlum oceanus rerum pater 245.12 Cœlum quid 284.26 Cœli à stellis diversitas 284.33 Cœli ambitus 271.16 Cœli corpus non opa- cum 282.29 Cœli imagines ab astro- nomis fictæ 285.13 Cœli laus 318.38 Cœli motus à diisne an perse 287.21 qvatenus æternus 288.10 Cœli potentia in res na- scentes 245.8</p>	<p>ad Cœlum omni studio contendendum 311.23 in Cœlum paucos venire 244.10 Cœlum petere terrenis rebus gravato non lice- re 238.9 Cœlo qvo quidq̄ propius eo nobilius 150.18 Cœlestes orbes qvinq̄ 271.19 Cœlestia corpora an ma- teria consent etiam 281.36 Cœlestium corporum ad- miranda celeritas 291.18 Cœlicolorum corpora tes- nuissima 291.6 Cæsaris stirps extincta 121.9 Calanus 140.28 Calliope Orphei mater 115.2 Calor an motus causa cor- poribus 160.1 Calor natus 164.25 Calore alia solvi, alia in- durari 207.31 Canis majoris ortus 279. 26 occasus 280.27 Canes duo fid. 276.5 Canicies præcox ex mæ- rore 107.34</p>
--	--

I N D E X.

Carnis aduersus men- tem pugna	193. 12	Cent. fidus	280. 12 & 281. 17
Cassiopeiæ fidus	275. 20	Census mediocris com- ejusd. occasus	276. 21 mendatio 94. 10
Castalius fons	53. 21	Centrū est anima	169. 34
Castè vivere salvis ingvi- nibus quorumnam	61. 25	Centrum mundi terra	149. 14
Castos haberi, qui sunt cauti	61. 32	Cephei fidus	249. 25
Casus quid	181. 4	Chamæleonta pasci aëre	291. 13
Casus in nobis est non in rebus	183. 10	Charybdis	42. 30
Casus in orbe nihil juris habet	183. 33	Chimara	35. 14
Casus incertitudo	181. 25	Chirag, ex ebrietate	49 23
Casune an fato omnia contingant	175. 33	Chirurgi quam clinici ars certior	206. 8
Casuum diversitas qui- bus homines sunt ob- noxii	134. 27	Christi præcepta	138. 24
Cato	24. 17	Chronicus ortus seu oc- casus	278. 24
Catonis nobilitas	121. 32	Cibi usus quis	24. 32
Causa prima bonorum fons, ut malorum po- strema	198. 28	Ciborum luxus	17. 31
Causæ primæ effectus u- nus & qualis	179. 23	Cicero Arpinas	19. 14
Causarum aliæ viliiores, aliæ nobiliores	178. 22	Ciceron, nobilitas	121. 32
Causarum nexus & ordo	178. 18	Cilices	79. 23
Causarum ut quæq; prior ita dignior	ibid.	Circe	110. 18
		Circe Ulyssis socios in porcos mutavit	43. 35
		Clementiæ expers non homo sed lupus	237. 28
		Clementis Papæ appa- tus ad tollendum Lu- therum	269. I
		— Ejusdem cum Cæsa- re conventus	241. 31
		Cogno-	

I N D E X.

Cognoscendi vis animæ maxima	166.35	Corpus an possit esse in- finitum	304.28
Colloquia turpia vitan- da	265.10	Corpus animæ carcer	217.22
Commercii pestis	245.30	Carceris instar moles	147.13
Commercia prava bo- nos mores corrumpunt	103.30	Corpus tantum locum occupat	155.40
Cometæ ubi appareant & qua de causa	296.30	Corpus mutantia	266.18
Comœdiarum usus	8.15	Corpus omne quantum & quale	146.1
Compater observandus ei, qui suspectam habet uxorem	100.7	Compo- situm materia & forma constans finitum	146.8
Conceptionis vis, talem quemque esse qualis in utero concipitur	102.18	Corporis bona	203.18
Conditio aliis felix, aliis adversa, an & fato con- tingat	194.20.	Corporis humani misera conditio	266.18
Conjugium vid. Matrim.		Corporis illecebræ fu- giendæ	134.37
Conjugium an Cœlibatu melius	95.25	Corporis vita qualis	263. 32
Consciis sibi bene nihil timet	4.27.	Corporis qualis habenda ratio	247.7
Contra qui male	4.32	Corpori & animo com- munes motus	165.29
Consules Rom. olim ab aratro designati	24.20	Corpore debilitato cre- scere vim animi	171.15
Contagio	105.18	Corpora cuncta ex ma- teria & forma	281.32
Contraria contrariis cu- rari	105.33	Corp. viventia quomodo grandescant	163.19
Contraria semper pu- gnare se non corrup- pere	255.16	Coronæ fidus	275.20
		Corvus fidus	276.8
		Cosmicus ortus & oc- casus	278.20

I N D E X.

Credendum non cuiuis	Dæmones arte magica ab
287. 13	hominibus cogi 268. 4
Credulos facile decipi	Cryſtallo includi 268. 16
34. 35	Dæmones lunæ regionē
Crapula vitanda 247. 13	incolentes 267. 39
Crapulam comitantes	Dæmones mali an ſint
morbi ibid.	219. 21
Crater ſidus 276. 7	ejuſd. Dæm. mali nigri 220. 35
ortus 279. 33	Dæmoniorum malorum
Cryſtallo dæmonem in-	ſedes ubi 219. 15
cludi arte magica 268. 16	Debilia paſſim robuſtio-
Culturæ vis 102. 22	rum libidinij obnoxia
Cupido II. 9 Veneris fi-	125. 20
lius 62. 17 omnium do-	Delphin ſidus 275. 28
mitor ibid.	quod etiam Deltoton
Cupido non Bacchi fi-	277. 9
lius 63. 19	Democritus opum con-
Cupido voluptatis co-	temptor 24. 4
mes 40. 2	ejuſd. de-
ſcriptio ibid.	Demofthenes fabri filius
Cyclopes 10. 17	121. 38
Cyllenes gygas 214. 1. in	Demofthenis nobilitas
montem. ibid. 23	121. 38
Cynofura 275. 18	Deſidiæ nullam dari lau-
	ream 12. 2
D	D. Deucalion 253. 17
Ædalus 5. 20	Deus an aliquid imperfe-
Dæmon malus cælo eiect.	ctum efficiat 179. 21
inter lun. & terr. 267. 37	Deus an corporeus 146. 7
Dæmon quare ſublimio-	Deus an malorum cauſa
re mente præditis in-	197. 15 Eod. autore nil
fenſior 199. 16	mali fieri 199. 1
Dæmon ſapit 186. 10	Deus bonorum omnium
Dæmon terris præſidens	cauſa 144. 34
198. 3	Deus cunctarum rerum
	& au-

I N D E X.

- & auctor & finis 86. 10
 Deus fati auctor 192. 33
 Deus est per se vivens 145. 1
 Deus incorporeus 146. 25
 Deus mentis arcana respicit 127. 34 non pretio, sed amore colendus 99. 30
 Deus omnis boni & pulchri fons &c. 144. 38.
 Deus semper bonus ac potens 292. 37. 294. 1
 Dei arcana nemini cognita 158. 25
 Dei consilio omnia fieri 184. 3
 Dei invocatio 211. 5
 Dei lux 306. 26 & 34
 Dei non obliviscendum 234. 37
 Dei opus infinitum 304. 13
 Dei scientia infinita 303. 19
 Dei summi inter reliquos splendor 305. 20 seqq.
 Deo placere studendum 257. 8 & qua ratione 314. 18
 Deo ut quidque similius, ita diuturnius 288. 11
 De Deo quid meditando 233. 1
 Deum nosse omnia etiam pessima 181. 32
 Deum nullum esse malum 186. 3
 Dii an in terris appareant hominibus 317. 22
 Dii maxime liberi 287. 30
 Dii quorum munera respiciunt 314. 37
 Dii saepe invocandi 316. 24
 Deorum cibus & potus 291. 31 vita & voluntas quæ 127. 38
 Deorum formæ 305. 19
 Deos affari & videre paucis concessum 185. 22
 312. 30 & quibus concessum 185. 23
 Deos esse utilitas persuadet 99. 33
 Deos non solum in caelo sed & in aere complures 304. 39
 Deos placandi ratio 314. 18 seqq.
 Dialecticæ vincula 106. 26
 Digitus medius infamis 227. 6
 Dionysii tyranni celebre factum 17. 10
 Diplosos venenum sitiferum 222. 13
 Disciplinarum præcipuæ quæ 246. 25
 Disci-

I N D E X.

Disciplinis strenuè incumbendum	246.29	Divitiarum vanitas	15.27.
Disimulare quinefcit, vere nescit	73.36	usuf quis esse debeat	25.26
Divina voluntas duplex		Divitiis felicem vitam agere difficile	247.31
193.29. femper eadem	288.22	Doctrina improbi, infanti gladio fimilis	204.19
divin. auxiliũ ante omnia implorandum	211.3	Doctrinæ ufus & pretium	8.30
Dives quis	247.34	Doctrinæ fedulo incumbendum	241.3
Divitis virtute carentis defcriptio	248.15	Doctrinam ex fato contingere	188.18
Diviti malo an bonæ divitiæ	204.32	Doctus iniquus, ut furiofus habens gladium	246.34
Divite avaro & ftulto nihil intolerabili ⁹	205.14	Docti & æ qui victus qualis effe debeat	247.10
Divitum luxus in veftitu	18.28	Docto evafuro labore ac ftudio opus eft	126.21
Divitum pericula	17.23	Doctumne an bonum effe præftet	8.30
Divitiæ fummu bonũ an fint	13.33. & 25.21	Doctum pariter probum, qve effe egregiũ	246.32
Divitiæ malorum hominum non bonæ	204.30	Doctorum & bonorum voluptas quæ	320.16
Divitiæ ob quid petendæ	20.25	Doctis nunquam deeffe neceffaria	21.41
Divitiæ quales fui cultores reddant	23.30	Dolor ad mentem revo- cat	207.15
Divitiæ quomodo acquirendæ	247.28	Dolor nullus ubi nullum iudicium	162.29
Divitiæ fpernendæ	236.23. & 237.11	Dominis duobus fervire nemo potest	315.30
Divitiæ veræ quæ	237.18		
Divitiarum abufus noftro feculo	27.5		

I N D E X.

Dorophonus	215. 9	Deum & alia multa	
Doxa ejusq̄ ex Jove filii			147. 25
	ibid. 8	Epicuri descriptio	30. 20
Dryades	37. 28	Epicuri Philosophia seu	
	E.	disputatio de summo	
E brietas quantū menti		bono	31. 17
obstet	48. 10	Epicuro anima mortua	
Ebrietas visum turbat		lis	34. 14
	ibid. 20	Errantia sidera	296. 19
Ebrietas vitanda	ibid. 27	Error facile imitabilis	
Ebrietatis detestatio	ib.		181. 12
Ebrietatem qui morbi		Eruditorū nugæ	287. 10
consequantur	29. 20	Erymanthus gigas	213. 35
Ecclesiæ sanctæ assertio-		— in montem	214. 23
ni credendum	318. 25	Exemplis magis quam	
Eclipseos ratio	282. 24	verbis docendi pueri	
& 298. 38			245. 26
Edendum ut vivas, non		Exemplis rudes melius	
vivendum ut edas		doceri	32. 34
	49. 31	Estensis familia	2. 27
Effectus à causa quid dif-		Euripidis mater ignora-	
ferat	178. 24	tur	121. 39
Electri vis attractiva		Europa fertilis & bellico-	
	195. 15	sa	79. 20
Elleboro neminem non		Eurus	149. 10
indigere	134. 13	Eurydiæ	35. 38
Eloquentiæ vis ac pre-			F.
tium	20. 12	F abricius	24. 18
Elysi campi	103. 13	Fabula, non omnis	
Engonasis	275. 22	spemenda	8. 15
Engonasis occasus	279.	Facies pulcherrima quæ	
	19		315. 11
Ens quid	271. 10	Facundia absq̄ confi-	
Entia incorporea, præter		lio	111. 12
			Famæ

I N D E X.

Famæ inane studium	rum ratio	104. 8
	128. 39	Filiorum morbus&mors
Famæ præmia post obitum	quomodo ferenda	101. 17
Famæ spes ad virtutem impellit 2. 24 & 190. 20	Filiorum vitia parentibus imputanda	ibid. 37
Fatum causarum series	Finis optimus qui ultimus	84. 22
178. 18		
Fati auctor Deus	193. 32	Fluminum perpetuus cursus unde
Fato cuncta obnoxia	177. 22	Fontes unde
Fatone an casu omnia fiant ?	177. 7 seq.	Forma
Fatorum ordo certus	181. 3	Forma absque materia consistens, perfectior
	63. 22	Forma & materia naturæ principia
Fatis omnia regi	63. 22	305. 15
Felix in terris quis	25. 6	Forma rebus esse tribuit
— vere quis	90. 22 & 108. 21	305. 11
— rarus ut Phœnix	91. 10	Formæ incorporeæ extra cœlum
Felle carentia animalia non irasci	164. 22	208. 10
Fœmina nihil mendacius	58. 24	Formæ quæ lege res generent
		289. 15
Ferreum seculum ubi astuti regnant	228. 3	Forti viro ubique patria
		248. 13
Fidelis nemo	98. 18	Fortuna an regat mortalia
Fides etiam inter conjunctissimos rara	135. 14	184. 4
Filii ætate adhuc tenera bene instituendi	101. 39	Fortuna quæ & Plutonia
Filii parentum plerumque similes	97. 40	199. 7
Filiorum corrigendo-		Fortuna rerum domina & opum donatrix
		94. 24
		Fortuna veteribus Dea habita
		177. 17
		— qualis Dea
		ibid.
		For-

I N D E X.

Fortunæ Bona nulli pro-	Ganymedis forma	19. 21
pria aut certa	Gaudia eo dulciora quo	
ideoq̄sp̄nenda	rariora	22. 14
Fortunæ comes libido	Gemmæ aliis lapidibus	
124. 24	quare nitidiores	148. 21
Fortuna in rebus huma-	Getæ	21. 10
nis	Getuli	79. 23
94. 26 & 196. 30	Gigantes in Arcadia o-	
Fortunæ jocus stultorum	lim	214. 29
imperium	Gloria vera post cineres	
229. 15	240. 11	
Fortunæ modestæ com-	Gloriæ humanæ vanitas	
mendatio	239. 16	
94. 10	Gloriæ vanum studium	
Fortunæ potestas in ter-	238. 27	
ram & terrēstria	Gorgones	110. 17
196. 31	Græci nugaces	60. 13
Fortunæ rete	— mendaces	91. 11 & 12
186. 36	Græciamendax	110. 22
Fortunæ sola resistit vir-	Gravia ad centrum ferri	
tus	298. 31	
21. 11	Gulæ dæmon qualis	47.
Fortunatæ in sulæ	37	
154. 35	Gulæ & laboris filius so-	
Fraus Pluti ancilla	mnus	50. 1
36. 28	Gulæ nihil indignius	
Fraus Veneri gratissima	homine	48. 4
99. 14	Gula perire plures quam	
Fraudem fraude repelle-	gladio	49. 28
re etiã jure licet	Gyges	191. 29
253. 24		
Frugalitas veterũ	H.	
25. 26	Hæretici qui	87. 38
Fulgura unde	Harmonia	173. 14 an
219. 16	recte de anima dicatur. ib.	
Fulmina à Dæmonibus	Hecto.	
cieri		
225. 16		
Fumo, hoc est vana gloria		
nihil levius		
239. 16		
G,		
Gades		
273. 14		
Gallorum in Italia		
bellum		
208. 25		
Ganymedes, qui & Aqua-		
rius		
281. 10		

I N D E X.

Hectoris nobilit.	120. 18	tas ibid. infantia, pue-
Heliacus ortus & occa-		ritia, juvenus, ætas gra-
sus	278. 27	vior & senectæ ibid.
Heliadū lacrymæ	160. 14	Hominis Philavtia &
Helice	275. 17	scientiæ persuasio 116. 10
Herculan ^o nodus	186. 15	Homini tactus & gustus
Herculeæ columnæ	297.	quam cæteris animan-
	14	tibus perfectior 168. 30
Hercules Ferrariæ Dux		Hominem Deos affare
	2. 25	posse coram & videre
Hercules quoq; voluptas		
ti succubuit	43. 20	318. 29
Herculis gesta	43. 10 seq.	Hominem veterem quo-
Hermus aurifer	108. 17	modo exuere oporteat
Heroës qui	260. 22	
Hædi fidus	276. 30	311. 10 seq.
Homo deorum simia &		Hominum diversa ge-
rifus quando	115. 32	nera
Homo homini juvando		230. 8
natura creatus	27. 1	Hominum diversi colo-
Homo homini maxime		res
formidanda fera	135. 2	225. 38
Homo inter deos & bru-		Hominum ignorantia &
ta medius	173. 18	error
Homo quando felix	90.	215. 23
22. qua ratione diis		Hominum pertinax cœ-
gratus fiat	314. 19	citas
Homo sermone tantum		13. 20
& manibus bestiis præ-		Hominis vita militia
stat	88. 35	124. 11
Homo spiritualis quis		Honos alit artes & virtu-
	264. 20	tem
Hominis creatio	131. 13	33. 8
Hominis misera nativi-		Honor homini sufficiens
		quis
		131. 8
		Honor qui confertur in-
		digno non honor ibid.
		Honor somnium ibid. 26
		Honor virtutis præmium
		316. 15
		Horatii nobilitas
		121. 35
		Huma-

I N D E X

Humanæ vitæ confide- ratio	226. 23	Infantiæ mala	131. 21
Humani generis calami- tas & miseria	131. 13	Inferi ad australem pla- gam	112. 37
Humiles à Deo amari	238. 22	Inferi an in terræ centro	215. 16
Hyades	277. 16	Inferi re vera inter ho- mines	225. 12
Hyale	249. 26	Inferor. descriptio	136. 21
Hydræ fidus	276. 10	Inferos apud quid jam a- gatur	243. 3
ejus ortus	279. 26	Ad inferos quavis etiam hora innumeros ten- dere	244. 13
occasus	281. 17	Infinitum an ex finitis partibus	146. 22
Hydrochous	270. 12	Infinitum nullum cor- pus	304. 31
Hyems	295. 10	Ingenium ex fato con- tingere	188. 17
— unde	ibidem.	Ingenio quosdam natura non arte donari	10. 22
I.		ab injuria abstinendum	234. 22
Anadæmon	267. 35	Infani quæle hominum genus	230. 1
Icarus	5. 19	Inscitia errorum & sce- leris mater	13. 17
Icari casus	128. 20	— leges ridet	13. 10
Ignavia vires hebetat	247. 19	Insidiarum humanarum varii modi	135. 8
Ignis aëre levior	294. 15	Institutio quanti mo- menti	245. 18
Ignis animantia vivi- ficans	163. 21	Insula stella censetur	155.
Ignes in terra gigni mul- tos	301. 18		12
per aëra vo- lantes unde	294. 20		
Imperia prudentib. com- missa optime habere	227. 1		
Improbis perpetuus co- mes metus	4. 35		
Indoctus raro probus	246. 14		
Indulgentiar. merx	229. 2		

I N D E X.

- Infulæ fortunatæ 154.39 dū malis exerceat ibid.
 Invidia amantibus me- Juvenum studia 32.24
 tuenda 65.10
 Invidia maxime oculos **L**
 infestat 224.13 Laborem citra nihile-
 Invidiæ detestatio 65.13 gregium fieri 103.25
 Invidiæ pater ac rex dæ- Laborem contemni spe
 mon qvalis 224.8 & amore. 259.30
 Jovis ac Doxæ filii 215.1 Labore cur membra lan-
 Jovis planetæ domus gvescant 161.18
 274.2 Lampyrides 292.22
 Jovis sphæra & motus Lapis Philosophorum
 273.19 qvalis & qvomodo in-
 Jovem latinis Deum ventus 249.24
 summum bonum dici Lapidis Philosoph. vir-
 145.1 tutes 250.13
 Ira frænanda 240.15 Laudis studium inane
 Ira stultis cognita 229.27 128.38
 Iris Iunonis nuncia Leges ab imperitis ma-
 219.30 xime negligi. 10.13
 Iris unde & ubi appareat Leges aranearum telæ
 296.32 similes 126.15
 Italiæ bellum 208.22 Leges bello opprimi.
 Jucundum natura omnes 251.24
 qværere 33.35 passim nummis suc-
 Judæus bruciphagus cumbere. 126.10
 170.37 Lectio animi esca 265.12
 Jura silent bello 251.23 Lepus fidus 276.9
 Justitiæ studium 234.22 Letheus fl. III.34
 A justitia qvæ potissimū Leucothea 135.30
 abstrahant ibid. Libræ signi stellæ quot
 277.23
 Justos malum non pati ejusdem ortus 280.9
 207.7 Liber an sit qvi uxorem
 Justos qvare Deus inter- duxit 95.34 & 100.35

I N D E X.

Liber qui habendus	189. 28	Clementis Papæ apparatus	269. 1
de libero arbitrio	187. 21	Lunæ corpus durum	282. 22
Libertas cælibatus periculosa	101. 1. seq.	Lunæ domus	274. 11
Libertas omni pretio pretiosior.	92. 30	Lunæ ecclipsis unde	298. 38
—perniciosa res pueris.	103. 29	Lunæ maculæ quidnam	292. 8
Libertatem vendere turpissimum	95. 14	Lunæ arx	214. 28
Libertate sine nil laudabile	ibid.	Lunæ regio	292. 12
Libertate nil magis generosus decet	ibid.	Lunæ ultima sphaera, terrisque proxima	ibid.
Libidine omnia plena	139. 7	—ejus motus	273. 29
Locum nullum esse frustra, sed omnia inhabitari	301. 26	Lunam supra, bona & felicia omnia, infra mala	215. 30
Locum præter corpus nil occupat	155. 40	Lunicolarum cum gigantibus bellum	214. 10
Locustarum prodigium	208. 28	Lux an aliqua sine corpore	305. 15
Lopadis & Uranii filia Venus	60. 14	Lux solis effectus	294. 8
Luciferi dæmonum principis descriptio	224. 21 seq.	Lucis divinæ particula Soli impressa	306. 27
Lucretia	98. 12	Lucis subiectum ac fundamentum an aër	ibid.
Luctum mora mansuescere	101. 33	Lucem etiam absque aëra constare	ibid.
Ad Lutherum tollendum		Luxuria Pluti filia	36. 24
		Luxus divitum descriptio	17. 30 seq.
		Libya anguifera	223. 10
		Lycæus gigas	213. 34
		— in montem	214. 23

I N D E X.

Lyncei visus	190.21	Maris diversa nomina	
Lyræ fidus	276.33	occasus	297.16
	280.30	ortus ibid.	
	M.	Marini rupes	242.3
M Achaon medicus		Martis motus	218.20
	254.10	Matrimonium à Deo institutum	60.40
Magica arte cogi dæmones	185.28	Matrimoniumne an virginitas præstet	62.4
quam malos	185.18	Maxima duo simul esse	
Mala corporis & fortunæ		non posse	293.35
quibus mala	208.10	Medicina nisi perfecta	
Mala quatenus à Deo & quomodo Deus permittat fieri	198.9	periculosa ars	106.33
Mala unde proveniant	198.21	Medicinæ commendatio	254.4
Malorum cognitio non mala	182.8	Medicus egregius nunquam mendicus	253.34
Malorum nostrorum causa peccatum	202.27	Medici carnifices	106.33
Malorum fons causa potestrema dæmon	198.22	Medici consulendi ratio	105.37
Malus omnis æger	203.33	Medici sophiæ & dialecticæ studiosi	106.26
Malorum hominum successus	172.30	Medicorum imposturæ	<i>ibid.</i> & ignorantia <i>ibid.</i>
Malis hominibus boni nihil contingere posse	204.15	Medicorum nostra ætate sophia	231.11 seq.
Malis quare interdum gratificandum	73.35	Medicis se committere non tutum, sed quibus	107.14
Marmorâ quare aliis lapidibus nitidiora	148.21	Meditantes quare oculos claudant	172.5
Mare cur falsum	298.10	Melfis	208.23
		Melicertæ	135.31
		Menarch ⁹ lunicular. rex,	
		de quo plura	213.25
		Mens	

I N D E X.

Mens in nobis divina	189.3	Monachorum descriptio	99.18.	libido <i>ibid.</i>
Mentis acies	234.18	in Monachorum quorundam	libidinem	241.12
Mentis affectus diversis ex causis	133.30	Monstra quocumque non casu fieri, & cur ita dicta		183.23
Mentis bona	69.10	Moralis vita		123.27
Mentis & carnis pugna	193.13	Morbo in tempore occurrendum		105.32
Mentis ocul ^o ratio	190.14	Morborum turba quibus hominum vita infestatur		133.21
Mentis propri ^o orb ^{is}	157.7	Mors nemini parcit		237.7
Mercurius Deorum nuncius	271.11	Mors non metuenda, sed quibus		137.28 & 141.15
Mercurius sublimatus	259.22	Mors non omnia delet		172.26
Mercurii domus	273.26	Mors perpetuus somnus		50.30
— sphaera & motus <i>ibid.</i>		Mors quid		101.31
Merc. invocatio	248.37	Mors somno quanto melior		135.26
Meridianæ plagæ descriptio	226	Mors ultima malorum meta		101.22
Metus perpetuus improbis comes	4.32	Mortis commendatio		135.27. seq.
Miaistor dæmon, ejusque descriptio	224.9	Mortis memor esto		234.37
Michael archangelus Sarcotheum æthere depulit	225.11	Mortis prædiction.		188.11
Midæ stultitia	17.17. seq.	Mortem à nemine non metui		115.6
ad Minervæ sacra durum iter	127.15	Mortem ultro accersere divinæ leges prohibent,		
Molochæus leo	18.34			
Momi questio de monachis quibusd.	241.7			
Monachi porci <i>ibid.</i>	15			
Monachor. ex libat.	61.14			

I N D E X.

- bent, quam vivere fa- regatur 177. 6 & 7
 tius *ibid.* 140. 35
 Morte nihil certius vel 18
 incertius *ibid.* 187. 37 — spelunca latronum
 Mores à teneris receptos 139. 33
 durare etiam in adul- — an alius adhuc supra
 tis 245. 18 cœlum 156. 30
 Mores nostro seculo Mundi ætas 293. 26
 profus extincti 4. 1 Mundi condendi quæ
 Mores, qui à teneris hau- causa fuerit Deo 293. 7
 riuntur, etiam senibus Mundi divisio à summo
 inesse *ibid.* 102. 5 seq. creatore facta 158. 20
 Morum honestas 4. 20 Mundi princeps Christo
 Moribus decorari homi- & Paulo quis dictus
 nes non vestitu 19. 24 184. 24
 Mosis credendum 293. 15 Mundi hujus princeps
 Motiva animæ vis quo- fortuna, Pluton, Sarco-
 modo voluntati pareat theus 199. 7
ibid. 161. 15 Mundi malitia 139. 24
 Motus vitæ præcipuum Mundi triplex portio
 indicium 159. 38 304. 40
 Motus causa corporibus Mundi & quæ in ea sunt
 vita 149. 33 amore conservari 66. II
 Motu & quiete res omnes Mundum fugientes Mo-
 distinctæ 286. 16 nachi immundum se-
 Mundus an æternus, vid. quuntur 61. 20
 Cœlum & 197. 39 & Muneribus Deos non
 293. 14 corrumpi 313. 27
 Mundus an propter ho- Murenæ cum serpente
 mines creatus 153. 33 conjugium 223. 18
 Mundus an propter so- Musarum fons 110. 6
 lum hominem conditus N.
ibid.
 Mundus an ratione **N**apææ 11. 6
 Narniæ ruina 208. 23
 Nata-

I N D E X.

Natalium splendore glo- riari stultum. 120.23	Nectar 291.31
Natura diurna lex cun- ctis rebus ab initio im- posita 183.12	Nemrothi turris, 214.12
Natura materno an no- verca dicenda 230.25	Neqvitiæ nutrimenta, gula & otium 61.22
Natura minimis conten- ta 331.9	Nili fragor 283.30
Natura morborum qvo- rundam causa 104.30	Nili septem ostia 78.35
Natura non multo po- tentior usus 102.16 & 103.6	Nili fidus 276.4
Naturæ lex 234.26	ejusdem ortus 277.35
Maturæ lusus in mon- stris ac informibus foeti- bus edendis 183.26	& occasus 279.23
Naturæ ordo qvomodo immobilis 288.21	Nisus rex in avem con- versus 51.33
Naturæ vim assuetudine qvandoqve frangi 102. 17 & 26	Nobilis an qvi dives. 118. 23
Naturæ totius considera- tio 271.8 seq.	Nobilis appellatio, 123. 15
Naturam frenari qvidem, non autem vinci posse 102.23	Nobilis vere qvis 119.5 & 34
Natura qvid sit 289.1	Nobiles nominetenus, sed re nebulones 119.19 123.5
Naturam solus Deus vin- cit 288.36	Nobilitas animi non cor- poris decor 119.4
Natura sine arte nil per- fectum profert. 103.7	Nobilitas generis qvid 118.30
Nebulæ unde 294.22	Nobilitas omni pretio dignior 118.28
	Nobilit. vera qvæ 120.18
	Nobilitatis stulta æstima- tio. 117.25 seq.
	Nobilitatem per testa- menta non relinqui 120.29
	Nodus Herculatus 186.16
	Nox qvid 298.35

I N D E X.

Noctes longiores aut breviores, quando & qva ratione	298. 40	Optima in terris Deus pauca esse voluit	320. 9
Nubes unde	294. 32	Ordo rerum pulcherrimus	178. 36
Numina amanda	315. 16	Orestis & Pyladz amicitia	75. 10
O.			
O bssequio paratur amor	72. 14	Orientis descriptio II.	15
Occasus descript.	221. 28	Orion navigantibus invidus	28. 32
Occasus signorum triplex	278. 18	Orion fidus	275. 33
Oceanus pro cælo	155. 10	demortus	279. 15
Oceanus qvare nympharum pater	245. 13	casus	280. 27
Otium tempestivum vires reparat	246. 20	Orpheus	40. 37
Otium neqvitiæ nutrimentum	61. 22.	Ortus signorum triplex	278. 20
vitiorum fomes	98. 9	Offa	122. 37
Otia vires debilit.	247. 19	Ostrea cizicea	18. 8
Oculi animi speculum	167. 16	P. -	
Oculos qvare claudamus meditantés aliquid	172. 5	P ædagogus qvales esse debeat	245. 22
Odorat ⁹ animæ vis	167. 7	Pæon medicus	254. 10
—qvomodo fiat	168. 20	Paludes unde	297. 29
Ogygia	5. 15	Pamphages Uranii filius triguttur	60. 30
Oloris fidus	275. 21	Pancata thura	37. 25
Omnia interire	35. 13	Panis qvi levior melior	148. 10
Ophthalmia	127. 19	Parentes morborum causa	104. 34
Opinio lunam imitatur	151. 24	Parentes quantum in filiis, qvales evasuri sint, referant	245. 16
Opposita oppositis curantur	105. 33	Parentū nobilitas qvanti momenti	128. 22
			Par-

I N D E X.

Parnassicolles	I. 2	xime uxores offendi	
Parfimoniz laus	24.32		100. 17
Parthenope	126.34	Perfectissima duo simul	
Patientiz commendatio		esse non posse	144. 18
	240. 23	Perfarum gazæ	21. I
Patriæ bonorum in cœlis		Persephone	III. 33
	311. 25	Perseus	110. 20
Patrum sanctorum vita		Persei fidus	275. 24
	318. 19	Perusium	126. 35
D. Pauli de prædestinatione locus translatio		Pestis causa	105. 18
	196. 20	Phantasia	162. 18
Pauper quanto securior divite	27. 10	Philocreus dæmon, ejusque descriptio	222. 33
Pauperes minus expositi periculis, quam divites	21. 9	Philomela	39. 7
Pauperes non despiciendi	237. 25	Philosophiz moralis difficultas	123. 29
Pauperum neglectus	21. I	Philosophor. lapis	250.
Paupertas æquo animo ferenda	237. 31	13. ejus virtutes	248. 30
Paupertas multis utilis	238. 13	Phœnicis raritas, Græcorum figmentum	91. II
Pax hominem maxime decet	251. 29	Physica virtutis quam difficilis	126. 22
Pacis studium maxime homines decet	240. 27	Physicus, medicus, & clinicus	106. 10
Peccatis levioribus non offendi superos	314. 30	Pictorum audax incitia	284. 17
Pellex uxore quantum deterior ac incommodior	97. 30	Pietas reliquarum virtutum janua	233. 26
Pellicis concubitu maxime		Piscium signi stellæ quot	277. 30
		Planetæ eorumque ratio	273. 20 & domus 274. 3
		Planetæ etiam ventorum causa	296. 18

I N D E X.

Planetarum epyclici	285.	Principia naturæ duo,	
	37. seq.	materia & forma	281. 32
Plato 7.4	Socratis di-		289. 20
scriptulus	122.10	Princeps mundi quis	
dilumen	69. 23	Christo & Paulo dictus	
Platonis ideæ	308. 19		184. 24
sententia de astris fixis		Principis imago vulgus	
	284. 36		223. 34
Plotinus divinus	159.13	Principum nostri tem-	
Pluviz unde	294.22	poris studia	140.19
Plutonis in aula quid jam		Principum in ferendis	
fiat	243.3	sacerdotum flagitiis o-	
Pœnitentia fera	236.6	scitantia	229. 6
Polyphemi armenta		Probitas exulat	125.18
14.1. oculus	190.15	Probitasne an scientia	
Pompeji extincta stirps		præstantior	8.30
	121.9	Probitate nihil amabi-	
Pontifices an dulcius vi-		lius	74.11
vant cæteris mortali-		Probum pariter do-	
bus	91. 32	ctumq; esse egregium	
Pontifices bellicosi Chri-			246. 32
sti dogma num secuti		Prodigalitas cavenda	26.
	267.7.&8		17
Pontifici rapina	139.35	Prodigia bello Italiam	
Precum assiduitate vin-		vexante visa	208. 27
cendi superi	316.25 seq.	Prophetarum vaticinia	
Primordia sive principia		unde	175.13
rerum an lis & amicitia		Proteus	181.25
	160.19	Prudens	109.18
Primum mobile	273.8	Prudentia	69.17
Principium rerum uni-		Pruina unde	294.23. &
cum tantum	143.7		295.10
Principia esse perspicua		Pfittacus	39. 8
debere	159.30	Pueri qualis debeat esse	
		ad	

I N D E X.

- ad Philosophiam institutio 245. 18
 Puerorum turpis amor 20. 18 & 20
 Pueris blandiri perniciosum 104. 11 & 12
 Pueris pro vera sapientia Poëtarum nugas prælegi 232. 18
 Puerilis ætas educationi ac disciplinæ maximè idonea 102. 7
 Pueritia quomodo à magistris coercenda 126. 24
 Putei unde 297. 29
 Pyracmon 5. 12
 Pyrois solis equus 53. 12
 Pyrrha 253. 18
 Pythagoras Samius 159. 12
 Pythagoræ litera 235. 30
Quercus uno ictu non cadit 316. 29
 Quies animum reficit ac vigorem revocat 175. 39
 Quiete & motu res omnes distinctæ 286. 16
R.
 Rana bovem æquare volens rupta 128. 22
 Ratio prudentum reëctrix at opinio vulgi 159. 19
 Ratio lumen ac vis animi qvalis 190. 12
 oculus mentis ibid. 14
 Ratio paucorum ut opinio multorum 117. 32
 — quomodo affectibus succumbat 192. 28
 Rationis cum affectibus certamen ibid. 34
 Rationi credendum in ambiguis 287. 19
 Ratione quoniam regantur 151. 22
 Ratione sana paucissimos uti 134. 10
 Religionis usus 170. 31
 Remisses dæmon 268. 26
 Rerum usuram non res ipsas mortalibus à natura traditas 138. 28
 Rete Rhamnusiæ 186. 36
 Regis imago vulgus 223. 33. & 229. 23
 Reges an cæteris mortalibus dulci⁹ vivant 91. 32
 Regum perpetuus comes metus 92. 26
 Regum rapina 139. 34
 Rhamnusia 186. 36
 rixa ferar. propria 240. 26
 Roma à Gallis direpta 208. 23
 Romæ luxuria & gula reliquaq; flagitia 268. 28
 Roma-

I N D E X.

Romani imperii ruina ex
superbia 238.18	Sapiens quo ordine quis
fiat 245.3 rationem non
sensus sequitur 189.28
Romanor. ambitio 130.1	— solus liber ibid.
Romanor. nobilitas vir-
tute parta 120.7 vitiis
amissa ibidem.	— uno minor Jove ib.
S.	Sapientis exemplum &
imago 258.10
S agitta fidus 275.27	Sapientem an etiam bella
gerere deceat 251.13
Sagittarii signi stellæ
qvot 277.28	— in senectâ quid de-
ceat 254.25
Salamandras in igne vi-
vere 291.12	— in terris nullum re-
periri 269.15
Salis montes in mari
297.36	— quæ ars potissimum
deceat 253.26
Salmonis 62.34	Sapientibus tantum or-
bis imperium commit-
tendum 239.26
Sancti Patres eorumq; vi-
ta solitaria 318.14 seq.	Sapientia Diis similes
reddit mortales 108.10
Sanguis calefactus an
motus causa 160.2	Sapientia fædum pectus
non inhabitat 109.13
Sanis omnia sana 208.8	— peccati expers 186.1
Sanitatis curandæ ratio
104.22 & 105.23	— fera stultitiæ proxi-
ma 236.21 sola animi
cultrix 231.26 solis di-
vis convenit 269.20
Sapere Deorum pro-
prium 128.10	— tristitiam curasq; gi-
gnit 153.21
Sapere frustra qui serò sa-
pit 257.7	Sapientia vera quæ 231.
15
Sapiens Diis amicus 255.
27	Sapientis descriptio 108.
24 seq. vulgo invisâ
255.15 laus 232.10 seq.
Sapiens pacis studiosus
esto 240.28	Sarco-
Sapiens quando quis fiat
96.13 quantum reli-
quos mortales antecel-
lat 108.39	

I N D E X.

Sarcotheus 199. 8	mundi princeps ibid.	Dæmonium princeps & Rex 224. 21	Serpentis veneno depofito murænam amicam petentis, feq̃ poſtea conficientis deſcriptio 223. 18
Sarracilus dæmon 267. 35	Sathiel dæmon ibid.	Saturnii gramen 274. 2	Serpentis veterem pellem exuentis deſcriptio 315. 2
Saturni ſphæra & motus 273. 17	Saturno rege aureum ſeculum 38. 12	Sceleris in homine ſedes ubi 218. 15	Servus quis & quam miſerum ſervire 94. 30
— ſoror ſtultitia 193. 27	Scientiam noſtram ex rebus naſci 182. 35	— ſoror ſtultitia 193. 27	Sibyllæ furor 158. 34
Scoria 148. 8	Scorpionis ſigni ſtellæ quot 278. II ſeq.	— ſoror ſtultitia 193. 27	Sibyllarum caſtitas 62. 3
Scorpii ortus 280. 20	Scorpiones unde 224. 18	Scientiam noſtram ex rebus naſci 182. 35	Sidera directa & obliqua quæ 274. 29
Scylla 42. 30. & 51. 27	Scytha 42. 30. & 51. 27	Scoria 148. 8	Sidera errantia 274. 2
Sebethydes unde 208. 26	Seculi noſtri mores excruciantes 27. II	Scorpionis ſigni ſtellæ quot 278. II ſeq.	Sidera quo quæq̃ modo orientur aut occidunt 278. 35
Semelo 49. 15	Sensus gaudia quatenus licita 46. 16	Scorpii ortus 280. 20	Siderum lapſus 294. 16
Sensus mentis ſidera 169. 12.	rationis miniſtri 191. 16	Scorpiones unde 224. 18	Siderum vis in naſcentes 245. 4
Septentrionis ſigna 274. 14	Serpens fidus 275. 27	Scytha 42. 30. & 51. 27	Sinon 5. 15
		Sebethydes unde 208. 26	Sirius 18. 36
		Seculi noſtri mores excruciantes 27. II	Sifyphi faxum 14. 30
		Semelo 49. 15	Societas prava vitanda 245. 30
		Sensus gaudia quatenus licita 46. 16	Sol cur luceat 305. 8
		Sensus mentis ſidera 169. 12.	Sol lucis cauſa 294. 8
		rationis miniſtri 191. 16	mundi archetypi Deus ſummus 157. 15
		Septentrionis ſigna 274. 14	Sol quare præter cæteros planetas ſcintillare videatur 285. 40
		Serpens fidus 275. 27	Solis

I N D E X.

Solis circulus obliquus	272. 25	Somnus nullus sine aëre	283. 13
Solis domus	274. 9	Soni causa	168. 8 seq.
Solis cursu variari tempora	299. 15	Sophia	137. 17
Solis materia luci aptissima	306. 36	animi cultura	231. 10
Solis motus à reliquis sex planetis diversus	285. 35	Sophia vera quæ	ibid. 15
Solis sphaera & motus	273. 21	quæ non	ibid. 23
Soli impressa divinæ lucis particula	306. 27	Sophus quo ordine quis fiat	245. 3
Solem in cælo lucere solum, ab eoq; reliqua omnia astra lumen accipere	292. 10	Soractis incola sapiens	257. 14
Soles tres apparentes quid	297. 3	Spes pharmacum nobis naturæ consilio datum	153. 24
Solatia quo rariora eodulciora	22. 7	Spei calcar	259. 29
Solitaria vita aut infana aut divina	318. 15	Sphaerarum octo motus primo mobili contrarius	283. 14
Solitudo sapientē quando deceat	308. 10	Sphaerarum superficies levissima	283. 23
Somnus mortis imago	135. 26	Sphaerica figura omnium perfectissima	284. 9
Somnus pacem mortalibus affert solus	135. 18	Spiritualis homo quis	264. 21
Somnus quid	136. 17	Spiritus Sanctus assidue petendus	259. 32
Somni quietem quibus infestari natura voluerit	135. 22	eiusdem in sublimandis animis vis	259. 20 & 21
		Spiritus motus intra viscera animæ minister	160. 30
		Stagna	

I N D E X.

Stagna Erebi tria; limo- fum, spinosum, fumo- fum 218. 25	Stultorum infinitus nu- merus 134. 12
Stellæ Deorum templa 234. 20	—maxima turba 152. 23
Stellæ dura corpora 282. 22	Stultis creandis natura gandet 153. 22 seq.
Stellæ pro infulis 155. 12	Stultos esse quare natu- ra voluerit ibid.
Stellæ sua cuique vis 284. 24	Stultitia hominum unde 153. 3. 218. 9
Stellarum delapsus 294. 16	Stultitia humani generis mater ac nutrix 134. 17
Stellarum diversa à cœlo species 284. 33. item virtus & splendor ibid. 24	Sceleris soror 193. 27
Stellarum fixarum mo- tus 285. 27	Stultitia pharmacum no- bili consilio datum na- turæ 153. 24
Stellæ quare scintillare videantur 285. 28	Stultitiæ fons unde 129. 3
Stellarum motus à Diis- ne an per se 288. 29	—origo 218. 9
Stomachi morbus ex e- brietate 49. 27	Stultitiæ humanæ sedes 218. 20
Strongylus 5. 11	Stupor ex crapula 247. 15
Studiofis literarum fa- cultatibus opus 20. 28	Substantiæ sedes cælum 180. 17
Studia literarum ob vo- luptatem 32. 38	Substantiam in terris cer- ni nullam posse 180. 15
Stulti magistratus fortu- næ jocus 229. 15	de Summo bono diversæ opiniones 13. 33. seq.
Stulti quare hominum genus 228. 10	Superbia 124. 25
	—rebus secundis cogna- ta 225. 7
	Superbiæ stagnum 218. 30
	Superi amandi 315. 16
	—à quibus amentur ibid. 21
	Super-

I N D E X.

Superstitio unde	99.27	Terra elementorum vi-	
D. Sylvestri templum in		lissima	148. 28
Soraete	259.8	& quasi fax	ibid.
Symplegades	15.7	Terra infima	149. 14
Syren. voluptas	235.15	—reliquis elementis in-	
		firmior	ibid. 15
T.		Terra & mare punctum	
		tantum reliquo mundo	
T actus animæ vis		collata	154. II
	167. 9	Terra & mari quodlibet	
—cunctis animantibus		astrum majus	ibid.
ineft	168.29	Terra lacrymarum val-	
—quomodo fiat ibidem		lis	311. 33
	27	Terra mundi stabulum	
Tagus aurifer	13. 36		ibid. 35
	252. 16	Terra malorum parens	
Tantalus auri typus	17.		ibidem.
	24. & 205. 18	Terra vilissima mundi	
Talpabipes	264. 10	portio	319. 3
Tempus omnia fert ac		Terra mater & noverca	
rapit 120. lin ult.			260. 25
Tempus cognoscendum		Terra opacum fidus	
	236. 10		158. 9
Temporis & loci habenda		Terræ globum sol affi-	
ratio	73. 36	duè circuit	298. 35
Temporis fugacitas	236.	Terræ pars qualis Ocea-	
	II	no tecta, qualisq; reli-	
Tempore omnia consu-		cta nobis	298. 15
mi	79. 15	Terræ præfectus à supe-	
Tempora solis cursu		ris homo	ibid. 23.
variantur.	299. 15	Terram habitari totam	
Terra breve hospitium		undiq;	299. 24
	311. 25	Sub terra etiam homi-	
		nes	ibid. 20
		Terra-	

I N D E X.

Terrarum præfes dæ-	Typhurgi	descriptio
mon malus 198. 25		220. 30
In terris nihil puri sed	V.	
mixta omnia 180. 8	V	Aletudo 69. 8
Thaumantiæ laus 50. 35		Valetudo omnicen-
& 219. 30		su præstantior 104.
Thebæ Oedipodonia 41.		23
	I	Vapor duplex 294. 24
Theorea scopulus 210.		Vaticiniorum certitudo
21		unde 182. 20
Theſaurus ubi, ibi cor		Venenum quatenus bo-
238. II		num 83. 26
Ticini ruina 208. 23		Ventus ex reſoluta a-
Tigride ſævior 56. 33		qua 296. 27
Timalphes Aretes filius		Venti cardinales qui &
59. 33 & 116. 37		qvot 295. 14
— eiꝰ colloqvium 213.		Venti unde 294. 23
	9	Ventorum in aëre po-
Titulorum noſtra ætate		teſtas qvanta 295. 10
arrogantia 123. 8		— eorundem vires
Tonitrua à dæmonibus		ibid. 29
cieri 225. 14		Ventorum materiæ 296.
Tonitru unde ibid. &		9
150. 26		— cauſa movens ibid.
Trabes ignitæ in aëre		& 296. 18
306. 32		Veneris domus 274.
Tropicus cancri 272.		10
16		Veneris ſphæra & mo-
Triton 28. v. ult.		tus 273. 24
Typhones 28. 29		in Venere nemo fidelis
Typhurgus dæmonum		99. 13
rex 221. 26		Vergiliæ 277. 15
	Z	Veri-

I N D E X.

Veritas aureus ramus &c.	premitur	53.31
115.19	Virtus florente adhuc	
Veritas lumen invisum	ætate amplectenda	236.
117.16		14
Vertumnus	181.25	Virtus fortunæ sola refi-
Verum cognoscere Deo-	stit	21.11
rum proprium.	127.	Virtus hominis substan-
	22	tia
Vesper	51.33	180.15
Vestales	61.33	Virtus in medio vitiorū
Vestis usus quis	24.33	78.20
Vestium luxus	18.27	Virtus malis odiosa
Vestium splendor auto-		199.
ritatem parit	18.38	22
& gratiam	19.24	Virtus prima Deum co-
(Victima) fidus	278.10	lere
(Hostia)		233.19
— ejus ortus	280.22	Virtus propter se, non
Victus habenda ratio		propter honorem pe-
107.18		tenda
Vigiliis nimis & corpus		130.2
& mentem corrumpi		Virtus sola non facit bea-
107.31		tum
Vigorem reqvie inter-		90.12
jecta restitui	246.21	Virtutis in cælo sedes
Vir bonus pacis studio-		103.20
sus	248.28	ejusdemque descriptio
Virginitas vera diis gra-		ibid.
tissima	251.5	Virtutis iter angustum
sed cui concessa ibi.	9	ibid.
Virtus adversis agitata		35.
nitescit	207.22	difficile
Virtus celsior exit cum		152.20
		Virtutis nostro tempore
		neglectus
		96.36
		Virtutis pars moralis,
		quam amara & difficilis
		123.26
		item altera Physica, 126.
		22
		Vir-

I N D E X.

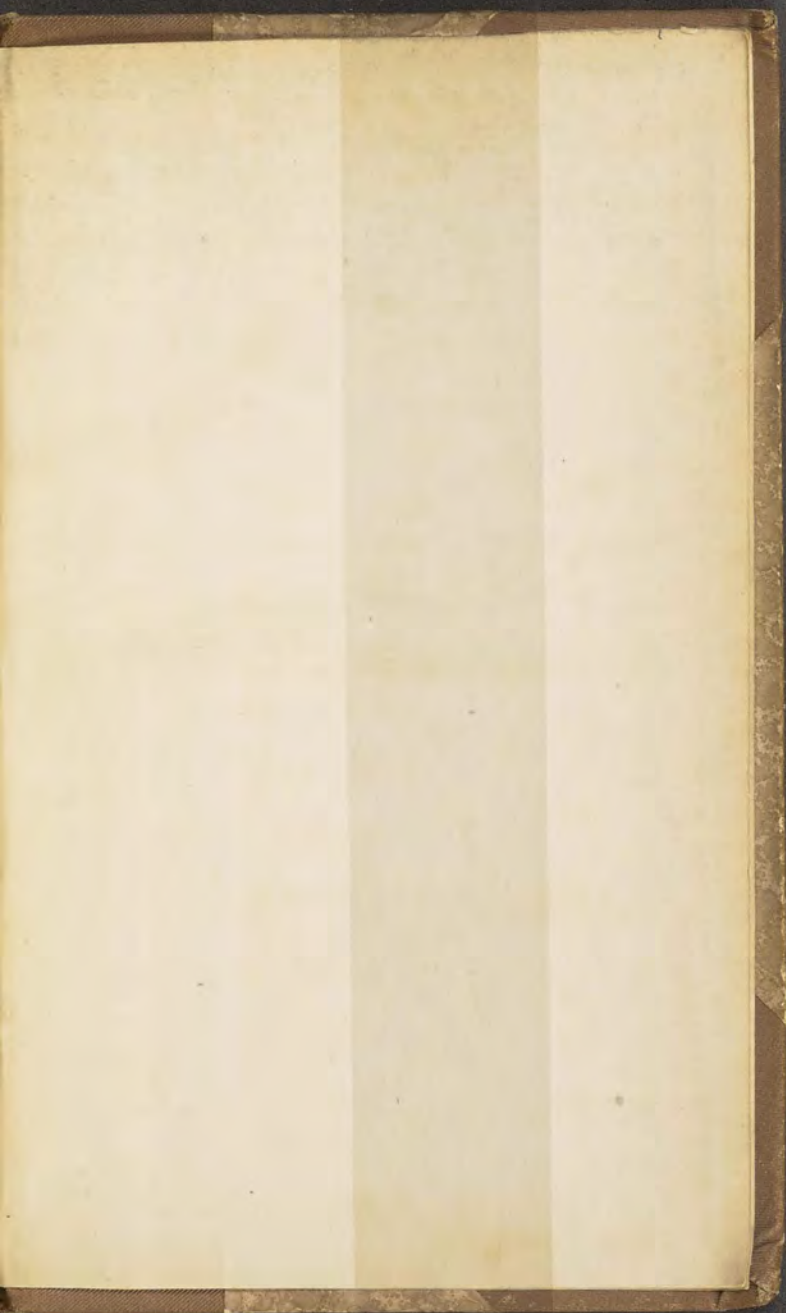
Virtuti nihil magis ad-	Vita hæc fragilis quare
versum quam voluptas	contemnenda 312.20.
135.11	& petenda alia ibid
Virtuti tutissimum ubiq;	Vita moralis 123.27
viaticum & patria 248.	quam difficilis ibid.
13	Vita morte pejor 265.20
Virtutem citra præmia	somnium 266.9
negligi 7.21	Vitæ hujus calamitas sæ-
Virtutem etiam vulgo	pemeditanda 266.14
suspici 20.5	Vitiorum catervæ in ter-
Virtutem fortunæ non	ris unde 198.16
cedere 248.12	Viventis corpus quo-
Virtutem utilitate & ho-	modo grandescat. 163.
noribus ali 33.8	19
grotiosos reddi 20.1	Ulyssis socii in porcos
Virtutum præcepta 233.	mutati 43.36
20	Voluntas animi virtus
Vim vi repellere etiam	69.11
jure licitum 253.24	Voluptas fugienda 42.31
Visus animi hospiti. 166.	Voluptas jucundior quo
23	rarior 22.34
Visus ebrietate turbatur	Voluptas quænam di-
151.2	gnior divitis an pau-
Visus quo pacto fiat 166.	peris 23.29
32	Voluptas summum bo-
Visus sensuum præstan-	num. 33.33
tissimus 166.10	Voluptas serva magis
Vita corporis qualis 263.	quam regina vocanda
31	43.38
Vita corporibus moven-	Voluptas sola non facit
di causa 149.33	beatum 90.13
Vita duplex corporis &	Voluptas stultos præ-
animi 260.16	vosque reddit 44.27
	Z 2 Volu-

I N D E X.

Voluptatis	descriptio	Utile omnes jam præter	
	42.13	virtutem sequi	96.36
Voluptatem	propter	Uxoriam fides	97.11
omnia fiunt.	33.14	Uxor an ducenda sapien-	
Voluptati fræna impo-		ti	250.23
nenda	234. v. ult.	Vulcanus	9.31
Voluptate nihil perni-		Vulgus bellua	230.11
ciosius	21. v. ult.		
—nil magis virtuti ad-		X.	
versum	235.11	X Erxis agmina	221.
Votum castitatis quale			14
	61.11	Z.	
Uranix invocatio	281.	Z Ephyrus	51.26.149.
	24		10. & 295.15
Ursæ utriusque signum		Zodiacus	274.13.
	275.17. & 276.14	Zodiaci duodecim signa	
Ufus naturam parturit		eorumque nomina &	
	102.16	latitudo.	274.20

F I N I S.

45. Tallin Nass

69 **PALINGENIUS** (Marcellus) Zodiacus vitae, hoc est, de hominis vita, studio ac moribus optime instituendis, Libri XII, the title printed within a framework of the Zodiac, sm. 8vo, pp. 315; [37]; boards, calf spine, Amstelodami, apud Ioannem Ianssonium, 1628 **£15**

The twelve poems describe the Signs of the Zodiac, and the prospects of persons born when the omens are favourable.

70 ——— Zodiacus vitae, de vita studio, ac moribus hominum optime instituendis, Libri XII . . . with an engraved title-page, sm. 8vo, pp. [12]; 284; [34] contemp. vellum, Rotterdam, 1698 **£7 10s**

HE

a-

